

Ὁρθοδοξία Orthodoxia

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ORTHODOXIA

Περίοδος Γ' - 4
3rd Period - 4

Όκτώβριος - Δεκέμβριος
October - December
2023

**ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ
ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ
ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ**

ΕΚΔΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Α' Έποπτεύουσα Συνοδική Έπιτροπή
Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πισιδίας κ. Ίώβ, Πρόεδρος
Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Προύσης κ. Ίωακείμ
Καθηγητής κ. Κωνσταντίνος Δεληκωσταντής, Διευθυντής του
Α' Πατριαρχικού Γραφείου
Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου, Διευθυντής του Γραφείου
Έπικοινωνίας και Τύπου
Γραμματεύς: Διάκονος Έπιφάνιος Kamianovych

Β' Διευθυντής Συντάξεως
Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πισιδίας κ. Ίώβ

Συνεργάται
Έρομόναχος Μελέτιος Στεφανᾶτος
Γεώργιος Όρφανίδης
Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου
Τατιάνα Savina

Γ' Υπεύθυνος εκδόσεως του Περιοδικού
Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Προύσης κ. Ίωακείμ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Rum Patrikliği, Dr. Sadık Ahmet Cad. No. 19, 34083 Fatih-İstanbul, TÜRKİYE
Tel: +90 (212) 531.9670
<https://ec-patr.org>

Copyright © 2023 by Ecumenical Patriarchate

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α' – ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΟΙΣ + ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ – ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΠΑΝΤΙ ΤΩΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ, ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ.....	7
Όμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου εἰς τό Διεθνές Συνέδριον μέ θέμα «Πιστεύομεν. The Status Quaestionis and the Neglected Topics of Nicaea and its Creed» (Grand Hyatt Hotel, 1–2 Δεκεμβρίου 2022).....	11
Όμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τήν ἀνακήρυξίν Του εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα τοῦ Τμήματος Συντήρησης Ἀρχαιοτήτων καί Ἔργων Τέχνης τοῦ Πανεπιστημίου Δυτικῆς Ἀττικῆς μέ θέμα «Ο ἑκκλησιασμός τοῦ πολιτισμοῦ».....	19
Ἐναρκτήριος ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου εἰς τό ἐπετειακόν συνέδριον τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπί τῇ συμπληρώσει ἑκατονταετίας ἀπό τῆς κυκλοφορήσεως τοῦ Περιοδικοῦ «Θεολογία» μέ θέμα «Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία ἐν πορείᾳ στήν ἀῦλη πραγματικότητα ἰ τῆς ὑστερης νεωτερικότητος».....	25
Ἀντιφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τήν ἐπίσκεψίν Του εἰς τήν Ἔδραν τῆς Ἑνώσεως Κωνσταντινουπολιτῶν.....	29
Όμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τήν ἔναρξιν τοῦ Συνεδρίου «Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ΙΕ' - ΙΣΤ' αἰῶνες: Ἡ ἐποχή τῆς ἀνασυντάξεως».....	33
Όμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τήν ἐπετειακὴν ἐκδήλωσιν ἐπί τῇ συμπληρώσει δεκαετίας ἀπό τῆς ἐπαναλειτουργίας τῆς ὁμογενειακῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τήν Ἰμβρον.....	39
Όμιλία τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τήν χοροστασίαν τοῦ Μ. Ἐσπερινοῦ εἰς τόν Ἱερόν Ναόν Ἁγίου Μηνᾶ Ὑψωμαθειῶν.....	43

Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν εἰς τὸν Ἱερόν Ναόν Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Βαλίνου	47
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν ἐν Σηλυβρία	51
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου στὴν Ἡμερίδα «Περιβαλλοντική Ἠθική καὶ Κρίση».....	55
Omelia di Sua Santita' Bartolomeo Arcivescovo Di Costantinopoli – Nuova Roma e Patriarca Ecumenico Durante La Preghiera Ecumenica nella Basilica Romano-Cattolica Incoronata Madre Del Buon Consiglio E Dell'unita' Della Chiesa a Napoli	61
Lectio Magistralis di Sua Santita' K.K. Bartolomeo Arcivescovo Di Costantinopoli – Nuova Roma e Patriaraca Ecumenico In Occasione Della Inaugurazione dell'anno Accademico E della Attribuzione della Laurea Honis Causa in Teologia Presso la Pontificia Facolta' Teologica dell'Italia Meridionale, Napoli "Dialogo e Ortodossia"	67
Προσφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν Δεξίωσιν ἐπὶ τῇ Θρονικῇ Ἑορτῇ (Πολιτιστικόν Κέντρον τῆς Ὁμογενείας, 29 Νοεμβρίου 2023)	77
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν Θρονικὴν Ἑορτὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.....	81
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν Πατριαρχικὴν Θεϊαν Λειτουργίαν ἐν Μύροις Λυκίας	85
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου εἰς τὸ 3 ^{ον} Διεθνές Συνέδριον «Eco – Eὐ ζῆν. Βιοηθική καὶ Νέοι»	91
Προσφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸ ἐν Σαμπεζῦ Γενεῦης Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἐξοχωτάτης Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κυρίας Αἰκατερίνης Σακελλαροπούλου	97
Address by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew at the WCC Town-Hall Discussion on Interfaith Dialogue, Climate Change, and Refugee Displacement	101

Address by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew
at the Global Refugee Forum..... 105

Όμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν Ἀκολουθίαν τελετῆς ὑπογραφῆς
τῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Πράξεως ἐντάξεως Ἁγίων
εἰς τὸ Ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας..... 107

Όμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν παρουσίαν τοῦ βιβλίου τοῦ Σεβασμιωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου Αὐστραλίας κ. Μακαρίου «Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον
Ἐκκλησία ἄρχουσα καὶ πάσχουσα»..... 115

Λόγος νοθετήριος τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τὰς χειροτονίας εἰς Ἐπίσκοπον τοῦ Μητροπολίτου
Σελευκείας κ. Θεοδώρου καὶ εἰς Πρεσβύτερον τοῦ Διακόνου κ. Βοσπορίου,
Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου..... 119

ΜΕΡΟΣ Β' – ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ, ΜΕΛΕΤΑΙ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

Γράμμα τοῦ Ἁγιωτάτου Πάπα Φραγκίσκου πρὸς τὸν Παναγιώτατον
Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖον
ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Θρονικῆς Ἑορτῆς
τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας..... 125

Εὐχετήριο γράμμα τοῦ Ἐξοχ. Πρωθυπουργοῦ τῆς Ρουμανίας
πρὸς τὸν Παναγιώτατον
Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖον ἐπὶ τῇ πεντηκοστῇ
ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς εἰς Ἐπίσκοπον
χειροτονίας του 131

Νεώτερο Ἀρχεῖο τῆς Μητροπόλεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου
Ἰμβρου καὶ Τενέδου
π. Δημήτριος Στρατῆς..... 133

Ὁ ὑψηλὸς ῥόλος τοῦ Ἐπισκόπου γιὰ τὴν ἐξαγγελία τοῦ Εὐαγγελίου στὴ
σύγχρονη κοινωνία.
Ἐπικοινωνιακοὶ προβληματισμοί.
Δήμητρα Α. Κούκουρα, Ὀμοτ. Καθηγήτρια Ἀριστοτέλους
Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης..... 143

Sacraments and new ethos: Insights from Nicholas Cabasilas, On the life in Christ
Protoperbyter Dr. Stylianos Chatzigrigoriou..... 153

Πανηγυρικός τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νέας Ἱερσῆς κ. Ἀποστόλου
ἐπὶ τῇ Θρονικῇ Ἑορτῇ τοῦ
Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου..... 163

Λόγος Ἐπικηδεῖος τῷ Μητροπολίτῃ Γέροντι Νικομηδείας κυρῷ Ἰωακείμ, Διακόνου Βοσπορίου Μαγκαφᾶ, Ὑπογραμματέως τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου	169
---	-----

ΜΕΡΟΣ Γ' — ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον	181
---------------------------------	-----

Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος Κανονικαὶ Πράξεις — Ἀνακοινωθέντα ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ ΕΝ ΤΩΙ ΑΓΙΟΛΟΓΙΩΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΑΣ (ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΙΔΟΣ ΚΑΙ ΕΝ ΛΕΡΩΙ ΤΕΛΕΙΩΘΕΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΕΗΜΟΝΟΣ	245
--	-----

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ ΤΗΣ ΕΝ ΤΩΙ ΑΓΙΟΛΟΓΙΩΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΓΕΡΒΑΣΙΟΥ (ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ) ΤΟΥ ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ	247
---	-----

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ	252
-------------------	-----

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ	253
-------------------	-----

Διαχριστιανικά	255
----------------------	-----

ΜΕΙΚΤΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟ ΔΙΑΛΟΓΟ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	255
--	-----

Συνοδικότητα καὶ πρωτεῖο στὴ δευτέρα χιλιετία καὶ σήμερα	255
--	-----

Τρίτη Προπαρασκευαστικὴ Συνάντησις διὰ τὴν 18ην Ὀλομέλειαν τῆς Διεθνούς Μεικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Παγκοσμίου Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας	277
---	-----

ΙΕΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΧΑΛΚΗΣ

Διοργάνωση ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου ἀπὸ τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Καθολικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Eichstätt-Ingolstadt στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης	279
---	-----

ΜΕΡΟΣ Δ' — ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

Μητροπολίτης Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Δημήτριος	285
--	-----

ΜΕΡΟΣ Ε' — ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ	287
--------------------------------	-----

ΜΕΡΟΣ Α'

ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ Α. Θ.
ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΟΙΣ
+ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ – ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΧΑΡΙΝ, ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τιμιώτατοι ἐν Χριστῶ ἀδελφοί Ἱεράρχαι καί πεφιλημένα τέκνα,

Ἄνωθεν εὐδοκία ἐορτάζομεν καί ἐφέτος ἐν ψαλμοῖς καί ὕμνοις καί ᾠδαῖς πνευματικαῖς τήν κατά σάρκα Γέννησιν τοῦ προαιωνίου Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, τήν φανέρωσιν δηλονότι τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ καί τοῦ ἀνθρώπου. Κατά τόν Ἅγιον Νικόλαον Καβάσιλαν, τά τελούμενα εἰς τήν Θεῖαν Λειτουργίαν εἶναι «τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου μυσταγωγία», τό δέ ἐν τοῖς προοιμίοις αὐτῆς δοξολογικόν «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» μαρτυρεῖ «ὅτι διά τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου πρῶτον ἐμάνθανον οἱ ἄνθρωποι ὡς εἶη τρία πρόσωπα ὁ Θεός»¹. Ὁ ἱερός πατήρ διακηρύττει ὅτι ὁ Κύριος καί Σωτήρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός «τόν ἀληθινόν ἄνθρωπον καί τέλειον καί τρόπων καί ζωῆς καί τῶν ἄλλων ἕνεκα πάντων πρῶτος καί μόνος ἔδειξεν»².

Ἡ πρόσληψις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ καί ἡ διάνοξις τῆς ὁδοῦ τῆς κατά χάριν θεώσεως εἰς τόν ἄνθρωπον προσδίδουν εἰς αὐτόν ἀνυπέρβλητον ἀξίαν. Ἡ λήθη αὐτῆς τῆς ἀληθείας ὀδηγεῖ εἰς μείωσιν τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τό ἀνθρώπινον πρόσωπον. Ἡ ἄρνησις τοῦ ὑψηλοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὄχι

¹ Εἰς τήν Θεῖαν Λειτουργίαν, ΙΒ', ΡΓ 150, 392D.

² Περὶ τῆς ἐν Χριστῶ ζωῆς, ΣΤ', ΡΓ 150, 680C.

μόνον δέν τόν ἀπελευθερώνει, ἀλλά ὀδηγεῖ εἰς ποικίλας συρρικνώσεις καί διχασμούς. Ἄνευ συνειδήσεως τῆς θείας προελεύσεώς του καί τῆς ἐλπίδος τῆς αἰωνιότητος, ὁ ἄνθρωπος δυσκολεύεται νά παραμείνη ἀνθρώπινος, ἀδυνατεῖ νά διαχειρισθῇ τὰς ἀντιφάσεις τῆς «ἀνθρωπίνης καταστάσεως».

Ἡ χριστιανική κατανόησις τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως προσφέρει λύσιν τῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια δημιουργοῦν ἡ βία, ὁ πόλεμος καί ἡ ἀδικία εἰς τόν κόσμον μας. Ὁ σεβασμός τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, ἡ εἰρήνη καί ἡ δικαιοσύνη εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐγκαθίδρουσις ὁμῶς τῆς κομισθείσης ὑπό τοῦ Χριστοῦ εἰρήνης ἀπαιτεῖ συμμετοχήν καί συνεργίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ χριστιανική τοποθέτησις εἰς τό θέμα τοῦ ἀγῶνος διά τήν εἰρήνην συγκροτεῖται διά τῶν λόγων τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, ὁ ὅποιος εὐαγγελίζεται τήν εἰρήνην, χαιρετᾷ μέ τό «Εἰρήνη ὑμῖν» καί παροτρύνει τοὺς ἀνθρώπους νά ἀγαποῦν τοὺς ἐχθρούς των³. Ἡ ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψις χαρακτηρίζεται ὡς «εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης»⁴. Αὐτό σημαίνει ὅτι δι' ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, ἡ ὁδός πρὸς τήν εἰρήνην εἶναι ἡ εἰρήνη, ὅτι ἡ μή βία, ὁ διάλογος, ἡ ἀγάπη, ἡ συγχώρησις καί ἡ καταλλαγὴ ἔχουν προτεραιότητα ἀπέναντι εἰς ἄλλας μορφάς ἐπιλύσεως διαφορῶν. Μέ σαφήνειαν περιγράφεται ἡ θεολογία τῆς εἰρήνης εἰς τό κείμενον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «*Ἐπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς*». *Τό κοινωνικό ἦθος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*» (2020): «Τίποτε δέν ἀντιτίθεται περισσότερο στό θέλημα τοῦ Θεοῦ γιά τὰ πλάσματά Του πού ἔχουν δημιουργηθεῖ κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσή Του, ἀπό τῆ βία πού ἀσκεῖται ἐναντίον τοῦ πλησίον... Μποροῦμε ὀρθά νά ἰσχυριστοῦμε ὅτι ἡ βία ἀποτελεῖ τήν κατ' ἐξοχήν ἁμαρτία. Πρόκειται γιά τήν τέλεια ἀντίθεση μεταξύ τῆς κτιστῆς μας φύσης καί τῆς ὑπερφυσικῆς μας κλήσης πρὸς ἀναζήτηση τῆς ἀγαπητικῆς ἔνωσης μέ τόν Θεό καί τόν πλησίον μας... Ἡ εἰρήνη ἀποτελεῖ μία πραγματική ἀποκάλυψη τῆς βαθύτερης πραγματικότητος τῆς δημιουργίας σύμφωνα πρὸς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, καί τῆς μορφῆς ὅπως τήν σχεδίασε Ἐκεῖνος κατά τίς αἰώνιες βουλές Του»⁵.

Ἡ εἰρήνη δέν εἶναι δεδομένη καί αὐτονόητος, ἀλλά χρέος, κατόρθωμα, διαρκῆς μέριμνα καί ἀδιάκοπος ἀγών διά τήν διατήρησίν της. Δέν ὑπάρχουν αὐτοματισμοί καί μόνιμοι συνταγαί. Ἀπέναντι εἰς

³ Βλ. Ματθ, ε', 44.

⁴ Ἐφεσ. στ', 15.

⁵ § 42, 43 καί 44.

τάς ἐκάστοτε ἀπειλάς τῆς εἰρήνης ἀπαιτεῖται ἐγρήγορσις, βούλησις διά λύσιν τῶν προβλημάτων διά μέσου τοῦ διαλόγου. Οἱ μεγάλοι ἥρωες τῆς πολιτικῆς εἶναι οἱ ἀγωνισταί τῆς εἰρήνης. Ἡμεῖς συνεχίζομεν νά τονίζωμεν τόν εἰρηνοποιητικόν ρόλον τῶν θρησκειῶν, εἰς μίαν ἐποχὴν κατά τὴν ὁποίαν ἀσκεῖται κριτικὴ εἰς τὰς θρησκείας, ἐπειδὴ, ἀντὶ νά ἀναδεικνύωνται δυνάμεις εἰρήνης, ἀλληλεγγύης καὶ καταλλαγῆς, τροφοδοτοῦν τόν φανατισμόν καὶ τὴν βίαν «ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ». Πρόκειται περὶ ἀλλοτριώσεως τῆς θρησκευτικῆς πίστεως καὶ ὄχι περὶ συμφυοῦς μέ αὐτὴν φαινομένου. Ἡ γνησία πίστις εἰς τόν Θεόν εἶναι ὁ αὐστηρότερος κριτὴς τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ. Αἱ θρησκείαι εἶναι οἱ φυσικοὶ σύμμαχοι ὄλων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται διά τὴν εἰρήνην, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν προστασίαν τῆς κτίσεως ἀπὸ τὴν ἀνθρωπογενῆ καταστροφῆν.

Ἡ ἀνθρωπότης τιμᾷ ἐφέτος τὴν 75^{ην} ἐπέτειον τῆς *Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου* (10 Δεκεμβρίου 1948), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σύνοψιν τῶν θεμελιωδῶν ἀνθρωπιστικῶν ιδεωδῶν καὶ ἀξιῶν, «τό κοινόν ἰδανικόν, εἰς τό ὁποῖον πρέπει νά κατατείνουν ὅλοι οἱ λαοὶ καὶ ὅλα τὰ ἔθνη». Τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, κεντρικόν σημεῖον ἀναφορᾶς τῶν ὁποίων εἶναι ἡ προστασία τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καὶ τῶν ἀτομικῶν, κοινωνικῶν, πολιτισμικῶν, οικονομικῶν καὶ περιβαλλοντικῶν ὄρων τῆς, κατανοοῦνται εἰς τὴν ἀρχικὴν δυναμικὴν των, ἐάν ἀναγνωρισθοῦν ὡς θεμέλιον καὶ κριτήριον τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, τὴν ὁποίαν συνδέουν μέ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, τό μέλλον τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς εἰρήνης συνδέεται καὶ μέ τὴν συμβολὴν τῶν θρησκειῶν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς πραγματώσεως των.

Μέ τοιαύτας σκέψεις καὶ ἐόρτια αἰσθήματα, ἐν πλήρει βεβαιότητι ὅτι ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καθ' ἑαυτὴν ἀποτελεῖ ἀντίστασιν εἰς τόν ἀπανθρωπισμόν, ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν αὐτός προέρχεται, καλοῦντες πάντας ὑμᾶς εἰς τόν καλόν ἀγῶνα τῆς οικοδομῆς ἑνός πολιτισμοῦ εἰρήνης καὶ καταλλαγῆς, εἰς τόν ὁποῖον ὁ ἀνθρωπος θά βλέπῃ εἰς τό πρόσωπον τοῦ συνανθρώπου του τόν ἀδελφόν καὶ τόν φίλον καὶ ὄχι τόν ἐπίβουλον καὶ τόν ἐχθρόν, καὶ ὑπενθυμίζοντες εἰς ὑμᾶς πάντας, ἀδελφοί καὶ τέκνα, ὅτι τὰ Χριστοῦγεννα εἶναι καιρὸς αὐτογνωσίας καὶ εὐχαριστίας, ἀποκαλύψεως τῆς διαφορᾶς μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου καὶ «ἀνθρωποθεοῦ», συνειδητοποιήσεως τοῦ «μεγάλου θαύματος» τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰάσεως τοῦ «μεγάλου τραύματος» τῆς ἀλλοτριώσεως ἀπὸ τόν Θεόν, κλίνομεν εὐλαβῶς τό γόνυ ἐνώπιον τῆς

κρατούσης ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς τόν σαρκωθέντα Λόγον Θεομήτορος
Μαριάμ, μεταφέροντες δέ πρός ὑμᾶς τήν εὐλογίαν τῆς Μητρός
Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, εὐχόμεθα αἴσιον, ὑγιερόν,
εὐκαρπον, εἰρηνικόν καί εὐφρόσυνον τόν ἐπερχόμενον νέον ἐνιαυτόν
τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου.

Χριστούγεννα ,βικγ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος
διάπυρος πρός Θεόν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
εἰς τό Διεθνές Συνέδριον μέ θέμα
«Πιστεύομεν. The Status Quaestionis and the Neglected Topics
of Nicaea and its Creed»**

(Grand Hyatt Hotel, 1–2 Δεκεμβρίου 2022)

Τιμώτατοι ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς,
Ἐξοχώτατοι,
Ἐλλογιμώτατοι,
Ἀγαπητοί σύνεδροι,

Σᾶς ὑποδεχόμεθα μέ πολλήν χαράν εἰς τό παρόν Συνέδριον μέ θέμα «Πιστεύομεν. The Status Quaestionis and the Neglected Topics of Nicaea and its Creed», μέ τό ὅποιον ἀνοίγει ὁ κύκλος τῶν ἐπιστημονικῶν ἐκδηλώσεων ἐπί τῆ ἐπερχομένη 1700ῆ ἐπετειῶ τῆς συγκλήσεως τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Μέ ἰδιαιτέραν τιμὴν καί πολλές εὐχαριστίας διά τήν παρουσίαν σας, καλωσορίζομεν πάντας ὑμᾶς, τοὺς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐλθόντας εἰς τήν Πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου καί εἰς τό ἱστορικό Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐδῶ, καί πλησίον τῆς Βασιλευούσης, ἐπραγματοποιήθησαν αἱ ἕξ ἐκ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, αἱ ὅποιαι ἐσφράγισαν τήν πορείαν συνόλου τῆς Χριστιανοσύνης.

Σύμφωνα μέ τό Συναξάριον τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων 318 Πατέρων τῆς Α' Συνόδου τῆς Νικαίας, «τελεσθείσης τῆς Συνόδου, ἐπεὶ καί ἡ Πόλις ἤδη ἀνοικοδομηθεῖσα πεπλήρωτο, μετακαλεῖται Κωνσταντῖνος ὁ μέγας τοὺς ἁγίους ἐκείνους ἅπαντας ἄνδρας· οἱ καί περιελθόντες σύμπαντες καί εὐξάμενοι ταύτην ἀρκούντως Βασιλεύουσαν εἶναι τῶν πόλεων προσκυροῦσι καί τῇ Μητρί τοῦ Λόγου ταύτην ἐνέθεντο, τοῦ Βασιλέως κελεύσαντος· καί οὕτως οἱ Ἅγιοι ἕκαστος οἴκαδε ἀνεχώρησαν». Ἀπό τήν Κωνσταντινούπολιν διήλθον κατά ταῦτα οἱ Πατέρες τῆς Νικαίας, ἀπό τήν «Θεοτοκούπολιν», ἐπισφραγίσαντες διά τῆς ἐπισκέψεώς των αὐτῆς προφητικῶς τήν κεντρικὴν τῆς θέσιν εἰς τήν ἱστορίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Μέ τήν σύγκλησιν τῆς Συνόδου τῆς Νικαίας ἐγκαινιάζεται μία νέα περίοδος εἰς τήν συνοδικήν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ συνοδικότης ἀποτελεῖ οὐσιαστικὴν διάστασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, «μόνιμον λειτουργίαν» τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ θεολογία ὁμιλεῖ περὶ

«ἀρχεγόνου», περί «ὄντολογικῆς» συνοδικότητος. «Ἡ Ἐκκλησία αὐτή καθ' αὐτήν εἶναι Σύνοδος ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ συνεστημένη καί ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθοδηγούμενη, συμφώνως πρὸς τὸ ἀποστολικὸν ἔδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν' (Πράξ, ιε', 28)», σημειοῦται θεολογικώτατα εἰς τὴν Ἐγκύκλιον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας⁶. Τὴν συνοδικὴν φύσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐξῆρξεν ἡ Μετριοτής ἡμῶν εἰς τὴν ὁμιλίαν μας κατὰ τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης (20 Ἰουνίου 2016): «Ὁ συνοδικὸς θεσμὸς ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὰ βάθη τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας. Δέν πρόκειται περὶ ἀπλῆς κανονικῆς παραδόσεως, τὴν ὁποίαν παρελάβομεν καὶ τηροῦμεν, ἀλλὰ περὶ θεμελιώδους θεολογικῆς καὶ δογματικῆς ἀληθείας, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐκ ἔστι σωτηρία. Ὁμολογοῦντες τὴν πίστιν ἡμῶν ἐν τῷ ἱερῷ Συμβόλῳ εἰς Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, διακηρύττομεν συγχρόνως καὶ τὴν συνοδικότητα αὐτῆς... Δέν εἶναι, συνεπῶς, τυχαῖον καὶ ἄνευ σημασίας τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ συνοδικότης διατρέχει ἀνέκαθεν πάσας τὰς θεμελιώδεις πτυχὰς τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς κατὰ τόπους μέχρι καὶ τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκφάνσεώς της»⁷.

Ἡ οἰκουμενικὴ αὐτὴ θεώρησις καὶ ἔκφανσις τῆς Ἐκκλησίας ἐξεφράσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ τῆς Συνόδου τῆς Νικαίας, διὰ μιᾶς εἰδικῆς συνοδικῆς πραγματικότητος καὶ δομῆς. Μέχρι τότε, τὸ συνοδικὸν σύστημα, ἢ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις πρὸς λῆψιν «ὀμοθυμαδόν»⁸ ἀποφάσεων ἐπὶ διαφόρων θεμάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἐνηργοποιεῖτο εἰς τοπικὸν ἐπίπεδον, καθ' ὅτι ἦτο ἀνέφικτος ἡ συνέλευσις ὅλων τῶν ἀνά τὴν οἰκουμένην Ἐπισκόπων. Βεβαίως, ὅταν αἱ τοπικαὶ σύνοδοι συνεκαλοῦντο διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν σοβαρῶν ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων, τρόπον τινά, ἢ λειτουργία των «ἀποτελοῦσε αὐτονόητη ὑπέρβαση τῆς τοπικότητος γιὰ τὴν ἀνάδειξη τῆς «ὀμονοίας τῆς πίστεως» ὅλων τῶν ἀνά τὴν οἰκουμένην τοπικῶν Ἐκκλησιῶν»⁹. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προσεκαλοῦντο πολλοὶ Ἐπίσκοποι εἰς τὰς τοπικὰς συνόδους καὶ προεβάλλετο ἡ συμφωνία των διὰ συνοδικῶν ἐπιστολῶν, γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἀπετέλει ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀναζητήσεως «οἰκουμενικῆς προοπτικῆς». Αὐτὴ ἡ «οἰκουμενικὴ

⁶ Ἐγκύκλιος, § 3.

⁷ Πατριαρχικὸς Λόγος περὶ τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον, Ἀθῆναι 2017, σ. 56.

⁸ Πράξ. β', 1.

⁹ Βλ. Φειδᾶ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α', Ἀθῆναι 2002, σ. 419.

προοπτική» αποδεικνύει ότι «ή συνοδική συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας ἔμπεριεῖχε ὡς αὐτονόητη τὴν ἰδέα τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου»¹⁰. Καί ὁ Ἱερώτατος Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης τονίζει ὅτι «μέ τὸ τό οἰκουμενικό πρῶσιμα λαμβάνονταν καί ἀνακοινώνονταν ἀκόμη καί ἀποφάσεις ἐπαρχιακῶν συνόδων»¹¹.

Συνεπῶς, ἡ σύγκλησις τῆς Συνόδου τῆς Νικαίας δέν γεννᾶται ἐκ τοῦ μηδενός, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἐκφρασίμ, ἐφαρμογὴν καί κορυφώσιμ τῆς οἰκουμενικῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας, Τό γεγονός ὅτι ἡ Σύνοδος συνεκλήθη ἀπό τόν Αὐτοκράτορα Μέγαν Κωνσταντῖνον, ὁ ὁποῖος «ἀπανταχόθεν τῆς οἰκουμένης, δημοσίοις ὀχήμασι, τούς παρόντας Πατέρας συνήγαγε ἐν Νικαία»¹², ὅτι παρηκολούθησε τὰς ἐργασίας τῆς, ἢ καί ὅτι περιέβαλε τὰ ἀναθέματά τῆς μέ τό κύρος κρατικοῦ νόμου, δέν μειώνει, οὔτε φυσικά ἀκυρώνει τόν ἐκκλησιαστικόν χαρακτήρα τῆς Συνόδου, δέν τὴν καθιστᾶ μίαν «αὐτοκρατορικὴν σύνοδον». Ὅπως ὀρθότατα τονίζει ὁ Μητροπολίτης Περγάμου, ὁ σκοπός τοῦ Αὐτοκράτορος ἦτο «νά ἐφαρμόσει, ὅσο πληρέστερα μποροῦσε, τὴν ἀρχὴ τῆς ἀποδόσεως στὸν Καίσαρα μόνον ἐκεῖνου πού τοῦ ἀνήκε, ἀφήνοντας τὴν Ἐκκλησία νά ἀποφασίζει γιά τὰ δικά τῆς θέματα *in persona Christi*»¹³.

Ἡ καθοριστικὴ διά τὴν χριστιανικὴν πίστιμ καί τὴν Ἐκκλησίαν προσφορά τῆς Α' Συνόδου τῆς Νικαίας, ἡ ὁποία, τό ἐπαναλαμβάνομεν, ὑπῆρξεν «ἐκκλησιαστικόν γεγονός», εἶναι τό Ἱερόν Σύμβολον «Πιστεύομεν...», εἰς τὴν βάσιμ τοῦ ὁποῖου εὐρίσκεται ἐν τοπικόν βαπτιστηρίων σύμβολον ἢ μία ὁμάς τοπικῶν βαπτιστηρίων συμβόλων, μέ τὴν κατάλληλον προσαρμογὴν εἰς τὴν εἰδικωτέραν θεολογικὴν προβληματικὴν τῆς Ἀρειανικῆς αἰρέσεως. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ Σύνοδος ἀπέφυγεν, ἐν πλήρει ἐπιγνώσει, νά συντάξῃ ἐν νέον θεολογικόν κείμενον ὡς δογματικόν ὄρον, ἐπειδὴ ἤθελε νά ἐκφράσῃ, ὡς γνήσιος φορεὺς αὐτῆς, τὴν ζῶσαν διαχρονικὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιμ καί αὐτοσυνειδησίαν, τὴν ἄσβεστον καί ἀεί παροῦσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Τό γεγονός ὅτι τό Σύμβολον τῆς Νικαίας ἦτο βεβαίωσις καί ἀνακεφαλαίωσις τῆς βιουμένης ὑπό τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν

¹⁰ Ο. π, σ.420.

¹¹ Μητροπολίτου Περγάμου Ἰωάννου Ζηζιούλα, Ἔργα Α': Ἐκκλησιολογικά Μελετήματα, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 2016, σ. 677.

¹² Συναξάριον Κυριακῆς Ἁγίων Πατέρων.

¹³ Μητροπολίτου Περγάμου Ἰωάννου Ζηζιούλα, Ἔργα Α': Ἐκκλησιολογικά Μελετήματα, σ. 676.

Αποστολικής Παραδόσεως ἔχει ἰδιαίτεράν θεολογικήν καί ἐκκλησιολογικήν βαρύτητα. Ὡς ἀναφέρει ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, οἱ Συνοδικοὶ Πατέρες «περὶ τῆς πίστεως ἔγραψαν οὐκ ἔδοξεν, ἀλλ' ὄυτως πιστεύει ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία» καί εὐθύς ὠμολόγησαν, πῶς πιστεύουσιν, ἵνα δεῖξωσιν, ὅτι μὴ νεώτερον, ἀλλ' ἀποστολικόν ἐστὶν αὐτῶν τό φρόνημα, καί ἅ ἔγραψαν, οὐκ ἐξ αὐτῶν εὐρέθη, ἀλλά ταῦτ' ἐστὶν, ἅπερ ἐδίδαξαν οἱ ἀπόστολοι»¹⁴. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ ψάλλομεν καί ἡμεῖς κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Πατέρων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου: οἱ θεόπνευστοι Πατέρες αὐτῆς «ἄνωθεν λαβόντες» σαφῶς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας, «φωτισθέντες ἐξέθεντο ὄρον θεοδιδάκτον»¹⁵. Ἡ νίκη κατὰ τοῦ Ἀρείου ἐπετεύχθη «ἀρότρῳ δεήσεως ἱερέων ἐνθέων»¹⁶. Ὁ Ἀρειος «κατεσμίκρυνεν τῆς Τριάδος τὸν ἕνα, Υἱόν καὶ Λόγον ὄντα Θεοῦ»¹⁷, ἀφοῦ ἠρνεῖτο τό συναΐδιον καί ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα καί τό ἀτρεπτον Αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως ἀπέρριπτε τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν περὶ Τριάδος καί τό πανσωστικόν μυστήριον τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας τοῦ Προαιωνίου Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Παρουσιάζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον τό γεγονός ὅτι, παρά τὴν διατυπωθεῖσαν σήμερον ἀποψιν, ὅτι «εἰς τὸν Ἀρειον, ὁ Θεὸς τῶν φιλοσόφων ἀπώθησε τὸν ζῶντα Θεόν τῆς ἱστορίας», καί ὅτι «ἡ θεολογία τοῦ Ἀρείου ἀποτελεῖ ἕνα ὀξύ ἐξελληνισμόν τοῦ Χριστιανισμοῦ»¹⁸, ἡ Σύνοδος εἰσήγαγε τὸν φιλοσοφικόν ὄρον «οὐσία» (καί τό «ὁμοούσιον») εἰς τό Σύμβολον, χωρὶς φόβον ὅτι τοιουτοτρόπως ἐγκλωβίζει τό δόγμα εἰς ἑλληνιστικά νοητικά σχήματα. Ἡ φιλοσοφικὴ ὀρολογία ἐλειτούργησεν ἐδῶ ὡς μέσον ἐκφράσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας. Ἡ «σπίθα ἑλληνικῆς σκέψεως», πού, ὅπως ἔχει γραφῆ, κρύβεται εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν χριστιανικῶν δογμάτων, δέν ἀφορᾷ εἰς τό περιεχόμενον, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν γλωσσικὴν ἐπένδυσιν. Ἡ χρῆσις τῆς φιλοσοφικῆς ὀρολογίας, ἡ ὁποία ἤρχισεν ὡς «ἱστορικὴ ἀναγκαιότης» διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, κατέστη δημιουργικόν πνευματικόν ἐργαλεῖον εἰς τὴν θεολογίαν τῶν μεγάλων θεολόγων Πατέρων.

Τό Σύμβολον τῆς Νικαίας ἔχει σωτηριολογικόν προσανατολισμόν, ἐκφράζει καί ἐρμηνεύει τὴν κοινὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, ἐνώπιον

¹⁴ Μεγάλου Ἀθανασίου, *Περὶ Συνόδου*, 5, PG 26, 688.

¹⁵ Τροπάριον τῶν Αἰῶνων.

¹⁶ Εἶρμός, στ' ᾠδή.

¹⁷ *Κάθισμα τῆς Κυριακῆς τῶν Πατέρων*.

¹⁸ W. Kasper, *Jesus der Christus*, Grünewald Verlag, Mainz 1974, σ, 208.

τῆς προκλήσεως τῆς Ἀρειανικῆς κακοδοξίας, μέ σημεῖον ἀναφορᾶς τήν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Μόνον διά τῆς συνδέσεώς του μέ τήν σωτηριολογικήν διάστασιν δυνάμεθα νά κατανοήσωμεν τήν χρῆσιν τοῦ ὄρου «ὁμοούσιος». Ὁ «ἄγραφος» αὐτός ὄρος ἐνετάχθη εἰς τό Σύμβολον μετά ἀπό μακράν θεολογικήν συζήτησιν κατά τήν Σύνοδον, παρ' ὅτι δέ εἶχε χρησιμοποιοηθῆ ὑπό αἰρετικῶν, ὅπως ὁ Σαβέλλιος καί ὁ Παῦλος Σαμοσατεύς, ἦτο συμπαθῆς εἰς τοὺς Γνωστικούς καί, ὅπως λέγει ὁ μακαριστός Γεώργιος Φλωρόφσκυ, «ἐπέτρεπε ποικίλες ἐρμηνεῖες»¹⁹. Τό «ἐρμηνευτικό κλειδί» διά τήν ὀρθήν κατανοήσιν τοῦ ὄρου εἶναι ἡ ἐκκλησιαστικῆ ἐμπειρία, ἡ μετοχή εἰς τήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ὡς τοῦ τόπου καί τοῦ τρόπου ἐν ᾧ καί δι' οὗ ὁ Θεός κατεργάζεται τήν σωτηρίαν ἡμῶν. Ἀκριβῶς, ἡ ἀλλοτριώσις ἀπό τήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀδιαμφισβήτητος ἰσχὺς τοῦ Πατερικοῦ «Οὐδέν πτωχότερον διανοίας ἐκτός Θεοῦ, φιλοσοφούσης τὰ τοῦ Θεοῦ» καί ἡ προσπάθεια ἐρμηνείας τοῦ ὄρου «ὁμοούσιος» ἐπὶ αὐτῆς τῆς βάσεως, ὠδήγησαν εἰς τὰς ἀντιθέσεις μετά τήν Σύνοδον τῆς Νικαίας, καί στηρίζουν τήν ἀποψιν τοῦ Καρδινάλιου Walter Kasper, ὅτι ἡ ἐποχὴ αὐτὴ ὑπῆρξε «μία ἀπὸ τίς πῖο σκοτεινές καί πλήρεις συγχύσεως περιόδους τῆς Ἐκκλησίας»²⁰.

Αἱ ἑπτὰ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἀνήκουν εἰς τό κέντρον τῆς ταυτότητος τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι αὗται ἀπετέλουν «ἕκτακτον γεγονός» εἰς τήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, διά τοῦ ὁποίου ἐκαλεῖτο αὐτὴ νά ἀντιμετωπίσῃ ad hoc σοβαρὰ ζητήματα πίστεως καί συγκεκριμένην ἀπειλήν διά τήν ἀθθεντικότητα τῆς ζωῆς καί τήν ἀγίαν ἀποστολήν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ, μέ στόχον τήν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος καί τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας. Τό συνοδικόν σύστημα δέν ἀποτελεῖ «πυραμίδα», εἰς τήν κορυφήν τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Ἐφ' ὅσον, βεβαίως, μία τοιαύτη Σύνοδος ἔχει ἀναγνωρισθῆ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας ὡς οἰκουμενική, τότε ἀποκτᾶ ὑψίστην ἀθθεντιαν.

Ὁφείλομεν νά προσεγγίζωμεν τὰς Οἰκουμενικάς Συνόδους ἐν συναρτήσει πρὸς τήν ὅλην ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἀλήθεια βιοῦται ἀθθεντικῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καί εἶναι ἡ ἰδίᾳ ἡ Ἐκκλησία ἐκείνη ἡ ὁποία διατυπώνει ἀθθεντικῶς τήν ὀρθήν πίστιν. Ἡ δέ διατύπωσις αὐτῆ καθοσιώνεται, ἐφ' ὅσον ἐπικυρωθῆ ἀπὸ τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καί ἐνταχθῆ εἰς τήν ζωὴν του ὡς λειτουργικόν στοιχεῖον αὐτῆς, ὡς

¹⁹ Γ. Φλωρόφσκυ, *Οἱ Ανατολικοὶ Πατέρες τοῦ τετάρτου αἰῶνα*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 29.

²⁰ W. Kasper, *Jesus der Christus*, σ, 210.

γνησία έκφρασις τῆς Ἀποστολικῆς παρακαταθήκης. «Ἡ οἰκουμενική σύνοδος», γράφει ὁ μακαριστός καθηγητής Νικόλαος Ματσούκας, «δέν ἀνακαλύπτει ἐξαρχῆς τὴν ἀλήθεια. Οὔτε εἶναι νοητό νά ἰσχυριστῆ κανεὶς ὅτι ἡ ζωὴ νεκρώνεται καὶ ἡ σύνοδος κάνει μιά νεκρανάσταση. Ἡ ἀλήθεια δέν ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τίς συνόδους, γιατί ποτέ δέν εἶχε χαθῆ», λέγει ὁ G. Florovsky. Καὶ ἡ ἀλήθεια αὐτὴ εἶναι ἐμπειρική καὶ χαρισματική. Προηγεῖται ἀπὸ κάθε σύνοδο, καὶ καθορίζει τὴν ἴδια τὴν σύνοδο»²¹.

Ἡ κοινὴ πορεία μας πρὸς τὴν 1700^{ην} ἐπέτειον τῆς Α' Συνόδου τῆς Νικαίας εἶναι κλήσις καὶ εὐκαιρία νά ἀνακαλύψωμεν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, ἡ ἐνασχόλησις μὲ τὴν Α' Σύνοδον τῆς Νικαίας δέν εἶναι ἀναφορὰ εἰς τὸ παρελθόν, ἀφοῦ τὸ «πνεῦμα τῆς Νικαίας» ἐκπροσωπεῖ τὴν διάστασιν τοῦ βάθους τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ὁ ἐν Ἀγίοις προκάτοχος τῆς ἡμῶν Μετριότητος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει εἰς τὰς Ὀμιλίας του εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀναφορικῶς πρὸς τὴν φρασίαν «τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ»: «Οὐ τοῦδε καὶ τοῦδε, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. Τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ ... Ἐκκλησίαν δέ Θεοῦ καλεῖ, δεικνύς ὅτι ἠνώσθαι αὐτὴν χρῆ. Εἰ γάρ Θεοῦ ἐστιν, ἥνωται, καὶ μία ἐστίν, οὐκ ἐν Κορίνθῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Τὸ γὰρ τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα οὐ χωρισμοῦ, ἀλλὰ ἐνώσεώς ἐστι καὶ συμφωνίας ὄνομα»²².

Ἡ ὁδὸς ἐκ τῆς, δυστυχῶς, ὑφισταμένης καὶ σήμερον διασπάσεως πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι «πορεία πρὸς μίαν terra incognita», ἀλλὰ ἐπιστροφή εἰς τὰ θεμέλια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταυτότητός μας. Αὐτὸ σημαίνει, ὁ διάλογος τῶν Ἐκκλησιῶν δέν εἶναι ἀναζητήσις τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ «πορεία ἐντὸς τῆς ἀληθείας». Καθ' ὁδὸν πρὸς τὴν μεγάλην ἐπέτειον τοῦ ἔτους 2025, εἰς τοὺς διαλόγους μας καὶ εἰς τὰ Συνέδρια, εἰς τὰς θεολογικὰς Σχολὰς καὶ εἰς τὴν ποιμαντικὴν δρᾶσιν, καλούμεθα νά προβάλλωμεν τὴν σημασίαν τῆς ὀρθῆς κατανοήσεως τῆς συνοδικότητος καὶ τῆς συμβολῆς τῆς εἰς τὴν πορείαν πρὸς τὴν ἐνότητα. Εἰδικώτερον, ἡ ἀναφορὰ εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας θά ἀναδείξῃ τὴν κεντρικὴν θέσιν τοῦ οἰκουμενικοῦ της Συμβόλου διὰ τὸν χριστιανικὸν κόσμον, καθὼς καὶ τὴν ἐπικαιρότητα τοῦ θέματος τοῦ κοινοῦ ἔορτασμοῦ τῆς «ἀγιωτάτης τοῦ Πάσχα ἡμέρας», ἐπὶ τῇ βάσει

²¹ Ν. Ματσούκα, *Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία Β'*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 444.

²² Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, *Υπόθεσις τῆς πρὸς Κορινθίους Πρώτης Ἐπιστολῆς, Ὀμιλία Α'*, PG 61,13.

τῆς σχετικῆς προτροπῆς τῶν Συνοδικῶν Πατέρων, ὡς αὕτη μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοδωρήτου Κύρου: «Ἐνθα περὶ τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Πάσχα ἡμέρας γενομένης συζητήσεως, ἔδοξε κοινῇ γνώμῃ καλῶς ἔχειν, ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας πάντας τοὺς ἀπανταχοῦ ἐπιτελεῖν. Τί γάρ ἡμῖν κάλλιον, τί δέ σεμνότερον ὑπάρξει δυνήσεται, τοῦ τὴν ἑορτὴν ταύτην, παρ' ἧς τὴν τῆς ἀθανασίας εἰλήφαμεν ἐλπίδα, μιᾶ τάξει καὶ φανερῶ λόγῳ παρὰ πᾶσιν ἀδιαπτῶτως φυλάττεσθαι;»²³.

Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι τό παρόν Συνέδριον καὶ ἐκεῖνα πού θά ἀκολουθήσουν θά συμβάλουν εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῆς σημασίας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου διὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ κατὰ τοὺς διαρρεῦσαντας δεκαεπτὰ αἰῶνας καὶ διὰ τὴν συνεχιζομένην πορείαν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ πρὸς τὴν «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου» οὐράνιον Βασιλείαν. Ἡ ἀναφορὰ εἰς τὴν Α' Σύνοδον τῆς Νικαίας ζωντανεῦει τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, τῶν «κοινῶν χριστιανικῶν ἀρχετύπων» τῆς πιστότητος εἰς τὴν Ἀποστολικὴν παράδοσιν καὶ τοῦ αἰεὶ ἐπικαίρου ἀγῶνος κατὰ τῶν διαστρεβλώσεων καὶ παρανοήσεων τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ μᾶς καλεῖ νά στραφῶμεν πρὸς τὰ καίρια καὶ οὐσιώδη τῆς κοινῆς ταυτότητός μας.

Περαίνοντες τόν λόγον, εὐχαριστοῦμεν τοὺς συνδιοργανωτάς τοῦ Συνεδρίου διὰ τὴν πολύτιμον συμβολὴν των, πάντας ὑμᾶς διὰ τὴν παρουσίαν καὶ τὴν συμμετοχὴν σας, τοὺς τιμιωτάτους ἀδελφούς Ἱεράρχας, τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πνευματικῶν καὶ ἀκαδημαϊκῶν θεσμῶν, τοὺς σοφοὺς καθηγητάς καὶ τοὺς εἰσηγητάς. Θερμὰς εὐχαριστίας ἐκφράζομεν πρὸς πάντας τοὺς μοχθήσαντας διὰ τὰς πρακτικὰς πτυχὰς τῆς προετοιμασίας τῆς παρουσίας ἐκδηλώσεως.

Μέ αὐτὰ τὰ αἰσθήματα, εὐχόμενοι ἐπιτυχῆ κατὰ πάντα τὴν διεξαγωγὴν τοῦ Συνεδρίου μας, ἀπονέμομεν πᾶσιν ὑμῖν τὴν εὐλογίαν τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἐπικαλούμεθα ἐφ' ὑμᾶς τὴν πλουσιόδωρον χάριν καὶ τόν φωτισμόν τοῦ Παρακλήτου, τοῦ Πνεύματος τῆς σοφίας καὶ τῆς συνέσεως.

Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν προσοχὴν σας!

²³ Θεοδωρήτου Κύρου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Α', 9, PG 82, 934.

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν ἀνακήρυξιν Του εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα
τοῦ Τμήματος Συντήρησης Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἔργων Τέχνης
τοῦ Πανεπιστημίου Δυτικῆς Ἀττικῆς
μέ θέμα «Ὁ ἐκκλησιασμός τοῦ πολιτισμοῦ»
(Ἀθῆναι, 11 Ὀκτωβρίου 2023)**

Τιμώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς,
Ἐλλογιμάτατε κύριε Πρύτανι,
Ἐλλογιμάτατε κύριε Πρόεδρε τοῦ Τμήματος Συντήρησης
Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἔργων Τέχνης,
Ἐλλογιμάτατοι Κοσμήτορες, Πρόεδροι, καθηγηταὶ καὶ καθηγήτριαι,
Ἐντιμότατοι ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχῶν,
Ἐντιμολογιώτατοι Ἀρχοντες Ὁφφικιάλιοι,
Προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριαι,
Κυρίαὶ καὶ κύριοι,

Ἐμπλεοιεὺν γαμοσύνης καὶ χαρᾶς, ἀποδεχόμεθα τὴν προσγινομένην
πρὸς τὴν ἡμετέραν Μετριότητα τιμὴν τῆς ἀνακηρύξεως εἰς Ἐπίτιμον
Διδάκτορα τοῦ Τμήματος Συντήρησης Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἔργων Τέχνης
τοῦ Πανεπιστημίου Δυτικῆς Ἀττικῆς, ἐν ἐπιγνώσει, ὅτι ἡ μεγάλη αὐτὴ
τιμὴ διαβαίνει ἐπὶ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
τὴν ὁποῖαν διακονοῦμεν, Θεία εὐδοκία, ὡς Προκαθήμενος αὐτῆς,
ἐπὶ τριάκοντα καὶ δύο ἔτη. Ὅσα θὰ εἴπωμεν ἐν συνεχείᾳ, ἐκφράζουν
τό πνεῦμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν
ἀνύστακτον μέριμναν αὐτοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τὸν ἐπίγειον καὶ
τὸν αἰώνιον προορισμὸν του.

Δοξάζομεν τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης δι' ὅσα ἐπεδαψίλευσεν εἰς τό
ταπεινὸν ἡμῶν πρόσωπον, ἐν ἀκλονήτῳ βεβαιότητι ὅτι οὐδέν ἐξ ὧσιν
ἐπράξαμεν καθ' ὅλην τὴν μακρὰν ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν ἡμῶν,
ἀποτελεῖ ἰδικὸν μας κατόρθωμα. Τὰ πάντα εἶναι ἄνωθεν δωρεά, χάρις
καὶ χάρισμα. Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν!

Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν σημερινὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἀπονομὴν εἰς ἡμᾶς τοῦ
ὑψηλοῦ τίτλου τοῦ Ἐπιτίμου Διδάκτορος ἐκ μέρους τοῦ Πανεπιστημίου
σας διὰ μέσου ἑνὸς «θαύματος». Τοῦ «θαύματος» τῆς ἱστορικῆς,

πανσεβάστου και πανιέρου εικόνας της Παναγίας Παμμακαρίστου και της άξιοθαυμάστου συντηρήσεως της από την ομάδα Ειδικών, μέ επικεφαλής την Έλλογιμωτάτην Έπίκουρον καθηγήτριά του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής κυρία Στεφανίαν Χλουβεράκη, και χάρις εις την οικονομική συνδρομή φιλογενών χορηγών, μέ επί κεφαλής τόν Έντιμότατον Πρόεδρον του Ίδρύματος «Αίκατερίνη Λασκαρίδη», κύριον Παναγιώτην Λασκαρίδη, τούς όποιους, και εκ της θέσεως αυτής, θερμώς ευχαριστούμεν.

Η τιμητική προσκύνησης τών εικόνων και ή κεντρική θέσις αυτών εις την συνείδησι των Όρθοδόξων και εις την λειτουργική ζωή της Έκκλησίας δέν είναι απλώς μία εϋσεβής παράδοσις της χριστιανικής Ανατολής και μία διάστασις της λαϊκής εϋσεβείας χωρίς θεολογική οϋσίαν. Τό θεολογικόν θεμέλιον της εικόνας είναι ή Ύνσαρκος Οικονομία του προαιωνίου Υιού και Λόγου του Θεού. Είναι ή ακλόνητος πίστις, ότι εν τη Έκκλησία ήδη μετέχομεν εις την ζωήν του Χριστού, προσδοκώντες την πληρότητα και τελείωσι των πάντων εν τη έρχομένη Βασιλεία του Θεού. Όταν εισερχόμεθα εις τούς ιερούς ναούς μας, περιβαλλόμεθα από πλήθος εικόνων, αι όποιαι παροντοποιούν τά εικονιζόμενα πρόσωπα. Είναι χαρακτηριστικόν ότι εις τάς εικόνας δέν αναγράφεται «εικών» του Χριστού, της Θεοτόκου, του Αγίου, αλλά «Χριστός», «Θεοτόκος» «Άγιος Γεώργιος» κ.τ.λ. Ο άσπασμός της εικόνας είναι πάντοτε Ύναρξις μιās ζωτικής σχέσεως του εικονιζομένου αγίου προσώπου μέ τόν πιστόν. Όλοι αι όρθόδοξοι εικόνες είναι κλήσις προς κοινωνίαν της ζωής εν τη Έκκλησία. Η τάξις των εικόνων εις τόν ναόν προσανατολίζει προς την Αγίαν Τράπεζαν και ένδυναμώνει την ευχαριστιακήν συνείδησι και διάθεσι των πιστών. Αί ιεραί εικόνες αποτελούν κεντρικήν διάστασι της «ευχαριστιακής πραγματώσεως» της Έκκλησίας.

Η εικών είναι μία βαθυστόχαστος θεολογική γλώσσα, ή όποία, διά του χρωστήρος του άγιογράφου, εκφράζει την εμπειρίαν της πίστεως και την ζωήν όλοκλήρου της εκκλησιαστικής κοινότητος. Ο άγιογράφος είναι ή χείρ της Έκκλησίας και ή εικών είναι έπιτομή της πίστεως και της διδασκαλίας της και όχι μόνον έν καλλιτέχνημα. Τά αυτά ισχύουν και διά την ναοδομίαν, την ύμνογραφίαν, την εκκλησιαστικήν μουσικήν και τάς λοιπάς εκκλησιαστικάς τέχνας, αι όποιαι, ως θεολογική γλώσσα, συνδυάζουν τό κάλλος και την αισθητικήν αριότητα μέ τό λυτρωτικόν μήνυμα του Χριστιανισμού.

Κατανοούμεν επί της βάσεως αυτής, την θέσι του μακαριστού

π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, ότι η εικονογραφία «δέν είναι άπλώς θέμα τέχνης, καλλιτεχνικής ή τεχνικής επίδειξιάς. Είναι ένα είδος μαρτυρίας, μία όμολογία πίστewς. Για τόν ίδιο λόγο, ή ίδια ή τέχνη πρέπει νά ύποταχθεϊ όλόψυχα στόν κανόνα τής πίστewς. Υπάρχουν όρια τής καλλιτεχνικής φαντασίας» (*Δημιουργία και Απολύτρωση*, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 239 – 240).

Όχι μόνον ή εικονογραφία, αλλά σύνολος ή τέχνη τής Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, είναι βαθυστόχαστος θεολογική γλώσσα, άντλούσα έμπνευσιν και σοφίαν εκ τής μιās πηγής, εκ τής όποίας τρέφεται όλόκληρος ό πολιτισμός του Βυζαντίου, ή φιλοθεΐα, ή φιλανθρωπία και ή φιλοκαλία του. Εις τήν γνωστήν θέσιν του Steven Runciman: «Ό,τι καλύτερο είχε ή σκέψη του Βυζαντίου πήγε στη θεολογία», προσθέτομεν και ήμεις ότι ή Άλήθεια εις τό Βυζάντιον αναδεικνύεται και διά τής τέχνης ως θεολογίας, ως αυθεντικής εκφράσεως άχρόνων παραδοχών τής χριστιανικής πίστewς. Η Έκκλησία προσέλαβεν ύπαρχούσας μορφάς τέχνης και τας μετεμόρφωσεν εις εκφρασιν τής ιδικής τής άληθείας, αναπτύξασα τας εκφραστικάς δυνατότητας των. Η άπόρριψις του πολιτισμού δέν έχει θεολογικόν έρεισμα.

Η Έκκλησία δέν ύπήρξε ποτέ χωρίς πολιτισμικήν σάρκα. Η σάρκωσις του Εύαγγελίου ήτο βεβαίως πάντοτε μία σοβαρά πρόκλησις, πρωτίστως λόγω τής ποικιλίας και τής διαφορετικής ποιότητος τών πολιτισμών μέ τούς όποίους συνηνητᾶτο ή Έκκλησία. Όπως έχει λεχθῆ, διαφορετικάς προκλήσεις και δυνατότητας περιέκλειεν ή συνάντησις του Χριστιανισμού μέ τόν Έλληνισμόν και μέ τόν πολιτισμόν τών Βησιγόθων. Τό ζητούμενον εις τας σαρκώσεις αυτάς είναι πάντοτε αυταί νά μή προκαλούν αλλοίωσιν του Εύαγγελίου και νά συμβάλλουν εις τήν εν Χριστῷ μεταμόρφωσιν του κάθε πολιτισμού.

Όρθως παρατηρήθη, ότι εις τήν συνάντησίν τής μέ τόν πολιτισμόν και τούς πολιτισμούς, ό στόχος και ή προοπτική τής θεολογίας είναι «νά μεταδώσει τό μήνυμα του Εύαγγελίου άθικτο, άκέραιο, άνόθευτο και νά τό παρουσιάσει μέ τά πιό έξοχα μέσα επικοινωνίας που μπορεϊ νά παράσχει ένα πολιτιστικό περιβάλλον» (Δημήτριος Τρακατέλλης, Αρχιεπίσκοπος πρώην Αμερικής, «Τέσσερις συναντήσεις τής θεολογίας: κίνδυνοι και προοπτικές», εις τό έργον: Στ. Φωτίου (έπιμ.), *Μαρτυρία ζωής*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1999, σελ. 135-147, εδῶ σελ. 138).

Τό καθοριστικόν είναι και εδῶ τό «πώς» τής συζεύξεως. Ιδιαίτερος σημαντική και διδακτική είναι ή συνάντησις του Χριστιανισμού μέ τόν

Ἑλληνισμόν, ἡ ὁποία συνετελέσθη εἰς μίαν μακρὰν πορείαν, πλήρη ἐντάσεων, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξε τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἑλληνική γλῶσσα κατέστη μητρική γλῶσσα τῆς θεολογίας. Ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνον δὲν ἀπέρριψε συλλήβδην τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ ἐχρησιμοποίησε τὰς φιλοσοφικὰς ἐννοίας διὰ νὰ διατυπώσῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς. Οὕτω, ἐγεννήθη ὁ λεγόμενος «ἐκχριστιανισμὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ», ὁ ὁποῖος ἐνεπλούτισε τόσον τὸν Χριστιανισμόν, ὅσον καὶ τὸν Ἑλληνισμόν καὶ ἀπετέλεσε τομὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πνεύματος. Γνωστὴ εἶναι ἡ θέσις τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, περὶ «ὀλοκληρώσεως» τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας (βλ. Γ. Φλωρόφσκυ, «Οἱ δρόμοι τῆς ρωσικῆς θεολογίας», εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἰδίου: *Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1979, σελ. 213-244, ἐδῶ σελ. 227).

Ἐκλεκτὴ ὁμήγουρις,

Εἰς τὴν ἀνθρωπολογικὴν του οὐσίαν καὶ λειτουργίαν, ὁ «πολιτισμὸς» χαρακτηρίζεται ὡς «ἡ φωλιά τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴ φύση». Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκ φύσεως «ὄν μέ ἑλλείψεις», καὶ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀναπτύξῃ πολιτισμόν ὡς «δευτέραν φύσιν», διὰ νὰ ἐπιβιώσῃ. Ὁ πολιτισμὸς, εἰς τὴν εὐρύτεραν του ἔννοιαν, ἀναφέρεται εἰς τὸν τρόπον τοῦ βίου, τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἀξίας, τὰς γνώσεις καὶ τὰς τεχνικάς, τὰς θρησκευτικὰς πρακτικάς, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα, τὰς μορφὰς χρήσεως τοῦ κόσμου, τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν καὶ τοὺς θεσμούς.

Ἐνῶ ὅμως τὸ «ὄτι» τοῦ πολιτισμοῦ ἀποτελεῖ οὐσιῶδες ἀνθρωπολογικόν δεδομένον, τὸ «πῶς» αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ποικίλας ἱστορικὰς καὶ ἄλλας συνθήκας, καὶ εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον διαφοροποιεῖ τοὺς πολιτισμούς καὶ κρίνει τὴν ποιότητά των. Οἱ πολιτισμοὶ δὲν εἶναι ποτέ ὀριστικαὶ λύσεις τοῦ ἀνθρωπίνου αἰνίγματος. Εἰς τὴν ζωὴν των ὑπάρχει ἐξέλιξις, πρόοδος ἀλλὰ καὶ ὀπισθοδρόμησις. Δὲν εἶναι τυχαῖον γεγονός ἡ ἀναφορὰ εἰς τὴν «δυστυχίαν μέσα εἰς τὸν πολιτισμόν», οὔτε ὅτι κατασκευάζονται «οὐτοπία» ἑνὸς ἰδανικοῦ κόσμου, ὅτι ὑπάρχουν ἀπολυτοποιήσεις τῶν ἰδιαιτέρων πολιτισμῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπορρίψεις τοῦ ἐκάστοτε ἰδιαιτέρου πολιτισμοῦ, τὸ ὄνειρον δι' «ἐπιστροφὴν εἰς τὴν φύσιν», ἡ ὁποία, βεβαίως, εἶναι πάντοτε μία ἐπιστροφή εἰς ἕνα ἄλλον, διαφορετικὸν πολιτισμόν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ὁ «φυσικὸς ἄνθρωπος».

Σήμερον, εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς λεγομένης «ὀπτικῆς ἐπαναστάσεως», τῆς τηλεοράσεως καὶ τοῦ Internet, τῆς «πλημμυρίδος τῶν εἰκόνων» πού κατακλύζουν νυχθημερόν τὰ ὄμματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ καλλιεργοῦν τὸ φρόνημα τῆς προσκολλησεως εἰς τὰ γεῶδη, τὴν

«ἀπεριόριστον λατρείαν τοῦ χρησίμου» καί τήν «λήθην τοῦ Ὑπερβατικού», ἡ παρουσία καί ἡ μαρτυρία τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας καί τοῦ φιλοκαλικοῦ πνεύματός της εἶναι ἡ φωνή τοῦ οὐρανοῦ.

Ἡ Ὁρθόδοξος παράδοσις ἀποτελεῖ κιβωτόν ζωτικῶν ἀληθειῶν διά τόν ἄνθρωπον καί τόν κόσμον. Ἡ παράδοσις αὐτή, τήν ὁποίαν οἱ ἐν Φαναρίῳ φυλάσσομεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ εἰς ὄλας τάς ἐκφάνσεις της, μᾶς διδάσκει ὅτι εἶναι ἀδύνατον νά ὀμιλῶμεν περί προόδου, ὅταν φαλκιδεῦται τό ἀνθρώπινον πρόσωπον καί καταστρέφεται ὁ οἶκος του, τό φυσικόν περιβάλλον. Ὅτι ὁ πολιτισμός της ἀλληλεγγύης δέν ἐγκαθιδρύεται διά τῆς ἀνόδου τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου καί διά μέσου τῆς διαδικτυακῆς ἐπικοινωνίας. Ὅτι ἡ μέριμνα διά τήν προστασίαν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί ἡ οἰκοφιλική συμπεριφορᾶ ἀπορρέουν ἀπό τό κέντρον τοῦ χριστιανικοῦ Εὐαγγελίου καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ὅτι τό διακονικόν ἦθος εἶναι διάστασις τῆς λατρευτικῆς, ἀσκητικῆς καί εὐχαριστιακῆς χριστιανικῆς ἐμπειρίας. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, ἀποτελεῖ οἰκτρᾶν πλάνην νά ταυτίζεται τό χριστιανικόν ἦθος μέ κλειστότητα καί ἀδιαφορίαν διά τόν κόσμον καί τόν πολιτισμόν. Ἡ πείρα τῶν αἰώνων μαρτυρεῖ περί τῆς ἀληθείας ὅτι ἡ ὑποτίμησις τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν καί ἡ ἀδιαφορία διά τήν διάστασιν τοῦ Ὑπερβατικοῦ ἔχει ἀρνητικᾶς συνεπειᾶς καί διά τήν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ εὐρύτερον καί ὅτι ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐλειτούργησεν ὡς ἀνεξάντλητος πηγὴ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Ἐβίωσαμεν συχνάκις τήν ἐκπληξιν ἐπισκεπτῶν εἰς ὀρθοδόξους ἱεράς μονᾶς, ὅταν ἀνεκάλυπτον ὅτι εἰς αὐτάς ἐδημιουργήθησαν καί φυλάσσονται ἔξοχα ἔργα τέχνης, τιμαλφέστατα κειμήλια πίστεως καί πολιτισμοῦ, γνησίας πνευματικότητος καί καλλιτεχνικοῦ ταλάντου.

Ἐπιστρέφομεν τοιουτοτρόπως εἰς τό «θαῦμα» τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Παμμακαριστοῦ. Τό μήνυμα, τό ὁποῖον ἐκπέμπει ἡ μοναδική αὐτή, ἀπαράμιλλου κάλλους καί θεολογικοῦ βάθους εἰκῶν, εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν δύναται νά εὕρη πληρότητα ζωῆς ὅπου θέλει καί ὅπως θέλει, ὅτι δέν ὑπάρχει αὐθεντικὴ ἐλευθερία χωρὶς τήν ἀλήθειαν ἢ ἔξω ἀπὸ τήν ἀλήθειαν. Εἰκονίζει τήν λύτρωσιν, τήν ὑπέρβασιν τῆς πτώσεως καί τῆς ἀλλοτριώσεως, λειτουργεῖ ὡς κλῆσις εἰς τήν κατ' ἀλήθειαν ζωὴν. Ἡ Παναγία Παμμακάριστος ἀνήκει εἰς τόν ναόν διά νά προσκυνῆται, νά εὐλογῆ, νά παρηγορῆ, νά ἐμπνέη, νά δίδῃ ἐλπίδα καί κατεύθυνσιν εἰς τήν ζωὴν τῶν πιστῶν. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὅσοι εἰργάσθησαν διά τήν συντήρησίν της ἐνεπνέοντο ἀπὸ τό γεγονός ὅτι ἡ εἰκῶν δέν ἐπρόκειτο νά ἐκτεθῆ εἰς ἓν μουσεῖον, ἀλλὰ ὅτι ὁ φυσικός

χῶρος της εἶναι ὁ ναός. Ἡ διαδικασία συντηρήσεως ἦτο ὄχι μόνον πρόοδος εἰς τήν τέχνην καί τά μυστικά τοῦ ψηφιδωτοῦ, ἀλλά σπουδή θεολογίας, μάθημα εὐσεβείας, βίωσις τοῦ σχεσιακοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.

Περαίνοντες τόν λόγον, ἐπιθυμοῦμεν νά τονίσωμεν ὅτι αὐτός ὁ πολιτισμός εἶναι ὅ,τι τιμαλφέστερον ἔχει νά προσφέρει ἡ Παράδοσις μας ὡς πρότασιν ζωῆς εἰς τόν σύγχρονον κόσμον. Αὐτήν τήν τιμίαν παρακαταθήκην ὀφείλομεν νά φυλάσσωμεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, νά τήν προβάλλωμεν ὡς ζωήν ἐλευθερίας καί εὐθύνης καί νά τήν μεταδίδωμεν εἰς τήν νέαν γενεάν. Ἡ ἀποψις ὅτι τό ὀρθόδοξον ἦθος εἶναι ἀδύνατον νά βιωθῆ εἰς τό πλαίσιον τῶν συγχρόνων πολιτισμικῶν συνθηκῶν εἶναι τελείως ἀστήρικτος.

Μέ αὐτάς τάς σκέψεις καί τά αἰσθήματα, ἀγαλλόμενοι καί εὐγνωμονοῦντες, ἐκφράζομεν ἅπαξ ἔτι θερμάς εὐχαριστίας πρός τό Πανεπιστήμιον Δυτικῆς Ἀττικῆς καί τό Τμήμα Συντήρησης Ἀρχαιοτήτων καί Ἔργων Τέχνης διά τήν τιμήν, καί πρός πάντας ὑμᾶς διά τήν πρόφρονον παρουσίαν σας, ἐπικαλούμενοι ἐφ' ὑμᾶς καί ἐπί τούς ἡγαπημένους σας, πρεσβείαις τῆς Ἁγιοπρώτου Παναγίας τῆς Παμμακαρίστου, ἧς τήν πάντιμον εἰκόνα «στόμασι καί καρδίᾳ καί θελήματι» ἀσπαζόμεθα, τήν φωσφόρον χάριν καί τό ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ τῆς σοφίας καί τῆς ἀγάπης.

**Ἐναρκτήριοις ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ
 Πατριάρχου
 κ. κ. Βαρθολομαίου
 εἰς τό ἐπετειακόν συνέδριον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς
 Ἑλλάδος
 ἐπί τῇ συμπληρώσει ἑκατονταετίας ἀπό τῆς κυκλοφορήσεως τοῦ
 Περιοδικοῦ «Θεολογία»
 μέ θέμα «Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία ἐν πορεία στήν ἄϋλη
 πραγματικότητα» τῆς ὕστερης νεωτερικότητος»
 (11-14 Ὀκτωβρίου 2023)**

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κύριε
 Ἱερῶννυμε, Πρόεδρε τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου,
 Ἐξοχωτάτη Πρόεδρε τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας,
 Μακαριώτατοι ἀδελφοί Προκαθήμενοι τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν,
 Ἱερώτατοι καί Θεοφιλέστατοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι,
 Ἐξοχώτατοι καί Ἐντιμότατοι ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχῶν,
 Ἐλλογιμώτατοι ὁμιληταί,
 Ἐκλεκτοί παρόντες,

Ἐκφράζομεν τάς εὐχαριστίας τῆς ἡμῶν Μετριότητος πρός τόν
 Πρόεδρον καί τά μέλη τῆς Ὄργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ παρόντος
 Συνεδρίου διά τήν εὐγενῆ πρόσκλησιν νά ἀπευθύνωμεν χαιρετισμόν
 κατά τήν ἑναρξιν αὐτοῦ.

Αἰών ὅλος συνεπληρώθη ἀπό τῆς κυκλοφορήσεως τοῦ περιοδικοῦ
 «Θεολογία», τοῦ παγκοσμίως γνωστοῦ ἐπιστημονικοῦ ὄργανου
 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τό
 περιοδικόν κατέθεσαν τήν θεολογικήν μαρτυρίαν των οἱ ἐπιφανέστεροι
 ἐκπρόσωποι τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστήμης. Εἰς τάς σελίδας του ἀποτυπώνονται
 αἱ μεγάλαι προκλήσεις, μέ τάς ὁποίας εὐρέθησαν ἀντιμέτωποι ἡ
 Ἐκκλησία καί ἡ θεολογία ἀπό τό 1923 μέχρι σήμερον, προκλήσεις
 καί κρίσεις πνευματικάι, ἐκκλησιαστικάι, θρησκευτικάι, πολιτισμικάι,
 αἱ σχέσεις Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, ἡ Οἰκουμενική Κίνησις, ἡ
 ἐκκοσμίκευσις, ἡ ἔκρηξις τῆς τεχνολογίας, τό οἰκολογικόν πρόβλημα,
 ἀξιολογικάι ἀνατροπαί, ριζικάι ἀλλαγáι εἰς τόν χῶρον τῆς παιδείας
 καί ἄλλα πολλά. Ὅλα αὐτά εἶχον ἀντίκτυπον εἰς τήν θεολογίαν, ἡ
 ὁποία καλεῖται νά λειτουργῇ διαλεγομένη μέ τά σημεῖα τῶν καιρῶν,

διδοῦσα τὴν καλὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας. Ἡ θεολογία τρέφεται ἀπὸ τὰς πηγὰς τῆς πίστεώς μας καὶ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἀφουγκράζεται τὸν παλμόν τοῦ παρόντος καὶ ὀμιλεῖ πάντοτε ἐστραμμένη πρὸς τὸν ἐκάστοτε σύγχρονον ἄνθρωπον, καταγράφει καὶ ἀξιοποιεῖ, πέραν τῶν κατὰ καιροὺς προκλήσεων, καὶ τὰς θετικὰς προοπτικὰς τοῦ πολιτισμοῦ. Ἔχει ὀρθῶς λεχθῆ, ὅτι ἡ θεολογία εἶχε καὶ ἔχει ἀνάγκην θεολόγων «εὐσεβῶν καὶ εὐφυῶν», «δεκαθλητῶν γνώσεως, εὐαισθησίας καὶ προσφορᾶς».

Τὸ περιοδικὸν «Θεολογία» εἰσέρχεται εἰς τὸν δεῦτερον αἰῶνα τῆς ζωῆς του, μέ κληρονομίαν καὶ παρακαταθήκην τὴν μέχρι σήμερον ἐπιτυχή καὶ δημιουργικὴν πορείαν του, τὴν πιστότητα εἰς τὴν Ὁρθόδοξον παράδοσιν καὶ τὴν ἐπικαιρικότητα, τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι μόνον πολίτης τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ «οὐρανοπολίτης», ὃν τὸ ὅποιον ἀναζητεῖ ἔσχατον σημεῖον ἀναφορᾶς ἐπέκεινα τῶν ἐγκοσμίων, τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς πολιτικῆς, τῆς ἐπιστήμης, τῆς οἰκονομίας, τῆς ἐπιγείου εὐδαιμονίας. Οὔτε ἡ ἄνοδος τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, οὔτε ἡ κοινωνικὴ πρόοδος, οὔτε ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις, καλύπτουν καὶ ἱκανοποιοῦν πλήρως τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ὄντως δέν ζῆ «ἐπ' ἄρτω μόνω» (βλ. Ματθ. δ', 4).

Προφανέστατα, ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἡ «μεγάλῃ δύναμις» τῆς ἐποχῆς μας. Μεγάλῃ δύναμις εἶναι ὁμως καὶ ἡ πίστις εἰς Θεόν, ἡ ὁποία ἀπαντᾷ εἰς τὰ βαθύρριζα ὑπαρξιακὰ ἐρωτήματα τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως ἔχει εὐστόχως παρατηρηθῆ, ἡ ἰλιγγιώδης πρόοδος τῆς ἐπιστήμης ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὴ παρητήθη ἀπὸ τὴν προσπάθειαν νὰ θέσῃ καὶ νὰ ἀπαντήσῃ παρόμοια ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ κέντρον τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θεολογίας (βλ. Carl Friedrich von Weizsäcker, «Gottesfrage und Naturwissenschaften», στὸ ἔργο τοῦ ἰδίου, *Deutlichkeit*, München 1981, σελ. 117 – 138, ἐδῶ σελ. 126).

Τὸ γεγονὸς βεβαίως ὅτι ἡ ἐπιστήμη δέν ἐνδιαφέρεται δι' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα δέν ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν των, οὔτε ἀποτελεῖ ἀπόφασιν καὶ κριτήριον διὰ τὴν σημασίαν ἢ τὴν ἀσημαντότητά των. Σήμερον μάλιστα, τὸ θέμα τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς φαίνεται ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τῶν ἀναζητήσεων τῶν ἀνθρώπων, γεγονὸς τὸ ὅποιον μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸ φαινόμενον τῆς λεγομένης «ἐπιστροφῆς τοῦ Θεοῦ» καὶ ἑνὸς νέου ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν φιλοσοφίαν. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι πίστις καὶ γνῶσις, αἱ δύο αὐταὶ ἐξέχουσαι δυνάμεις τοῦ πνεύματος, δέν εἶναι ἀντίπαλοι, ἀλλὰ συνεργάται καὶ ἑταῖροι εἰς

τήν διακονίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ θεματικὴ τοῦ Συνεδρίου ὑπενθυμίζει εὐστόχως, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης πορεύεται πρὸς τὴν «ἄϋλη πραγματικότητα τῆς ὕστερης νεωτερικότητας». Ὁ λόγος περὶ τῆς «ἄϋλου πραγματικότητος» ἀναφέρεται εἰς τὸ σύνολον τῶν νέων καταστάσεων καὶ τῶν προκλήσεων, αἱ ὁποῖαι συνδέονται μὲ τὴν κυριαρχίαν τοῦ διαδικτύου καὶ τῶν ἐν γένει ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν ἐξελίξεων εἰς τὴν ζωὴν μας. Τὰ φαινόμενα αὐτὰ ἀλλάζουν τὸν τρόπον τοῦ βίου τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν εἰς ὅλας τὰς διαστάσεις του, κατευθύνουν τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἀνάγκας μας καὶ ὀδηγοῦν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς ἀξιολογικὸν ἀναπροσανατολισμόν. Παρὰ ταῦτα, οὐδεὶς σῶφρων δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὰ πολλὰ εὐεργετήματα τῆς τεχνολογίας. Ἀντίστασις εἰς ὠρισμένας τάσεις τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ οὐδόλως σημαίνει συνολικὴν ἀπόρριψίν του.

Γνωρίζομεν ἅπαντες ὅτι οἱ πολιτισμοὶ ποτὲ δὲν εἶναι ὀριστικαὶ λύσεις τοῦ ἀνθρωπίνου αἰνίγματος. Προφανέστατα, καὶ ἡ σύγχρονος τεχνολογία καὶ ἡ ἐπερχομένη «ἄϋλος πραγματικότης» εἶναι μόνον εἰς πολὺ σημαντικὸς σταθμὸς εἰς τὴν ἱστορικὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος, κεντρικὸν ἄξονα τῆς ὁποίας, δι' ἡμᾶς τοῦ χριστιανοῦς, ἀποτελεῖ «τὸ πάντων καινῶν καινότατον, τὸ μόνον καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον», τὸ μυστήριον τῆς Θείας Ἐνανθρωπήσεως. Αὐτὸ τὸ πανσωτικὸν «ἀεὶ μυστήριον» ἐκπροσωπεῖ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ «Ἀῦλου», θά προβάλλῃ τὴν ὑλικὴν διάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, θά παραπέμπῃ εἰς τὴν ποικιλίαν καὶ τὸ κάλλος τῆς δημιουργίας, θά διακηρύττῃ ὅτι ἡ ἀδιαφορία διὰ τὸν ὑλικὸν κόσμον δὲν ἀποτελεῖ θεολογικῶς ὀρθὴν κατανόησιν καὶ συνέπειαν τῆς «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου» Ἀληθείας τῆς πίστεώς μας. Ἡ Ἀλήθεια αὕτη ἀποτελεῖ πηγὴν ἐμπνεύσεως διὰ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστροφὴν μας, ὀξύνει τὸ αἰσθητήριόν μας διὰ τὸ πρακτέον καὶ προσφέρει ἐρείσματα διὰ τὴν λυσιτελεῖ χρῆσιν τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς τεχνολογίας.

Ἐν πλήρει βεβαιότητι, ὅτι αἱ εἰσηγήσεις καὶ αἱ συζητήσεις θά καλύψουν τὸ εὐρὺ φάσμα τῆς θεματικῆς τοῦ Συνεδρίου, κηρύσσομεν τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, εὐχόμενοι ἐπιτυχή κατὰ πάντα τὴν διεξαγωγὴν του.

Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν!

**Ἀντιφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν Του εἰς τὴν Ἔδραν τῆς Ἐνώσεως
Κωνσταντινουπολιτῶν
(Ἀθῆναι, 13 Ὀκτωβρίου 2023)**

Ἐρώτατοι ἀδελφοί Ἐπάρχαι,
Ἐντιμολογίωτατε κ. Πρόεδρε τῆς Οἱ.Ομ.ΚΩ.,
Εὐγενεστάτη κυρία Πρόεδρε τῆς Ἐνώσεως Κωνσταντινουπολιτῶν,
Ἐντιμολογίωτατε Πρόεδρε τοῦ Σωματείου Ἑλλήνων ὑπηκόων
ἀπελαθέντων ἐκ Τουρκίας,
Ἐντιμολογίωτατοι Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι,
Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,
Κυρίαί καί κύριοι,

Μέ πολλήν χαράν καί συγκίνησιν εὐρισκόμεθα σήμερον εἰς τὴν Ἔδραν τῆς Ἐνώσεως Κωνσταντινουπολιτῶν καί ὁμολογοῦμεν ὅτι αισθανόμεθα, «σάν στό σπίτι μας», ὅπως λέγεται. Ἡ συνάντησις πρόσωπον πρὸς πρόσωπον εἶναι πάντοτε πηγὴ εὐφροσύνης, ἐμπνεύσεως καί ἀλληλοεμπλουτισμοῦ. Πέραν τούτου, συνδέουν ἡμᾶς κοιναί ἀναμνήσεις, κοινά βιώματα καί ἐμπειρίαι ζωῆς, ἡ Βασιλεύουσα, ἡ Ρωμιοσύνη καί αἱ περιπέτειαί τῆς καί ἄλλα πολλά, κρυμμένα εἰς τὰ μύχια τῶν καρδιῶν μας. Αὐτά πού ἄφησαν ὅσοι ὁμογενεῖς ἔφυγαν, ἄκοντες, ἀπὸ τὴν Πόλιν, ἡμεῖς οἱ ἐναπομείναντες τὰ φυλάσσομεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, διὰ νὰ τὰ εὐρίσκετε καί νὰ χαίρεσθε ἐσεῖς, ὅταν ἐπιστρέψετε, δι' ὀλίγον ἢ διὰ περισσότερον χρόνον εἰς τὴν Πόλιν.

Ἡμεῖς, ὅταν ἐπισκεπτόμεθα τοὺς συλλόγους μας εἰς τὸ ἐξωτερικόν, αισθανόμεθα ἀγαλλίασιν ψυχῆς διὰ τὸ γεγονός ὅτι τὰ μέλη τους ἀγωνίζονται διὰ τὸν πολιτισμὸν τῆς Ρωμιοσύνης, ὅτι ἀντλοῦν ἱκμάδα ἀπὸ αὐτόν, ὅτι, παρὰ τὰς δεκαετίας ἀπουσίας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, διασώζουν τὴν εὐγένειαν καί τὸ ἦθος τοῦ Πολίτη καί ὅτι αὐτὸ μεταβιβάζεται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Μᾶς ἐντυπωσιάζουν αἱ πολλαὶ πρωτοβουλίαί καί αἱ δράσεις σας, ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων μας καί τὸ γεγονός ὅτι ὁ διαρκῆς ἀγὼν διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ταυτότητος καί τὴν καλλιέργειαν

τῶν ὠραίων παραδόσεών μας δέν ἐμπόδισε τούς Κωνσταντινουπολίτας νά προσαρμωθοῦν εἰς τό νέον περιβάλλον καί εἰς τάς ἀπαιτήσεις του, νά προκόψουν καί νά ἐξελιχθοῦν ἐπαγγελματικῶς, νά συγκροτοῦν ἕν δυναμικόν τμήμα τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς κοινωνίας, τό ὁποῖον προσφέρει πολλά εἰς τήν ἀνάπτυξιν καί τήν πρόοδον. Ἀπεδείξατε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος τιμᾷ τήν καταγωγήν του καί δέν ἀποκόπτεται ἀπό τάς πνευματικές καί πολιτισμικές του ρίζας, προχωρεῖ καί ἐξελίσσεται δημιουργικῶς, διευρύνεται ὁ ὄριζων τῆς ζωῆς του.

Ἡ σημερινή συνάντησίς μας τελεῖ ὑπό τήν αἰγίδα τῆς ΟΙ.ΟΜ.ΚΩ.. Εὐχαριστοῦμεν τόν Ἐντιμολογιώτατον Πρόεδρόν της καί τά μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου διά τήν προσφοράν των εἰς τήν ἀνά τήν οἰκουμένην ὁμογένειαν, διά τήν τακτικήν ἔκδοσιν τοῦ πάντοτε ἐνδιαφέροντος Ἐνημερωτικοῦ Δελτίου, τούς ἐπαινοῦμεν διά τάς πολλές πρωτοβουλίας καί τόν συντονισμόν τῶν σωματείων μας εἰς παγκόσμιον ἐπίπεδον. Δέν περισσεύει, ὄντως, κανεῖς. Ἰσχύει καί διά τούς Κωνσταντινουπολίτας αὐτό τό ὁποῖον λέγομεν εἰς τούς Ἰμβρίους: Ἐάν δέν ἐνδιαφερωθῶμεν ἡμεῖς διά τά καθ' ἡμᾶς, ποῖος ἄλλος θά τό πράξῃ;

Καί ἡμεῖς οἱ «ὀλίγοι ἀλλά ἀμέτρητοι» εἰς τήν Πόλιν τῶν πόλεων συνεχίζομεν τόν καλόν ἀγῶνα διά νά κρατήσωμεν τούς ναούς, τά προσκυνήματα καί τά ἀγίασματά μας ἀνοικτά, φροντίζομεν διά τήν καλήν λειτουργίαν τῶν σχολείων μας, διά τάς κοινότητας καί τούς συλλόγους μας, διά νά διασωθῇ ἡ Ρωμαίικη κουλτούρα, ὁ καθ' ἡμᾶς τρόπος τοῦ βίου, ὁ ὁποῖος περιέχει ἰδανικά παγκοσμίου ἐμβελείας. Εἴμεθα ὑπερήφανοι, διότι φυλάσσομεν τόν ὑψηλόν πολιτισμόν, τόν ὁποῖον ἐδημιούργησαν καί παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς οἱ πρόγονοί μας.

Σᾶς καλοῦμεν νά προσεῦχεσθε διά τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία σᾶς ἀναμένει εἰς τήν Πόλιν μέ πολλήν στοργήν. Χαιρόμεθα νά σᾶς ὑποδεχόμεθα εἰς τήν κοιτίδα τῆς Ρωμισύνης, σάρξ ἐκ τῆς σαρκός τῆς ὁποίας εἶσθε, βέβαιοι ὅτι ἐκεῖ ἀντλεῖτε νάματα ζωῆς, ὅτι ἀνανεώνεται ὁ ψυχικός καί πνευματικός σύνδεσμός σας μέ τήν Βασιλεύουσαν καί μέ τήν Κωνσταντινουπολίτιδα Ἐκκλησίαν, τήν πνευματικήν τροφόν τοῦ Γένους.

Ἔχομεν ἅπαντες κοινόν ὄραμα καί κοινόν χρέος. Ἡ κοινή πορεία μας πρέπει νά συνεχισθῇ, μέ ἐμπιστοσύνην εἰς τήν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καί εἰς τήν δύναμιν τῆς Ρωμισύνης. Ὁ Πατριάρχης σας εὐρίσκεται εἰς τό πλευρόν σας, πάντοτε ἔτοιμος νά συνδράμῃ.

Περαίνοντες τόν λόγον, εὐχαριστοῦμεν διά τήν ὑποδοχήν, διά τάς ὥραίας προσφωνήσεις καί δι' ὅλην τήν πλήρη ἀγάπης ἐκδήλωσιν. Ὁ Θεός τοῦ ἐλέους, ἀπό τόν ὁποῖον προέρχεται πᾶσα δόσις ἀγαθή καί πᾶν δῶρημα τέλειον, νά χαρίζη εἰς ὅλους ἐσᾶς καί τούς ἠγαπημένους σας υἰεῖαν, πνευματικήν εὐφροσύνην καί πρόοδον, νά σᾶς κρατύνη εἰς τήν διακονίαν τῆς Ρωμισύνης καί εἰς τήν βίωσιν καί προβολήν τῶν ἰδεωδῶν καί τῶν ἀξιῶν, πού ἔσωσαν τό Γένος μας εἰς τήν μακράν ἱστορικήν του πορείαν, τό συνέχουν σήμερον καί ἐγγυῶνται τό μέλλον του.

Εὐχαριστοῦμεν διά τήν παρουσίαν καί τήν προσοχήν σας.

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ Συνεδρίου
«Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ΙΕ' - ΙΣΤ' αἰῶνες: Ἡ ἐποχὴ τῆς
ἀνασυντάξεως»
(Πόλις, 23 Ὀκτωβρίου 2023)**

Ἐρώτατε Μητροπολίτα Χαλκηδόνος κύριε Ἐμμανουήλ, Πρόεδρε τοῦ Συνεδρίου,

Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι,
Εὐλαβέστατοι πατέρες,
Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι,
Ἐλλογιμώτατοι Καθηγηταί καί Εἰσηγηταί,
Ἀγαπητοί Σύεδροι,
Προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Μετά πολλῆς χαρᾶς συμμετέχομεν εἰς τό ἐπιστημονικόν τοῦτο Συνέδριον, μέ θέμα «Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ΙΕ' - ΙΣΤ' αἰῶνες: Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνασυντάξεως». Συγχαίρομεν τοὺς σχόντας τὴν πρωτοβουλίαν δι' αὐτό καί τοὺς ὀργανωτάς, τόν ἀδελφόν ἅγιον Χαλκηδόνος καί, ἐν τῷ προσώπῳ τῶν παρόντων καθηγητῶν, τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης καί τὰ δύο ἱστορικὰ Πανεπιστήμια εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκουν. Ἐκφράζομεν τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἡμῶν Μετριότητος διὰ τό γεγονός ὅτι ἡ ὀργάνωσις συνεδρίων μέ θέμα τὴν ἱστορικὴν πορείαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἔχει καταστῆ θεσμός.

Ἡ Ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ δραματικὴ κατάληξις τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ἀπετέλεσε, παραλλήλως, μίαν μεγάλην τομὴν τόσον εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν, ὅσον καί εἰς τὴν ὀθωμανικὴν ἱστορίαν. Ἡ Βασιλεύουσα, τὴν 29^{ην} Μαΐου τοῦ 1453, κατεκτῆθη μέ τὴν δύναμιν τῶν ὀθωμανικῶν ὄπλων. Συμφώνως λοιπόν πρὸς τό μουσουλμανικόν δίκαιον, δέν ὑπῆρχε καμμία δυνατότης νά τύχουν οἱ κάτοικοί τῆς κάποιων προνομίων. Καί ὅμως, ὀκτώ περίπου μῆνας μετὰ τὴν Ἄλωσιν, γνωρίζομεν ὅτι ἐπανελειτούργησε μέ τὴν ἄδειαν τοῦ Κατακτητοῦ τό Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δεῦτερος εἰς πολιτικὴν σημασίαν θεσμός εἰς τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἐχει σημασίαν νά τονίσωμεν, ὅτι ἐπικεφαλῆς δέν διωρίσθη κάποιος ἱερωμένος προκειμένου νά καλύπτῃ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν

κατακτηθέντων χριστιανῶν, πρακτική πού οἱ ὀθωμανοί εἶχον ἐφαρμόσει εἰς διαφόρους βυζαντινάς ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι ὅμως εἶχον ἐνσωματωθῆ εἰς τήν κυριαρχίαν των χωρίς πολεμικάς ἐπιχειρήσεις. Τήν ἡμέραν τῶν Θεοφανεῖων τοῦ ἔτους 1454, ἡμέραν πλήρη συμβολισμῶν διά τούς κατακτηθέντας χριστιανούς, γνωρίζομεν ὅτι, μετά ἀπό ἐπίσημον ἄδειαν, ἐπαναλειτουργεῖ τό Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ὡς εἰς σημαντικός θεσμός, τοῦ ὁποῖου ὁ ἐπικεφαλῆς, ὄχι μόνον θά διατηρῆ τόν ἴδιον τίτλον πού εἶχε καί εἰς τό Βυζάντιον, «Ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης», ὄχι μόνον θά ἐδρεύῃ εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τήν πόλιν πού ἐπί αἰῶνας ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας καί ὅπου θά μεταφερθῆ, εἰς μικρόν διάστημα, ἀπό τήν Ἀδριανούπολιν καί ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους τῶν Ὀθωμανῶν, ἀλλά ὁ θεσμός θά διατηρῆ τās ἰδίας διοικητικάς ἀρμοδιότητας πού εἶχεν εἰς τό βυζαντινόν κράτος καί θά ἐφαρμόζῃ τό ἴδιον δίκαιον.

Εἶναι προφανές ὅτι μία πολιτική λογική ὑπηγόρευεν ὅλας αὐτάς τās κρισίμους ἀποφάσεις εἰς τόν τότε ἀρχηγόν τοῦ κράτους τῶν Ὀθωμανῶν Μεχμέτ Β', μία πολιτική, πού εἴτε ὁ ἴδιος τήν ἐνεπνεύσθη, εἴτε τοῦ τήν ἐκαλλιέργησαν σύμβουλοί του, μεταξύ τῶν ὁποίων καί κάποιοι χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι προήρχοντο ἀπό βυζαντινάς ἐπαρχίας πού εἶχον ἤδη ἐνταχθῆ εἰς τό ὀθωμανικόν κράτος.

Ἡ κατάκτησις τῆς πρωτεύουσας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, μέ ὅλους τούς συμβολισμούς πού τήν περιέβαλλεν, ὑπέβαλεν εἰς τόν Πορθητὴν τήν φιλοδοξίαν νά διευρύνῃ τόν ρόλον του καί, χωρίς νά χάσῃ τόν ρόλον τοῦ «γαζῆ», νά ἐμφανισθῆ καί ὡς αὐτοκράτωρ, ἔχων εἰς τήν κυριαρχίαν του πολλαπλάς θρησκευτικάς κοινότητας. Ἡ ἄδεια νά ἐκλεγῆ, ὀλίγους μῆνας μετά τὰ πολεμικά γεγονότα, νέος Πατριάρχης εἰς τόν Οἰκουμενικόν Θρόνον, κενόν ἀπό τό 1451, καί ἡ ἐπιλογή τοῦ ἀνθωνωτικοῦ Γενναδίου Σχολαρίου ὡς πρώτου μετά τήν Ἄλωσιν Πατριάρχου ὑποδηλώνει, ὅτι ὁ Πορθητῆς ἦτο ἐνημερωμένος διά τās ἐκκλησιαστικάς διαμάχας πού ἐταλάνιζον τότε τήν κοινωνίαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν.

Ὅποια ὅμως καί ἂν ἦσαν τὰ κίνητρα, γεγονός παραμένει πῶς οἱ ἠττημένοι εἰς τās πολεμικάς ἐπιχειρήσεις χριστιανοί εἶδον, ὀλίγον μετά τήν Ἄλωσιν, τήν ἐπαναλειτουργίαν τοῦ βασικοῦ βυζαντινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ, τοῦ Πατριαρχεῖου Κωνσταντινουπόλεως, μέ τās ἰδίας διοικητικάς ἀρμοδιότητας, εἰς κάποιας μάλιστα περιπτώσεις

εὐρύτερας, δεδομένου ὅτι ἡ δικαιοδοσία του δέν περιορίζετο εἰς ζητήματα γάμου καί εἰς ὑποθέσεις οἰκογενειακοῦ δικαίου, ἀλλά ἐξετείνετο εἰς πολλά ἀκόμη νομικά ζητήματα: ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀρμοδιότης τοῦ συνοδικοῦ δικαστηρίου τοῦ Πατριαρχείου νά ἐκδικάζῃ διαφοράς ἀστικής φύσεως πού ἀνέκυπτον ἀπό σχέσεις μεταξύ στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας, καί βεβαίως ἀστικές διαφοράς μεταξύ τῶν χριστιανῶν. Μέ ἐγκύκλιον γράμμα του, τό ὁποῖον σώζεται ἕως τās ἡμέρας μας, ὁ πρῶτος μετά τήν Ἄλωσιν Πατριάρχης Γεννάδιος, προτρέπει τούς χριστιανούς νά τηροῦν, βεβαίως, «τούς χρυσοῦς τοῦ Εὐαγγελίου νόμους», ἀλλά καί τούς «κρατήσαντας νόμους ἐν τῇ τῶν χριστιανῶν εὐσεβεστάτῃ πολιτεία». Ἡ ἱστορική στιγμή, τό 1454, κατά τήν ὁποίαν ἀποστέλλεται τό γράμμα καί ἡ ἐπισημότης μέ τήν ὁποίαν περιβάλλεται, μᾶς βεβαιώνει, ὅτι ὁ Πατριάρχης δέν προέτρεπε εἰς ἀνυπακοήν, ἀλλά ἐκινεῖτο ἀπολύτως ἐντός τοῦ πλαισίου τῆς νομιμότητος, ὅπως αὐτή εἶχε μόλις προσδιορισθῇ ὑπό τῶν κρατούντων.

Δέν πρέπει, ὥστόσο, νά μᾶς διαφύγῃ ὅτι ὁ πανίσχυρος κατά τά ἄλλα Πορθητῆς συνήνητησεν ἰσχυράν ἀντιπολίτευσιν διά τήν ἀπόφασίν του νά εὐνοήσῃ τούς κατεκτημένους ὀρθοδόξους, καθώς εἶχον κατακτηθῆ μέ τήν δύναμιν τῶν ὄπλων. Ἡ ἀντιπολίτευσις αὐτή ἐστίασθη εἰς ἕν θεολογικόν ζήτημα. Συμφώνως πρὸς τό μουσουλμανικόν δίκαιον, μόνον αἱ μονοθεϊστικάί θρησκείαι δύνανται νά τύχουν προνομίων καί διευκολύνσεων. Ἡ χριστιανική ὁμως θρησκεία δέν ἐμπίπτει εἰς αὐτήν τήν κατηγορίαν, ἀφοῦ πιστεύει εἰς τόν «Πατέρα, τόν Υἱόν καί τό Ἅγιον Πνεῦμα». Εἶναι γνωστόν, καί μάλιστα ἀπό τά ἐγκυρα χεῖλη τοῦ ἰδίου τοῦ Πατριάρχου Γενναδίου, ὅτι προκειμένου νά ὑπερβαθῆ καί αὐτός ὁ σκόπελος, ὁ Σουλτάνος τόν ἐπεσκέφθη καί ἐζήτησεν ἀπό τόν Γεννάδιον νά τοῦ ἐξηγήσῃ, πῶς τό τρισυπόστατον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δύναται νά ἐκκληφθῆ ὡς μονοθεϊστική πίστις καί, κατά συνέπειαν, νά δικαιολογῆ τήν εὐνοϊκὴν μεταχείρισιν πού προβλέπει τό Κοράνιον. Μετά τήν συζήτησίν των τοῦ ἐζήτησε νά καταγράψῃ ὅσα τοῦ ἐξέθεσε καί νά φροντίσῃ, ὥστε τό κείμενον αὐτό νά μεταφρασθῆ καί εἰς τά ἀραβο-τουρκικά, διά νά καταστῆ εὐρύτερως γνωστόν. Σώζονται πολλά χειρόγραφα μέ τό ἑλληνικόν κείμενον, ξεχωρίζει ὁμως ἕν, πού εἶναι αὐτόγραφον τοῦ Γενναδίου καί τό ὁποῖον φυλάσσεται εἰς τήν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῆς Γαλλίας, εἰς Παρισίους. Ἡ διαμάχη εἰς τούς κόλπους τῶν Ὀθωμανῶν διά τό θέμα αὐτό ἐσυνεχίσθη ἐπὶ πολλά ἀκόμη ἔτη. Ἔχομεν τήν μαρτυρίαν καί πάλιν τοῦ Γενναδίου, ὁ ὁποῖος εἶχε πλέον ἀποσυρθῆ εἰς τήν μονήν Προδροῦμου εἰς τās Σέρρας. Τό 1470

τόν υπεχρέωσαν, ἀφηγείται ὁ ἴδιος, νά παραστή εἰς μίαν συγκέντρωσιν Ὁθωμανῶν καί νά τούς ἐξηγήσῃ διατί ἡ ὀρθόδοξος θρησκεία εἶναι μονοθεϊστική, δεκαεξ ἔτη μετά τήν ἄδειαν ἐπαναλειτουργίας τοῦ Πατριαρχείου!

Ἡ δευτέρα μετά τό 1454 σημαντική χρονολογία διά τήν μεταβυζαντινήν ἱστορίαν τοῦ Πατριαρχείου ἐγγράφεται εἴκοσι ἔτη ἀργότερον, ὅταν τό 1474 μέ πρωτοβουλίαν κάποιων χριστιανῶν, τό Πατριαρχεῖον θά ἐπιδιώξῃ νά συνδεθῇ μέ ἕνα ἰσχυρόν μηχανισμόν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Ἀπό πατριαρχικήν πηγὴν ἔχομεν τήν πληροφορίαν ὅτι ἀπό χριστιανούς προήλθεν ἡ πρωτοβουλία νά ἐμπλακῇ ὁ θεσμός εἰς τόν σημαντικώτερον καί ἀσφαλέστερον μηχανισμόν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, τόν φορολογικόν: νά ἀναλάβῃ δηλαδή τό Πατριαρχεῖον νά συγκεντρώνῃ καί νά ἀποδίδῃ κάθε Ἀπρίλιον ἕνα φόρον πού θά εἰσπράττῃ ἀπό τούς χριστιανούς. Ἄν αἱ πολιτικά φιλοδοξίαι τοῦ Πορθητοῦ ἦσαν εἰς ἀποφασιστικός λόγος διά νά συνεχίσῃ ὁ θεσμός τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως τήν μεταβυζαντινήν πορείαν του, ἡ πρωτοβουλία τοῦ 1474 ἔθετε τό θέμα καί εἰς μίαν ἄλλην σταθεράν βάσιν. Τά σουλτανικά μπεράτια, πού ἐξεδόθησαν μετά τό 1474 καί ἀνεφέροντο εἰς τόν διορισμόν Πατριαρχῶν, τονίζουν ἐμφαντικά τήν χρησιμότητα τοῦ θεσμοῦ διά τό ὀθωμανικόν δημόσιον.

Ἡ ἄλλη σημαντική χρονολογία διά τήν ἐσωτερικήν, τήν φορᾶν αὐτήν, ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ἀπόφασις τῆς Πανορθοδόξου Συνόδου τοῦ 1483/1484, μέ τήν ὁποίαν ἀνετράπησαν καί εἰς τό ἐπίπεδον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ὅσα εἶχον ἀποφασισθῆ εἰς τήν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας διά τήν Ἐνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν τό 1439. Αὐτή ἡ ἀπόφασις ἐπέτρεψε τήν ἀνασύνδεσιν τοῦ Πατριαρχείου μέ τήν Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Βλέπομεν, ὅτι ζῶντος ἀκόμη τοῦ Πατριάρχου Γενναδίου καί ὀλίγον χρόνον μετά τήν κοίμησίν του, εἶχον τεθῆ αἱ βάσεις διά τήν πορείαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί τοῦ Γένους κατά τήν περίοδον τῆς Ὁθωμανικῆς κυριαρχίας. Ὅ,τι ἠκολούθησε καί ἐξησφάλισε τήν μεταβυζαντινήν πορείαν τοῦ Πατριαρχείου ἦσαν, ὅπως θά ἔλεγεν ὁ Κωνσταντῖνος Καβάφης, αἱ ποικίλαι «στοχαστικάί προσαρμογαί», ἡ θαρραλέα ἀντιμετώπισις τῶν ἐκτάκτων καταστάσεων, αἱ ὁποῖαι συνεδέοντο μέ τήν ἐκάστοτε στάσιν τῶν Σουλτάνων, μέ τὰς εὐρύτερας ἐξελίξεις εἰς τὰς ἐξωτερικάς σχέσεις τῆς Αὐτοκρατορίας καί μέ ἄλλα

γεγονότα.

Ἡ Ἐκκλησία ἠγωνίσθη σθεναρῶς διὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἔθνικῆς ταυτότητος τῶν ὑποδούλων καὶ τῆς παιδείας, ἀνοδικῆ πορεία τῆς ὁποίας παρατηρεῖται κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἡ ἐξέλιξις αὐτὴ θά συμβάλη οὐσιαστικῶς εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς αὐτοσυνειδησίας τοῦ Γένους ὡς κληρονόμου καὶ συνεχιστοῦ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς – βυζαντινῆς πνευματικῆς καὶ πολιτισμικῆς κληρονομίας.

Μέ αὐτάς τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα, βέβαιοι ὅτι εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ταύτην συνάντησιν θά ἀκουσθοῦν λίαν ἐνδιαφέρουσαι ἀπόψεις διὰ τὴν πορείαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας μετὰ τὴν Ἄλωσιν, ἐκφράζοντες δέ ἅπαξ ἔτι τὸν ἔπαινον τῆς ἡμῶν Μετριότητος διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Συνεδρίου, κηρύσσομεν, ἔμπλεοι πνευματικῆς εὐφροσύνης, τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.

Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν προσοχὴν σας.

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν ἐπετειακὴν ἐκδήλωσιν ἐπὶ τῇ συμπληρώσει δεκαετίας
ἀπὸ τῆς ἐπαναλειτουργίας τῆς ὁμογενειακῆς ἐκπαιδύσεως εἰς
τὴν Ἱμβρον**

(Ἅγιοι Θεόδωροι, 26 Οκτωβρίου 2023)

Τερώτατε Μητροπολιτα Ἱμβρου καὶ Τενέδου, Ποιμενάρχα τῆς
Θεοτηρήτου ταύτης Ἐπαρχίας, κύριε Κύριλλε,

Τιμιώτατοι ἀδελφοί Τεράρχαι,

Εὐλαβέστατοι Πατέρες,

Ἐξοχώτατε κ. Πρόεσβυ,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,

Ἐλλογιμώτατοι ἐκπαιδευτικοί,

Προσφιλεῖς μαθηταὶ καὶ μαθήτριά,

Ἀγαπητοὶ φίλοι τῆς Ἱμβρου,

Τέκνα ἐν Κυρίῳ εὐλογημένα,

Δοξάζομεν τό ὑπερουράνιον ὄνομα τοῦ φιλανθρώπου Δοτήρος
παντός ἀγαθοῦ, ὁ ὁποῖος ηὐδόκησε νά ζήσωμεν κατά τό ἔτος 2013 τὴν
ἐπαναλειτουργίαν τῆς ὁμογενειακῆς ἐκπαιδύσεως εἰς τὴν Ἱμβρον
μας, σαράντα ἑννέα ἔτη μετὰ τὴν διάλυσίν της κατά τό τραγικόν διά
τά καθ' ἡμᾶς 1964. Συνεπληρώθη ἤδη δεκαετία ὅλη ἀναπτύξεως καὶ
ἀρίστης λειτουργίας τῶν σχολείων μας. Ὅ, τι ἐφάνταζεν ἀδιανόητον
ἔγινε μία εὐοίωνος πραγματικότης, καμπὴ εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν
τῆς νήσου.

Εἰς τό Δημοτικόν Σχολεῖον, ἐν λειτουργίᾳ ἀπὸ τό σχολικόν ἔτος
2013/2014, προσετέθησαν τό Γυμνάσιον καὶ τό Λύκειον ἀπὸ τό
2015/2016, καθὼς καὶ τό Νηπιαγωγεῖον. Σημειοῦται, ὅτι διὰ πρώτην
φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ὁμογενειακῆς παιδείας, λειτουργεῖ Λύκειον
εἰς τὴν νήσον μας. Ὅντως συνετελέσθη εἰς τὴν ἐρατεινὴν Ἱμβρον ἕνα
θαῦμα. Θαυμαστὴ καὶ ἀξιοθαύμαστος ὑπῆρξεν ἡ ταχεῖα λύσις τῶν
προβλημάτων, τοῦ κτηριακοῦ, τῆς προσελεύσεως καὶ ἐγγραφῆς τῶν
μαθητῶν, τοῦ οικονομικοῦ, τῆς καλῆς πορείας τῶν σχολείων. Δόξα τῷ
Θεῷ πάντων ἔνεκεν!

Εὐγνωμονοῦμεν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι συνέβαλον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν

τοῦ ἐγχειρήματος. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἐντιμολογιωτάτου Ἄρχοντος κυρίου Παντελεήμονος Βίγκα, τιμῶμεν τοὺς πρωταγωνιστάς τῆς ὅλης προσπαθείας, χωρὶς τό ὄραμα καί τήν προσπάθειαν τῶν ὁποίων δέν θά εἶχεν εὐδοκιμήσει τό νέον ξεκίνημα τῆς ὁμογενειακῆς παιδείας εἰς τήν Ἰμβρον. Ἀπευθύνομεν ἐπίσης θεορμάς εὐχαριστίας πρὸς τοὺς Προέδρους, τὰ Διοικητικά Συμβούλια καί τὰ μέλη τῶν Σωματείων μας, πού ἐκπροσωποῦν τοὺς ἀπανταχοῦ Ἰμβρίους, δι' ὅσα συνεισέφερον καί συνεχίζουν νά προσφέρουν εἰς τήν ὑπόθεσιν τῆς παιδείας εἰς τήν νῆσον μας. Εὐχαρισταί ἀνήκουν εἰς τάς κρατικές ἀρχάς ἐνταῦθα διά τήν χορηγήσιν τῆς σχετικῆς ἀδείας καί διά τήν περαιτέρω ὑποστηρικτικὴν στάσιν των. Ἐκφράζομεν ἐπίσης τήν εὐγνωμοσύνην μας πρὸς τό Γενικόν Προξενεῖον τῆς Ἑλλάδος εἰς τήν Πόλιν καί πρὸς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι προθύμως ἐστήριξαν τήν τιτάνειον προσπάθειαν, καί πρὸς τοὺς φίλους τῆς Ἰμβρου, πού ἀγαποῦν τήν παιπαλόεσσαν, ὡσάν νά ἦτο καί ἰδική τους πατρίδα.

Ἐνθυμούμεθα κατὰ τήν χαρμόσουν αὐτὴν στιγμήν τήν προσφορὰν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰ ἐκπαιδευτικά πράγματα τῆς Ἰμβρου καί εὐχαριστοῦμεν τόν ἅγιον Μοσχονησίω καί τόν διάδοχόν του, Ἱερώτατον Μητροπολίτην Ἰμβρου καί Τενέδου κύριον Κύριλλον διά τήν συμβολήν των εἰς τήν εὐλογημένην προσπάθειαν. Θά ἀγάλλωνται σήμερον αἱ ψυχαὶ τῶν μακαριστῶν: Ἱερομονάχου Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ, Μητροπολίτου Μηθύμνης ἀπὸ Ἰμβρου Νικηφόρου Γλυκᾶ, Μητροπολίτου Ἰμβρου καί Τενέδου Μελίτωνος, δι' ὅλα τὰ θαυμαστά γεγονότα εἰς τόν χώρον τῆς παιδείας εἰς τήν μικρὰν πατρίδα μας.

Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ὁ ζωτικὸς πυρὴν τοῦ σχολείου εἶναι ὁ διδάσκαλος καί ὁ μαθητής. Ἐπαινοῦμεν τοὺς ἐκπαιδευτικούς, οἱ ὅποιοι ἐδίδαξαν εἰς τὰ σχολεῖα μας μέ ἀφοσίωσιν εἰς τήν ἱεράν ἀπόστολήν των καί μέ ἀγάπην πρὸς τήν μαθητιῶσαν νεολαίαν, χωρὶς νά φεισθῶν κόπων, ὄχι μόνον προσφέροντας γνώσεις, ἀλλὰ καί μεταδίδοντας ἀξίας, ἐν ἐπιγνώσει ὅτι ἡ πνευματικὴ παράδοσις τοῦ Γένους εἶναι ταμιευτῆρ τιμαλφεστάτων ἰδανικῶν, τὰ ὁποῖα διέσωσαν τήν ἰδιοπροσωπίαν του κατὰ τήν μακρὰν ἱστορικὴν του πορεία, ἀποτελοῦν δέ καί σήμερον πηγὴν ἐμπνεύσεως, ἀξιολογικοῦ προσανατολισμοῦ καί ὁδοδείκτας διά τό μέλλον. Ἐκφράζομεν τήν Πατριαρχικὴν μας εὐαρέσκειαν πρὸς τόν ἀφυπηρητήσαντα ἐσχάτως διευθυντὴν τοῦ Γυμνασίου-Λυκείου Ἰμβρου Ἐντιμολογιωτάτον κύριον Ἰωακείμ Καμπουρόπουλον, δι' ὅσα ἐμόχθησε. Καλὴν ἐπιτυχίαν εἰς τό πολυεύθυνον ἔργον του εὐχόμεθα

εις τόν διάδοχόν του Έλλογιμώτατον κύριον Νικόλαον Λαιμόπουλον.

Στρεφόμενοι πρός τούς μαθητάς καί τάς μαθητριάς, ἐκφράζομεν τήν στοργήν καί τήν ἀγάπην μας καί τούς διαβεβαιούμεν ὅτι προσευχόμεθα διά τήν πρόοδον καί τήν προκοπήν των. Ἔχει γραφή ὅτι σκοπός τῆς παιδείας εἶναι «νά ἀποκτήσουμε πνεῦμα μαθητείας, πολύτιμο ἀγαθό σέ ὁλόκληρη τῇ ζωῇ μας». Καθήκον ἰδικόν σας εἶναι νά γνωρίσετε καί νά ἐνστερνωσῆτε τόν πνευματικόν πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος ζῆ καί σήμερον εἰς τήν Ἰμβρον. Ἡ μακρά πολιτισμική μας ἱστορία συνεχίζεται ἀρρηκτος, παρά τήν πληθυσμιακὴν συρρίκνωσιν τῶν τελευταίων δεκαετιῶν. Ἀποτελεῖ πλάνην νά ὑποστηρίζεται ἡ ἄποψις, ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά ζήσωμεν εἰς τήν ἐποχὴν μας δημιουργικῶς, συνδυάζοντες τόν σύγχρονον τρόπον τοῦ βίου μέ τάς πνευματικάς ἀξίας τῆς Παραδόσεώς μας. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δέν ὑπάρχει αὐθεντικὴ ἐλευθερία, ὅταν ἀγνοῖται ἡ πνευματικὴ διάστασις.

Κατά τήν τελετὴν ἐνθρονισεώς σας, ἀδελφέ ἅγιε Ἰμβρου καί Τενέδου, τόν Ἰούλιον τοῦ 2020, εἶχομεν ἀναφέρει τά ἑξῆς: «Τά σχολεῖα εἶναι ἡ μεγάλη ἐλπίς μας. Γνωρίζομεν ὅλοι, ὅτι φωτισμένοι κληρικοί, μέ πρῶτον τόν Βαρθολομαῖον Κουτλουμουσιανόν, ἐθεμελίωσαν τήν ἐκπαίδευσιν εἰς τήν Ἰμβρο. Καί σήμερα ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας παραμένει κομβικός, εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τήν ὁποῖαν ἡ παιδεία ὑποτάσσεται παγκοσμίως εἰς τήν χρησιμοθηρία καί τόν ἀτομισμό, ἀδιαφορεῖ διά τήν κοινωνικὴ εὐθύνη καί ἀγνοεῖ τήν πνευματικὴν διάστασιν τοῦ ἀνθρώπου». Πρέπει νά ἐπανέρη ἡ παιδεία τόν προσανατολισμόν πρός τά οὐσιώδη τῆς ζωῆς. Ὅφείλει νά λειτουργῇ ὡς παιδεία ἀξιῶν, νά συμβάλλῃ εἰς τήν ἱεράρχησιν τῶν ἐπιθυμιῶν μας, μέ κριτήριον τό Ἀγαθόν καί τό κοινόν καλόν.

Ἡ μέριμνα διά τήν παιδείαν εἶναι ἀρρηκτως συνδεδεμένη μέ τήν ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ συνέβαλεν εἰς τήν πρόοδον τῆς παιδείας, ὄχι μόνον διά τῆς ἰδρύσεως σχολείων καί Ἀκαδημιῶν καί τῆς λυσιτελοῦς λειτουργίας των, ἀλλά καί διά τοῦ μορφωτικοῦ καί μεταμορφωτικοῦ ἔργου, πού ἐπιτελεῖται ἀπό τήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, διά τῆς μετοχῆς εἰς τήν θεῖαν λατρείαν, τοῦ φιλανθρώπου ποιμαντικοῦ ἔργου καί τῆς ἐμπράκτου ἀλληλεγγύης καί ἀδελφοσύνης. Αὐτό τό πνεῦμα τῆς συναλληλίας Ὁρθοδοξίας καί παιδείας ἐξεφράζετο εἰς τήν Ἰμβρον διά τοῦ γεγονότος ὅτι τά σχολεῖα ἐκτίζοντο πλησίον τοῦ ναοῦ. Εἰς τά περισσότερα τῶν χωρίων μας, μάλιστα, ναός καί σχολεῖον ἔχουν κοινήν αὐλήν. Αὐτό, ὅπως ἔχει

λεχθῆ, ἀποτελεῖ κεντρικὴν διάστασιν τοῦ «πνεύματος τῆς Ἰμβρου», ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐντυπωσιακοῦ δεδομένου ὅτι ἡ θύρα εἰσόδου εἰς πολλὰ ἔξωκκλήσια εἶναι ἰδιαίτερος χαμηλή, διὰ νὰ εἰσέρχωνται οἱ πιστοὶ εἰς αὐτὰ ἐν ταπεινώσει, σκυμμένοι.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, θεωροῦμεν ἀδιανόητον νὰ μὴ ὑπάρχη σήμερον ἐδῶ εἰς τὴν Ἰμβρον στενὴ συνεργασία μετὰ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας κόσμου καὶ νὰ μὴ εἶναι σεβαστὴ ἡ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν ἀνάγκην αὐτὴν ἰδιαίτερος τονίζει καὶ ὑπογραμμίζει ἡ Μετριότης ἡμῶν ἐκ μέρους τοῦ Ἱεροῦ μας Κέντρου, τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Μέ αὐτὰς τὰς σκέψεις καὶ μέ πολλήν συγκίνησιν, σᾶς εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν παρουσίαν σας εἰς τὴν πανηγυρικὴν ἐπετειακὴν αὐτὴν συνάντησιν. Δεόμεθα τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης, νὰ εὐλογῆ τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων μας, νὰ χαρίζη εἰς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς κηδεμόνας δύναμιν διὰ νὰ ἀνταποκρίνωνται εἰς τὸ ἀπαιτητικὸν ἔργον των, νὰ τοὺς ἀξιῶσιν νὰ χαροῦν τοὺς καρπούς τῶν θυσιῶν τους καὶ νὰ σκέπη τὴν Ἰμβρον μας ἐν παντί καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ, διὰ νὰ δοξάζεται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα Αὐτοῦ. Γένοιτο!

**Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Παναγιότῃτος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν χοροστασίαν τοῦ Μ. Ἑσπερινοῦ
εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Ἁγίου Μητῶ Ὑψωμαθείων
(10 Νοεμβρίου 2023)**

Ἰερώτατε Μητροπολίτα Σηλυβρίας κύριε Μάξιμε, Ἀρχιερατικῶς Προϊστάμενε τῆς Περιφέρειας Ὑψωμαθείων,

Εὐλαβέστατοι Πατέρες,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἀρχοντες,

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ὁ καλλίνικος μεγαλομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Μητῶς ὁ Θαυματουργός, ὠδήγησε ἀπόψε τὰ βήματά μας γιὰ πολλοστή φορὰ στὰ ἀγαπητά μας Ὑψωμαθεία, γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσουμε, γιὰ νὰ εὐλογήσουμε ἐσᾶς τοὺς ἀγαπητοὺς μας Χριστιανούς καί, ἀκόμη, γιὰ νὰ μοιρασθοῦμε μαζί σας τὴ χαρὰ καί τίς ἐμπειρίες μας ἀπὸ τίς ἱεραποδημίες ποὺ πραγματοποιήσαμε κατὰ τοὺς τελευταίους δύο μῆνες στὴν Ἡλεία, τὴ Φιλλανδία, τὴν Ἑσθονία, τὴν Οὐγγαρία, τὸ Βατικανό, τὴν Αθήνα, τὴν Ἰσπανία, τὸ Μονακό καί πρόσφατα τὴ συμμετοχὴ μας σὲ δύο σημαντικὲς διεθνεῖς συναντήσεις στό Ἄμπου Ντάμπι, στὰ Ἡνωμένα Ἀραβικὰ Ἐμιράτα.

Εἶναι ἀπερίγραπτες οἱ συγκινητικὲς ἐκδηλώσεις σεβασμοῦ καί ἀγάπης πρὸς τὸ ταπεινὸ πρόσωπό μας καί πρὸς τοὺς συνοδοὺς μας, παντοῦ ὅπου μεταβαίνουμε, κομιστές τῆς στοργῆς, τῆς εὐλογίας καί τοῦ διαρκοῦς ποιμαντικοῦ καί ἀνθρωπιστικοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Καί διαπιστώνουμε ἐκ τῶν ὑστέρων μέ ἱκανοποίησι ὅτι ὀρθῶς ἀποφασίσαμε νὰ πραγματοποιήσουμε ἐφέτος τόσες πολλὲς ἐπίσημες Πατριαρχικὲς ἐπισκέψεις, καί δὴ σὲ τόσο μικρὸ χρονικὸ διάστημα. Εἶναι μία ζωντανὴ καί ἀπτή παρουσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν παγκόσμιον κόνιστραν, μία μαρτυρία πρὸς τοὺς ἐκτὸς τῶν πνευματικῶν κεφαλαίων, τὰ ὅποια αὐτὸ ἐνσαρκώνει καί ἐκφράζει ἐπὶ αἰῶνας, ἀλλὰ εἶναι καί ἕνας ἐμπλουτισμὸς τοῦ ἰδίου τοῦ Πατριαρχείου ἢ ἐπικοινωνία του μέ τὰς ἀνά τὴν οἰκουμένην θεοσώστους ἐπαρχίας αὐτοῦ, καθὼς καί μέ τὰς ἄλλας κατὰ τόπους Αὐτοκεφάλους καί Αὐτονόμους Ἐκκλησίας καί τὰ βιώματά των, ἀλλὰ καί μέ διαφόρους διαχριστιανικοὺς ὀργανισμοὺς καί διαθρησκειακοὺς

φορεῖς, ἔτσι, ὥστε μπορούμε νά ποῦμε ὅτι ὑπάρχει ἀληθής ἀντίδοσις ἀγάπης καί πνευματικῆς ὠφελείας μεταξύ των. Δόξα τῷ Θεῷ καί διά τήν μεγάλην καί πλουσιοπάροχον αὐτήν εὐλογίαν Του!

Προσφιλέστατα τέκνα,

Ἀπόψε τελέσαμε ἐδῶ στό Ὑψωμαθειά τόν πανηγυρικό ἔσπερινό τῆς ἑορτῆς καί αὐριο θά πανηγυρίσουμε στό Μπαλῖνο, μαζί μέ τά ἐγκαίνια τοῦ ἐκεῖ ἀνακαινισθέντος ναοῦ καί τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ ἀγιάσματος του, τήν ἱερά μνήμη τοῦ Μεγαλομάρτυρος, ἐξόχως ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί τῆς Πόλεως πού τιμοῦμε κατά τρόπον ἰδιαιτερον τούς μάρτυρες καί τά μαρτύριά των «διά τοῦ Χριστοῦ τήν πίστι τήν ἁγία». Καί τά μαρτύρια εἶναι δύο εἰδῶν: μαρτύρια αἵματος καί μαρτύρια συνειδήσεως, ἀναίμακτα μέν αὐτά, ἀλλ' ἐξ ἴσου ἐπίπονα. Ὅπως εἶναι ἀναίμακτος καί ἡ θυσία τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἡ «λογική λατρεία», ἡ ὁποία προσφέρεται, πλήν ἄλλων, καί ὑπέρ τῶν ἐν πίστει τελειωθέντων καί ἀναπαυομένων Μαρτύρων τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως.

Τοιούτων μαρτύρων καί ὁμολογητῶν γέμει τό πάνθεον καί τό ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας μας, ἐμεῖς δέ «οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι», ἀντλοῦμε δίδαγμα καί παράδειγμα ἐξ αὐτῶν, ἀλλά συγχρόνως καί θάρρος καί ἀγωνιστικήν διάθεσιν, καθ' ὅτι βλέπουμε ὅτι «οὐκ ἄξια τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρός τήν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς» (Ρωμ. η', 18).

Ἐξ ἄλλου, ἡ ἱερά μορφή τοῦ Μεγαλομάρτυρος Μηνᾶ καί τῶν συνεορταζομένων αὐτῷ Βίκτωρος καί Βικεντίου τῶν μαρτύρων καί Θεοδώρου Στουδίτου τοῦ Ὁμολογητοῦ ὑπομιμνή-σκουν εἰς ὅλους μας τό ἱερόν χρέος πού ἔχουμε νά δίδουμε παντοῦ καί πάντοτε μαρτυρία καί ὁμολογία τῆς ἐν ἡμῖν πίστεως καί ἐλπίδος, χωρίς νά ἐντρεπώμεθα καί χωρίς νά δειλιῶμεν, ἀλλά πειθαρχοῦντες «Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις», μέ παρησία, μέ καλή διάθεσι πρός ὅλους, τό ἐξ ἡμῶν μετά πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, καί καυχώμενοι ἐν Κυρίῳ δι' ὅτι εἴμεθα καί δι' ὅσα πιστεύουμε καί ἀντιπροσωπεύουμε.

Ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν σκέψεων αὐτῶν, αἰσθανόμεθα τήν ἀνάγκη νά συγχαροῦμε καί νά εὐχαριστήσουμε πατρικῶς ὅλους τούς ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ περιβόλῳ κοπιῶντας καί προσφέροντας τήν πολύτιμη συμβολή τους στό κοινοτικό σύνολο. Ἰδιαιτέρως ἐκφράζομεν τήν εὐαρέσκειάν μας πρός τόν Ἱερώτατον ἀντιπρόσωπόν μας ἐνταῦθα ἅγιον Σηλυβρίας διά τό λαμπρόν ἔργον τό ὁποῖον ἐπιτελεῖ. Εὐλογοῦμε δέ ἀπό καρδιάς τήν ἐνταῦθα σεμνή διακονία τοῦ ἐφημερίου τοῦ ναοῦ π. Στυλιανοῦ

Ζωγραφίδη καί συγχαίρουμε τήν νέα ἔντιμη Ἐκκλησιαστική Ἐπιτροπή καί ὅλους τούς καλούς καί προθύμους συνεργάτες τους, διότι ὅλοι μαζί, ὡς πραγματικοί ἀκρῖτες, ἀγωνίζονται ἐπί τῶν ἱερῶν τούτων πνευματικῶν ἐπάλλεων τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Γένους. Εἶθε νά ἐνισχύη αὐτούς ὁ Κύριος στό τίμιο ἔργο τους καί εἶθε νά ἔχουμε ὅλοι τήν πρός Θεόν ὑπέρ ἡμῶν μεσιτείαν τοῦ Ἁγίου καί θαυματουργοῦ Μηνᾶ, διότι «πολύ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη»!

Πρός ὅλους δέ ὑμᾶς τούς παρόντας εὐχόμεθα εἰρηνικόν καί εὐλογημένον τόν ἐπερχόμενον χειμῶνα! Χρόνια πολλά!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν
εἰς τὸν Ἱερόν Ναόν Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Βαλίνου
(11 Νοεμβρίου 2023)**

Ἱερώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,

Θεοφιλέστατε Ἐπίσκοπε Ἀλικαρνασσοῦ κ. Ἀδριανέ, Ἐπόπτα τῆς Περιφερείας Φαναρίου-Κερατίου Κόλπου,

Εὐλαβέστατοι κληρικοί,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,

Λαέ τοῦ Θεοῦ ἠγαπημένε,

Τὴν ἀνέγερσιν, τὴν καλὴν ἐν συνεχείᾳ διατήρησιν καὶ τὴν παράδοσιν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τῶν ἱερῶν ναῶν τῆς πίστεώς μας καὶ λοιπῶν εὐαγῶν καθιδρυμάτων τοῦς εὐσεβοῦς Γένους μας θεωροῦμε πάντοτε ὡς ὀφειλή ἐκ τῶν πρωτίστων, ἢ ὅποια βαρύνει ὅλους μας. Γι' αὐτό, καὶ μέ ἰδιαίτερη προθυμία καὶ εὐχαρίστησι ἀπεδέχθημεν τὴν εὐλαβῆ πρόσκλησιν τοῦ Θεοφιλεστάτου καὶ λίαν ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ ἀγίου Ἀλικαρνασσοῦ καὶ τῆς ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Ἐλλογιμ. κ. Συμεῶν Σολταρίδου ἐντίμου Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς Βαλίνου νά ἔλθουμε αὐτοπροσώπως καὶ νά εὐλογήσουμε τὰ θυρανοίξια τοῦ συμπαθοῦς αὐτοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ καὶ τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ σήμερον ἐορταζομένου Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Μηναῖ ἀγιάσματος του, μετὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν γενομένων ἀνακαινιστικῶν ἐργασιῶν.

Τὴν ἀξιέπαινον αὐτὴν πρωτοβουλίαν θεωροῦμεν ὡς ἀπόφασιν ἐμμονῆς εἰς τὰ πάτρια, παραμονῆς ἐνταῦθα καὶ συνεχίσεως τῆς ζωῆς τῆς Κοινότητος Βαλίνου, ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς ὅλης ὁμογενείας τῆς Πόλεως, ἢ ὅποια καὶ αὐτὴ θά συνεχίσῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς Μητρὸς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Τέκνα ἀγαπητὰ ἐν Κυρίῳ, νά ἀπορρίπτετε καὶ νά ἀποκρούετε τὰ κατὰ καιροῦς ἀκουόμενα ἐκ διαφόρων κατευθύνσεων, ἐξ ἀπερισκεψίας ἢ, ὅπερ χεῖρον, μετὰ ποικίλων σκοπιμοτήτων συνδεόμενα, φληναφήματα περὶ ἐπαπειλουμένων καὶ ἐπερχομένων κινδύνων διὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἐδῶ παρουσίας μας. Τό Οἰκουμενικό μας Πατριαρχεῖο δέν κινδυνεύει ἀπὸ τίποτε καὶ ἀπὸ κανένα, διότι ὁ Θεὸς ἦταν πάντοτε καὶ εἶναι καὶ σήμερα καὶ θά συνεχίσῃ νά εἶναι προστάτης του ἕως τῆς συντελείας

του αιώνας! Ἐχετε ἐμπιστοσύνη εἰς τὴν Μητέρα σας Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν διορατικότητά της, καὶ ἀκολουθήτε ἐν παντί τὰ κελεύσματά της!

Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία ὑπῆρξε ἀνέκαθεν προστάτις τῆς προόδου, τῶν φώτων, καὶ σέ χρόνους εὐδίας καὶ σέ καιροὺς δυσχειμέρους. Καὶ ὅμως, εὐρέθησαν καὶ εὐρίσκονται ἄνθρωποι «κινουῦντες τὴν πτέρναν κατὰ τοῦ εὐεργέτου», οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦν τὴν Ἐκκλησία ὡς μεσαιωνικὴ καὶ σκοταδιστικὴ. Ἀλλὰ ἡ Ἐκκλησία μας δέν εἶναι οὔτε τό ἓνα οὔτε τό ἄλλο. Τό Φανάρι, τό κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας, εἶναι γεμάτο ἀπό φῶς – τό ἀνέσπερον φῶς τῆς Αναστάσεως, τό ἰλαρόν φῶς Ἐκείνου, ὁ Ὅποιος διέλυσε ὅλα τὰ σκοτάδια καὶ εἶπε μέ θεϊκὴ αὐτογνωσία: «Ἐγὼ εἰμι τό φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τό φῶς τῆς ζωῆς».

Οὕτω, λοιπόν, λαμψάτω καὶ τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλά ἔργα καὶ δοξάσωσι τόν πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (πρβλ. Ματθ. ε', 16). Ἐτσι ἀκριβῶς λάμπουν σήμερα ἐνώπιόν μας τὰ καλά ἔργα ἐδῶ στήν Κοινότητα Βαλίνου καὶ δοξάζεται πράγματι ὁ ἐπουράνιος Πατήρ μας, καὶ σεμνύνεται ἡ Μητῆρ Ἐκκλησία, καὶ παραδειγματιζόμεθα ὅλοι διά νά μιμηθοῦμε τὰ καλά ἔργα τῶν προαπελθόντων πατέρων καὶ ἀδελφῶν μας καὶ διά νά κρατήσουμε ὑψηλά ὅ,τι ἐκεῖνοι κατέλιπαν καὶ μᾶς ἐκληροδότησαν.

Τό ἱερόν χρέος τῆς συνεχίσεως τοῦ ἔργου τῶν πατέρων μας βαρύνει σήμερα ὅλους τοὺς ἀπογόνους τους καὶ εἰς ἐκπλήρωσίν του σπεύσατε ἅπαντες νά συνδράμετε καὶ νά συμβάλλετε στήν ἐπισκευή, συντήρησι καὶ ἀπόσκοπη λειτουργία τοῦ Ἱεροῦ αὐτοῦ σεβάσματος τοῦ Γένους μας. Μπορεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνοριτῶν τοῦ Βαλίνου νά εἶναι μικρός, ἐλάχιστος, ἀλλ' ἐμεῖς οἱ Ῥωμηοὶ Ὁρθόδοξοι, καὶ μάλιστα στήν Πόλιν αὐτήν, οὐδέποτε ἀξιολογήσαμε ἢ ἐβασίσαμε τὰ καθ' ἡμᾶς εἰς τοὺς ἀριθμούς, διότι ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι «οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ πολὺ» καὶ ὅτι ὁ Θεός δύναται καὶ «ἐκ τῶν λίθων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ» (Ματθ. γ', 9).

Εἶναι ἀξιέπαινος ὁ ἀδελφός ἅγιος Ἀλικαρνασοῦ καὶ οἱ περὶ αὐτόν, διότι δέν ἀπεγοητεύθησαν ἀπὸ τό ὀλιγάριθμον τῶν ἐνοριτῶν τῆς Κοινότητος, ἀλλὰ προχώρησαν στά ἀνακαινιστικὰ ἔργα τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τόσο γιὰ νά τιμήσουν τὴ μνήμη τῶν ἰδρυτῶν του, ὅσο καὶ γιὰ νά δώσουν ὠθησι καὶ ἐνίσχυσιν εἰς τὴν ζωὴν αὐτῆς. Ἡ ἀπογοήτευσιν, ἡ ἀπόγνωσιν καὶ ἡ ἀπαισιοδοξία εἶναι ἴδιον τῶν ὀλιγοπίστων, τοὺς ὁποῖους ἐπιπλήττει ὁ Κύριος καὶ τοὺς ἐρωτᾷ, ὅπως

τόν Πέτρο ἐν τῇ θαλάσῃ: «ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;»

Καί τί δέν συνέβη κατά τό διάστημα ἀφ' ὅτου ἰδρύθη ὁ Ναός αὐτός τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου: πόσες ἀνακατατάξεις δέν γνώρισε ὁ κόσμος ὀλόκληρος καί ἰδιαιτέρως ἡ Χώρα στήν ὁποία ζοῦμε. Πόσες θύελλες δέν ἀντιμετώπισε ἡ Ἐκκλησία καί ἡ Ὁμογένεια! Ὑπῆρξαν περιπτώσεις κατά τίς ὁποῖες «καθ' ὑπερβολήν ἐβαρήθημεν ὑπέρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καί τοῦ ζῆν». Καί ὁμως εὐρίσκόμεθα καί σήμερα ἐδῶ καί ἐορτάζουμε ὅλοι μαζί, μέ ἀναστάσιμη χαρά στήν καρδιά μας καί μέ ἐλπίδα γιά τό αὐριο, ἐορτάζουμε ἕνα σταθμό τῆς ζωῆς μιᾶς φιλοτίμου Κοινότητός μας.

Ἐορτάζουμε τήν κυριολεκτική ἀνόρθωσι τοῦ Ναοῦ τῆς Παναγίας Μπαλίνου λαμπροτέρου ἀπό ποτέ. Εὐσεβῆ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ Ἐντιμότατος κ. Βύρων Νικολαΐδης, ὁ Χαλκηδόνιος, ἄξιος ἀπόγονος τῆς Ρωμαϊκῆς ἀρχοντιᾶς καί παραδόσεως, προσέφεραν καί προσφέρουν ἀφειδῶς. Καί ἰδού, τό σέμνωμα αὐτό τῆς Ὁρθοδόξου πίστεώς μας, ἴσταται ἐνώπιόν μας ὀλόφωτος Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος. Σκήνωμα θείας δόξης. Τέμενος τῆς σωτηρίας. Φίλτατε κ. Νικολαΐδη, συγχαίρουμε ἐσᾶς καί τήν συμπροσευχομένη σήμερα μαζί μας οἰκογένειά σας καί σᾶς ἀπονέμουμε τόν ἔπαινο καί τήν εὐαρέσκεια τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Μαζί δέ μέ τόν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον τῆς Περιφερείας Φαναρίου-Κερατίου Κόλπου συγχαίρομεν ὀλοθέρμως καί τήν νέαν Ἐντιμον Ἐκκλησιαστικήν Ἐπιτροπήν τῆς Κοινότητος, ὑπό τόν δραστήριον καί ἱκανόν Πρόεδρον αὐτῆς Ἐλλογιμώτατον κ. Συμεών Σολταρίδην, ὁποῖος ἀνέλαβε τήν πρωτοβουλίαν τῆς συγκεντρώσεως τοῦ ἀπαιτουμένου χρηματικοῦ ποσοῦ γιά τήν πραγματοποίησιν τῆς ἀνακαινίσεως, διά τό ἐδῶ γενόμενον ἀξιόλογον καί ἀξιόζηλον ἔργον πού ἐπετελέσθη ἐντός ὀλίγου μόνον χρονικοῦ διαστήματος ἀπό τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων τῆς. Εὐχόμεθα εἰλικρινῶς ὁ ἀνακαινιστικός αὐτός ἀνεμος νά συνεχισθῆ ἐπ' ἀγαθῶ τῶν ἱερῶν ναῶν καί τῶν εὐαγῶν καθιδρυμάτων τῆς Ὁμογενείας μας.

Ἐπί πάντα δέ ὑμᾶς τούς προσελθόντας καί ἐνισχύοντας διά τῆς παρουσίας καί διά τῶν προσφορῶν σας τήν Κοινότητα Μπαλίνου, ἡ ὁποία, λόγῳ καί τοῦ ἀγιάσματος τῆς πανηγυρίζει διπλά σήμερα, ἐπικαλούμεθα τήν χάριν καί τήν εὐλογίαν τοῦ Σωτῆρος Κυρίου, ταῖς πρεσβείαις τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ τοῦ Θαυματουργοῦ.

Χρόνια πολλά καί Καλή Σαρακοστή!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότῃτος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν ἐν Σηλυβρίᾳ
(12 Νοεμβρίου 2023)**

Ἰερώτατε Μητροπολίτα Σηλυβρίας κύριε Μάξιμε,
Ἰερώτατοι ἀδελφοί,
Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
Εὐλεβέστατοι προσκυνηταί,
Προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Συνηγμένοι ἐπὶ τό αὐτό μέ πολλήν χαράν καί συγκίνησιν, αἰνοῦντες καί εὐλογοῦντες τόν Θεόν καί εὐχαριστοῦντες Αὐτόν διά τὰς εὐεργεσίας Του πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, πρὸς τό Γένος καί πρὸς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν, τιμῶμεν σήμερον, ἐν λειτουργικῇ συνάξει, τὴν πανίερρον μνήμην τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, Μητροπολίτου Πενταπόλεως τοῦ Θαυματουργοῦ, ἐδῶ εἰς τὴν γενέτειράν του, τὴν ἱστορικὴν Σηλυβρίαν.

Πηγὴ εὐφροσύνης, φωτισμοῦ καί πνευματικῆς ἀναγεννήσεως εἶναι ἡ τιμὴ τῶν Ἁγίων καί τῶν Μαρτύρων τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, ἡ προσκύνησις τῶν ἱερῶν λειψάνων των, αἱ ἑορταὶ καί αἱ πανηγύρεις των, μέ βιώματα ἀρχετυπικῶς ἐγχαραγμένα εἰς τὰς καρδίας καί τὴν διάνοιάν μας. Οἱ πιστοὶ προστρέχουν εἰς τοὺς ναοὺς καί τὰ ἐξωκκλήσιά των διά νά εὕρουν παραμυθίαν, διά νά εὐλογηθῇ ἡ ζωὴ των. Οἱ Ἅγιοι καί οἱ Μάρτυρες ἀποτελοῦν πρότυπα διά πάντας ἡμᾶς, αὐτοὶ δίδουν κατεύθυνσιν καί προορισμόν εἰς τὴν ὑπαρξίν μας.

Διά τὴν ἐκκλησιαστικὴν θεολογίαν, ὁ μόνος Ἅγιος εἶναι ὁ Θεός, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος ἀγιάζεται διά τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. «Τοῦ ἱερέως βοήσαντος», «τά ἅγια τοῖς ἀγίοις», γράφει ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὁ Καβάσιλας, «οἱ πιστοὶ ἀντιβοῶσιν, Ἐἰς ἅγιος, εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν τοῦ Πατρὸς». Ὅτι οὐδεὶς οἴκοθεν ἔχει τόν ἀγιασμόν· οὐδ' ἔργον ἀνθρωπίνης ἐστὶν ἀρετῆς· ἀλλ' ἐξ ἐκείνου πάντες καί δι' ἐκείνον». Ὅταν τοποθετῶμεν πολλὰ κάτοπτρα κάτω ἀπὸ τόν ἥλιον, συνεχίζει ὁ Νικόλαος Καβάσιλας, «ὄλα ἀκτινοβολοῦν, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νά νομίζουν ὅτι βλέπουν πολλοὺς ἡλίους, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα ὑπάρχει καί λάμπει ἕνας μόνον ἥλιος, ὁ Χριστός» (Ν. Καβάσιλα, *Εἰς τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν*, 36, PG 150, 449c).

Βεβαίως, ὁ κάθε πιστός καλεῖται νά ἀκολουθῇ, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, μέ

τόν ιδικόν του προσωπικόν ἀγῶνα καί τρόπον, τόν Χριστόν, πράττων τά θεῖα προστάγματα, πάντοτε μέ τελικόν σκοπόν τῆς ὑπάρξεώς του τήν κατά χάριν θέωσιν, ὑπέικων εἰς τόν λόγον τοῦ Σωτῆρος: «Οὐδεῖς ἐπιβαλὼν τήν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καί βλέπων εἰς τά ὀπίσω εὐθετός ἐστιν εἰς τήν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. θ', 62). Παρά τό γεγονός ὅτι ὁ πιστός δέχεται τήν ἀγιότητα ὡς δωρεάν τῆς θείας χάριτος, «πάσχει τήν ἀγιότητα», τελικῶς δέν παραμένει ἀδρανῆς εἰς τό ἔργον τῆς σωτηρίας του, ἀλλά καλεῖται εἰς ἔκουσίαν συμμετοχήν καί συνεργίαν, κατά τό Πατερικόν: «Οὐ γάρ γεννᾶ γνώμην τό Πνεῦμα μή θέλουσαν, ἀλλά βουλομένην μεταπλάττει πρὸς θέωσιν» (Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, *Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Θείας Γραφῆς*, PG 90, 280d).

Κεχαριτωμένος καί εὐλογημένος ἀπό τόν Θεόν, ἐν ταυτῷ δέ καί πρόθυμος συνεργός, ὑπῆρξεν ὁ Ἅγιος Νεκτάριος, ὁ ὁποῖος εἶδε τό φῶς τοῦ ἡλίου ἐνταῦθα, εἰς τήν παραλιακὴν ἐρατεινὴν Σηλυβρίαν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, καί κατέστη ἀστήρ φαεινός τῆς οἰκουμένης, ὁ ἠγαπημένος Ἅγιος τῶν Ὁρθοδόξων, στήριγμα καί παραμυθία τῶν πιστῶν εἰς τόν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, παρέχων ἰάσεις παντοδοπᾶς εἰς τοὺς προσφεύγοντας εἰς αὐτόν. Καθ' ὅλην τήν ἐπίγειον ζωὴν του ὁ Ἅγιός μας ὑπῆρξε ταπεινός ἐργάτης τῶν θείων ἐντολῶν, κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου λόγῳ καί ἔργῳ, ἄνθρωπος πλήρης ἀγάπης καί καλοσύνης. Ἡ Ἱερά Μονή τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰς τήν νῆσον Αἴγινα, ἰδρυτῆς τῆς ὁποίας εἶναι ὁ Ἅγιος Νεκτάριος, ὅπου καί διήλθεν τήν τελευταίαν δεκαετίαν τῆς ζωῆς του, ἔνθα καί ὁ τάφος καί τό σεπτόν σκήνωμά του, ἀποτελεῖ μέγα προσκύνημα, θεραπευτήριον ψυχῶν καί σωμάτων, εἰς τό ὁποῖον συρρέουν ἀμέτρητοι πιστοὶ ἀπό τά πέρατα τῆς γῆς. Ὁ ἐντυπωσιακός ναός τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου πλησίον τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, κτισθεὶς μέ τόν ὀβολόν ὄλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐβίωσαν πάμπολλα θαυμαστά γεγονότα, ἀποτελεῖ ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης των πρὸς τόν Ἅγιον. Εἰς τήν «Πρᾶξιν» κατατάξεώς του εἰς τό Ἀγιολόγιον τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (20 Ἀπριλίου 1961), ὁ Ἅγιος Νεκτάριος χαρακτηρίζεται ὡς «ὀσιότητι μέν καί ἀγιότητι βίου διακριθεὶς καί τύπον καί ὑπογραμμὸν ἀρετῆς καί ἐγκρατείας καί ἀγαθοεργίας ἑαυτὸν παραστήσας καί ζῶν δέ καί μετὰ θάνατον τοῦ χαρίσματος τῆς τῶν θαυμάτων ἐνεργείας παρὰ Θεοῦ ἀξιωθεὶς».

Ἐπιθυμοῦμεν νά ἐξάρωμεν ἰδιαίτερος τήν χαρισματικὴν συγχωρητικότητα τοῦ Ἁγίου, ὁ ὁποῖος ἀντιμετώπισεν εἰς τήν ζωὴν του συκοφαντίας, διώξεις, φθόνον καί ἀφορήτους ταπεινώσεις.

Ἡ συγχωρητικότητα καί ἡ ἀνεξικακία τοῦ Ἁγίου συνεβάδιζε μέ ταπεινοφροσύνην, πραότητα, ἀοργησίαν καί προσευχήν διά τούς διώκτας του, κατά τό παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος ὄχι μόνον ἦτο ὁ ἴδιος ζῶσα συγχωρητικότης, ἀλλά μετέδιδε καί εἰς ὅσους τόν ἐπλησίαζαν ἀγάπην πρός τόν συνάνθρωπον καί ἐτοιμότητα διά συγχώρησιν, δύναμιν διά τήν ὑπέρβασιν τῶν ἀντιθέσεων, διά συμφιλίωσιν καί καταλλαγὴν. Δέν εἶναι διόλου τυχαῖον ὅτι ἡ ταινία «Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ», ἡ ὁποία προέβαλε μέ ἰδιαίτεραν ἔμφασιν αὐτήν τήν διάστασιν τῆς προσωπικότητος καί τῆς πνευματικότητος τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, εἶχε μεγάλην ἀπήχησιν.

Ἐνθυμούμεθα εἰς τό σημεῖον αὐτό, ἀπό τήν Κυριακὴν προσευχήν τό «καί ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καί ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν». Εἶναι ἐντυπωσιακόν ὅτι, ὅταν ἀπαγγέλλωμεν τό «Πάτερ ἡμῶν», ζητοῦμεν ἀπό τόν Θεόν νά ἐπιδείξῃ ἀπέναντι εἰς ἡμᾶς τήν συγχωρητικότητα, τήν ὁποίαν ἀσκοῦμεν ἡμεῖς πρός τούς συνανθρώπους μας. Ὁ καθηγητής Γεώργιος Μαντζαρίδης σχολιάζει αὐτό τό αἶτημα καί τήν πράξιν τῶν πιστῶν ὡς ἐξῆς: «Συγχωρώντας ὁ πιστός τούς συνανθρώπους του καί συγχωρούμενος ἀπό τόν Θεό, βαδίζει τήν ὁδὸ τῆς μετάνοίας καί ἀνταποκρίνεται στήν ἐντολή τῆς ἀγάπης πρός τόν Θεό καί τόν πλησίον. Μέ αὐτόν τόν τρόπο βρίσκει τήν ἐνότητα τῆς φύσεώς του καί τήν ὀλοκλήρωσή του ὡς δημιουργήματος 'κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν' Θεοῦ» (Γ. Μαντζαρίδης, *Ὀδοιπορικὸ θεολογικὴς ἀνθρωπολογία*, Ἅγιον Ὅρος 2005, σ. 247).

Ἀπό αὐτήν τήν χριστοκεντρικὴν καί ἐκκλησιοτραφεὴν στάσιν ζωῆς καί ἐλευθερίας πηγάζει ὅλη ἡ θεολογία τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, ὁ ὁποῖος κατατάσσεται μεταξύ τῶν πολυγραφωτάτων θεολόγων τῶν νεωτέρων χρόνων. Τά συγγραμμάτα του εἶναι 'βιωμένη θεολογία', ἐκφράζουν βαθεῖαν θεογνωσίαν καί ἀνθρωπογνωσίαν καί ἀποτελοῦν πηγὴν ἀνεξάντλητον διά κάθε ἀναγνώστην καί μελετητήν. Συνδυάζουν τόν ἀπόλυτον σεβασμόν πρός τήν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν στοργὴν καί τό ποιμαντικόν ἐνδιαφέρον διά τόν ἄνθρωπον. Ἐδῶ ἡ πράξις εἶναι «ἐπίβασις θεωρίας». Μέ αὐτήν τήν ἔννοιαν, ἡ θεολογικὴ παραγωγή τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Πατερικῆς θεολογίας, τοῦ θεολογεῖν «ἀλιευτικῶς», μέ πιστότητα εἰς τὴν ἀλήθειαν καί μέ ἐπίκαιρον λόγον.

Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος ἦτο διά τούς συγχρόνους του, παραμένει δι' ἡμᾶς καί θά συνεχίσῃ νά εἶναι δι' ὅλους τούς ἐπερχομένους «σημεῖον

του Θεού» ἐν τῷ κόσμῳ, σύμβολον τῆς ἰσχύος τῆς πίστεως εἰς Χριστόν. Μέ αὐτὴν τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Ἁγίου εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστόν συνδέεται καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τὴν ὁποίαν ἐξυμνεῖ ὡς «ὑψηλοτέραν καὶ ἐκλαμπροτέραν τῶν οὐρανῶν» καὶ ὡς «ἀγγέλων ὑπερτέραν». Ἡ τιμὴ πρὸς τὴν Θεομήτορα εἶναι καὶ διὰ τὸν Ἅγιον Νεκτάριον, συνάρτησις καὶ ἔκφρασις τῆς πίστεως εἰς τὸ «ἀεὶ μυστήριον» τῆς ἐνσάρκου Θείας Οἰκονομίας. Ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας μέ τὸν Χριστόν ὡς βρέφος εἰς τὴν ἀγκάλην της εἶναι ἡ σύνοψις τῆς ὀρθοδόξου αὐτοσυνειδησίας μας.

Μέ αὐτάς τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα, σὰς καλωσορίζομεν ὅλους εἰς τὴν ἀγιοτόκον Σηλυβριαν. Ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν ἀπευθύνομεν πρὸς τοὺς εὐλαβεῖς προσκυνητάς ἐξ Ἑλλάδος καὶ πρὸς τὰ ἀπανταχοῦ τέκνα τῆς Σηλυβρίας πού, ἂν καὶ σωματικῶς ἀπόντα, εὐρίσκονται νοερώς ἀνάμεσά μας, στή γῆ τῶν Πατέρων των, σήμερον πού τιμᾶται ὁ μέγας συμπατριώτης των Ἅγιος Νεκτάριος. Εἴμεθα δέ βέβαιοι, ὅτι μαζί μας συμπροσεύχονται καὶ αἱ ψυχαὶ ὅλων τῶν Σηλυβριανῶν, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν εἰς αὐτόν τὸν εὐλογημένον τόπον καὶ ἄφησαν τὴν σφραγίδα τους, ἀναπάουνται δέ ἐδῶ ἢ ἀλλαχοῦ, προσδοκῶντες ἀνάστασιν νεκρῶν.

Περαίνοντες τὸν λόγον, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν θερμὰς εὐχαριστίας καὶ τὴν Πατριαρχικὴν μας εὐαρέσκεια πρὸς ὑμᾶς, Ἰερώτατε καὶ ἀγαπητέ ἀδελφέ ἅγιε Σηλυβρίας, δι' ὅσα ἐπράξατε κατὰ τὴν ποιμαντορίαν σας, ἡ ὁποία συμπληρώνει τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 2024 δεκαετίαν ὄλην. Ἐδώκατε εἰς τὴν ἱστορικὴν ταύτην Ἐπαρχίαν ζωὴν, ἐκινητοποιήσατε τοὺς ἀνά τὴν οἰκουμένην Σηλυβριανούς, ἐκτίσατε Μητροπολιτικὸν οἶκον μέ ὠραῖον καὶ κατασκευτικὸν ναῖδριον. Συνεργαστήκατε μέ τὰς τοπικὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν στήριξιν, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἄδειαν διὰ τὴν τέλει τῆς σημερινῆς Θείας Λειτουργίας. Δι' ὅλα αὐτὰ σὰς συγχαίρομεν, ἅγιε ἀδελφέ, καὶ δεόμεθα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου νὰ ἐνισχύῃ τὴν διακονίαν σας, ὥστε νὰ καρποφορῇ εἰς δόξαν Θεοῦ.

Ὁ Κύριος τῆς δόξης, μεσιτεία τῆς Παναγίας Θεοτόκου καὶ τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Νεκταρίου Πενταπόλεως τοῦ Θαυματουργοῦ, νὰ χαρίζῃ ὑγείαν καὶ κάθε ἄνωθεν εὐλογίαν εἰς ὅλους σας καὶ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς γῆς εἰρήνην καὶ καταλλαγὴν. Αὐτὴν τὴν εἰρήνην τὴν χροιαζόμεθα σήμερον περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, γιατί ὁ κόσμος φλέγεται στὴν καρδιά τῆς Εὐρώπης, στὴ Μέση Ἀνατολή καὶ ὄχι μόνο.

Ἰλεως γενοῦ ἡμῖν, Κύριε, ἀρχων τῆς εἰρήνης!

Χρόνια σας πολλά, εἰρηνικά καὶ εὐλογημένα, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ.

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
στήν Ἡμερίδα
«Περιβαλλοντική Ἠθική καί Κρίση»
(17 Νοεμβρίου 2023)**

Τερώτατοι καί Θεοφιλέστατοι ἀδελφοί Τεράρχαι,
Ἐλλογιμώτατε κύριε Διευθυντά Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης
Δυτικῆς Θεσσαλονίκης,
Ἐντιμολογιώτατοι Ἀρχοντες Ὀφφικιάλιοι,
Ἐλλογιμώτατοι ἐκπαιδευτικοί,
Ἀγαπητοί μαθητές, ἀγαπητές μαθήτριες,
Προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Μέ πολλή χαρά σᾶς ὑποδεχόμεθα στήν Πόλη τῶν πόλεων.
Συγχαίρομε, στό πρόσωπο τοῦ Ἐλλογιμωτάτου κυρίου Χρήστου
Ρουμπίδη, τή Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης Δυτικῆς
Θεσσαλονίκης γιά τήν ὀργάνωση τῆς ἡμερίδας μέ τό λίαν ἐνδιαφέρον
θέμα «Περιβαλλοντική Ἠθική καί Κρίση», τήν ὁποία εὐχαριστως
ἐθέσαμε ὑπό τήν αἰγίδα μας. Εὐχαριστοῦμεν ἐπίσης ἐκ μέσης
καρδίας γιά τίς εὐχές ἐπί τῇ ἐπετείῳ συμπλήρωσης τριανταδύο ἐτῶν
Πατριαρχίας, γι' αὐτό τό μοναδικό δῶρο τοῦ οὐρανοῦ πρός τό ταπεινό
μας πρόσωπο.

Πρῶτο μεταξύ τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν,
τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀνέδειξε τό οἰκοφιλικό μήνυμα τοῦ
Χριστιανισμοῦ καί ἐχαρακτήρισε τήν καταστροφή τοῦ φυσικοῦ
περιβάλλοντος ὡς «ἀμαρτία». Δέν εἶναι δυνατόν νά ὁμολογοῦμε
πίστη στόν Θεό καί νά καταστρέφουμε τήν «καλήν λίαν» δημιουργία
Του. Ἡ βιβλική κοσμολογία καί ἀνθρωπολογία, ἡ λειτουργική ζωή τῆς
Ἐκκλησίας, τό εὐχαριστιακό καί ἀσκητικό πνεῦμα καί ἦθος, ἡ ἀπλότητα
καί ὁ κοινοτικός τρόπος τοῦ βίου εἶναι ἔμπρακτε οἰκολογία. Μέ τήν
ἐννοια αὐτή, ἡ μέριμνα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά τό φυσικό
περιβάλλον δέν εἶναι ἀπλῶς περιστασιακή ἀντίδραση στή σύγχρονη
οἰκολογική κρίση, ἀλλά συνεπῆς ἔκφραση τῆς ἐκκλησιολογικῆς
ταυτότητός του καί τῶν οἰκοφιλικῶν ἀρχῶν του.

Ἀνελάβαμε πολλές δράσεις, ὀργανώσαμε διεθνή συνέδρια,
περιβαλλοντικά σεμινάρια, διαλέξεις, ἐννέα διεπιστημονικά καί

διαθησκειακά συνέδρια ἐν πλῶ καί ἄλλα. Ὅλα αὐτά ἐνέπνευσαν κοινοβούλια, πανεπιστήμια, κοινωνικούς φορεῖς, οικολογικά κινήματα καί τή νεολαία, προήγαγαν τόν διορθόδοξο καί τόν διαχριστιανικό διάλογο γιά τό περιβάλλον καί τή διαθησκειακή καί διεπιστημονική συζήτηση. Συνέβαλαν ἐπίσης στό νά ἔλθῃ δυναμικά στό προσκήνιο ἡ ἀλληλουχία περιβαλλοντικῶν καί κοινωνικῶν προβλημάτων καί ἡ ἀνάγκη κοινῆς προσέγγισής τους. Οἱ ἐπιπτώσεις τῆς οικολογικῆς κρίσης ἀγγίζουν ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα, ἀμεσώτερα ὅμως καί πρώτιστα ἐπηρεάζουν τή ζωή τῶν πιό εὐάλωτων πληθυσμῶν. Ὅπως ἔχουμε ἀναφέρει καί σέ προηγούμενη ὁμιλία μας ἐδῶ στό Ζωγράφειο, «τό μέλλον μας εἶναι οικολογικό καί κοινωνικό σέ ἀκατάλυτη συνάφεια».

Αναμφίβολα, τό φυσικό περιβάλλον ἀπειλεῖται σήμερα ὅσο ποτέ ἄλλοτε στό παρελθόν. Ὅπως ἔχει γραφῆ, στήν ἐποχή μας ἐκτυλίσσεται ἕνας «τρίτος παγκόσμιος πόλεμος» ἐνάντια στή φύση. Ἡ κλιματική ἀλλαγὴ δέν εἶναι «μελλοντικό σενάριο», ἀλλά σκληρὴ πραγματικότης. Τό γεγονός ὅτι ἀνέκαθεν ὑπῆρξαν στόν πλανήτη γῆ κλιματικές ἀλλαγές δέν εἶναι λόγος ἐφησυχασμοῦ, ἀφοῦ εἶναι βέβαιο ὅτι τά σύγχρονα οικολογικά προβλήματα: ἡ ραγδαία μείωση τῆς βιοποικιλότητος, ἡ ρύπανση τῶν θαλασσῶν καί τῆς ἀτμοσφαιράς, οἱ καταστροφικές πυρκαϊές καί οἱ πλημμύρες, οἱ κοινωνικές ἐπιπτώσεις τῆς οικολογικῆς κρίσης ὅπως οἱ μεταναστευτικές ροές γιά κλιματικούς λόγους καί πολλά ἄλλα παρόμοια, ἔχουν ἀνθρωπογενῆ αἰτία. Μαζί ὅλα αὐτά ἀπεκάλυψαν ὅτι ὁ κόσμος μας ἀποτελεῖ ἐνότητα, ὅτι τά μεγάλα προβλήματατά μας εἶναι παγκόσμια καί κοινά. Εἶναι ἰδιαιτέρως προκλητικό ἀλλά καί ἐπικίνδυνο, ἡ ἀνθρωπότης νά γνωρίζῃ τήν σοβαρότητα τῶν περιβαλλοντικῶν προβλημάτων καί νά συμπεριφέρεται ὡς νά μὴ ἐγνώριζε. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, παρά τίς πρωτοφανεῖς προόδους στοὺς τομεῖς τῆς ἐπιστήμης, τῆς τεχνολογίας, τῆς οικονομίας καί τῆς ὀργάνωσης τῆς ζωῆς, δέν εἶναι δυνατόν νά αἰσθάνεται ἱκανοποιημένος γιά τή στάση του ἀπέναντι στό φυσικό περιβάλλον.

Τί ποιητέον; Τό πρῶτο εἶναι νά κατανοήσουμε ὅτι δέν ἐπιτρέπεται διαταγμός ἢ καθυστέρηση στήν ἀλλαγὴ πλεύσης γιά τήν ἀνθρωπότητα. Ἡ ἀειφόρος ἀνάπτυξη εἶναι μονόδρομος καί ἔχει τούς ὅρους της: αὐτοὶ εἶναι ἡ οικολογικὴ οἰκονομία, ἡ ἀλλαγὴ στήν ἀγροτική καί τή βιομηχανική παραγωγή, στήν παραγωγή καί τή χρῆση ἐνέργειας, στίς μετακινήσεις καί τίς μεταφορές, ἡ προστασία τῆς ἀτμόσφαιρας, τῶν θαλασσῶν καί τῶν δασῶν, νέος τρόπος ζωῆς καί καταναλωτικά πρότυπα κ. ἄ.. Αὐτὰ εἶναι πολὺ σημαντικά καί καθίστανται ἀποτελεσματικώτερα,

όταν εφαρμόζονται ευρύτερα, όταν εκτυλίσσεται κοινή προσπάθεια, παγκόσμια συμπόρευση και συνεργασία.

Δέν πρέπει όμως νά λησμονούμε, ότι τά βαθύτερα αίτια τῆς οικολογικῆς κρίσης εἶναι πνευματικά καί ὅτι ἀπαιτεῖται ριζική μεταστροφή καί στό πνευματικό ἐπίπεδο. Απαιτεῖται μία «κοπερνίκεια στροφή» στήν ἀξιολογία μας, μία ριζική ἀλλαγὴ προσανατολισμοῦ καί νοοτροπίας, μία νέα θεώρηση τῆς σχέσης μας μέ τόν κόσμο. Ἄλλως, θά θεραπεύουμε τά συμπτώματα τῆς κρίσης, ἐνώ οἱ ρίζες τῆς θά παραμένουν ἄθικτες.

Ἡ Μετριότης μας ἔχει συχνότατα ἀναφερθῆ στό γεγονός ὅτι τό οικολογικό πρόβλημα ἔχει ἠθική καί θρησκευτική διάσταση καί ἔχουμε τονίσει, ὅτι ἀπό τή σκοπιὰ τῆς ὀρθόδοξης πίστεως μας μπορούμε νά ἀνακαλύψουμε ἀπρόσμενες διαστάσεις του καί δυνατότητες λύσης, οἱ ὁποῖες πάντοτε ἀπευθύνονται στόν ἔσω ἄνθρωπο, στήν κλήση καί τήν εὐθύνη του. Οἱ λύσεις αὐτές δέν ὑπάρχουν ἔτοιμες στά θεολογικά κείμενα, δίκην συνταγῶν. ἀλλά προϋποθέτουν θεολογική ἐργασία καί ἠθική δέσμευση. Ἡ πίστις εἰς Θεόν ζῶντα ἐμπνέει καί ἐνισχύει παντοῦ τήν ἀνθρώπινη προσπάθεια, ἀκόμη καί ἐκεῖ ὅπου αὐτή βρίσκεται ἐνώπιον δισεπίλυτων προβλημάτων καί ἀδιεξόδων. Ἡ συμμετοχή στή μυστηριακή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου καταβάσκειται ἡ κτίσις ὡς δῶρο τοῦ Θεοῦ καί ὁ πιστός καλεῖται νά λειτουργῇ ὡς φύλαξ, οἰκονόμος ἢ, ὅπως λέγεται ἐπί τό θεολογικώτερον, ὡς «ἱερεὺς» τῆς δημιουργίας, ἀποτελεῖ πηγὴ ἔμπνευσης καί ἐνδυνάμωσης γιά οἰκοφιλική συμπεριφορὰ, γιά ὑπέρβαση τῆς κτητικῆς καί ἐκμεταλλευτικῆς στάσης ἀπέναντι στόν κόσμο, ἀλλά καί ἀπέναντι στόν συνάνθρωπο. Ἡ πρότασις ζωῆς τῆς ὀρθοδοξίας συνδέει τήν ἀληθινὴ πρόοδο μέ τόν σεβασμὸ καί τήν προστασία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί τῆς ἀκεραιότητος τῆς δημιουργίας.

Καί στό θέμα αὐτό, ἡ ποιμαντικὴ φροντίδα τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας στρέφεται πρὸς τὴ νέα γενεὰ μέ ἰδιαίτερη στοργή. Οἱ νέοι καί οἱ νέες μας πρέπει νά γνωρίσουν τίς παγκόσμιες ἀξίες τῆς Ὀρθοδοξίας, νά συνειδητοποιήσουν τὴν ἐμβέλεια καί τὴν ἐπικαιρότητά τους. Στό πνεῦμα αὐτό καί ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας (Κρήτη, 2016) διεκήρυξε στήν Ἐγκύκλιον τῆς, ὅτι «ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ σοβαρὰ ὑπαρξιακά καί ἠθικά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καί εἰς τό αἰώνιον νόημα τῆς ζωῆς αὐτοῦ καί τοῦ κόσμου, δέν εἶναι δυνατόν νά δοθῆ χωρὶς μίαν πνευματικὴν προσέγγισιν» (§ 11).

Απευθυνόμενοι προς ἐσᾶς, ἐλλογιμώτατοι καί ἀγαπητοί ἐκπαιδευτικοί, τονίζομε ὅτι τό ἔργο τῆς παιδείας, δηλαδή ἡ δική σας «ἀγία ἀποστολή», εἶναι ἀξονικῆς σημασίας γιά τό παρόν καί τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος σέ ὄλες τίς διαστάσεις τῆς ζωῆς. Ἡ ἐκπαίδευση ὀφείλει νά συμβάλλῃ στήν ὑπέρβαση τῆς νοοτροπίας τοῦ «ἔχειν», ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι κυριαρχεῖ στή σχέση μας τόσο μέ τή φύση ὅσο καί μέ τόν συνάνθρωπο. Ἀπό παιδαγωγική ἄποψη, ἡ παιδική καί ἐφηβική ἡλικία εἶναι ἡ πιό κατάλληλη περίοδος στήν ἀνθρώπινη ζωή γιά οἰκολογική καί κοινωνική εὐαισθητοποίηση καί γιά μετάδοση τῶν πνευματικῶν ἀξιών. Ἐχει λεχθῆ ὀρθῶς, ὅτι «μία παιδεία χωρίς οἰκολογικό, ἀνθρωπιστικό καί πνευματικό προσανατολισμό εἶναι παρωδία παιδείας».

Σέ αὐτή τή βάση, σᾶς καλοῦμε νά στηρίζετε τήν παρουσία καί τίς πολλαπλές λειτουργίες τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος, τό ὁποῖο καλλιεργεῖ τίς πνευματικές ἀξίες καί τήν οἰκολογική καί κοινωνική εἰσθησία, τήν ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου νά ἔχῃ κοινωνική προσφορά καί νά ἀφιερωθῆ σέ ἕνα ἀγαθό σκοπό πέραν ἀπό τόν ἑαυτό του. Εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι ἡ παιδαγωγικῶς καί θεολογικῶς ὀρθή διδασκαλία τῆς Ὁρθόδοξης Παράδοσης στό σχολεῖο λειτουργεῖ ὡς κατ' ἐξοχήν παιδεία ὑπεύθυνης ἐλευθερίας. Στό πλαίσιο τῆς παιδευτικῆς σας ἀποστολῆς, σᾶς προτρέπουμε νά ἀξιοποιήτε τή συμβολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Περιβαλλοντική Ἀγωγή καί τήν Οἰκολογική Ἠθική.

Ἐκλεκτοί παρόντες,

Περαίνοντες τόν λόγον, στρεφόμεθα πρὸς τούς μαθητές καί τίς μαθήτριες, βέβαιοι ὅτι ἔχουν συνειδητοποιήσει τή σοβαρότητα τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος καί τήν ἀξία τῆς κινητοποίησης γιά τήν ἀντιμετώπισή του. Ἐσεῖς, πού θά κληθῆτε στό μέλλον νά ἀναλάβετε τήν εὐθύνη τῆς πολιτικῆς, τῆς οἰκονομίας, τῆς τεχνολογίας, τῆς διάσωσης τῶν παραδόσεων, τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καί τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, πρέπει νά ἀπορρίψετε τήν κυνική διακήρυξη ὅτι «Δέν ὑπάρχει ἄλλη λύση», ὅτι δηλαδή ἡ μὴ συμμόρφωση στίς ἀπαιτήσεις τοῦ κυρίαρχου μοντέλου οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης καί στή νομοτέλεια τοῦ οἰκονομικοῦ ὁδηγεῖ σέ ἐξαθλίωση καί κοινωνικές συγκρούσεις. Εἶναι ἀδιανόητο νά ἀγνοοῦνται καί νά δυσφημίζονται οἱ ἐναλλακτικές μορφές ἀνάπτυξης, ἡ οἰκολογική οἰκονομία καί ἡ ἰσχὺς τῆς ἀλληλεγγύης. Οἱ κοινωνίες δέν εὐδοκίμοῦν, ἐάν δέν γίνονται σεβαστές οἱ πνευματικές ἀξίες. Ἡ πίστις σέ αὐτές τίς ἀξίες εἶναι πηγὴ

ἔμπνευσης καί ὀξύνει τό αἰσθητήριό μας γιά τό Ἄγαθόν, τό δέον καί τό πρακτέον.

Μέ αὐτές τίς σκέψεις καί τά αἰσθήματα, ἐκφράζοντας ἀκόμη μία φορά τή χαρά μας γιά τήν παρουσία σας στήν Πόλη τοῦ Κωνσταντίνου καί τίς εὐχαριστίες μας γιά τίς ἐπετειακές προσορήσεις σας, εὐχόμεθα κάθε ἐπιτυχία στήν Ἡμερίδα, ἀπονέμουμε σέ ὅλους σας τήν πατρική καί Πατριαρχική μας εὐλογία καί ἐπικαλούμεθα γιά ἐσᾶς καί τούς ἀγαπημένους σας τή χάρη, τόν φωτισμό καί τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης.

Καλή πορεία πρὸς τά Χριστούγεννα καί καλό χειμῶνα.

**Omelia di Sua Santita’
Bartolomeo
Arcivescovo Di Costantinopoli – Nuova Roma e Patriarca Ecumenico
Durante La Preghiera Ecumenica nella Basilica Romano-Cattolica
Incoronata Madre Del Buon Consiglio
E Dell’unita’ Della Chiesa a Napoli**
(Napoli, 22 Novembre 2023)

Eccellenza Reverendissima Arcivescovo Metropolitana di Napoli, Mons. Domenico Battaglia,

Ἐξοῦτατε Μητροπολίτα Ἰταλίας κ. Πολύκαρπε,

Eminenze, Eccellenze,

Amati Fratelli e Sorelle nel Signore,

Con un’anima grondante di letizia, siamo giunti ancora una volta in questa ospitale città di Napoli, su invito della Pontifica Facoltà Teologica dell’Italia Meridionale, e dell’Eccellentissimo Fratello Arcivescovo di questa Chiesa, per assaporare nuovamente questo clima di spontanea allegrezza che caratterizza i suoi abitanti. Siamo venuti dalla città di Costantino, la antica Costantinopoli, dal Centro dell’Ortodossia, il nostro Patriarcato Ecumenico, con spirito fraterno, sempre pronti ad accogliere la chiamata dei fratelli, perché attraverso la reciproca conoscenza, l’incontro e il rispetto e amore reciproci camminiamo e operiamo per la unità delle Sante Chiese di Dio, seguendo l’insegnamento del nostro Salvatore.

E quale migliore cosa iniziare questa visita con un momento di preghiera, in primo luogo per ringraziare il Signore e Dio nostro, che ha condotto i nostri passi per vivere questo importante momento, ma anche per raccoglierci in questo splendido Tempio così legato al culto del Santo vescovo Gennaro, ma dedicato alla nostra comune Madre, Maria, qui ricordata come Madre del Buon Consiglio. Ed è così significativo sentire ora la presenza della Madre, la Madre di Dio, sempre pronta a soccorrere e a intercedere per i propri figli, con la sua protezione materna. Maria, infatti, ha un ruolo tutto speciale durante questo periodo liturgico, chiamato Avvento in Occidente e Quaresima di Natale in Oriente.

Come Cristiani, viviamo questi giorni con una duplice valenza. Stiamo camminando con sorpresa e meraviglia verso l’ingresso di Dio nel mondo, percepiamo la grandezza di quanto sta per succedere, accompagniamo la

Vergine nel compimento del suo “sì” all’annuncio dell’Arcangelo, attendiamo la comprensione e il compimento della Divina Incarnazione.

Dall’altra parte guardiamo questo nostro mondo, questo periodo, così funestato da immani tragedie, guerre, conflitti terrificanti e la sorpresa e la meraviglia divengono improvvisamente angoscia e sbigottimento, temiamo lo svilimento e la distruzione della immagine di Dio, del Dio Incarnato, che è in ognuno di noi. Allora il nostro grido si fa più forte al Principe della Pace, con l’arma più grande di tutte le armi: la nostra preghiera e la nostra umiltà, unendoci a Colei che Porta il Principe della Pace.

Pensando al presente periodo liturgico della Chiesa, vogliamo con voi meditare un poco, riprendendo un tropario proprio per la attesa della Nascita della tradizione bizantina, che recita: *“La Vergine oggi * viene alla grotta, per partorire * il Verbo pre-eterno, * in modo indicibile. * Danza – terra tutta, * capace di udire, * glorifica * con gli angeli ed i pastori * chi ha voluto mostrarsi * Bambino nuovo, * il Dio pre-eterno”*. (Η Παρθένος σήμερα, τὸν προαιώνιον Λόγον, ἐν Σπηλαίῳ ἔρχεται, ἀποτεκεῖν ἀπορρήτως. Χόρευε ἡ οἰκουμένη ἀκουτισθεῖσα, δόξασον μετὰ Ἀγγέλων καὶ τῶν Ποιμένων, βουληθέντα ἐποφθῆναι, παιδίον νέον, τὸν πρὸ αἰώνων Θεόν).

Questo inno di gioia ci introduce pienamente nel mistero e nella grandezza di quanto sta per avvenire. Stiamo camminando con la Vergine, perché Ella rappresenta tutta la nostra umanità in cammino verso la grotta, che alcune tradizioni chiamano stalla. Luogo di ricovero, o luogo di protezione o ancora il luogo più intimo del cuore di ciascuno o luogo per allontanarsi dalla vita del mondo. I Vangeli ci dicono perché Maria cerchi un luogo – non vi era posto alla locanda. Tuttavia, riteniamo che per noi, cristiani di oggi, questo luogo – qualsiasi valenza vogliamo dargli – può rappresentare una bella occasione per accostarci all’Attesa. La Chiesa antica raccomandava una preparazione con digiuno e preghiera, perché è impensabile altrimenti accogliere il “Re dell’Universo”, il “Verbo prima dei tempi, pre-eterno”, che viene per esser partorito da Colei che lo ha accolto per prima e con tutti gli uomini di buona volontà, “in modo indicibile”, ἀπορρήτως, in un modo che non si può dire, in un modo che la mente umana non può comprendere. Ma possiamo capire la filantropia divina, l’amore per tutta l’Umanità di colui che vuole farsi uno di noi, uguale a noi, che vuole assumere la nostra carne, eccetto il peccato, per portarci a Lui. Questo atto sconvolgente dell’amore di Dio merita la grotta del nostro cuore dove accoglierlo, merita di comprendere come egli ci protegga dall’inizio dei tempi,

fino alla fine. È necessario – o almeno opportuno – dirgli grazie per questo amore che non chiede nulla, ma che ci è offerto in abbondanza. Forse ci è salutare, non solo spiritualmente, ma in tutto il nostro essere di uomini e donne del nostro tempo, trovare nelle 24 ore del giorno un breve momento, lontano dai rumori della vita frenetica, per ritrovare noi stessi e guardare verso di Lui e accoglierlo nella nostra grotta. Eppure, quanti nostri Cristiani, troppi uomini e donne che si dicono Cristiani, in Oriente e in Occidente, nel Nord e nel Sud del mondo sono distratti da altro, non hanno tempo e forse neppure voglia o non possono camminare verso la grotta. Da una parte c'è lo sfrenato consumismo che offusca il significato vero del Natale; da un'altra parte guerre e conflitti offuscano la speranza che genera il Natale; da un'altra ancora la povertà estrema, le ingiustizie e gli sconvolgimenti climatici portano alla disperazione e non si scorge l'annuncio; in altre parti del mondo ancora purtroppo non si permette ai Cristiani di accogliere il Re della Pace.

Ma Egli viene per tutti, non esclude nessuno, neppure chi lo rifiuta. La terra, che comprende questo sconvolgimento, danza; gli angeli e i pastori – cielo e terra - lo glorificano e cantano: "Gloria a Te che hai mostrato la luce. Gloria a Dio nel più alto dei cieli, e pace sulla terra e negli uomini buona volontà". Il Dio prima dei secoli si mostra bambino, un bambino nuovo, Dio entra nella storia dell'uomo attraverso la porta stretta del claustro verginale di Sua e nostra Madre. Entra ed è accolto con gioia ma – percepita solamente, non compresa – questa gioia per la storia dell'uomo, viene rifiutato fino ai nostri giorni. Lui che è la Via, la Verità e la Vita (Gv. 14,6) ci porta pace, "Vi lascio la pace, vi do la mia pace. Non come la dà il mondo, io la do a voi" (Gv. 14,27) perché Egli è la Pace. Quindi, il nostro cammino guarda al Dio di Pace, l'atmosfera del Natale è atmosfera di pace.

Tuttavia, questo periodo che stiamo vivendo, questo cammino dell'uomo e particolarmente turbato per la assenza di pace. Non camminiamo verso la grotta, ma l'umanità cammina verso il batarro della barbarie in un mondo senza Dio o in un mondo in cui adopera il nome di Dio per giustificare le proprie nefandezze.

Fratelli e Sorelle carissimi,

Mentre siamo in cammino verso la gioia del Natale, guardiamo la martoriata Ucraina che da quasi due anni soffre una guerra ingiusta, ancora una guerra nella Europa Cristiana almeno nominalmente. Quante famiglie hanno sofferto e continuano a soffrire per la perdita dei loro cari, per la per-

dita delle loro case, per la perdita dei loro affetti. Come potranno cantare “danza terra tutta” per l’arrivo del Piccolo Bambino, se quella terra soffre davanti a immani distruzioni umane, materiali e ambientali. Quale gioia per i troppi profughi provenienti da quelle terre, molti dei quali accolti in questo nobile e ospitale Paese d’Italia e anche nella vostra città. Come potranno cantare la gioia della Natività quelle Chiese in cui i loro Capi non hanno il coraggio di dire no alla guerra.

Come canteranno il Gloria a Dio nel più alto dei cieli, i profughi giunti in Armenia, che hanno dovuto abbandonare le proprie terre, le abitazioni, i Santuari più cari della Fede, così come purtroppo è avvenuto e continua a succedere in molte parti del mondo. E il mondo non ne parla se non vi sono interessi geopolitici o economici. Ma il grido di questi fratelli e sorelle è anche il nostro grido.

E da oltre un mese vediamo nuovamente scossa in modo orribile la Terra Santa, - Santa per le tre Religioni monoteistiche dell’Ebraismo, Cristianesimo e Islam. Da troppo tempo questi Luoghi che hanno visto la nascita, la vita e l’annuncio del Salvatore sono continuamente battuti da un conflitto senza fine. Ma la soluzione non passa né attraverso la barbarie contro persone innocenti, né attraverso la distruzione della vita di altre persone innocenti, tra cui troppi bambini.

Quanti altri conflitti dimenticati, che imperversano in tanti paesi, dovremmo ricordare ancora.

Gesù ci ha detto: “Avete inteso che fu detto: Occhio per occhio e dente per dente; ma io vi dico di non opporvi al malvagio; anzi se uno ti percuote la guancia destra, tu porgigli anche l’altra” (Mt. 5, 37-38). L’umanità non deve cedere alla violenza gratuita, alle provocazioni, ma deve essere paziente e longanime, perché il dialogo e la pace superano ogni incomprensione, mentre la guerra e la ingiustizia distruggono la dignità dell’essere umano.

Ci troviamo dunque in una via senza uscita? È fallito forse il disegno di Dio nella sua Incarnazione per portarci a Lui? Non abbiamo speranza?

Cari Amici,

Il Cristiano non può mai essere privo di speranza, perché la speranza che proviene da Dio “non delude, perché l’amore di Dio è stato riversato nei nostri cuori per mezzo dello Spirito Santo che ci è stato dato” (Rom. 5,5). Questa sera eleviamo tutti assieme una preghiera al Dio di questa speranza, cristiani ritrovati, chiese in cammino verso la riconciliazione e l’unità,

affidiamo la nostra Umanità a quel Bambino che viene, che la Vergine porta in grembo. Molto può fare la preghiera della Madre, e quella Madre invociamo anche noi questa sera. Ma molto possiamo fare noi con la potente arma della preghiera per tramutare il conflitto in pace, la tristezza in gioia, la distruzione in una nuova vita. Entriamo dunque in cammino con Maria nella grotta, non per nasconderci, ma per ritrovarci e annunciare al mondo che quel Piccolo Bambino, il Dio prima dei secoli, il Re della Pace nasce per tutti noi e ci fa operatori di pace! Dobbiamo solo accoglierlo.

La Luce del Bimbo che nasce porti la Pace nei Vostri cuori, nelle Vostre Famiglie, alle nostre Chiese e a tutto il nostro mondo. Amen.

**Lectio Magistralis di Sua Santita’
K.K. Bartolomeo
Arcivescovo Di Costantinopoli – Nuova Roma e Patriaraca Ecumenico
In Occasione Della Inaugurazione dell’anno Accademico
E della Attribuzione della Laurea Honis Causa in Teologia
Presso la Pontificia Facolta’ Teologica dell’Italia Meridionale, Napoli
(Napoli, 23 Novembre 2023)**

“Dialogo e Ortodossia”

Eccellenza Reverendissima Arcivescovo Metropolita di Napoli, Mons. Domenico Battaglia, Gran Cancelliere dell’Istituto,

Ἐξώτατε Μητροπολιτα Ἰταλίας κ. Πολύκαρπε,

Illustrissimo Signor Preside, Professore Francesco Asti,

Distinte Autorità Accademiche,

Gentilissime Signore Ambasciatrici di Grecia presso il Quirinale e la Santa Sede,

Eminenze, Eccellenze, Autorità tutte, graditissimi Ospiti,

Egregio Signor Sindaco di Napoli,

Fratelli e Sorelle in Cristo,

Con sentimenti di vera gratitudine, ci troviamo ancora una volta in questa splendida e storica città di Napoli, per ricevere un prestigioso riconoscimento da parte di questa Pontificia Facoltà Teologica, per il nostro impegno e contributo al dialogo interreligioso e al movimento ecumenico.

RingraziandoVi fin d’ora per la Vostra attenzione, desideriamo però accettarlo non tanto per la nostra Modestia, ma per l’impegno che la Chiesa di Costantinopoli, il Patriarcato Ecumenico ha effuso lungo i secoli nel mantenere e saldare la comunione canonica tra le Chiese Sorelle che compongono la Chiesa Ortodossa, ossia gli antichi Patriarcati e le Chiese Autocefale. Ma anche per l’impegno effuso nel ricercare la ricomposizione della unità cristiana visibile tra le varie Chiese d’Oriente e d’Occidente. Questa particolare diaconia della Grande Chiesa esprime la sua visione e missione profetica ed essenziale nel corso dei secoli, fatto che la nostra Modestia ha assunto interamente nel proprio ministero patriarcale e spirituale, che per benevolenza di Dio prosegue da oltre trentadue anni

ormai.

Una memoria storica.

La storia ecclesiastica del primo Millennio è certamente una storia di ricchezza e di produzione teologica eccezionali, in cui – grazie alle formulazioni dei Grandi Concili Ecumenici e Locali e al sorgere della teologia patristica, - cristologia, ecclesiologia, fede e preghiera della Chiesa e antropologia cristiana - trovano il loro sviluppo fondamentale, che sarà alla base della vita della Chiesa fino ai nostri giorni, nel grande concetto di Tradizione viva che compie in un certo modo la profezia biblica e l'annuncio del Salvatore, rendendoli messaggio "sempre lo stesso e sempre nuovo" nello scorrere dei secoli. A tal riguardo, dalla Chiesa dei primi secoli giunge fino a noi oggi la espressione degna di nota del grande Padre San Atanasio, Patriarca di Alessandria che affermava esistere "ἔξ ἀρχῆς παράδοσις καὶ διδασκαλία καὶ πίστις τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν μὲν Κύριος ἔδωκεν, οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἐκήρυσαν, καὶ οἱ πατέρες ἐφύλαξαν. Ἐν ταύτῃ γὰρ ἡ Ἐκκλησία τεθεμελιώται" – "dall'inizio tradizione e dottrina e fede della Chiesa cattolica, che il Signore ha consegnato, gli Apostoli annunciato, ed i Padri custodito. In essa, dunque, la Chiesa è stata fondata".²⁴

Tale processo non è stato indolore nella storia ecclesiastica, a causa di divisioni prodottesi molte volte per l'utilizzo di categorie di pensiero diverse e linguaggi spesso poco inclusivi. L'estraniamento tra Famiglie Cristiane, causato da diversi fattori, non solo ecclesiastici ma culturali e anche a causa degli sconvolgimenti politici del tempo, ha prodotto una divisione che è pesata, non solo nella sfera propriamente ecclesiastica o, meglio, ecclesiological, ma soprattutto sulla capacità di incisività dell'annuncio evangelico, le cui conseguenze hanno favorito il sorgere di nuove identità religiose.

Questo fervore e fermento del pensiero e dell'atteggiamento è riscontrabile già nella Comunità di Gerusalemme e al Concilio degli Apostoli. Tuttavia, ricchezza teologica e conseguenti divisioni che hanno prodotto scismi ed eresie, nella storia cristiana del primo Millennio, non offuscano la identità stessa della Chiesa in cui il detto paolino resta uno dei cardini fondamentali: "Non c'è più giudeo né greco; non c'è più schiavo né libero; non c'è più uomo né donna, poiché tutti voi siete uno in Cristo Gesù" (Galati 3,28). Non solo c'è la autocoscienza di essere uno in Cristo, ma vi è soprattutto un preciso mandato del Signore dell'essere uno: "Perché tutti siano una sola cosa. Come tu, Padre, sei in me e io in te, siano anch'essi in noi una cosa sola, perché

²⁴ Atanasio, *Epistola a Serapione*, 28, PG. 26, 593

il mondo creda che tu mi hai mandato" (Luca 17,21), rappresentazione di uno splendido mosaico in cui ogni pietra ha la sua giusta collocazione.

Ma se una pietra si rovina e deteriora il mosaico o, meglio, deteriora quanto vi è raffigurato, (Scrittura, Eucaristia, Chiesa), quella pietra NON cessa di appartenere all'insieme del mosaico. Significa che anche le Comunità sorte dopo i Concili di Efeso e Calcedonia, pur nello scisma o nell'eresia, esse continuano a formare la coscienza dell'appartenenza all'unico mosaico. In altre parole, la divisione, - scisma o eresia, - anche se privano della comunione, non privano dell'appartenenza alla unica Chiesa di Cristo, così come una malattia di un organo del corpo non rende estraneo al corpo l'organo stesso.

La Grande Chiesa Bizantina, nell'VIII e IX secolo e poi nell'XI secolo al culmine di uno scontro tra Oriente ed Occidente, più socioculturale che ecclesiologico, anche se spesse volte polemico, non pone in essere il dubbio di appartenere tutti all'unico Corpo del Signore. A dispetto delle stesse scomuniche tra il Cardinale Umberto di Silva Candida, legato del Papa Leone IX e del Patriarca Michele I Cerulario il 16 luglio 1054, la coscienza di essere "la Chiesa Una, Santa, Cattolica e Apostolica" è ancora comune. Questa coscienza, nonostante l'evolversi di una diversa ecclesiologia, di tipo più giurisdizionale in Occidente e di tipo più dogmatico e canonico-disciplinare in Oriente, verrà scossa il 12 aprile 1204 col sacco di Costantinopoli e con la intronizzazione di Patriarchi latini a Costantinopoli, Antiochia e Gerusalemme. Ma solo la polemica nell'intravedere usanze diverse e la assolutizzazione delle proprie tradizioni hanno portato le Chiese, - come ha scritto il teologo Yves Congar,²⁵ "a trovarsi divise senza essersi mai formalmente separate".

Queste formali divisioni e implicazioni non hanno tuttavia prodotto una perdita di coscienza della identità cristiana di appartenere alla unica Chiesa di Cristo. E grazie a questa coscienza, i tentativi unionisti nel Concilio di Lione del 1274 e del Concilio di Ferrara-Firenze negli anni 1431-1443, al di là dei risultati conseguiti, - non possono essere considerati storicamente fenomeni di "inglobamento", anticipazioni della teoria del "ritorno" dell'Oriente a Roma, fenomeno tra l'altro allora sconosciuto, e neppure una mera posizione politica di difesa degli Imperatori Bizantini di fronte all'avanzare dei Turchi. Non possiamo certamente negare una motivazione data dalla situazione contingente; tuttavia, la partecipazione delle Chiese

---

²⁵ Yves Congar: "Neuf cents ans après" Ed. Chevetogne, Gembloux, 1954.

a questi Concili manifestano concretamente il riconoscimento “a priori” dell’altro nella sua comune identità ecclesiologica. E anche le polemiche e le accese argomentazioni allora dibattute restano il collegamento tra Oriente e Occidente.

La incapacità dei Cristiani del tempo, soprattutto delle gerarchie ecclesiastiche, di trovare soluzioni al diverso approccio al pensiero teologico, hanno certamente favorito, secoli dopo, il sorgere di una nuova “identità” di Chiesa, scaturita prima dalla Riforma Protestante e successivamente dalla Controriforma e dalle sue conseguenze.

Dobbiamo riconoscere che esiste, fino alla Controriforma, una qualche forma di dialogo (διά/λόγος) tra le grandi famiglie Cristiane del tempo.

Riforma e Controriforma non possono essere considerate una problematica o una situazione dinamica e contingente della Chiesa d’Occidente. L’affermare il valore “assoluto” della Chiesa Romana nella Cristianità, modifica i presupposti della sinfonia e della sinodalità della Chiesa del primo Millennio e apre un solco incolmabile anche con l’Oriente. Lutero ed i Riformatori in un primo momento guardano con favore a quella parte di Cristianità non sottoposta al vescovo di Roma, e cercano un aggancio con la Cristianità Orientale, sul presupposto della unica appartenenza alla Chiesa. Ma le argomentazioni presentate al Patriarca di Costantinopoli e le osservazioni formulate dai teologi orientali e dal Patriarca Germanos II Trános ai Teologi di Tubinga, non soddisfecero i Riformatori. Gli incontri tra Ortodossia e Riforma, hanno espresso comunque una volontà di ascolto, abbiamo gli esempi del Patriarca Cirillo Lukaris, o delle splendide pagine scritte sul rapporto dei Pastori Luterani Tedeschi con lo Zar di Russia Ivan il Terribile. La *Confessio Augustana* giunge in Oriente tradotta in greco, ma l’Oriente risponde con la sua fedeltà alla Tradizione della Chiesa Indivisa.

La Controriforma, per arginare l’onda protestante, assolutizza la propria presenza, e il dialogo diviene monologo (μόνος/λόγος). Il mosaico iniziale è scisso, le pietre – i legami tra le Chiese - anche se indebolite, ora non sono più riconosciute parte della stessa opera di Dio. Sorge così la teoria del “ritorno” che ha prodotto pagine tragiche nei rapporti tra Oriente e Occidente: l’Uniatismo. Questo fenomeno, per cui una Chiesa Orientale locale, mantenendo tutto il proprio bagaglio liturgico e soteriologico, riconosce la supremazia del Romano Pontefice (Ucraina – Unione di Brest-Litovsk 1596; Rutenia – Unione di Uzhhorod, 1646; Transilvania – Unione di Alba Julia, 1698), segnerà una delle pagine più buie della storia ecclesiastica del secon-

do millennio, le cui conseguenze hanno pesato nelle relazioni tra le Chiese fino quasi ai nostri giorni.

Ma il monologo priva della opportunità dell'incontro con l'altro, della crescita e della capacità di assaporare tutti i doni che Dio ha consegnato alla Chiesa. Per cui anche tale situazione di isolamento ha prodotto alcuni frutti, i cui risultati saranno visibili nel XX secolo, nell'epoca dell'Ecumenismo e dell'incontro. I Vescovi di Roma nell'Ottocento cercano nuovamente un approccio con l'Oriente, attraverso le lettere ai Patriarchi Orientali di Papa Pio IX nel 1848 e successivamente di Papa Leone XIII nel 1895. La risposta alla prima lettera è espressa nella Enciclica dei Patriarchi Orientali, la quale rappresenta un vero trattato teologico che porrà successivamente le basi alle Encicliche Patriarcali del 1902, 1920 e 1952 sulla unità delle Chiese Cristiane.

In questa Enciclica viene espressa, in modo lungimirante, la prima ipotesi di dialogo teologico: *"... la unità dovrebbe essere fatta senza alcun ritorno – come dice Sua Santità (Pio IX), ma senza fretta... dopo consultazioni con i più saggi, religiosi amanti della verità e prudenti vescovi, teologi e Dottori, che si trovano nel giorno presente, grazie alla buona provvidenza di Dio, in ogni nazione dell'Occidente"*.²⁶

Nella Enciclica i Patriarchi si rivolgono a Pio IX chiamandolo *comunque "Vescovo della Antica Roma"*, permanendo in Oriente la coscienza della Unica appartenenza che neppure l'errore può distruggere: *"La Chiesa di Cristo non può essere divisa!"*

Anche la risposta del Patriarca Anthimos IV a Leone XIII ha elementi degni di nota: tra questi l'appello ai *"popoli amanti di Cristo dei gloriosi paesi dell'Occidente"* per invitarli *"non a tornare"*, ma *"a riscoprire la salutare fede di Cristo, retta in ogni cosa e conforme alla Sacra Scrittura e alle Tradizioni Apostoliche, sulle quali è basato l'insegnamento dei Padri divini e dei Sette Concili Ecumenici"*.²⁷

La svolta ecumenica del XX secolo.

Senza questo breve excursus storico, non possiamo comprendere la portata degli avvenimenti del XX secolo per la intera Chiesa. Un noto teologo cattolico, p. Le Guillou, diceva che il Movimento Ecumenico è semplicemente venuto per compiere una vocazione proveniente dall'interno stesso

²⁶ Il testo è pubblicato sul sito: www.orthodoxinfo.com

²⁷ Il testo è pubblicato sul sito: www.orthodoxinfo.com

del mondo ortodosso. Egli si riferiva alle Encicliche Patriarcali²⁸, la prima del 1902 in cui il Patriarcato Ecumenico invitava le Chiese Ortodosse a una maggiore collaborazione tra loro e a *“chiedersi se è maturo il tempo per una riunione preparatoria per un reciproco e amichevole riavvicinamento”* con le altre *“Vigne del Cristianesimo”*, *“... facendo uso di concessioni, dove è lecito, non ritenendo come presupposto indispensabile la rigidità e la statica uniformità in cose non sostanziali, abituata (la Chiesa) dalla sua vita collegiale alla unità nella varietà”*, e poi la seconda Enciclica del 1920, indirizzata *“A tutte ovunque le Chiese di Cristo”*, che a ragione si può affermare che essa rappresenti il primo manifesto dell’ecumenismo contemporaneo, chiaro, ricco di proposte. Redatta dai teologi della rinomata Facoltà Teologica di Chalki (Costantinopoli), essa rivolge un invito alle Chiese per costituire una *“κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν”* - una comunione delle Chiese e invita le Chiese alla collaborazione per eliminare diffidenze, rafforzare l’amore cristiano, per poter poi giungere a riunioni di tipo dogmatico. Essa propone, cioè, un Consiglio di Chiese, sull’onda della costituita Società delle Nazioni. Ricordiamo per inciso che il Consiglio Ecumenico delle Chiese nascerà 28 anni dopo, ad Amsterdam, alla cui assemblea parteciperanno per la Chiesa Ortodossa solamente il Patriarcato Ecumenico e la Chiesa Russa della Diaspora. Nel 1925 a Stoccolma, al primo Congresso mondiale di *“Vita e Lavoro”*, saranno presenti le Chiese di Costantinopoli, Alessandria, Gerusalemme, Romania, Bulgaria, Grecia e Cipro, così come a Oxford nel 1937.

Non possiamo non citare la figura di un nostro grande predecessore, il Patriarca Atenagora, un visionario, un sognatore della unità delle Chiese di Cristo, il profeta del *“dialogo dell’amore”*. La sua famosa Enciclica nel 1952 chiamava le Chiese Ortodosse a trovare modi e mezzi per la collaborazione tra le Chiese e a partecipare al Consiglio Mondiale delle Chiese. Lo slancio, a seguito della convocazione del Concilio Vaticano II, per preparare un futuro Concilio della Chiesa Ortodossa attraverso le Conferenze Panortodosse di Rodi (1961-1963-1964), l’incontro con Papa Paolo VI a Gerusalemme, a Costantinopoli e Roma, la reciproca cancellazione delle *“scomuniche”*, sono tutti elementi che hanno caratterizzato il suo patriarcato, ma hanno anche aperto una strada senza ritorno all’incontro di tutte le Chiese Cristiane.

Il primo risultato di tutti questi avvenimenti è stato il fatto di riconoscersi come *“Chiese Sorelle”* (all’inizio pareva più opportuno definirsi *“Chiese*

²⁸ G. Zervos: *Il contributo del Patriarcato Ecumenico per l’unità dei cristiani*. Ed. Città Nuova, Roma, 1974.

amiche”) e di dare il via ai grandi dialoghi teologici: a) con la Chiesa Romano-Cattolica; b) con le Antiche Chiese Orientali; c) con la Chiesa Vecchio Cattolica e la Chiesa Anglicana; d) con la Chiesa Luterana e con le Chiese Riformate. Gli anni '70 e '80 sono stati anni ricchi sotto questa prospettiva. Di pari passo hanno visto la luce anche diversi dialoghi bilaterali,

Anche il Consiglio Mondiale delle Chiese ha sviluppato numerosi temi comuni, di carattere sociale, con i quali spesso però la Chiesa Ortodossa non si è trovata pienamente d'accordo.

A questo si aggiunge il grande impatto che ha avuto la Scuola di Parigi, nell'incontro dei grandi teologi della Diaspora con l'Occidente, tra i quali ricordiamo N. Nissiotis, P. Nellas, P. Evdokimov, A. Schmemmann, J. Meyendorff, O. Clement, D. Stanilaoe, D. Popescu, rappresentanti della sintesi teologica neopatristica, ma anche G. Florovskij, P. Florenskij, S. Bulgakov, V. Lossky, P. Afanassiev, C. Yannaras e altri.

Purtroppo, il XX secolo, così come la sua storia generale è stata foriera di grandi scoperte e miglioramenti della vita umana, lo è stata anche di grandi catastrofi umane con guerre mondiali e conflitti e genocidi in molte parti del mondo. Allo stesso modo la vita delle Chiese, rinvigorita dal nuovo corso della storia teologica e di dialogo, ha dovuto affrontare anche nuove sfide, bruschi rallentamenti e alle volte anche conflitti dettati dal nazionalismo, da un certo settarismo, dalla crisi economica, da una libertà – seguita alla caduta del muro – che invece di aprire cuori e menti, supportava paure e rivalse tra i cristiani. Anche gli stessi dialoghi teologici hanno subito dei ripensamenti. Tuttavia, abbiamo personalmente richiamato tutti al motto: “persistenza e pazienza” (Creta 2009).

Un nuovo inizio.

Carissimi Amici,

Per grazia del Signore, sediamo sul Trono Apostolico e Patriarcale di Costantinopoli da trentadue anni, e seguendo anche l'esempio fulgido dei nostri beati Predecessori, non abbiamo mai avuto dubbi che il dialogo sia l'unica via che il Signore ci indica, se vogliamo essere suoi discepoli: “... perché tutti siano una sola cosa”. (Gv. 17, 21).

La Santa e Grande Chiesa di Cristo, il Patriarcato Ecumenico non possiede grandi risorse; “*La debolezza delle risorse umane e materiali di Costantinopo-*

li, il suo soffocamento e le sue sofferenze nelle attuali circostanze storiche sono ciò che assicura la perennità della sua imparzialità e accresce il suo prestigio”²⁹. Come dice il Signore all’apostolo Paolo: “La mia potenza si manifesta pienamente nella debolezza” (2 Cor 12, 9). Con questa certezza abbiamo affrontato il ruolo che i Concili Ecumenici hanno affidato alla Chiesa di Costantinopoli all’interno dell’Ortodossia e nel mondo Cristiano. E per questo non abbiamo mai avuto dubbi sulla importanza del dialogo, promuovendo e assumendo prominenti iniziative per sostenere il movimento ecumenico, contribuendo alla crescita del Consiglio Mondiale delle Chiese e della Conferenza delle Chiese Europee. Non da meno, a coloro che si erigevano a zeloti e difensori dell’Ortodossia, abbiamo proclamato che “...La Chiesa Ortodossa non ha bisogno né di fanatismo né di intolleranza per auto proteggersi. Chiunque crede che l’Ortodossia abbia la verità, non teme il dialogo, perché mai la verità è messa in pericolo dal dialogo. Al contrario, quando tutti oggi tentano di superare le proprie diversità attraverso il dialogo, l’Ortodossia non può procedere con intolleranza e fanatismo. Abbiate piena fiducia nella vostra Madre Chiesa. Essa ha preservato in modo inalterato nei secoli l’Ortodossia e l’ha trasmessa agli altri popoli. E anche oggi essa si sforza in condizioni difficili di conservare l’Ortodossia vitale e venerabile attraverso tutto il mondo...” (Domenica dell’Ortodossia 2010).

Il nostro ruolo patriarcale si è espresso in quattro assiomi principali: 1) Unità visibile della Chiesa Ortodossa; 2) Dialogo e collaborazione con tutte le Chiese Cristiane; 3) Dialogo e collaborazioni con le fedi del mondo e principalmente con Ebraismo e Islam; 4) Giustizia, Pace, Unità della Famiglia Umana e Salvaguardia del Creato.

1) Unità visibile della Chiesa Ortodossa.

Fin dalla nostra ascesa al Trono Ecumenico, abbiamo riunito diverse Sinassi dei Primati delle Chiese Ortodosse, per regolare temi di comune interesse, risolvere incomprensioni per una comune testimonianza nel mondo. Il nostro ruolo di Patriarca Ecumenico, a dispetto di coloro che vorrebbero affibbiarci il titolo di Papa d’Oriente, e secondo i canoni della Chiesa, non è mai stato percepito come un modello secolare di espansionismo, ma è propriamente spirituale e di servizio alla Chiesa. Per questo abbiamo sostenuto e operato per la riuscita delle Conferenze e Commissioni preparatorie del Grande Concilio, che – nonostante alcune defezioni per ambizione o per tentennamenti – si è tenuto nell’isola di Creta nel 2016. Il Santo e Gran-

²⁹ J. Chryssavgis. *Bartholomew. Apostle and Visionary*. Thomas Nelson ed., Nashville, 2016.

de Concilio della Chiesa Ortodossa, ha prodotto documenti importantissimi per la vita della Chiesa e dei Cristiani di oggi e ha aperto la strada a ulteriori approfondimenti su molti temi del mondo moderno.

Non ci spaventa oggi la posizione di alcune Chiese locali, critiche del nostro ruolo: ci spaventa maggiormente il loro supporto a una guerra ingiusta, come stiamo osservando purtroppo ancora in Ucraina e ci spaventa la riluttanza di altre Chiese a condannare questi atteggiamenti.

2) Dialogo e collaborazione con tutte le Chiese Cristiane.

Abbiamo voluto avere rapporti non solo di stima, ma di vera e fraterna amicizia con i Primate delle Chiese Cristiane. In modo particolare ricordiamo gli incontri con ben tre Papi e che per la prima volta nella storia, un Patriarca Ecumenico è stato presente alla intronizzazione del Vescovo di Roma, Papa Francesco, col quale ci accomuna l'impegno in tantissimi campi. I dialoghi teologici continuano, e anche di fronte alle difficoltà, l'impegno continua imperterrito. Possiamo dire che la difficoltà del linguaggio teologico sia stato superato con le Antiche Chiese Orientali e ormai il dialogo sia quasi concluso. Con la Chiesa di Roma sono stati affrontati i maggiori temi e soprattutto si è riusciti a concludere la comprensione del ruolo del Vescovo di Roma nel Primo e nel Secondo Millennio. Anche con la Chiesa Vecchio-Cattolica e la Chiesa Anglicana e con le Chiese della Riforma i dialoghi proseguono e stanno portando ottimi frutti.

3) Dialogo e collaborazioni con le fedi del mondo e principalmente con Ebraismo e Islam.

Gli incontri con l'Islam sono ovviamente una costante dell'Ortodossia, fin dai tempi di San Giovanni di Damasco, visto che molte delle nostre Chiese vivono quotidianamente a contatto con i nostri fratelli e sorelle Mussulmani e anche con i fratelli e sorelle Ebrei. Crediamo che la nostra comune conoscenza e comprensione favorisca, non solamente la mutua tolleranza, ma la pacifica convivenza e collaborazione su molti temi dell'umanità. Quanto vediamo in questi giorni in Medio Oriente non ha nulla a che fare con la fede di questi popoli, ma troppo spesso la fede è stata assunta per giustificare fanatismo e integralismo che sfociano troppe volte nella violenza. Nessuno osi usare il nome di Dio per giustificare qualsiasi violenza.

4) Giustizia, Pace, Unità della Famiglia Umana e Salvaguardia del Creato.

È impensabile che la pace prevalga nel mondo se le religioni non

assumono la regola d'ora della convivenza, richiamata nel Vangelo di Luca: *“Ciò che volete gli uomini facciano a voi, anche voi fatelo a loro”* (Lc. 6,31). Non c'è pace senza giustizia, e non c'è giustizia senza pace. Dobbiamo essere attenti ai bisogni dei più poveri che non significa mera assistenza ma comprendere le necessità dell'altro; l'unità della famiglia umana passa attraverso il rispetto di tutti gli aspetti della vita con la salvaguardia di ogni tradizione culturale, religiosa, artistica e sociale e nel rispetto della propria terra e tradizione. Per questo il nostro Patriarcato Ecumenico e noi personalmente promuoviamo e partecipiamo ad ogni iniziativa che ponga al centro della propria missione la pace, la giustizia e la solidarietà. Così in questi anni abbiamo anche sollecitato l'attenzione di tutta l'umanità per la salvaguardia dell'ambiente naturale, con tutto ciò che esso contiene, dono di Dio e che ci ha posti in esso come buoni economi e non avidi sfruttatori. La nostra non è una battaglia ecologica ma spirituale, in quanto ravvisiamo il peccato contro la Creazione *“assai bella”*. E siamo consolati che in questo cammino ci affianchi il nostro fratello Francesco e tanti altri Leader Cristiani e non.

Amati Fratelli e Sorelle,

Con questo spirito la Chiesa di Costantinopoli nei secoli e noi personalmente anche oggi proseguiamo nel dialogo sincero e pieno d'amore per camminare sempre più profondamente nella relazione tra i Cristiani ancora separati. Dobbiamo proclamare a ogni credente e ad ogni persona di buona volontà, che il dialogo arricchisce e non toglie nulla. Solo così potremo bandire fanatismi e conflitti, perché siamo convinti che *“la pace di Dio sorpassa ogni intelligenza”* (Fil. 4,7), come anche che *“la carità è paziente, è benigna la carità; non è invidiosa la carità, non si vanta, non si gonfia, non manca di rispetto, non cerca il suo interesse, non si adira, non tiene conto del male ricevuto, non gode dell'ingiustizia, ma si compiace della verità. Tutto copre, tutto crede, tutto spera, tutto sopporta. La carità non avrà mai fine.”* («*Ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει.*» 1 Cor. 13, 4-8).

La pace e l'amore del Signore scendano su tutti voi.

Grazie dell'attenzione.

**Προσφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν Δεξίωσιν ἐπὶ τῇ Θρονικῇ Ἑορτῇ
(Πολιτιστικὸν Κέντρον τῆς Ὁμογενείας, 29 Νοεμβρίου 2023)**

Σεβασμιώτατε Καρδινάλιε κ. Kurt Koch, μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης,

Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ Ἱεράρχαι,

Ἐξοχώτατοι,

Ἀξιότιμοι Κυρίαὶ καὶ Κύριοι,

Σᾶς καλωσορίζομεν εἰς τὴν ἀποψινὴν ἐκδήλωσιν ἐπὶ τῇ Θρονικῇ Ἑορτῇ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται ἐφέτος εἰς τὸ Πολιτιστικὸν Κέντρον τῆς Ὁμογενείας, τὴν παλαιὰν ἱστορικὴν Ἀστικὴν Σχολὴν Γαλατᾶ, τὴν ἀνεκαινισθεῖσαν δαπάναις τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἐντιμολογιωτάτου Ἀρχοντος Ἐξάρχου κ. Ἀθανασίου Μαρτίνου. Ἡ πρόφρων παρουσία ὄλων σας, ἡ συνάντησις πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἡ χαρὰ τῆς ἐπικοινωνίας, μᾶς ἐνισχύουν εἰς τὴν διακονίαν, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς ἔταξεν ὁ Θεὸς τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγάπης. Εἶναι ἡ ἄνωθεν βοήθεια καὶ ἡ ἰδικὴ σας στήριξις αὐτὰ πού μᾶς κρατύνουν εἰς τὴν πορείαν μας.

Ὑποδεχόμεθα μὲ ἰδιαίτεραν χαρὰν τὴν τιμίαν Ἀντιπροσωπεῖαν τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Σεβασμιώτατον Καρδινάλιον κύριον Kurt Koch. Ἡ ἀποστολὴ Ἀντιπροσωπειῶν κατὰ τὴν Θρονικὴν Ἑορτὴν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εἶναι σύμβολον καὶ ἀπτὴ ἔκφρασις τοῦ οἰκουμενικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον διέπει τὰς σχέσεις μας ἀπὸ τὴν δεκαετίαν τοῦ '60 τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ ἀποτελεῖ νέον καθοριστικὸν κεφάλαιον εἰς τὴν πορείαν μας μὲ στόχον τὴν ποθεινὴν ἐνότητα ἐν τῇ Θεῷ Εὐχαριστίᾳ. Τὰ βήματα πρὸς τὸν εὐλογημένον αὐτὸν σκοπὸν εἶναι σταθερά, μὲ πίστιν ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μὲ ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην καὶ ἀμετακίνητον βούλησιν νὰ φθάσωμεν εἰς ὃ ἐκλήθημεν.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ προσέγγισις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἀποτελεῖ συμβολὴν καὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ διαλόγου καὶ τῆς εἰρήνης εὐρύτερον. Εἰς τὸν Χριστιανισμόν καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν θρησκειῶν ὑπάρχουν ἀρχαὶ καὶ κίνητρα ὄχι μόνον διὰ τὴν προώθησιν τῆς ἐσωτερικῆς

πνευματικής ειρήνης, αλλά και διά τόν αγώνα προς ἐγκαθίδρυσιν τῆς ειρήνης εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καί εἰς τήν κοινωνίαν. Ἐκκλησῖαι καί θρησκείαι καλοῦνται βεβαίως νά ἀποδεικνύουν τόν εἰρηνευτικόν τους προσανατολισμόν διά τῆς ἐπιδιώξεως ειρήνης μεταξύ των, ἡ ὁποία θά βοηθήσῃ καί τήν εἰρηνευσιν τῶν λαῶν καί τῶν πολιτισμῶν. Ἀπάδει πρὸς τήν εἰκόνα καί τήν ἀποστολήν ἑνός ἐκπροσώπου Ἐκκλησίας ἢ θρησκείας νά ὑμῆνῃ τήν βίαν «ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ».

Ἄξονα τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀποτελεῖ ἡ ἱερότης τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Αὐτή ἡ ἀλήθεια θά πρέπει νά ἐκφράζεται ἐμπράκτως ἐνώπιον ἐκάστοτε διαφοροτικῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν. Εἰς κάθε ἐποχήν ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά ἀφουγκράζεται τόν παλμόν τοῦ ἀνθρώπου, νά γνωρίζῃ τὰς ὑπαρξιακάς του ανάγκας, νά καταγράψῃ τὰς προκλήσεις καί τὰ ἀδιέξοδα ἀλλά καί τὰς θετικάς ἐξελίξεις καί προοπτικάς τοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτό, χωρὶς νὰς ὀδηγῇ εἰς ταῦτισιν μέ τόν κόσμον ἀποτελεῖ τήν μόνην ὁδόν διά νά δώσῃ ἡ Ἐκκλησία τήν μαρτυρίαν τῆς περὶ τῆς πιστότητός της εἰς τήν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς ἀκαταλύτου ἐνότητος τῆς πίστεως εἰς τόν Θεόν καί τῆς ἀγάπης πρὸς τόν πλησίον, τόν ἀδελφόν.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, στηρίζομεν τὰς πρωτοβουλίας καί τὰς ἐξελίξεις, αἱ ὁποῖαι προάγουν τήν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τήν εἰρήνην καί τήν καταλλαγὴν, ὀδηγοῦν εἰς ἕνα πολιτισμόν ἀλληλεγγύης καί ἀλληλοβοηθείας. Δι' ἡμᾶς ὅλα αὐτὰ συμβαδίζουν καί μέ τήν μέριμναν διά τήν προστασίαν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τοῦ «οἴκου» τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξῃ κοινωνικὴ πρόοδος ἐπάνω εἰς ἕνα οικολογικῶς κατεστραμμένον πλανήτην. Χρησιμοποιοῦμεν τόν ὄρον «διπλῆ ἀλληλεγγύη» διά νά ἀναδείξωμεν τήν ἀλληλουχίαν μεταξύ κοινωνικῶν καί οικοφιλικῶν δράσεων. Εἶναι ἀδιανόητον νά ἰσχυριζώμεθα ὅτι ἐνδιαφερόμεθα διά τόν ἀνθρωπον καί τήν κοινωνικὴν πρόοδον, καί ταυτοχρόνως νά καταστρέφωμεν τήν φύσιν.

Σεβασμιώτατε Καρδινάλιε, ἐκλεκτὴ ὁμήγουρις,

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἡ «μεγάλῃ δύναμις» τῆς ἐποχῆς μας. Ἀλλάζει ριζικῶς τήν ζωὴν μας, ἐπιλύει προβλήματα τὰ ὁποῖα ἔθεωροῦντο ἀνυπέρβλητα, δημιουργεῖ πρόοδον καί ὑπόσχεται ἕν εὐοίωνον μέλλον. Ζῶμεν βεβαίως καί τὰς παρενεργείας τῆς ἐπιστημονικῆς καί τεχνολογικῆς προόδου, τήν παραγωγὴν πυρηνικῶν καί ἄλλων καταστροφικῶν ὄπλων, τὰς ἐπιπτώσεις εἰς τό φυσικόν

περιβάλλον, τήν μετατροπήν τοῦ ἀνθρώπου εἰς μετρήσιμον μέγεθος καί εἰς ἀριθμόν.

Εἰς τήν ζωὴν μας ὑπάρχουν διαστάσεις ἀπρόσιτοι εἰς τήν ἐπιστήμην, ὑπαρξιακαί ἀναζητήσεις εἰς τὰς ὁποίας αὐτὴ ἀδυνατεῖ νά ἀπαντήσῃ. Προφανῶς δὲν πρόκειται περὶ ψευδοπροβλημάτων. Ἐνώπιον αὐτῶν ἀναδεικνύεται ἡ σημασία τῆς πίστεως εἰς Θεόν ζῶντα ὡς «μεγάλης δυνάμεως», ἡ ὁποία μάλιστα δὲν ἀφορᾷ μόνον εἰς τήν ιδιωτικὴν ζωὴν, ἀλλὰ ἐπηρεάζει τὰς κοινωνικὰς καί πολιτισμικὰς ἐξελίξεις. Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐτόνισε σαφῶς ὅτι εἶναι ἀδύνατον νά εὑρεθῇ λύσις εἰς τὰ μεγάλα ὑπαρξιακά θέματα καί ἀπάντησις εἰς τό νόημα τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου «χωρὶς μίαν πνευματικὴν προσέγγισιν» (βλ. Ἐγκύκλιος, § 11).

Ἐπιτρέψατε νά κλείσωμεν τήν προσφώνησίν μας ἐπαναλαμβάνοντες τήν ἀπάντησιν τήν ὁποίαν δίδομεν εἰς τήν ἔκκλησιν τοῦ φιλοσόφου «Μείνετε πιστοί στῆ γῆ». Ἔχομεν τήν πεποίθησιν ὅτι δὲν δυνάμεθα νά μείνωμεν πιστοί εἰς τήν γῆν «μέ κλειστόν τόν οὐρανόν». Ἡ γνησία πίστις εἶναι πηγὴ γνώσεως, ἐλευθερίας, ἀγάπης, χαρᾶς καί ἐλπίδος. Ἐμπνέει τὰς δημιουργικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, τρέφει τήν βούλησιν διὰ προσφορὰν καί διακονίαν τοῦ κοινῶν καλοῦ. Ἡ δέ συναίσθησις τοῦ αἰωνίου προορισμοῦ του στηρίζει τόν ἄνθρωπον εἰς τήν ἀντιμετώπισιν τῶν ὀριακῶν καταστάσεων τῆς ὑπάρξεώς του.

Μέ αὐτὰς τὰς σκέψεις, σᾶς εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν παρουσίαν σας εἰς τήν ἀποψινὴν ἑόρτιον συνάντησιν καί ἐπικαλούμεθα ἐπὶ πάντας ὑμᾶς τὴν χάριν καί τό ἔλεος τοῦ πανδώρου Θεοῦ.

Καλὰ Χριστοῦγεννα!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν Θρονικὴν ἑορτὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου
(30 Νοεμβρίου 2023)**

Σεβασμιώτατε Καρδινάλιε κύριε Kurt Koch, Πρόεδρε τῆς Ἐπιτροπῆς (Dicastery) ἐπὶ τῆς Προωθήσεως τῆς Ἑνότητος τῶν Χριστιανῶν, μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς ἐπισημοῦ Αντιπροσωπείας τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης,

Αἱ καρδιαὶ ἡμῶν εἶναι πεπληρωμέναι χαρᾶς, καθὼς ὑποδεχόμεθα καὶ καλωσορίζομεν ὑμᾶς καὶ ἐφέτος εἰς τὸ Ἱερόν Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας, τὴν σεπτὴν Καθέδραν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῷ ἱστορικῷ Φαναρίῳ, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, τοῦ καὶ ἰδρυτοῦ καὶ πάτρωνος τῆς μαρτυρικῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας. Εὐχαριστοῦμεν ἐκ μέσης καρδίας τὸν ἀγαπητὸν ἀδελφόν Ἀγιώτατον Πάπαν Ρώμης Φραγκίσκον, ὁ ὁποῖος ὥρισε καὶ ἀπέστειλεν ὑμᾶς ὡς ἐκπροσώπους Αὐτοῦ καὶ κομιστάς τοῦ σεπτοῦ ἑορτίου μηνύματός Του. Ἡ θεμελιωθεῖσα ὑπὸ τῶν προκατόχων ὑμῶν καὶ ἡμῶν Πάπα Παύλου ΣΤ' καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου εὐλογημένη παράδοσις ἀνταλλαγῆς ἀντιπροσωπειῶν κατὰ τὰς Θρονικὰς ἑορτὰς τῶν Ἐκκλησιῶν μας, ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ ἀναφωνήσωμεν καὶ πάλιν μετὰ τοῦ Ψαλμοῦ: «Ἰδοὺ δὴ τί καλόν ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό;» (Ψαλμ. ρλβ', 1).

Τὸ παριππεῦον ἔτος, ἐσφραγίσθη ὑπὸ δύο σημαντικῶν γεγονότων εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν μας, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν εἰς τὸ κοινόν ἐνδιαφέρον των διὰ τὴν συνοδικότητα καὶ τὸ θέμα τοῦ πρωτείου. Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν γεγονότων αὐτῶν ἦτο ἡ δεκάτη πέμπτη Ὀλομέλεια τῆς Μεικτῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς, ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη εἰς τὴν ἱστορικὴν Ἀποστολικὴν Ἐδραν τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, τῆς Δευτεροθρόνου Ἐκκλησίας τῆς Ὁρθοδοξίας, μεταξὺ 1ης καὶ 7ης Ἰουνίου, καὶ τὸ δεύτερον, ἡ δεκάτη ἕκτη Τακτικὴ Γενικὴ Συνέλευσις τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία συνήλθεν ἐν Ρώμῃ μεταξὺ 4ης καὶ 29ης Ὀκτωβρίου πρὸς συζήτησιν τοῦ θέματος τῆς συνοδικότητος.

Ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ὀλομέλεια ἐνέκρινε καὶ ἐδημοσίευσεν ἓν ἀξιοσημείωτον κείμενον, κατακλείων, οὕτως εἰπεῖν, τὸ τρίπτυχον, τὸ

ὁποῖον ἤνοιξε διὰ τοῦ κειμένου τῆς Ραβέννης περί τῶν ἐκκλησιολογικῶν καί κανονικῶν συνεπειῶν τῆς μυστηριακῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας, καί, ἀκριβέστερον, περί τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, τῆς συνοδικότητος καί τῆς αὐθεντίας. Τά κείμενα τῆς Ραβέννης καί τοῦ Chieti ἐτόνισαν ὅτι ἡ συνοδικότης τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζεται εἰς τρία ἐπίπεδα, τό τοπικόν, τό περιφερειακόν καί τό οἰκουμενικόν. Ὡς σαφῶς ἀναφέρεται εἰς τό κείμενον τοῦ Chieti, εἰς τοπικόν ἐπίπεδον, δηλαδή εἰς ἐκεῖνο τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς ἐπαρχίας, κληρός καί λαός, ὑπό τήν ἡγεσίαν τοῦ ἐπισκόπου τῶν, εἶναι ἠνωμένοι μεταξύ τῶν ἐν Χριστῷ, εἰδικώτερον κατά τήν τέλεσιν τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Εἰς ἐπίπεδον Περιφερείας, ὁ Πρῶτος, δηλαδή ὁ πρῶτος τῆ τάξει μεταξύ τῶν ἐπισκόπων μιᾶς εὐρύτερας γεωγραφικῆς περιοχῆς, προεδρεύει τῆς συνόδου τῶν ἐκεῖσε ἐπισκόπων, ἐκφαίνων τιουτοτρόπως τήν κοινωνίαν μεταξύ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Περιφερείας. Εἰς τό οἰκουμενικόν ἐπίπεδον ἀναγνωρίζεται μία τάξις (order) Πατριαρχικῶν Ἐδρῶν, ἡ δέ μνημόνευσις τῶν Προκαθημένων εἰς τά ἱερά Δίπτυχα ἐκφράζει τόν κανονικόν δεσμόν κοινωνίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπί τῆς ἐν λόγῳ θεματικῆς καταλήγει τό κείμενον τῆς Ἀλεξανδρείας ὡς ἑξῆς: «Ἐχοντες συσκεφθῆ ἐπί τῆς ἱστορίας τῆς δευτέρας χιλιετίας, ἀναγνωρίζομεν ὅτι μία κοινή ἀνάγνωσις τῶν πηγῶν δύναται νά ἐμπνεύσῃ τήν πρακτικὴν τῆς συνοδικότητος καί τοῦ πρωτείου εἰς τό μέλλον. Συμφώνως πρὸς τήν ἐντολήν τοῦ Κυρίου ὅπως ἀγαπῶμεν ἀλλήλους ὡς Αὐτός ἠγάπησεν ἡμᾶς (Ἰωάν. ιγ', 34), ἀποτελεῖ χριστιανικόν μας καθήκον νά ἀγωνιζώμεθα δι' ἐνότητα ἐν τῇ πίστει καί τῇ ζωῇ». Ἐπ' αὐτῆς τῆς βάσεως, ἔχομεν τήν βεβαίαν ἐλπίδα ὅτι αὐτή ἡ κατανόησις καί ἡ ἐφαρμογή τῆς συνοδικότητος καί τοῦ πρωτείου θά ὑπηρετήσῃ τήν ὑπόθεσιν τῆς ἐνότητος εἰς τό ἐγγύς μέλλον.

Διὰ τόν λόγον αὐτόν, ἐκφράζομεν τήν ἱκανοποίησίν μας διὰ τό δεύτερον σημαντικόν γεγονός αὐτοῦ τοῦ ἔτους, τήν Τακτικὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία πρό μηνός ὠλοκληρώθη, χαρακτηρισθεῖσα ἤδη ὑπό τινων ὡς τό πλέον σημαντικόν γεγονός τῆς καθ' ὑμᾶς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου. Ἡμεθα παρόντες προσωπικῶς εἰς τήν βραδυνήν προσευχήν, τήν παραμονήν τῆς ἐνάρξεως τῆς Συνόδου, καί εἶχομεν συγκινηθῆ καί ἐντυπωσιασθῆ ἐκ τῆς παρουσίας τόσον πολλῶν Ἐπισκόπων, κληρικῶν, μοναστῶν καί πιστῶν συνηγμένων εἰς τήν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Πέτρου καί προσευχομένων διὰ τήν εὐκαρπον πορείαν αὐτῆς τῆς ἱεραῆς Συνάξεως.

Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ ἀπὸ εὐγενῆ πρόσκλησιν

ἐκ μέρους τῆς Αὐτοῦ Ἀγιότητος τοῦ Πάπα Φραγκίσκου, ἐξεπροσωπήθη εἰς τὴν Σύνοδον αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Πισιδίας Ἰώβ, Συμπροέδρου τῆς Μεικτῆς Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Θεολογικοῦ διαλόγου μεταξύ τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν. Δι' αὐτοῦ ἐπληροφοροῦμεθα περὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς τῆς σπουδαίας Συνάξεως. Μᾶς ἐβεβαίωσεν, ὅτι αὐτὴ δίδει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν σας τὴν δυνατότητα νὰ ἐφαρμόζη ἓνα περισσότερον συνοδικὸν τρόπον λειτουργίας εἰς τὴν προσέγγισιν διαφόρων φλεγόντων θεμάτων. Κατ' οὐσίαν, ἀποτελεῖ ἓν περαιτέρω βῆμα πρὸς ἐπαναπροσέγγισιν μεταξύ τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν.

Σεβασμιώτατε, Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι, τέκνα πεφιλημένα ἐν Κυρίῳ,

Ἡ ἐνότης τὴν ὁποίαν ἐπιζητοῦμεν καὶ διὰ τὴν ὁποίαν εἰργάσθημεν μὲ ζέσιν περισσότερον ἀπὸ μισὸν αἰῶνα δέν εἶναι πολυτέλεια. Ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, προσηχηθήτε ὀλίγον πρὸ τοῦ πανσωστικοῦ Πάθους Του: «Ἴνα πάντες ἐν ᾧσι, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ᾧσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας» (Ἰωάν. ιζ', 21). Αὐτὴ ἡ ἐνότης καθίσταται μία περισσότερον ἐπείγουσα ἀνάγκη κατὰ τὴν τρέχουσαν συνάφειαν ἐνὸς ὅλου καὶ περισσότερον ἐκκοσμικευομένου κόσμου, σπαρασσομένου λόγῳ διαφόρων καταστροφικῶν ἰδεολογιῶν καὶ ἀντιπαραθέσεων. Μᾶς χαροποιεῖ ἰδιαίτερος τὸ γεγονός ὅτι μετὰ τοῦ Ἁγιωτάτου ἀδελφοῦ Πάπα Ρώμης Φραγκίσκου ἔχομεν κοινὰς θέσεις ἀπέναντι εἰς σύγχρονα φλέγοντα θέματα. Ἀγωνιζόμεθα ἀμφοτέρωθεν διὰ τὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τὴν εἰρήνην, τὴν καταλλαγὴν καὶ τὴν ἀλληλεγγύην. Ὁ ἀνθρώπινος πόνος, αἱ περιπέτειαι τῶν προσφύγων, ἡ βία τοῦ πολέμου καὶ πρὸ πάντων τὰ δεινὰ τῶν ἀμάχων καὶ τῶν παιδιῶν, μᾶς συγκλονίζουν. Πιστεύομεν εἰς τὸν εἰλικρινῆ διάλογον καὶ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὡς τοῦ προσφορωτέρου μέσου ἐπιλύσεως τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν. Εἴμεθα ἀπολύτως πεπεισμένοι ὅτι ἡ εἰρήνευσις καὶ ἡ συνεργασία τῶν θρησκευτικῶν συμβάλλει μεγάλως εἰς τὴν παγκόσμιον εἰρήνην καὶ ὅτι ὁ θρησκευτικὸς φονταμενταλισμὸς ἀποτελεῖ σοβαρώτατον ἐμπόδιον διὰ τὴν πορείαν αὐτὴν. Αἱ κοιναὶ ἡμῶν προσπάθειαι καρποφοροῦν εἰς τὸν χώρον τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος, ὅπου ἡ συμβολὴ τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς διαθρησκειακῆς συνεργασίας ἔχει ἀξίολογον ἀπήχησιν. Ὅλοι αὐταὶ αἱ παράλληλοι πρὸς τὸν ἐπίσημον θεολογικὸν διάλογον τῶν δύο Ἐκκλησιῶν κοινὰ πρωτοβουλία καὶ συναντήσεις πρόσωπον

πρός πρόσωπον ὄχι μόνον στηρίζουν τόν διάλογον αὐτόν, ἀλλά ἀναδεικνύουν τήν ἰσχύν τῆς χριστιανικῆς μαρτυρίας ἐν τῷ κόσμῳ καί ἀποκαλύπτουν τάς κοινάς ἡμῶν παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι ἐνσαρκώνουν καί ἐκφράζουν τήν πιστότητα εἰς τήν ἀδιάσπαστον ἐνότητα τῶν δύο ἐντολῶν τῆς ἀγάπης πρὸς τόν Θεόν καί τῆς ἀγάπης πρὸς τόν πλησίον, κατὰ τό Κυριακόν: «ἐν ταύταις ταῖς δυσίν ἐντολαῖς ὄλος ὁ νόμος καί οἱ προφῆται κρέμαντα» (Ματθ. κβ', 40).

Μετά τοιούτων σκέψεων καί αἰσθημάτων, ὑμνοῦντες καί δοξολογοῦντες τόν Θεόν τοῦ ἐλέους, χαιρετίζομεν τήν παρουσίαν τῆς ὑμετέρας Σεβασμιότητος καί τῶν μελῶν τῆς σεπτῆς Συνοδείας σας καί εὐχαριστοῦμεν ὑμῖν ἅπαξ ἔτι διά τήν συμμετοχήν σας εἰς τάς ἑορταστικάς ἐκδηλώσεις ἡμῶν. Ἐν τῇ συναφείᾳ ταύτῃ, ἐκφράζομεν, εἰδικῶς καί ἐξαιρέτως, ἀναγνώρισιν καί τιμῆν πρὸς τόν Θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Brian Farrell, Γραμματέα τῆς καθ' ὑμᾶς Ἐπιτροπῆς, ὁ ὁποῖος προσεχῶς θά ἀφυπηρετήσῃ, καί τόν εὐχαριστοῦμεν ὀλοψύχως διά τήν δημιουργικὴν συνεισφοράν του εἰς τόν διμερῆ διάλογον ἡμῶν, καθῶς καί διά τήν σοφίαν, τήν ἀδελφικὴν ἀγάπην καί τήν εἰλικρινῆ φιλίαν του.

Σᾶς παρακαλοῦμεν, Σεβασμιώτατε, νά διαβιβάσετε πρὸς τόν Ἁγιώτατον ἀδελφόν Πάπαν Φραγκῖσκον τάς προσωπικάς εὐχάς καί εὐχαριστίας τῆς ἡμῶν Μετριότητος, μετά τῶν προσευχῶν ἡμῶν πρὸς Κύριον, ὅπως διαφυλάσῃ Αὐτόν ἐν ὑγείᾳ ἀκλινεῖ, πρὸς συνέχισιν ἐπὶ μήκιστον τῆς ὑψηλῆς διακονίας Του.

Δεόμεθα τοῦ Κυρίου καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρεσβείαις τῶν Ἁγίων Αὐταδέλφων Ἀποστόλων Πέτρου καί Ἀνδρέου, ὅπως κρατύνη τήν Ἐκκλησίαν Του, «ἣν περιεποιήσατο διά τοῦ ἰδίου αἵματος» (Πράξ. κ', 28), διά τήν λύτρωσιν τοῦ κόσμου παντός καί ὅπως ὀδηγῇ ἡμᾶς συνοδικῶς πρὸς τήν ποθεινὴν καί τόσον ἀναγκαίαν ἐνότητα.

Ὁ Χριστός ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν Πατριαρχικὴν Θεῖαν Λειτουργίαν ἐν Μύροις Λυκίας
(6 Δεκεμβρίου 2023)**

Ἐρώτατε Μητροπολίτα Μύρων κύριε Χρυσόστομε, Ποιμενάρχα τῆς Θεοσώστου ταύτης Ἐπαρχίας,

Ἐρώτατοι καὶ Θεοφιλέστατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Ἐντιμότατοι κ. Γενικοὶ Πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος ἐν Σμύρνη καὶ τῆς Οὐκρανίας ἐν Ἀπταλείᾳ,

Εὐλαβεῖς πανηγυρισταὶ τοῦ πολιούχου μας Ἁγίου Νικολάου,

Τό κατ'ἐξοχὴν νικόλαον καὶ σωσικόσμον γεγονός, τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, ἠξιώθημεν ἀπὸ Θεοῦ νά ἐπιτελέσωμεν καὶ σήμερον, ἐδῶ, εἰς τὴν ἱστορικὴν, γραφικὴν καὶ ὠραιοτάτην πολίχνην τῶν Μύρων τῆς Λυκίας, τὴν εὐωδιάζουσαν ἐν μέσῳ χειμῶνι ἀρώματα ἀνοιξιάτικα καὶ ἀναστάσιμα. Εἶναι, ἐξ ἄλλου, ἡ μικρὰ αὐτὴ πόλις, γνωστὴ καὶ πανεύφημος εἰς σύμπαντα τὸν τετραπέρατον κόσμον διὰ τό ἄνθος τοῦ συνθρόνου τῆς, τὸν προστάτην καὶ σκεπαστὴν τῆς, τὸν αἰεὶ ἱερουργόν τῆς Νικόλαον τὸν Θαυματουργόν, τὸν φιλόξενον οἰκοδεσπότην τῆς σημερινῆς ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως.

Καὶ δὲν ὑπάρχει καταλληλότερος τρόπος διὰ τὴν τιμὴν ἑνὸς Ἁγίου, ἀπὸ τὴν τέλεσιν τῆς ἀναιμάκτου μυσταγωγίας, καὶ μάλιστα εἰς τὸν τόπον τῆς βιοτῆς καὶ πολιτείας του, καθὼς, διὰ τῆς Θεῖας Λειτουργίας, λατρεύομεν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ τὸν ἐν Τριάδι Θεόν, εἰς τὸν ὅποιον ὁ κάθε Ἅγιος ἀφιέρωσε τὸ ζῆν καὶ τὸ τελειοῦσθαι. Διὰ τοῦ Μυστηρίου τούτου τῶν Μυστηρίων καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἡ λογικὴ λατρεία ἀναδεικνύει τὴν κοινωνίαν τοῦ λαοῦ μετὰ τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου, Ὅστις ἐξῆλθε «νικῶν καὶ ἵνα νικήσῃ», μέ ἀποτέλεσμα τὸ νικόλαον, δηλαδή τὴν νίκην τοῦ λαοῦ.

Ὁ τιμώμενος σήμερον Ἅγιος, ὁ Πανάγιος Νικόλαος, προσέφερεν εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ κατ'ἐπέκτασιν εἰς ὀλόκληρον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἰδικόν του πολύμορφον χάρισμα, τὸ ὅποιον συμπικνοῦται εἰς τό: «ἔθηκας τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ σου». Ζοῦσε τὴν σχέσιν ποιμένος καὶ ποιμνίου. Μίαν σχέσιν ὄχι ἀπλῶς ἐπιβλέποντος καὶ ἐπιβλεπομένων, ἀλλὰ μίαν σχέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἔδιδε χρόνον, διάθεσιν, θυσίας, νοῦν, καρδίαν, κόπους. Μίαν σχέσιν, εἰς

τήν ὁποῖαν ἐκεῖνος ἐθυσιάζετο, προσέφερε ψυχήν, αἷμα καρδίας, τόν ἑαυτόν του ὀλόκληρον ὑπέρ τοῦ λαοῦ. Δέν ἦτο ὁ ἐπιτηρητής. Ἦτο ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ πατήρ, ἡ γνησία καί ὄρατή κεφαλὴ τοῦ Κυριακοῦ σώματος ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ του. Καί ἄλλοι Πατέρες ἦσαν ποιμένες καλοὶ καγαθοί. Ὁ καθ' εἰς μέ τὰ ἰδικά του τάλαντα διηκόνησε τόν Χριστόν καί τόν ἄνθρωπον. Ὅμως, εἰς τήν καρδίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τό αἶσθημα αὐτό τῆς ἀρραγοῦς σχέσεως τοῦ κληρικοῦ μέ τήν ἐνορίαν του, τό ὁποῖον ἐξεκίνησεν ἀπό τὰ Πάταρα καί ἐσυνέχισεν ὡς σχέσις ἐπισκόπου μέ τήν ἐπισκοπήν του, ἦτο τόσον ἔντονον, τόσον βαθύ, τόσον ἔμπονον, ὥστε διήλθε καί εἰς τὰς συνειδήσεις τοῦ ποιμνίου ὡς τό ἀποκορύφωμα τῶν θαυματουργιῶν του!

Διό καί ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἡ Χριστιανοσύνη, καί ἰδιαίτερος ἡ Ρωμηοσύνη μας, τιμᾷ τόν Ἅγιον Νικόλαον μέ κάθε τρόπον πού γεννᾷ ἡ παραδοσιακὴ εὐλάβειά της. Εἰς τό εἰκονοστάσι ἀνάπτει τήν κανδήλαν ἡ σύζυγος διὰ τόν ἄνδρα της τόν ναυτικόν, καί ἐπικαλεῖται τόν Ἅγιον Νικόλαον. Εἰς τό ἐνώπιον τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου μανουάλι τοῦ χωρίου, ἡ μανδηλοφοροῦσα γραία, ἀνάβει κερι καί σταυροκοπομένη ψελλίζει προσευχές καί ἐκτυλίσσει καί ἀποθέτει τόν πόνον τῆς μοναξιάς, τὰ δάκρυα πού κυλοῦν κρυφά καί ἀθόρυβα ἀνακατωμένα μέ νοσταλγίαν καί τόν βαθύν πόθον νά ἐπιστρέψουν γρήγορα οἱ ξενητεμένοι της. Αὐτό τό μανουάλι ὑπάρχει καί εἰς τήν δυτικὴν πλευράν, εἰς τό τέμπλον τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ ἰδικοῦ μας χωρίου εἰς τήν Ἰμβρον, ἀλλὰ καί εἰς κάθε τόπον, ὅπου ἡ ἀναγκαστικὴ ξενητεία ἐπέπεσεν ὡς πληγὴ, συνοδεύουσα τό τραχύ τῆς ζωῆς. Ὁ ναύτης, μόλις ἀρχίζει ὁ ἀπόπλους, μόλις τό κύμα ἐναντιωθῆ εἰς τόν πλοῦν, τρέχει εἰς τό καπνισμένον εἰκόνισμα τοῦ Θαυματουργοῦ, ἀνάβει τό κανδήλι καί ἀναπέμπει προσευχές. Οἱ ἐμπερίστατοι κάθε εἶδους καί καταφεύγοντες εἰς τὰς πρεσβείας τοῦ Ἁγίου, εὐρίσκουν ὁπωσδήποτε καταφύγιον, παραμυθίαν καί λύτρωσιν.

Παντοῦ καί πάντοτε προφθαίνει ὁ Ἅγιος Νικόλαος. Ὅλη ἡ κατοικουμένη τόν θεωρεῖ ἰδικόν της, οἰκεῖον της. Ὅμως, ὀφείλομεν νά ὁμολογήσωμεν, ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ, ὅτι εἶναι πολὺ διαφοροετικόν τό νά ἐορτάζῃ κανεὶς τόν Ἅγιον εἰς τήν ἑδραν τῆς Ἐπαρχίας του, ἐδῶ ὅπου ὁ τάφος καί ἡ σαρκοφάγος του, ἐδῶ ὅπου ἦτο τό θυσιαστήριόν του. Ἐξ ἄλλου ἀπό ἐδῶ ἐξεκίνησε, ἀπό θεῖον ζῆλον ἐμφορούμενος, διὰ τήν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας, διὰ τήν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ὁ μέγας Πατήρ, ὥστε ἐκεῖ νά διατρανώσῃ τήν πίστιν εἰς Χριστόν αὐθεντικῶς, νά φιμώσῃ τῶν αἰρετικῶν τὰ φληναφήματα, νά μὴ δειλιάσῃ ἐνώπιον τοῦ

Ἁγίου Ἀυτοκράτορος, νά ὀργισθῆ χωρὶς νά ἀμαρτήσῃ καί νά συμβάλῃ καθοριστικῶς εἰς τὴν ἐξέλιξιν ἐκτός τῶν θεολογικῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ζητημάτων μέ τά ὅποια ἠσχολήθη τῶν Ἁγίων Πατέρων ὁ χορός.

Κατ' αὐτόν τόν τρόπον, ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή, τό θεσπέσιον αὐτό ἔργον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἀποτελεῖ τόν ἱστορικόν τρόπον καὶ τόπον τῆς μορφώσεως ἐν χρόνῳ τῆς Ἐκκλησίας. Δέν εἶναι μόνον ἡ γεννήτρια μεγάλων Ἁγίων ἢ Ἀνατολή, ἀλλά ἡ γεννήτρια τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὴν γνωρίζομεν σήμερον. Ἐπί τῶν μακαρίων, ἀποστολοβαδίστων καὶ ἁγιοτόκων ἐδαφῶν τῆς, ἐδαφῶν τῆς ἱεροκανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τέλει, ἐγεννήθη ἡ θεολογία καὶ ἡ ἐκκλησιολογία μας. Ἐδῶ, εἰς τὰ ἐδάφη μας αὐτά, ἐπραγματοποιήθησαν αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ἐδῶ διεμορφώθη τό ἐκκλησιαστικόν συνειδὸς ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς κατὰ τόπους, καὶ ὄχι ὑπὸ ἄλλα κριτήρια ἐθνικά καὶ λοιπά, διακονίας τοῦ Κυριακοῦ σώματος. Ἐδῶ, διεμορφώθη πανσόφως ἡ πενταρχία καὶ ἡ σειρά τῶν Θρόνων τῆς. Ὅρια, ἀρχαὶ καὶ ἀξίαι αἱ ὅποια εἴθεσπίσθησαν ὄχι αὐθαιρέτως, ἀλλὰ ὑπὸ Ἁγίων Πατέρων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἤδη ἐπίγνωσιν τῆς ἱστορίας καὶ ἱερότητος ἐκάστης περιοχῆς, καὶ ἐν τούτοις ἔκριναν οὕτω, διότι διέβλεπον τὴν τῶν πραγμάτων ἐξέλιξιν καὶ πορείαν.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς ἀκρωρείας αὐτῆς τῆς ἡγιασμένης Μικρασίας διαδηλοῦμεν πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν ὅτι ἡ γνησία καὶ μόνη Μήτηρ Ἐκκλησία, ἡ ἀποκλειστικῶς ἔχουσα τό προνόμιον τῆς ὑπὲρ τῶν πάντων Σταυρικῆς θυσίας, ἡ ποτνία ἐν τοῖς Θρόνοις τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, καὶ φιλότεκνος μήτρα, ἡ γεννήσασα, ὄχι ἀνωδύνως, τὰς ἀπὸ Βουλγαρίας μέχρι καὶ Οὐκρανίας κατὰ τόπους Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μεγάλη Ἐκκλησία. Καὶ αὐτὸ δέν τό λέγει ποιά τις νεωτέρα θεωρία ἐκκλησιολογίας, δέν τό ἐφεῦρεν ὁ ὀμιλῶν, ὁ τάχα Πάπας τῆς Ἀνατολῆς, δὲν εἶναι σύγχρονον εὐφυολόγημα ἀντληθέν ἐκ τινος ὑμνολογικῆς γραφίδος, ποιητικῆς ἀδειας ἔνεκα, ἀλλ' εἶναι αὐτὸ τοῦτο τό βίωμα, ἡ γέυσις, ἡ αἴσθησις, ἡ παρακαταθήκη τῶν Πατέρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν λοιπῶν σημαντικῶν ἐκ τῶν Τοπικῶν. Εἶναι μὲν ἡ θεωρία ἀλλὰ εἶναι καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ἀδιάκοπος καὶ ἀστασίαστος μακαριωτάτη καὶ μυριευλογημένη πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας, πού δίδουν εἰς τόν Κωνσταντινουπόλεως τὴν προνομίαν τοῦ Ἐσταυρωμένου, τό ἀξίωμα τῶν κολαφισμῶν καὶ τοῦ «ἀντί τοῦ ὕδατος ὄξος», τό δικαίωμα τῆς θυσιαστικῆς πορείας, τὴν θέσιν τῆς Κεφαλῆς ἣτις φέρει διαρκῶς τόν ἀκάνθινον στέφανον τοῦ Δεσποτικοῦ πάθους!

Ἐ, λοιπόν, ἡμεῖς, ὡς ὁ, ἐλέω Θεοῦ, ταπεινός διάδοχος τοιούτων παραδόσεων ὁμολογοῦμεν, γεγонуῖα τῇ φωνῇ ἐντεῦθεν, ὅτι ἐπ' οὐδενί λόγῳ προτιθέμεθα νά παραιτηθῶμεν ὄλων αὐτῶν, νά τά ἀπεμπολήσωμεν, γιγνόμενοι ριψάσπιδες τοῦ ἀνατεθέντος ἡμῖν πανιέρου χρέους καί τῆς κενωτικῆς εὐθύνης. Τήν σκυτάλην τῶν εὐθυνῶν καί τοῦ χρέους τῆς Μητρός Μεγάλης Ἐκκλησίας δέν τήν χαρίζομεν, διότι τήν παρελάβομεν αἱματοβαμένην καί εἵμεθα ὑποχρεωμένοι νά τήν παραδώσωμεν ἀλώβητον καί ἀνόθευτον, ὅπερ καί μετά χαρᾶς, ἀλλ' ὄχι καί ἀκόπως, πράττομεν ἐπί τριάκοντα καί δύο ἤδη ἔτη καί θά συνεχίσωμεν, πρεσβείαις τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου!

Δέν κατερχόμεθα ἐκ τοῦ Σταυροῦ εἰς τόν ὁποῖον προσήλωσε τήν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, μᾶς προσήλωσεν ἡ Ἱστορία καί ἡ φωνή τῶν Πατέρων. Ἐκ τοῦ Σταυροῦ ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἐδιδάχθημεν, πῶς νά ὀδηγῶμεν τοὺς πάντας, λαούς, φυλάς καί γλώσσας, πρὸς τήν Ἀνάστασιν. Ἡμεῖς θά συσταυρούμεθα καί θά συμπάσχωμεν μέ τόν Χριστόν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἵνα ὁ κόσμος ζῶν ἔχη καί περισσόν ἔχη. Διά τοῦτο, στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετά φόβου, οἱ πάντες, ὅτι ὁ Δίκαιος ἡμᾶς ἀναμένει Κριτής.

Ἄγιε Μύρων, προσφιλέστατε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

εἶδες, καί ἀσφαλῶς βλέπεις καθ' ἡμέραν, ὁποίας Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος ὑπάρχεις, ὁποίας ποιμνῆς ποιμήν, ὁποίας Ἐπαρχίας ὁ Κανονικός προστάτης, ὁποίου Ἁγίου διάδοχος καί ἄρα ὁποίων τρόπων μέτοχος. Σέ εὐχαριστοῦμεν θερμῶς διά τό στοργικόν, αὐτονόητον καί πρόφρον ἐνδιαφέρον σου πρὸς τήν κληρωθεῖσαν σοι μυροβόλον γῆν. Ἔχεις τήν εὐαρέσκειαν, τήν τιμῆν, τά συγχαρητήρια καί τās εὐλογίας τοῦ Πατριάρχου σου, καθὼς καί τās διαπύρους εὐχάς, ὥστε ἐπί πολλά ἔτη νά συνεχίζης μετά τῆς αὐτῆς διαθέσεως καί δυνάμεως τό ἐνταῦθα ἐπιτελούμενον σεμνόν ἔργον καί τήν τέλεσιν τῆς Θείας Λειτουργίας.

Εὐλογοῦμεν ἐκ καρδίας τοὺς εὐλαβεῖς προσκνητάς, ἕκ τε τῆς πλησιοχώρου Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πισιδίας, τοὺς ἐκ τῆς Πόλεως, τῆς Ἰμβρου καί τοὺς ἐξ Ἑλλάδος προσελθόντας. Ἄξιον καί δίκαιον τό προσκύνῆμά σας ἐδῶ στήν χάρι τοῦ Ἁγίου μας Νικολάου. Νά ἔχετε πάντοτε τήν εὐχήν καί τās πρεσβείας του πρὸς Κύριον!

Μέ αὐτάς τās σκέψεις, μέ πολλήν συγκίνησην, τόσον ἐκ τοῦ βίου καί τῆς πολιτείας τοῦ Ἁγίου μας, ἀλλά καί τῆς εὐρυτέρας μαρτυρίας καί διαστάσεως τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας, τήν ὁποίαν ἐξητάσαμεν ἐξ ἀφορμῆς τῆς προσεγγίσεως τοῦ προσώπου τοῦ Ἁγίου Νικολάου,

δοξολογοῦμεν τόν Θεόν τῶν Πατέρων ἡμῶν διά τήν σημερινήν Θείαν Λειτουργίαν, μετά δεκαετίαν ὅλην ὅποτε καί ἦτο ἡ τελευταία φορά πού προσήλθομεν εἰς τά Μῦρα, καί εὐχαριστοῦμεν τάς ἀρμοδίας ἀρχάς διά τήν προφρόνως παρασχεθεῖσαν ἄδειαν, ἡ ὁποία καί ἐντάσσεται εἰς τό πλαίσιον τῆς ἀκωλύτου ἐπιτελέσεως τῶν καθηκόντων τῆς πίστεώς μας ἐντός τῆς ἐνταῦθα Δημοκρατίας, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς καί, ἔχουσα προσήλωσιν εἰς τάς ἀρχάς τῆς ἀνεξιθρησκείας, σέβεται ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ καί τά πιστεύματα καί τά αὐτονόητα δικαιώματα τῶν μειονοτήτων.

Τό λοιπόν, «Πανάγιε Νικόλαε», ὅπως ψάλλει ἡ Ἐκκλησία, «πρόφθασον, ἐξελοῦ ἡμᾶς τῆς ἐνεστώσης ἀνάγκης, καί σῶσον τήν ποιμνην σου ταῖς ἰκεσίαις σου». Ἀμήν!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
εἰς τὸ 3^{ον} Διεθνές Συνέδριον
«Eco – Eὐ ζῆν. Βιοηθική καὶ Νέοι»**

(Φανάριον – Ζωγράφειον Λύκειον, 8 - 9 Δεκεμβρίου 2023)

Τιμώτατοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι,
Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
Ἐλλογιμώτατοι σύνεδροι,
Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Μέ αισθήματα ἀγάπης σᾶς ὑποδεχόμαστε καί σᾶς καλωσορίζουμε στό Κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας, στό 3^ο Διεθνές Συνέδριο Eco - Eὐ ζῆν «Βιοηθική καὶ Νέοι», καί ἀπευθύνουμε πρὸς ὅλους σας τήν εὐλογία τῆς Μητρὸς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, εὐχόμενοι καλή καί εὐκαρπη διεξαγωγή τῶν ἐργασιῶν τῆς ὥραίας αὐτῆς σύναξης. Χαιρόμαστε γιά τήν παρουσία σας ἐδῶ στήν Πόλη τῶν Πόλεων. Εἴμαστε βέβαιοι, ὅτι καί ὅσοι ἀπό ἐσᾶς ἦλθαν γιά πρώτη φορά ἐδῶ ὡς ἀπλοῖ ἐπισκέπτες θά ἀνακαλύψουν πολύ γρήγορα ὅτι ἐγίναν προσκυνητές, ὅτι ἐδῶ βρίσκεται ἓνα κομμάτι τῆς ταυτότητάς τους. Ἐμεῖς φυλάσσουμε τά πάτρια, θαρραλέοι καί ἀμετακίνητοι, ἀτενίζοντας «τόν Χριστόν μόνον», ἐν πλήρει ἐπιγνώσει ὅτι «χωρίς Αὐτοῦ οὐ δυνάμεθα ποιεῖν οὐδέν».

Στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, ἡ μέριμνα γιά τή νεότητα βρισκόταν ἀνέκαθεν στό κέντρο τῆς ποιμαντικῆς διακονίας τῆς, καί αὐτό ἰσχύει καί γιά τήν ἐποχή μας. Καί σήμερα ἡ Ἐκκλησία καλεῖ τούς νέους νά ἐνταχθοῦν συνειδητά καί ἐνεργά στή ζωή τῆς. Τούς θέλει δυναμικούς, δημιουργικούς καί προοδευτικούς ἀνθρώπους, μέ ἀνοικτούς ὀρίζοντες, μέ ἐνδιαφέρον γιά τά τῶν ἀνθρώπων πράγματα, μέλη τῆς πού ἐπιβεβαιώνουν μέ τή ζωή καί τή μαρτυρία τους τήν ἐν Χριστῶ συντελεσθεῖσα ἀνακαίνιση τῶν πάντων, τήν ἀλήθεια ὅτι «ἦλθεν ἡ ἀλήθεια καί παρέδραμεν ἡ σκιά». Ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει ὅτι ἡ χριστιανική καλή μαρτυρία εἶναι ἀδύνατον νά δοθῇ ἀπό ἀνθρώπους κλειστούς, ἐσωστρεφεῖς καί ἀδιάφορους γιά τόν συνάνθρωπο καί τόν κόσμο.

Καί ἐμεῖς οἱ παλαιότεροι ὑπήρξαμε κάποτε νέοι καί βιώσαμε ὡς νέοι τίς ἀντιφάσεις τῆς κοινωνίας μας, τίς προκλήσεις, ἀλλά καί τίς

θετικές προοπτικές, τίς απογοητεύσεις και τίς ελπίδες. Η νεότης είναι μία περίοδος έντακτικῆς ἐσωτερικῆς κρίσης γιά τόν ἄνθρωπο, ἀφοῦ τότε ἡ ψυχή του εἶναι εὐαίσθητος σειсмоγράφος τῶν ἐξελίξεων καί τῶν ἀξιολογικῶν ἀνατροπῶν. Ἡ ἀνθρωπολογικῶς «φυσιολογική» κρίση τῆς νεότητος ἐπιτείνεται πάντοτε ἀπό τούς ἐξωτερικούς παράγοντες. Στήν ἐποχή μας βέβαια, ἡ νεολαία βρίσκεται ἀντιμέτωπη μέ πρωτόγνωρες ἐξελίξεις στόν χῶρο τῶν ἐπιστημῶν, τῆς τεχνολογίας καί τῆς ἐπικοινωνίας, ἐν μέσῳ συνεχῶν «ψηφιακῶν ἀλμάτων» καί κοσμοϊστορικῶν ἀλλαγῶν. Ἀπέναντι σέ ὅλα αὐτά, καλοῦνται οἱ νέοι καί οἱ νέες νά χτίσουν τό παρόν καί τό μέλλον τους. Ὅπως συμβαίνει πάντοτε, καί σήμερα ἡ νεότητα εἰσέρχεται σέ ἕνα πολιτισμό, τόν ὁποῖο δέν δημιούργησε ἡ ἴδια. Μέσα σέ αὐτό τό πλαίσιο, ὀφείλει νά συνδυάσῃ δημιουργικά τήν ταυτότητα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καί τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανοῦ. Ἡ ἀπόρριψη τοῦ πολιτισμοῦ ὄχι μόνον δέν εἶναι συνέπεια τῆς πίστεως μας, ἀλλά ἀποτελεῖ διαστρέβλωσή της.

Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἡ «μεγάλη δύναμη» τῆς ἐποχῆς μας. Ἀλλάζει ριζικά τή ζωή μας, λύνει προβλήματα πού μέχρι σήμερα θεωροῦνταν ἀπροσπέλαστα, θεραπεύει τίς ἀσθένειες, διευκολύνει τήν ἐπικοινωνία, τήν παραγωγή ἀγαθῶν, τήν ὀργάνωση τῶν κοινωνιῶν, ἀποτελεῖ πραγματική πρόοδο, καθοριστική τομή στήν ἱστορική πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Εἶναι γεγονός ὅτι, παράλληλα μέ τήν πρόοδο, ζοῦμε τίς παρενέργειες καί τίς ἀρνητικές ἐπιπτώσεις τῆς τεχνοκρατίας καί τοῦ ἐπιστημονισμοῦ στή ζωή τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά καί στό φυσικό περιβάλλον. Ἡ Ἐκκλησία τονίζει τήν πνευματική διάσταση, παραπέμπει στά ὅρια τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης ἀναφορικῶς πρός τίς ὑπαρξιακές διαστάσεις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Στή ζωή μας ὑπάρχουν πτυχές ἀπρόσιτες στήν ἐπιστήμη, ἦθος, ἀξίες πού προϋποθέτουν ἀνθυπέρβαση, στροφή στό «ἐν, οὐ ἐστι χρεία». Ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι μόνο βιολογικό ὄν, οὔτε μόνο πολίτης τοῦ κόσμου. Εἶναι «οὐρανοπολίτης», ὄν πνευματικό μέ αἰώνιο προορισμό. Ἡ ὑποτίμηση ἢ ἡ ἀπόρριψη τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν ἔχει πολύ ἀρνητικές ἐπιπτώσεις σέ ὅλες τίς διαστάσεις τῆς προσωπικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς.

Εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ ἀδιαφορία γιά τή θρησκευτική πίστη καί ἡ πεζή ἐνθαδικότητα ἐξουθενώνουν τίς δημιουργικές δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου. Ἐχει ὀρθῶς ὑπογραμμισθῆ ὅτι, μαζί μέ τή λήθη ἢ τήν ἀπώλεια τῆς διάστασης τοῦ «μυστηρίου» πού ἐμπερικλείει ἡ θρησκευτική καί πνευματική ἀναζήτηση, χάνεται καί ἡ αἴσθηση γιά τήν ἀλήθεια τῆς

ἀναπαλλοτριώτης ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ ὑποχρέωση γιά ἀπόλυτο σεβασμό της. Τό ἴδιο συμβαίνει καί στή σχέση μας μέ τό φυσικό περιβάλλον, τόν «οἶκον» τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐργαλειοποίηση καί ἀλόγιστη ἐκμετάλλευσή του ὠδήγησαν στήν πύο μεγάλη πλανητική κρίση πού γνῶρισε ἡ γῆ. Ὅπως γνῶρίζετε, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀνήκει στούς πρωταγωνιστές τῆς προστασίας τῆς κτίσης καί τοῦ ἀγῶνα γιά ἕνα παγκόσμιο οἰκολογικό πολιτισμό. Ἡ Μετριοτήτς μας ἀγωνίστηκε γιά τήν ἀνάδειξη τῆς συναφείας οἰκολογικῶν καί κοινωνικῶν προβλημάτων καί ὑπεγράμμισε ὅτι τά αἰτία τους εἶναι κοινά καί πνευματικά, συνδέονται μέ μία ἐσωτερική ἀνατροπή ἀξιών.

Ἡ χριστιανική παράδοση εἶναι ἀνεξάντλητη πηγὴ ζωτικῶν ἀληθειῶν γιά τόν ἄνθρωπο, γιά τή σχέση του μέ τόν ἑαυτό του, τόν συνάνθρωπο καί τή δημιουργία. Θεωροῦμε ἰδιαίτερος σημαντικό, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος περιγράφει τήν ἀνακαίνιση τοῦ ἀνθρώπου ἐν Χριστῷ ὡς ἀπελευθέρωση καί ἐλευθερία. Ὁ Χριστός εἶναι ἐλευθερωτής, ἡ Ἐκκλησία εἶναι χώρος ἐλευθερίας. Μέσα σέ αὐτή, ὡς ζωντανό μέλος της, ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά ζήσει τή ζωή ὡς σχέση καί ἀγάπη στήν προοπτική τῆς αἰωνιότητς. Τό «ζῆν ἐπ' ἄρτω μόνω» (Ματθ. δ', 4), τό «θησαυρίζειν ἐν ἑαυτῷ» (Λουκ. ιβ', 21) τοῦ «ἄφρονος πλουσίου» καί ἡ αὐτοδικαιωτική ἔπαρση τοῦ Φαρισαίου (Λουκ. ιη', 10-14) ἐκμηδενίζουν ὑπαρξιακῶς τόν ἄνθρωπο. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τονίζει ὅτι, ἐάν δέν ἔχω ἀγάπη, καί ἂν ἀκόμη κατέχω τά πάντα, «οὐδέν εἰμί» (Α' Κορ. ιγ', 2).

Σήμερα δημιουργεῖται στούς νέους μας τεχνηέντως ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ ἐλευθερία τους δέν συμβιβάζεται μέ δεσμεύσεις, ὅτι δέν ὑπάρχει ἀληθινή αὐτοπραγμάτωση, ὅταν ὁ ἄνθρωπος προσαρμόζεται σέ ξεπερασμένα πρότυπα ζωῆς, ὅτι καί ἡ Ἐκκλησία ἐγκλωβίζει τή ζωή του σέ παρωχημένα σχήματα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι τελείως διαφορετική.

Σᾶς προσκαλοῦμε νά μελετήσετε τρία κείμενα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία συνήλθε στήν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία Κρήτς τόν Ἰούνιο τοῦ ἔτους 2016: α) Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον, β) Ἐγκύκλιος, γ) Μήνυμα τῆς Συνόδου πρὸς τόν Ὁρθόδοξο λαό καί κάθε ἄνθρωπο καλῆς θελήσεως. Σέ αὐτά τά πολύ σημαντικά κείμενα θά ἀνακαλύψετε τήν ἐπικαιρότητα καί τή σπουδαιότητα τῆς χριστιανικῆς πρότασης ζωῆς καί τήν ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας καί τόν ρόλο τῶν νέων στήν Ἐκκλησία καί τήν κοινωνία, ὡς κληρονόμων καί συνεχιστῶν μιᾶς μεγάλης παράδοσης ἀληθείας καί ἐλευθερίας. Οἱ εὐαισθησίες τῶν νέων, ἡ ροπή

τους πρὸς δράση καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τους, ἐμπλουτίζονται μὲ νέα κίνητρα καὶ ὠθήσεις ἀπὸ τῆ συμμετοχῆ τους στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκλεκτοὶ παρόντες,

Οἱ νέοι καὶ αἱ νέες θὰ βρεθοῦν στό ἐγγύς μέλλον καὶ στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους ἀπέναντι σέ συγκλονιστικές καὶ ἀνατρεπτικές ἐξελίξεις. Τό ἦθος εὐθύνης καὶ ἡ πιστότητα στίς βασικές ἀνθρωπιστικές ἀξίες, πού στὴ δική μας κουλτούρα παίρνουν ἔμφαση καὶ στήριξη ἀπὸ τῆ χριστιανικὴ πίστη καὶ παράδοση, θὰ παραμείνουν καὶ τότε ἡ ἀξιολογικὴ ἀφεταιρία γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν οἱ προκλήσεις καὶ οἱ ἐξελίξεις αὐτές μὲ δημιουργικὸ τρόπο, μὲ βάση τὴν ἀλήθεια καὶ τό καλῶς ἐννοούμενο συμφέρον. Ἡ ἀντίσταση σέ ὀρισμένες τάσεις καὶ ἐξελίξεις οὐδόλως σημαίνει ὀλική ἀπόρριψη τοῦ πολιτισμοῦ. Μάλλον δηλώνει γνήσιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πρόοδο, ἡ ὁποία δέν χτίζεται ἐπάνω στὰ ἐρείπια τοῦ παρελθόντος.

Στό κείμενο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Ἐπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς». Τό κοινωνικὸ ἦθος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» σημειώνεται εὐστοχα: «Σέ κανένα ἄλλο πεδίο τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος δέν εἶναι ἡ τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη τόσο πρόδηλη καὶ εὐπρόσδεκτη, ὅσο στίς ἰατρικές ἐπιστήμες. Ἡ ἐφεύρεση φαρμάκων, ἀντιβιοτικῶν, ἐμβολίων, θεραπειῶν ἀκόμη καὶ γιὰ τίς σοβαρότερες ἀσθένειες, ἀποτελοῦν ἰδιαίτερα λαμπρὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἀνθρώπινης δημιουργικότητος καὶ, ὡς ἐκ τούτου, ἰδιαίτερα πολύτιμα δῶρα τὰ ὁποία προέρχονται ἀπὸ τόν Θεό. Παρόλα αὐτά, ἡ ταχύτητα μὲ τὴν ὁποία οἱ ἰατρικές ἐπιστήμες σήμερα ἀναπτύσσουν, δοκιμάζουν καὶ χρησιμοποιοῦν τίς νέες τεχνολογίες καὶ θεραπείες, συχνά ἐπισκιάζει τόν ἠθικὸ προβληματισμό καὶ τὴν πνευματικὴ διάσταση. Ὀλοένα καὶ περισσότερο, ἡ Ἐκκλησία θὰ πρέπει νὰ ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξετάζει καὶ νὰ ἀξιολογεῖ χωριστὰ κάθε νέα ἐμφανιζομένη ἰατρικὴ καινοτομία, ἐνῶ ὀρισμένες φορές ὀφείλει νὰ ἐξετάζει καὶ τίς χρήσεις αὐτῶν τῶν καινοτομιῶν ἀνά περίπτωση» (§ 69).

Ἐχει γραφῆ, ὅτι ἡ συζήτηση γιὰ τὰ σύγχρονα βιοηθικά διλήμματα μεταξύ Ἐκκλησίας καὶ Ἐπιστήμης θυμίζει γιὰ τὴν Ἐκκλησία τὴν ἀντιπαράθεση μὲ τίς ἐπαναστάσεις στόν χώρο τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, πού συνδέονται μὲ τό ὄνομα τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Δαρβίνου. Θεωροῦμε ὅτι μία τέτοια προοπτικὴ δέν ὠφελεῖ οὔτε τίς σχέσεις πίστεως καὶ ἐπιστήμης, οὔτε τὴν ὑπόθεση ἀντιμετώπισης τῶν βιοηθικῶν προβλημάτων. Πίστη καὶ ἐπιστήμη εἶναι εὐεργετικές δυνάμεις γιὰ τόν ἄνθρωπο. Ἡ συνεργασία τους ὑπόσχεται ἓνα μέλλον μεστό

προσδοκίας. Είναι αδιανόητο και άλυσιτελές ή πίστη να αντιμετωπίζει με καχυποψία την επιστημονική γνώση και ή επιστήμη να συνδέη τό μέλλον μόνον μέ τή δική της πρόοδο.

Μπορεϊ ή ζωή μας νά παρατείνεται, δέν αποκτᾶ ὅμως αὐτομάτως βαθύτερο νόημα. Μπορεϊ νά γνωρίζουμε τί εἶναι βιολογικά ὁ θάνατος, ὅμως μέ αὐτή τή γνώση δέν γεφυρώνεται μέσα μας ή «ὑπαρξιακή αντίφαση» μεταξύ ζωῆς καί θανάτου. Μπορεϊ νά ἔχει μελετηθῆ επιστημονικά σέ βάθος ή ἀνθρώπινη ἐπιθετικότητα καί τά αἰτία της, ἀλλά μέ αὐτό δέν λύθηκε τό πρόβλημα τοῦ κακοῦ, πού εἶναι ριζωμένο στήν ἀνθρώπινη ἐλευθερία. Δέν ὑπάρχει μόνο μετρήσιμη πραγματικότητα. Ὑπάρχει ή «διάστασις τοῦ βάθους» τῶν πραγμάτων», τό μυστήριο, τό νόημα, ή ὁμορφιά. Τά 'θαύματα' τῆς ἐπιστήμης δέν ἐξαφάνισαν τίς ἀπορίες τῆς ἐλευθερίας μας. Ἡ φιλοσοφία συνεχίζει νά στοχάζεται τό Καθόλου, νά τρέφεται ἀπό τό θαυμάζειν καί ἀπό τούς διχασμούς τοῦ «πολυτροπωτάτου» καί «ποικιλωτάτου» ἀνθρώπου. Θέλγει ή τέχνη, ή ὅποια μεγαλώνει τό μυστήριο τοῦ κόσμου. Ὑπάρχει ὁ θρησκευτικός συγκλονισμός ἀπέναντι στό *mysterium tremendum et fascinans*, ή πίστη στόν προσωπικό Θεό, ή μακαρία ἀγάπη, ή «οὐ καταισχύνουσα» ἐλπίς. Ὑπάρχει ή Ἐκκλησία, ή «κοινωνία θεώσεως», ή παρουσία καί ή εἰκόν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, γιά νά μεταμορφώνη ἐνεργά τήν ἱστορία, ὄχι ἀπλῶς γιά νά ἀκολουθῆ τήν πορεία της.

Εἶμαστε βέβαιοι, ὅτι σημαντικό ρόλο στόν χῶρο τῆς ἀντιμετώπισης τῶν ὑπαρξιακῶν διλημμάτων θά κληθοῦν νά διαδραματίσουν οἱ θρησκευεῖς. Μέ τίς θρησκευεῖς συνδέονται οἱ πῖο φωτεινές πλευρές τῆς ὑπαρξῆς μας, ή φιλανθρωπία καί ή διακονία, ή θρησκευτική τέχνη, ή ἐλπίς τῆς αἰωνιότητος, ὁ σεβασμός τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, βαθειά ἀνθρωπολογική γνώση. Εἶναι γεγονός, ὅτι οἱ θρησκευεῖς τροφοδότησαν, καί τό πράττουν καί σήμερα, τή διάσπαση, τόν φονταμενταλισμό καί τή βία ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι ή οὐσία τους, ἀλλά ἔκφραση τῆς ἀλλοτρίωσῆς τους. Συνεπῶς, τό δίλημμα γιά τήν ἀνθρωπότητα δέν μπορεϊ νά εἶναι «θρησκεία ή ὄχι», ἀλλά «τί εἶδους θρησκεία;». Τό ζητούμενο εἶναι ή θρησκεία νά συμβάλλη στήν ἀνύψωση τοῦ ἀνθρώπου, στήν ἀνάδειξη τοῦ αἰωνίου προορισμοῦ του, στήν εἰρήνη καί τήν καταλλαγῆ.

Ἐπανερχόμενοι στόν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας καί στήν ποιμαντική της μέριμνα γιά τή νέα γενεά, σημειώνουμε ὅτι αὐτή εἶναι καί σήμερα κλήση καί πρόταση πρός τή νέα γενεά γιά συμμετοχή στήν ἐκκλησιαστική

ζωή, όπου θά βρῖσκη στήριξη καί προοπτική αἰωνιότητος. Στό πλαίσιο αὐτό ἐντάσσεται καί ἡ ἀντιμετώπιση τῶν βιοηθικῶν διλημμάτων. Ἡ δεκτικότητα τοῦ πιστοῦ γιά ποιμαντική στήριξη στίς ὀριακές καταστάσεις συναρτᾶται μέ τή συνολική σχέση του μέ τή ζωή τῆς Ἐκκλησίας καί τήν ἐνεργή συμμετοχή του σέ αὐτή. Πάντοτε ἡ ποιμαντική φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας ἀπευθύνεται, μέ εὐαισθησία καί διάκριση, πρὸς τό συγκεκριμένο πρόσωπο, τόν πλησίον, τόν ἀδελφόν, καί ποτέ πρὸς ἀπρόσωπα ἄτομα. Δέν ὑπάρχει γενική, ἀφηρημένη καί ἀπρόσωπη ποιμαντική.

Μέ αὐτές τίς σκέψεις, ἐκφράζουμε τά συγχαρητήριά μας πρὸς τοὺς διοργανωτές, τοὺς εἰσηγητές καί ὄλους τοὺς συντελεστές τοῦ Συνεδρίου. Χαιρόμαστε ἰδιαίτερος γιά τό εὖρος τῆς θεματικῆς τῶν εἰσηγήσεων.

Ἀπευθύνουμε πρὸς ὄλους σας τίς προσωπικές μας εὐχές γιά τά Χριστούγεννα καί ἐπικαλούμαστε, διά τῶν πρεσβειῶν τῆς Παναγίας τῆς Παμμακαρίστου καί τῶν νεωστὶ καταταγέντων εἰς τό Ἁγιολόγιον τῆς Ἐκκλησίας Ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Γαβριηλίας καί τῶν Ὁσίων Πατέρων ἡμῶν Γερβασίου Παρασκευοπούλου καί Ἀθανασίου Χαμακιώτου, γιά ἔσας καί τοὺς ἀγαπημένους σας, τή χάρη καί τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ τῶν θαυμασίων.

**Προσφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸ ἐν Σαμπεζύ Γενεύης
Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου
τῆς Ἐξοχωτάτης Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας
κυρίας Αἰκατερίνης Σακελλαροπούλου
(11 Δεκεμβρίου 2023)**

Ἐξοχωτάτη κυρία Πρόεδρε τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας,

Σᾶς ὑποδεχόμεθα μετὰ τιμῆς ἐξαιρέτου καί Σᾶς καλωσορίζομεν ἐγκαρδίως εἰς τὸ Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Σαμπεζύ Γενεύης, ἐξ ὀνόματος καί τοῦ Προϊσταμένου καί Προέδρου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ Ἰερωτάτου Μητροπολίτου Ἑλβετίας κ. Μαξίμου, τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, τῆς τιμίας Συνοδείας ἡμῶν, τοῦ ἱεροῦ κλήρου καί τῶν καθηγητῶν καί φοιτητῶν τοῦ ἐν αὐτῷ Ἰνστιτούτου Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν Ὁρθοδόξου Θεολογίας.

Τό καθ' ἡμᾶς Κέντρον ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας τό ἔτος 1966 διὰ νά λειτουργήσῃ ὡς «παράθυρο τῆς Ανατολῆς πρὸς τὴ Δύση», ὡς τόπος μελέτης τῆς ζωῆς καί τῆς θεολογίας τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς ὄχημα προαγωγῆς τῶν διορθοδόξων σχέσεων, τῆς προετοιμασίας τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ οἰκουμενικοῦ πνεύματος, τοῦ διαχριστιανικοῦ καί τοῦ διαθρησκευτικοῦ διαλόγου. Ἐδῶ ἐστεγάσθη ἡ Γραμματεία ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου, ἐδῶ συνήλθον αἱ πέντε Προσυνοδικαί Πανορθόδοξοι Διασκέψεις, ἐδῶ ἐπραγματοποιήθη, κατὰ Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 2016, ἡ καθοριστικὴ διὰ τὴν σύγκλησιν τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου Σύναξις τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων. Ἐδῶ φυλάσσεται τὸ Ἀρχεῖον τῆς πορείας πρὸς τὴν Σύνοδον, αἱ ἐκδόσεις τοῦ Ὁρθοδόξου Κέντρου καί ἄλλα μοναδικὰ καί πολύτιμα στοιχεῖα καί τεκμήρια τῶν διορθοδόξων καί διαχριστιανικῶν σχέσεων εἰς τὴν ἐποχὴν μας.

Ἡ πολυδιάστατος συμβολὴ τοῦ Ὁρθοδόξου Κέντρου ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὸ μοναδικὴν θέσιν εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐν Σαμπεζύ συνεζητήθη, ἐνεκρίθη, ὑπεγράφη ἀπὸ τὰς δεκατέσσαρας Ὁρθοδόξους Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας καί παρεπέμφθη εἰς τὴν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον τό κείμενον «Ἡ ἀποστολὴ τῆς

Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον. Ἡ συμβολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφοσύνης καί τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν, καί ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καί λοιπῶν διακρίσεων», κείμενον, τό ὅποιον ἀποτέλεσε πηγὴν καί ἔμπνευσιν διὰ τὴν Ἐγκύκλιον καί τό Μήνυμα τῆς Συνόδου, μέ θαρραλέας καί ἄκρως ἐπικαίρους τοποθετήσεις ἐνώπιον τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν θεμάτων, τῶν παραβάσεων τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν ἐκρήξεων θρησκευτικοῦ φονταμενταλισμοῦ.

Πέραν τούτων, εἰς τό Κέντρον ὠργανώθησαν διεθνῆ συνέδρια καί σεμινάρια, τά ὅποια ἠσχολήθησαν μέ τὴν ἱστορίαν, τόν πολιτισμόν, τὴν σύγχρονον μαρτυρίαν τῆς Ὁρθοδοξίας καί τὴν συνάντησίν της μετὰ τοῦ λοιποῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἀπό δέ τοῦ ἔτους 1996, λειτουργεῖ εἰς τό Ὁρθόδοξον Κέντρον τό Ἰνστιτοῦτον Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν Ὁρθοδόξου Θεολογίας, ἐν ἀκαδημαϊκῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων Φριβούργου καί Γενεύης. Εἰς τό Ἰνστιτοῦτον σπουδάζουν ἀπόφοιτοι Θεολογικῶν Σχολῶν ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν νά γνωρίσουν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν, καί τὴν Προτεσταντικὴν θεολογίαν. Ἡ γνωριμία, καθὼς καί οἱ προσωπικοὶ δεσμοί, οἱ ὅποιοι σφυρηλατοῦνται μεταξύ τῶν σπουδαστῶν, ἀναδεικνύονται πολλαπλῶς χρήσιμοι διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας, καθ' ὅσον οἱ ἀπόφοιτοί μας, κατὰ κανόνα, καταλαμβάνουν ἐπιτελικὰς θέσεις εὐθύνης εἰς τὰς τοπικὰς Ἐκκλησίας. Ὅλοι αἱ ἐκκλησιαστικά, θεολογικά, πολιτιστικά καί οἰκουμενικά δράσεις τοῦ Κέντρου διέπονται ἀπὸ πνεῦμα ἀνοικτοσύνης, συνεργασίας, προαγωγῆς τοῦ διαλόγου καί ἐκπροσωποῦν καί ἐκφράζουν τό ἦθος καί τὴν καλὴν μαρτυρίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῷ κόσμῳ.

Τό Ὁρθόδοξον Κέντρον ἀποτελεῖ ἐπίσης πυρῆνα τῆς Ὁρθοδόξου λατρευτικῆς ζωῆς ἐν Γενεύῃ. Ἐδῶ ἐδρεύουν τρεῖς ἐνορία: Ὁ Ἱερός Ναός τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου εἶναι τό πνευματικόν κέντρον τῶν ἑλληνοφώνων Ὁρθοδόξων, ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη τῶν γαλλοφώνων, ἐνῶ, παραπλεύρως τῆς αἰθούσης εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκόμεθα, λειτουργοῦνται οἱ ρουμανόφωνοι πιστοί. Ὅντως, τό Ὁρθόδοξον Κέντρον εἶναι σημεῖον ἀναφορᾶς διὰ τὰ ἐκκλησιαστικά δρώμενα τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὴν Γενεύην.

Εὐχαριστοῦμεν, ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, κυρία

Πρόεδρε, τὴν Ἑλληνικὴν Πολιτείαν διὰ τὴν θαρρύνουσαν στήριξιν τοῦ θεσμοῦ. Ὑπενθυμίζομεν εὐγνωμόνως, ὅτι τὸ Ὀρθόδοξον Κέντρον ἐπεσκέφθησαν καὶ ἐτίμησαν οἱ αἰμίμηστοι Προκάτοχοι τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, Κωνσταντῖνος Τσάτσος, κατὰ μῆνα Μάρτιον τοῦ 1980, καὶ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδίου ἔτους, ἓνα μῆνα μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν Προεδρικῶν καθηκόντων του.

Πολλὰς εὐχαριστίας, ἐκ μέσης καρδίας, ἀπευθύνομεν πρὸς Ὑμᾶς διὰ τὴν σημερινὴν παρουσίαν Σας ἐνταῦθα, ἢ ὅποια μᾶς τιμᾶ ἑξόχως καὶ προβάλλει τὸ ἔργον καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἱστορικοῦ τούτου θεσμοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ὡς εὖ παρέστηκε!

**Address by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew
at the WCC Town-Hall Discussion
on Interfaith Dialogue, Climate Change, and Refugee Displacement
(December 12, 2023)**

Distinguished colleagues and congregants,
Beloved organizers and participants,

Celebrating the 75th anniversary of the United Nations Universal Declaration of Human Rights, it is a special privilege to attend and address this unique assembly of religious leaders, devout citizens, and people of goodwill, in our shared concern and prayerful objective to consider ways of responding to urgent challenges in a world where uncertainty seems to be the only sure reality faced by so many of our brothers and sisters across the planet.

Climate change and the refugee crisis are no longer an external or remote possibility, far removed from our daily attention and responsibility. They are immediately and profoundly affecting our lives, our careers, and our lifestyles. We no longer have the false luxury of ignorance or indifference. We are now either directly contributing to the problem or else decidedly committed to a solution.

One of the lessons that we learned during the recent pandemic—albeit in a very painful and certainly involuntary manner—is that no one is saved alone; no one is saved unless everyone is saved. The threats that our world is currently facing can only be addressed and overcome in collaboration. And this is where the dialogue and partnership of religious communities proves to be essential and vital. Because whether we are speaking of Covid-19, climate change, or the refugee predicament, we are certainly dealing with unprecedented challenges. This is why we even refer to them as crises, which is a Greek term that signifies a pronouncement of “judgment” —precisely because we are measured by the way we respond to these circumstances inasmuch as they are turning points or phenomena that definitively shape our lives. In fact, while the coronavirus may involve medicine, and pollution may involve science, and immigration may involve policy, the way we respond to and choose to resolve these challenges is exactly where faith and religion should be involved.

As you will be aware, throughout our ministry over the last decades,

we have repeatedly underlined that—as the distinctive and defining issue of our time—global warming has become the greatest threat to our planet and its population. The growing but neglected toll from rising global temperatures will undoubtedly and undeniably eclipse the current number of deaths from all the infectious diseases combined if climate change is not constrained. Environmental sustainability will only be achieved through drastic lifestyle changes that we must make. That is why we have persistently and consistently underlined that climate change primarily constitutes a spiritual and ethical issue—not only a governmental or technological problem, as if it was merely one in a long list of dilemmas confronting politicians in particular and people in general.

What religious leaders must always remember and consequently remind civic leaders is that there is no way of endlessly manipulating our environment and its resources that comes without cost or consequence—material and human. We are—as we know very well today, and as mystics have taught very clearly through the ages—intimately and inseparably bound up with the history, present, and destiny of our world.

However, in order to appreciate such a worldview—which is ultimately a worldview of frugality and simplicity, of gratitude and generosity—we must acknowledge the world as larger than ourselves and our interests; in other words, we must adopt a spirit of honesty and humility. We must be prepared to look at options and solutions that affect us personally and not just other people. Unfortunately, so often, we are convinced that solving the ecological crisis is a matter of acting differently or living more sustainably. But we should never forget that it is our very options and actions that led us to this mess in the first place.

Paradoxically, then, the answer may lie not so much in doing something as in doing nothing; which brings us to the importance of silence and meditation. First, we must stop what we are doing and reflect. First, we must learn to listen and understand how we have reached this crisis. First, we must accept our sinfulness toward the planet and other people so that we can acknowledge the need for repentance—which involves a literal and radical change of mind, heart, and behavior. This is the way of the prophets; this is the way of the mystics; and this is the way of those who realize that “the earth is the Lord’s and all the fullness thereof” (Psalm 24.1).

And this is why our moment of silence is the most appropriate action in this chapel today. Let us, therefore, beseech God to be merciful and com-

passionate on us and His people, especially those in need and displaced. Let us imagine a world where peace and justice prevail, where violence and discrimination are dispelled, where human rights and human dignity are effectively protected. And let us open our hearts to solidarity with refugees as well as to respect and protect the unique gift of God's creation that we are called to transmit to our children.

**Address by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew
at the Global Refugee Forum**

(Geneva, December 13, 2023)

“A new command I give to you: Love one another. As I have loved you, so you must love one another. By this everyone will know that you are my disciples...” (John 13:34-35)

Esteemed participants of the “Global Refugee Forum,”

As a Christian, to love our neighbor is not a preference, recommendation, nor even an option, but it is a command. We make this humble address today to draw attention to the continuous needless loss of our brothers and sisters, our fellow human beings, the other, the refugee.

We must call to attention not the symptom, that is the displacement of peoples, but the root causes, and they are many. War, disease, lack of clean water and food, climate change, and economic disparity continue to make nations and whole continents into wastelands of death and forced migrations.

A refugee is a person who has come to our door in seek of refuge, but do we ask: “Why my brothers and sisters have you left your homes? The places you were born in, grew in, played and learned in? Why do you leave behind all that you first loved and all that first loved you?” And should a refugee succeed to escape from their personal hell, what is our response? What are our promises and guarantees?

For we all know that, in a large or a small way, all the same, we have caused these crises, we have benefited at the expense of others suffering. We have seen the reflection of a society that only consumes and leaves behind her not only physical rubble, but the ruins of the human soul. Unfortunately, we continue to debase life, to blind ourselves from the truth. Unless we drastically change, unless we end the illegal transfer of weapons, the trafficking of peoples, the promotion of biological warfare, crimes against humanity, and all form of abuses of the incarnate image of God, the human being.

We have been on Lesbos in 2016, along with our brothers His Holiness Pope Francis and His Beatitude Archbishop Hieronymos of Athens, and touched the hands of and shared a common meal with those who fled war and risked their lives at sea. We have been to the borders of Ukraine and

Poland, in 2022, and looked into the eyes of those who have seen war and destruction. We have seen our own families and friends, our compatriots from our home-island of Imvros, scattered in 1964 to all the corners of the earth after forced displacement. And yet we come to this beautiful city of Geneva, surrounded by her white snowcaps, her quiet forests and her picturesque lake *Léman*, forcing each of us to reflect on the peace that nature offers. We have traveled from the Martyric Church of Constantinople to call on all of you: let not the voice of our brother go unheard, let not our answer to God in the face of injustice be, that we were not our “brother’s keeper.”

Therefore, let us look beyond the terminology, refugees-migrants-asylum seekers-internally displaced peoples; let us look beyond the colour of their skin, the creed or faith they adhere to; and let us see the eyes of God’s human creation, transforming these crises to an opportunity for building bridges, for practicing solidarity, for changing hearts.

Thank you for your kind attention!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν Ἀκολουθίαν τελετῆς ὑπογραφῆς τῆς Πατριαρχικῆς καὶ
Συνοδικῆς Πράξεως
ἐντάξεως Ἁγίων εἰς τὸ Ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας
(Φανάριον, 18 Δεκεμβρίου 2023)**

Τερώτατοι καὶ Θεοφιλέστατοι ἀδελφοὶ Τεράρχαι,
Ἐξοχώτατοι,
Εὐλαβέστατοι κληρικοὶ καὶ μονασταί,
Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
Τέκνα ἐν Κυρίῳ εὐλογημένα,

Ἀγάλλεται ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, ὑποδεχομένη μετὰ τιμῆς καὶ ἐν Χριστῷ ἀγάπης πάντας ὑμᾶς, τοὺς τιμιωτάτους καὶ ἀγαπητούς ἀδελφούς Ἀρχιερεῖς, τοὺς εὐλαβεστάτους κληρικούς καὶ τοὺς μοναστάς καὶ τὰ πιστὰ καὶ φιλόχριστα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, εἰς λειτουργικὴν σύναξιν ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου καὶ εἰς τὴν Ἀκολουθίαν τελετῆς ὑπογραφῆς τῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς ἐντάξεως εἰς τὸ Ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τριῶν νέων Ἁγίων: τῆς Ὁσίας Γεροντίσσης Γαβριηλίας τῆς Κωνσταντινουπολιτίσσης καὶ τῶν Ὁσίων Πατέρων ἡμῶν Ἀθανασίου Χαμακιώτου καὶ Γερβασίου Παρασκευοπούλου.

Πάντοτε ὅταν ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι εἰσερχώμεθα εἰς τοὺς ναοὺς μας, ἔχομεν τὴν ἐμπειρίαν τοῦ «οἴκου» καὶ τῆς «πατρίδος», περιστοιχισμένοι ἀπὸ τοὺς Ἁγίους καὶ τοὺς Μάρτυρας τῆς πίστεως, πού εἶναι «συγγενεῖς καὶ συμπολίται» μας. Ἀνήκουν οἱ Ἅγιοι εἰς τὴν «μέλλουσαν πόλιν», τὴν οὐράνιον Βασιλείαν, ἢ ὅποια εἶναι ἡ ἀληθινὴ πατρίς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ «οὐρανοπολίτου», κατά τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν αὐτοῦ. Αὐτὸ εἶναι τὸ βαθύτερον νόημα τῆς φράσεως «Ἐν τῷ ναῷ ἐστῶτες τῆς δόξης Σου, ἐν οὐρανῷ ἐστάναι νομίζομεν».

Σᾶς καλωσορίζομεν ἐγκαρδίως, πάντας ὑμᾶς τοὺς ἐλθόντας ἐκ Πατρῶν, ἐκ τῆς Τεραῆς Μητροπόλεως Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καὶ Ὠρωποῦ, ἐκ τῆς νήσου Λέρου καὶ ἐξ ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὄχι μόνον, ἐδῶ εἰς τὸ Φανάριον, τὸ ἱστορικὸν Κέντρον τῆς Ὀρθοδοξίας, ὅπου φυλάσσονται ἀνυστάκτως αἱ πατρῶαι παραδόσεις, τὰ ὅσα καὶ τὰ ἱερά τοῦ Γένους. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἔχει εὐαίσθητον

οὗς διά τούς κραδασμούς τῆς ἱστορίας, γνωρίζει νά καταγράφη τās ἀναζητήσεις τοῦ ἀνθρώπου κάθε ἱστορικής περιόδου καί νά ἀπαντᾷ εἰς αὐτάς. Ἐχει βάλει τήν σφραγίδα του εἰς τόν πολιτισμόν καί, χάριτι τοῦ πανσθενοῦς καί παντεπόπτου Θεοῦ, τῆς Παναγίας τῆς Παμμακαρίστου καί πάντων τῶν Ἁγίων, θά συνεχίση νά μαρτυρῆ καί εἰς τό μέλλον περὶ τῆς ἐλθούσης χάριτος καί τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος.

Δοξολογοῦμεν καί εὐχαριστοῦμεν τόν Θεόν τοῦ ἐλέους διά τὰ οὐράνια καί σωτηριώδη δωρήματα Αὐτοῦ πρὸς τόν λαόν Του, πρὸς τήν Ἐκκλησίαν καί τό Γένος. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ κιβωτός τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καί τῶν τιμαλφεστάτων ἀξιών, αἱ ὁποῖαι συγκροτοῦν τήν ταυτότητά μας. Εἶναι ἀδύνατον νά κατανοήσωμεν τήν ἰδιοπροσωπίαν μας ἄνευ ἀναφορᾶς εἰς τήν Ὁρθοδοξίαν καί τήν ἱστορίαν της, οὔτε βεβαίως δυνάμεθα νά φαντασθῶμεν τό μέλλον μας χωρίς τήν καθοριστικὴν παρουσίαν τῆς παραδόσεώς της καί χωρίς τήν διαφύλαξιν τῶν ἀξιών της. Ἀποκομμένοι ἀπό τās πνευματικὰς μας ρίζας δέν θά ἐπιβιώσωμεν.

Ὅντως πανέοργος, λαμπροτάτη καί ὑπερευλογημένη ἡ ἡμέρα αὕτη διά τόν λαόν τοῦ Θεοῦ, ἡ ζωὴ καί ἡ εὐσέβεια τοῦ ὁποῖου ἐμπλουτίζεται διά τῶν τριῶν νέων Ἁγίων, τούς ὁποίους ἐδωρήσατο εἰς τήν Ἐκκλησίαν ἡ αἰείρευτος χάρις τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνουμένου Θεοῦ. «Ὁ ἅγιος εἶναι ὁ 'τόπος' ἐνοικήσεως τοῦ Θεοῦ ἢ ὁ ναός τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός ἀναπαύεται στούς ἁγίους, ὅπως καί οἱ ἅγιοι στόν Θεό. Οἱ ἅγιοι ἀντανακλοῦν τόν Θεόν στόν κόσμον, καί ὁ Θεός γίνεται 'θαυμαστός ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ'. Ὅ,τι προσφέρει ὁ Θεός στόν κόσμον, ὅ,τι δόθηκε στήν Ἐκκλησία ἐν Χριστῷ καί διατηρεῖται μέ τήν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθίσταται ἐμπειρικά προσιτό στά πρόσωπα τῶν ἁγίων», σημειώνει θεολογικώτατα ὁ Ἐντομολογιώτατος καθηγητής Γεώργιος Μαντζαρίδης (*Ὀδοιπορικό θεολογικῆς ἀνθρωπολογίας*, Ἅγιον Ὄρος, 2005, σ. 309). Ἡ παρουσία καί μαρτυρία τῶν Ἁγίων διατρέχει τήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀπ' ἀρχῆς καί μέχρι τῆς σήμερον. «Μέ τὰ βήματα τῶν Ἁγίων» θά συνεχίση νά πορεύεται ὁ λαός τοῦ Θεοῦ καί πρὸς τό μέλλον.

Ἡ τιμὴ τῶν Ἁγίων ἀνήκει εἰς τόν πυρήνα τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί εὐσεβείας. Οἱ Ἅγιοι εἶναι ζῶσαι εἰκόνες τῆς Βασιλείας τῶν Ἐσχάτων, ἡ ὁποία, ὅπως γράφει ὁ μακαριστός π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν, εἶναι «πληρότης ζωῆς, πληρότης χαρᾶς, πληρότης γνώσεως» (*Πιστεύω*, Ἀθήνα 1998, σ. 129). Ἁγιότης εἶναι μία ἄλλη λέξις διά τήν ἐν Χριστῷ ζωὴν, διά τήν κλήσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπον

καί διά τόν ἐν Αὐτῷ αἰώνιον προορισμόν μας. Προσφυῶς λέγεται ὅτι οἱ Ἅγιοι ἐκπροσωποῦν «τό Ὁρθόδοξον δέον περί τοῦ ἀνθρώπου». Μέσα εἰς ἕνα κόσμον, ὁ ὁποῖος «προσδίδει μεγάλην σημασίαν εἰς ἐντελῶς ἀσημαντα πράγματα», οἱ Ἅγιοι μᾶς παραπέμπουν εἰς τό «ἐν, οὗ ἔστι χρεία» (Λουκ. ι', 42), προσανατολίζουσαν τοὺς πιστούς πρὸς τὰ καιρία τῆς ζωῆς.

Εἰς τοὺς Ἅγίους προστρέχομεν διά νά εὐλογηθῇ ἡ ζωὴ μας, διά νά εὐρωμεν παραμυθίαν εἰς τὰς θλίψεις μας. Αἱ ἔορταί καί αἱ πανηγύρεις τῶν εἶναι σταθμοὶ πνευματικῆς καί κοινωνικῆς ἀνακαινίσεως, ἐνσταλάζουσαν εἰς τὴν ζωὴν τῶν πιστῶν γεῦσιν Ἀναστάσεως. Οἱ ναοὶ καί τὰ ἐξωκκλήσιά των, αἱ ἱεραὶ εἰκόνες καί τὰ τίμια λείψανά των εἶναι πηγὴ ἀγιασμοῦ καί ἰάσεων παντοδαπῶν, χαρᾶς καί ἐλπίδος. Οἱ Ἅγιοι μεσιτεύουσαν πρὸς Κύριον δι' ἡμᾶς καί διά τὴν σωτηρίαν μας.

Εἰς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον, καί ὄχι μόνον εἰς αὐτόν, προκαλεῖ ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἢ λαμπρότης, ἢ ἔκρηξις χαρᾶς καί ὁ πανηγυρικός τρόπος μέ τόν ὁποῖον τιμᾶται εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν ἢ μνήμη τῶν Ἁγίων καί τῶν Μαρτύρων, πλήρης ἀναστασίμου φωτός καί εὐφροσύνης, συμφώνως πρὸς τό πνεῦμα τῆς περιγραφῆς τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἀρχιδιακόνου καί Πρωτομάρτυρος Στεφάνου εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (Πράξ. ζ', 55 – 56). Ἐντυπωσιακόν εἶναι ἐπίσης τό γεγονός ὅτι πολλοὶ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι πρὸς τοὺς μάρτυρας ἀρχίζουσαν μέ τό «Χαίροις ...».

Τιμαλφέστατον δῶρον τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν λαόν του, ἀπτήν μαρτυρίαν καί ἀπόδειξιν διά τό «πόσους καί οἶους καρπούς συνήγαγε πρὸς ζωὴν αἰώνιον ἢ τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσία, καί ἢ τοῦ Παναγίου Πνεύματος δύναμις» (Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ὁμιλία ΚΕ' εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων, PG 151, 329), ἀποτελοῦσαν ἢ Ὁσία Μήτηρ ἡμῶν Γαβριηλία καί οἱ Ὅσιοι καί θεοφόροι Πατέρες Ἀθανάσιος Χαμακιώτης καί Γεργάσιος Παρασκευόπουλος.

Σάρξ ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς Ἐκκλησίας ἢ Ὁσία Γερόντισσα Γαβριηλία ἢ Κωνσταντινουπολίτισσα, ὁμοῦ μέ τὰς πολλὰς Ἁγίας γυναῖκας, τὰς ὁποίας τιμᾶ ἡ Ἐκκλησία μας, ὑπενθυμίζει ὅτι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ «οὐκ ἐνὶ ἄρσεν καὶ θῆλυ» (Γαλ. γ', 28), ἀλλὰ «καινὴ κτίσις». Ἡ Ἁγία ἐξήγγειλε θυσιαστικῶς ἔργω καί λόγῳ, ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς, τό Εὐαγγέλιον τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου, ἀναδειχθεῖσα πρότυπον θυσιαστικῆς ἀγάπης καί ἀλληλεγγύης, ἄγγελος χαρᾶς καί ὑπόδειγμα φιλανθρωπίας καί συμπαθείας, ὑπενθυμίζουσα διά τῆς ζωῆς τῆς ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι ἄθροισμα ἀτόμων, ἀλλὰ κοινωνία

προσώπων, κοινωνία σχέσεων και αγάπης.

Οί Ὅσιοι καί Θεοφόροι Πατέρες ἡμῶν Ἀθανάσιος Χαμακιώτης καί Γερβάσιος Παρασκευόπουλος, εὐλογημένοι ἄνωθεν διά τοῦ χαρίσματος τῶν θαυμάτων καί τῆς θυσιαστικῆς αγάπης, πρὶν ἐγγραφοῦν ἐπισήμως εἰς τὰς δέλτους τῶν Ἁγίων εἶχον ἤδη ἐγχαραχθῆ ὡς ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν.

Ὁ Ὅσιος Ἀθανάσιος, ὁ ἀσκητικός καί φιλόανθρωπος, ὁ μύστης τῆς χαρισματικῆς ἐμπειρικῆς θεολογίας καί ἐκφραστῆς τοῦ γνησίου Ὁρθοδόξου ἠθους, ὁ ἄνωθεν πεπρωικισμένος μέ προορατικόν χάρισμα, ὑπῆρξε διά τούς Μαρουσιῶτες ὁ ἅγιος Πνευματικός τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Νερατζιωτίσσης, ὁ εὐσπλαχνος καλός Σαμαρείτης κατά τήν ἐπώδυνον περίοδον τῆς τριπλῆς Κατοχῆς καί τοῦ ἀδελφοκτόνου Ἐμφυλίου.

Ὁ Ὅσιος Γερβάσιος, ὁ ἄγγελος τῶν Πατρῶν, ἐν καιροῖς κλύδωνος, ὁ πεπαιδευμένος θεολόγος, ὁ ἰδρυτής κατηχητικῶν σχολείων καί παιδικῶν κατασκηνώσεων, διεκρίθη διά τόν ἔνθεον ζῆλον καί τήν ταπεινοφροσύνην του, διά τό πολυσχιδές ἐκκλησιαστικόν, πνευματικόν, ποιμαντικόν καί φιλόανθρωπικόν του ἔργον, καταλιπών τοῖς πᾶσι καί ἐν παντί, ἀνεξίτηλον φήμην ἀγίου καί χαρισματικοῦ ἀνδρός.

Ἡ ἐπίσημος σημερινή τελετή ἀποτελεῖ διά τήν Ἐκκλησίαν ἀφορμὴν εὐχαριστίας πρὸς τόν πάνδωρον Κύριον, τόν διηνεκῶς χαριζόμενον εἰς τόν λαόν Του τούς Ἁγίους καί τούς Μάρτυρας, προτυπώσεις τῆς «κοινῆς Βασιλείας» καί πρότυπα μιμήσεως διά τούς πιστούς. Καί οἱ τρεῖς νέοι Ἅγιοί μας εἶναι ζῶσαι καί χαριτόστεπτοι εἰκόνες τοῦ φιλοθρώπου Θεοῦ, ὁ ὅποιος καλεῖ τόν ἄνθρωπον εἰς κοινωνίαν τῆς αγιότητός Του ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Του, τῇ «κοινωνίᾳ τῶν Ἁγίων».

Τιμιώτατοι ἀδελφοί καί προσφιλέστατα τέκνα,

Ἡ 18η Δεκεμβρίου, ἡμέρα μνήμης τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Σεβαστιανοῦ, συνδέεται δι' ἡμᾶς ἀπό τοῦ ἔτους 1973, μέ ἕν καθοριστικόν γεγονός τῆς ζωῆς καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας μας: τήν ἐκλογὴν μας εἰς Μητροπολίτην Φιλαδελφείας, ἀπό τῆς ὁποίας συμπληροῦνται σήμερον πενήντα συναπτά ἔτη ἀκριβῶς. Δι' ἡμᾶς δέν ὑφίσταται καταλληλότερος τρόπος ἑορτασμοῦ τοῦ χρυσοῦ αὐτοῦ ἰωβηλαίου, παρά ἐν ἐκκλησίαις, ἐν λειτουργικῇ συνάξει, ὁμοῦ μετά προσφιλῶν ἀδελφῶν καί συγκυρηναίων Ἱεραρχῶν καί τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, προκειμένου νά ἀναπέμψωμεν αἶνον καί δοξολογίαν πρὸς τόν Τριαδικόν Θεόν διά τήν μεγάλην αὐτῆν εὐεργεσίαν Του πρὸς τό ταπεινόν πρόσωπόν μας.

Αναπολούμεν καί ἀνατρέχομεν μέ τήν σκέψιν καί τήν καρδίαν μας εἰς ἐκείνην τήν Τρίτην, 18 Δεκεμβρίου 1973, ὅταν, ὡς ἄλλος Τιμόθεος, ἠκούσαμεν καί ἡμεῖς τό Παύλειον «μηδεῖς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω» (Α΄ Τιμ. δ΄, 12), λαβόντες, παρά τοῦ ἀλησμονήτου πνευματικοῦ μας πατρός, ἀειμνήστου Μητροπολίτου Χαλκηδόνος Μελίτωνος, τό ἄγγελμα τῆς εἰς Μητροπολίτην Φιλαδελφείας ἐκλογῆς μας εἰς τήν ἡλικίαν τῶν τριάκοντα τριῶν ἐτῶν. Μέ μεγάλην συγκίνησιν μιμνησκόμεθα τοῦ ὀνόματος τοῦ αἰοδίου Προκατόχου μας Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, τοῦ σεμνοῦ Προκαθημένου τῆς ἀγάπης καί τῆς καταλλαγῆς, ὁ ὅποιος, κατ' ἰδίαν αὐτοῦ φιλοτιμίαν καί προαίρεσιν, προέτεινε πρὸς το ἱερόν σῶμα τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τήν ἀνύψωσιν τοῦ Ἀρχιμανδριτοῦ Βαρθολομαίου Ἀρχοντάνη, Διευθυντοῦ τοῦ νεοσυστάτου τότε Ἰδιαιτέρου Γραφείου του, εἰς τήν Μητροπολιτικήν ἀξίαν. Αἰώνια Αὐτοῦ ἡ μνήμη καί ἄληστος, καθὼς καί τῶν μακαριστῶν Συνοδικῶν παρέδρων, διὰ τῆς κανονικῆς ψήφου τῶν ὁποίων ἀνεδείχθημεν Μητροπολίτης Φιλαδελφείας, καί διὰ τήν ἀνάπαυσιν τῶν ψυχῶν τῶν ὁποίων ἐτελέσαμεν πρὸ ὀλίγου Τρισάγιον.

Ποτέ δέν ἐθεωρήσαμεν τήν ἐκλογήν μας αὐτήν ὡς δῆθεν ἐπιβράβευσιν διὰ τήν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀνατεθέντων εἰς ἡμᾶς καθηκόντων. Ἀντιθέτως, ἀπό τήν πρώτην στιγμήν, τήν ἀντελήφθημεν ὡς χρέος καί εὐθύνην διακονίας τῆς Μητρός Ἐκκλησίας μετά μεγαλυτέρας ὑπευθυνότητος, ζήλου καί ἐργατικότητος, ἐν ταπεινώσει πάντοτε καί πιστότητι καί ὑπακοῇ πρὸς αὐτήν. Ἡ δέ ἐπακολουθήσασα, ὀλίγους μῆνας ἀργότερον, εἰσοδος καί συμμετοχή ἡμῶν εἰς τήν Ἁγίαν καί Ἱεράν Σύνοδον ὑπὸ τήν ιδιότητα τοῦ Συνοδικοῦ παρέδρου ἦτο ἐγγραφὴ εἰς ἓν πραγματικόν πανδιδακτήριον, τό μεγαλύτερον Πανεπιστήμιον εἰς τό ὁποῖον ἐφοιτήσαμεν ποτέ, καθὼς μᾶς ὠλοκλήρωσε ἐκκλησιολογικῶς καί συνέβαλε καθοριστικῶς εἰς τήν προετοιμασίαν μας διὰ τήν ἀνάληψιν τῶν Πατριαρχικῶν εὐθυνῶν, μετά ἀπό δεκαοκτῶ ἔτη.

Μᾶς συγκλονίζει ἀκόμη καί σήμερον ἡ ἐμπιστοσύνη τήν ὁποίαν ἐπέδειξαν τότε ὁ Πατριάρχης Δημήτριος, ὁ Γέροντάς μας καί τά λοιπὰ μέλη τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς ἓνα νέον κληρικόν, τόν ὁποῖον κατέστησαν Ἐπίσκοπον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καί συνδιοικητὴν τῶν ἱερῶν ὑποθέσεων αὐτῆς. Ὅπως δέ εἶναι φυσικόν, τό παράδειγμά των αὐτό ἐνεχαράχθη βαθέως ἐντός μας καί ἀπετέλεσε γνώμονα καί τῶν ἰδικῶν μας ἐπιλογῶν διὰ τήν στελέχωσιν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, κατὰ τήν διάρκειαν τῶν τριάκοντα δύο ἐτῶν ταπεινῆς Πατριαρχείας μας, διὰ

ταλαντούχων καί φερελπίδων κληρικῶν, τούς ὁποίους καί ἐτιμήσαμεν διά τῆς προαγωγῆς των εἰς ἐπιτελικάς θέσεις τῆς Πατριαρχικῆς διοικήσεως, παρὰ τό νεαρόν τῆς ἡλικίας των. Τό αὐτό ἰσχύει παρ' ἡμῖν καί διά τάς Ἀρχιερατικές ἐκλογάς. Ὅπως ἔχομεν ἀναφέρει καί εἰς τό παρελθόν, «αἱ ἀνάγκαι τῆς Ἐκκλησίας προσδιορίζουν τό ἔάν καί τό πότε μιᾶς Ἀρχιερατικῆς ἐκλογῆς». Αὐτό ἐβίωσαμεν ἡμεῖς! Αὐτό πιστεύομεν! Αὐτό πράττομεν, πρὸς δόξαν Χριστοῦ καί τῆς Ἁγίας Αὐτοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τηροῦντες τήν παρακαταθήκην ἣν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Προκατόχου μας.

Πεντήκοντα ἔτη παρήλθον καί ὁμως ἤχοῦν ἀκόμη εἰς τά ὦτα μας οἱ νουθετήριοι λόγοι Του κατὰ τό ἐόρτιον γεῦμα μετά τήν εἰς ἐπίσκοπον χειροτονίαν μας, τήν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1973: «Ἀντί πολλῶν καί ὑπερβολικῶν λόγων, πατριαρχικῶς ἐπιθυμοῦμεν, ἵνα κατὰ τήν στιγμήν ταύτην, τήν ὄντως ἱεράν, ἀπευθύνωμέν σοι, Ἰερώτατε Μητροπολίτα Φιλαδελφείας, τόν λόγον ἐκεῖνον, ὃν ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τήν κλεῖν τοῦ Δαυῖδ, ὁ ἀνοίγων καί οὐδεὶς κλείσει, καί κλείων καί οὐδεὶς ἀνοίξει' (Ἀποκ. γ', 7) εἶπέ ποτε τῷ προκατόχῳ σου, τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἐκκλησίας: 'οἶδά σου τά ἔργα', ἤτοι γινώσκω σε, καί λοιπόν, ἐν γνώσει 'δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωγμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλείσαι αὐτήν' (Ἀποκ. γ', 8). Ὅμως, ὁ ἅγιος καί ἀληθινός, συνεχίζων λέγει σοι: 'μικράν ἔχεις δύναμιν', λέγων δέ τοῦτο ἐννοεῖ - καί ἐπιθυμοῦμεν νά τονίσωμέν σοι τοῦτο - ὅτι δεόν ἵνα θεωρῆς πάντοτε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τήν σὴν δύναμιν, ὅση αὐτή καί ἂν ἦ, μικράν, εἶναι δέ αὐτή ὄντως πάντοτε μικρά ἔναντι τοῦ Θεοῦ· ἐν τῇ αὐτοσυνειδησίᾳ δέ τῆς σμικρότητος αὐτῆς τελετουργεῖ καί θαυματουργεῖ, ὡς παρὰ Παύλῳ, ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου. Τήν οἰανδήτινα ἐν σοὶ δύναμιν, ἀδυναμίαν καί ἀσθένειαν ἔναντι τοῦ Θεοῦ πάντοτε λογιζόμενος καί τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ συνεχῶς παραδιδόμενος θά δυνηθῆς, ὅπως καί ἐφεξῆς, ὡς Ἐπίσκοπος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, νά συνεχίσῃς τήν ἣν ἔδωκας ἄχρι τοῦδε μαρτυρίαν κατὰ τόν λόγον τοῦ ἀγίου καί ἀληθινοῦ, τόν ἐπιμαρτυροῦντα σοι σήμερον ὅτι, 'ἐτήρησάς μου τόν λόγον καί οὐκ ἠρνήσω τό ὄνομά μου' (Ἀποκ. γ', 8). Οὕτω τηρήσεις τόν λόγον Ἐκεῖνου καί οὐκ ἀρνηθῆς τό ὄνομά Του».

Εἰς ἀπάντησιν πρὸς τόν Πατριάρχη Δημήτριον ἐπιθυμοῦμεν, ἐνώπιον Θεοῦ καί ὄλων ὑμῶν, νά ἀνανεώσωμεν τήν ὑπόσχεσιν τήν ὁποῖαν ἐδώκαμεν κατὰ τήν ἡμέραν ἐκείνην: «Οὐδέν ἔχω ὅπερ δέν ἔλαβον παρὰ τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τήν Ἐκκλησίαν ἐπομένως, ὀφείλω τά πάντα καί ἐπὶ πλέον εὐγνωμοσύνην καί ἀφοσίωσιν καί σεβασμόν καί

πιστότητα καὶ ὑπακοήν ἄχρι θανάτου... εἰ δὲ καὶ δεήσει, καὶ θανάτου σταυροῦ». Θὰ συνεχίσωμεν ἔδραϊοι τὴν ταπεινὴν διακονίαν μας, φυλάσσοντες Θερμοπύλας, δι' ὅσον χρόνον θέλει ὁ Θεός. Εἰς Ἐκεῖνον χρεωστοῦμεν τὰ πάντα! Ἐκεῖνον διακονοῦμεν καὶ λατρεύομεν! Εἰς Ἐκεῖνον ἐμπιστευόμεθα καὶ τὰ μελλούμενα... «Γενηθῆτω τό θέλημά Του», νῦν καὶ ἀεὶ!

Ἐμεῖς πορευόμεθα διὰ μέσου τοῦ δράματος τῆς ἱστορίας μέ στόχον τὴν Ἀνάστασιν. Ἄλλωστε, ἅπαντες οἱ ἐν Φαναρίῳ καὶ οἱ ἐκ Φαναρίου γνωρίζομεν καλῶς ὅτι χωρὶς Θαβώρ καὶ χωρὶς Γολγοθᾶν δέν ὑπάρχουν τό φῶς καὶ ἡ ἀγαλλίασις τῆς Ἀναστάσεως. Ἀπό τῆς Μεταμορφώσεως διὰ τῆς Σταυρώσεως φθάνομεν εἰς τὴν Ἀνάστασιν. «Ἴδου γάρ ἤλθε διὰ τοῦ Σταυροῦ χαρὰ ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ...» Καὶ κατὰ τὴν εὐσημον ταύτην στιγμήν ἐνθυμούμεθα τοὺς σοφοὺς λόγους τοῦ ἀνεπαναλήπτου Γέροντός μας, ὁ ὁποῖός μας προειδοποιεῖ διαρκῶς διὰ τὸν κίνδυνον τοῦ θανατηφόρου πειρασμοῦ νὰ θεωρήσωμεν ἰδικὴν μας τὴν ἐπισκοπικὴν λαμπρότητα. Αὐτὴ εἶναι τοῦ Χριστοῦ, μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ Γέροντας. Ἰδικόν μας εἶναι «τό μέλαν τριβώνιον, ἐκ τῆς βιώσεως τοῦ ὁποῖου μόνον κυφορεῖται ἡ πνευματικὴ ἀναστάσιμος λαμπρότης καὶ ἐκφαίνονται ἡ δόξα καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Κυρίου».

Πράγματι, ἡ βυζαντινὴ τελετουργικὴ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ ἀμφίεσις ἡμῶν τῶν Ἀρχιερέων καταλήγουν νὰ εἶναι κοσμικὰ σύμβολα ἄνευ σημασίας, χωρὶς πνευματικὴν ἀνανέωσιν καὶ ἐπαφήν συνεχῆ μέ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰς περιπετείας του. Δι' ἡμᾶς, τὰ πενήτηντα ἔτη Ἀρχιερωσύνης ἐν Φαναρίῳ ὑπῆρξαν ἡ μυστικὴ ἐκείνη πύλη, ἡ ὁποία μᾶς εἰσάγει διαρκῶς εἰς τό μυστήριον τῆς διακονίας τοῦ χρηστοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τῶν ἐγγύς καὶ τῶν μακρὰν ἀδελφῶν μας, διὰ μέσου τῆς παγκοσμιότητος τῶν ἀξιῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία εὐαγγελίζεται εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον, ὑπερθεν τῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ρευστότητος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, δοξάζοντες τὸν Κύριον τῆς δόξης, εὐχαριστοῦμεν πάντας ὑμᾶς διὰ τὴν ἔλευσίν σας εἰς τὴν Πόλιν τῶν πόλεων. Ἀπευθύνομεν πρὸς ὑμᾶς τὰς προσωπικὰς μας προσηρήσεις διὰ τὰ Χριστούγεννα, τὰς λοιπὰς ἑορτὰς τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου καὶ διὰ τό ἐπερχόμενον νέον ἔτος. Σᾶς παρακαλοῦμεν, Τιμιώτατοι ἀδελφοὶ Ἱεράρχαι, νὰ μεταφέρετε πρὸς τό φιλόθεον ποιμνιόν σας τὴν εὐλογίαν τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τὰς ἑορτίους εὐχὰς μας, καθὼς καὶ τὴν προτροπὴν τῆς ἡμῶν Μετριότητος πρὸς τοὺς

γονείς και τούς διδασκάλους νά μεταδίδουν εἰς τήν νέαν γενεάν τούς πνευματικούς θησαυρούς τῆς Ὁρθοδόξου παραδόσεώς μας.

Ἡ δέ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί Πατρός καί ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μεσιτεία καί πρεσβείαις τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Σεβαστιανοῦ, τῆς Ὁσίας Μητροῦς ἡμῶν Γαβριηλίας καί τῶν Ὁσίων καί Θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν Ἀθανασίου Χαμακιώτου καί Γερβασίου Παρασκευοπούλου, εἶψαν μετὰ πάντων ὑμῶν.

Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν!

**Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν παρουσίᾳσιν τοῦ βιβλίου τοῦ Σεβασμιωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου Αὐστραλίας
κ. Μακαρίου
«Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον Ἐκκλησία ἄρχουσα καί
πάσχουσα».**

(Σισμανόγλειον Μέγαρον, 18 Δεκεμβρίου 2023)

Τιμώτατοι ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς,

Ἰερώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Αὐστραλίας κύριε Μακάριε,

Ἐξοχωτάτη κυρία Ὑφυπουργέ,

Ἐξοχώτατε κύριε Πρόεδρε,

Ἐξοχώτατε κύριε Πρόεσβυ,

Ἐντιμώτατε κύριε Βουλευτά,

Εὐλαβέστατοι κληρικοί,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἀρχοντες Ὀφφικιάλιοι,

Προσφιλέστατοι ἐπισκέπται καί προσκυνηταί ἐξ Ἑλλάδος καί ἀλλαχόθεν,

Τέκνα ἐν Κυρίῳ εὐλογημένα,

Ἡ ὁμιλία τῆς ἡμῶν Μετριότητος ξεκινᾷ ὀφειλετικῶς μέ τὴν ἔκφρασιν εὐχαριστιῶν πρὸς τοὺς ὁμιλητάς, δι' ὅσα ἐνδιαφέροντα καί σοφά κατέθεσαν διὰ τό νέον βιβλίον τοῦ Ἰερωτάτου ἀδελφοῦ ἀγίου Αὐστραλίας κ. Μακαρίου «Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον Ἐκκλησία ἄρχουσα καί πάσχουσα». Πρὸς τόν συγγραφέα ἀπευθύνομεν ἐγκάρδια συγχαρητήρια διὰ τό ἐντυπωσιακόν ἀποτέλεσμα τοῦ πνευματικοῦ του μόχθου, καθὼς καί θερμάς εὐχαριστίας διὰ τὴν πρόφρονα ἀφιέρωσιν τοῦ πονήματός του εἰς τὴν Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίαν καί εἰς τό ταπεινόν ἡμῶν πρόσωπον. Εἰς τό προλογικόν μας σημείωμα κατεγράψαμεν τὰς ἐντυπώσεις ἡμῶν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ βιβλίου καί ἐξεφράσαμεν τὴν συμφωνίαν ἡμῶν μέ τὰ ὅσα ἀναφέρονται περὶ τῆς ἀποστολῆς, τῆς προσφορᾶς καί τοῦ κεντρικοῦ ρόλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὴν εὐστάθειαν, τὴν μαρτυρίαν καί τό μέλλον τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἐπαναλαμβάνομεν καί ἐνώπιόν σας τὴν ἄποψιν τοῦ μακαριστοῦ

θεολόγου καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Μητροπολίτου Περγάμου Ἰωάννου, ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον «ἄφησε καὶ ἀφήνει ἀνεξίτηλη τὴ σφραγίδα του στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος» καὶ ὅτι ἀποτελεῖ «ἐλπίδα γιὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου» («Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Ἐνα ἱστορικὸ παράδοξο», εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἰδίου, Κόσμου Λύττρον, Μέγαρον 2014, σ. 275). Ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησία «δέν ἐνέδωσε ποτέ στὸν πειρασμὸ τοῦ ἐθνικισμοῦ» (ὁ. π., σ. 278), γνωρίζοντας πάντοτε νὰ ἀποδίδῃ «τά τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ». Ὁ μακαριστὸς ἀδελφὸς προσθέτει μὲ νόημα «Ἡ θεία Πρόνοια ἔταξε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐκεῖ πού εἶναι, γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ διαβάλλει καὶ νὰ ἀμφισβητῆ τὸν ὑπερεθνικὸ του χαρακτήρα, βάσει τοῦ ὁποῖου καλεῖται νὰ διαδραματίσει ἀποφασιστικὸ ρόλο στὶς ἡμέρες μας». (ὁ. π., σ. 279). Πρόκειται περὶ ἐνὸς θεσμοῦ, «πού ἀκόμη κι ἂν δέν τὸν εἶχαμε δοσμένο ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα στό Γένος μας, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν ἐφεύρουμε» (ὁ. π., σ. 275).

Εἰς τὴν ἱστορικὴν πορείαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, «ὁ βίος τὰ δόγματα μιμεῖται» (Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, PG 49, 190). Αὐτὸ τεκμαίρεται ἀπὸ ὅσα γράφονται καὶ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἁγίου Αὐστραλίας. Ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησία, πάντοτε πιστὴ εἰς τὴν Παράδοσιν τῆς ἀληθείας, ποτέ δέν ἠγνόησε τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν, τὰ προβλήματα καὶ τὰς ὑπαρξιακὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου. Ὅντως, δέν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐπικαλωμεθα τὴν παράδοσιν. Ὀφείλομεν νὰ τὴν μελετῶμεν, νὰ τὴν γνωρίζωμεν, νὰ τὴν ἐπικαιροποιῶμεν. Αὐτὸ εἶναι τὸ καθῆκον τῆς θεολογίας, ἢ ὁποῖα εἶναι πάντοτε ἐν διαλόγῳ μὲ τὴν παράδοσιν καὶ τὸν ἐκάστοτε σύγχρονον κόσμον. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ τίποτε δέν εἶναι δυνατόν νὰ εὐδοκμήσῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἄνευ θεολογικοῦ θεμελίου. Ἡ θεολογία παραμένει ὁ σιδηροῦς βραχίον τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐξαγγελίαν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ γενικῶς εἰς τὴν ἐγκόσμιον μαρτυρίαν τῆς.

Ἡ ἀξία τοῦ πονήματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Αὐστραλίας εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι προσπαθεῖ νὰ θεμελιώσῃ τὴν θεματικὴν ἐπίσταθερὰς θεολογικῆς βάσεως. Καὶ ἐπειδὴ ἡ θεολογία ἔχει καὶ τὴν πρακτικὴν τῆς διάστασιν, ὁ λόγος του διακρίνεται διὰ τὴν ποιμαντικὴν εὐαισθησίαν καὶ φαντασίαν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ κανονικὰ θέματα. Καὶ ἐδῶ ἡ ἐρμηνεία τῶν κανόνων καὶ ἡ ἀνάδειξις τῆς κανονιστικότητος τῆς μακρᾶς ἐκκλησιαστικῆς πρακτικῆς ἀπαιτεῖ εὐαίσθητον θεολογικὸν αἰσθητήριον. Δέν ὑπάρχουν σολομώντειοι λύσεις εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Καὶ εἰς τὸν χώρον τῆς κανονικῆς δομῆς καὶ λειτουργίας τῆς Ἐκκλησίας ἢ παράδοσις δέν εἶναι παρελθόν. Εἶναι ἀεὶ ζῶσα καὶ

ἀναφέρεται οὐσιαστικῶς εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἐνότητα, τὴν ἀγιότητα, τὴν καθολικότητα καὶ εἰς τὴν ἀποστολικότητά της. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, ἡ γνησία παραδοσιακότης εἶναι πηγὴ ἐμπνεύσεως, δυναμιμοῦ καὶ πρωτοπορίας, ἀφοῦ δὲν ταυτίζει τὴν ἀλήθειαν μὲ τὸ παρελθόν.

Ὁ, τι ἐκφράζεται εἰς τὰς σελίδας τοῦ παρουσιασθέντος σήμερον βιβλίου εἶναι ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς καὶ τοποθετήσεις τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας ἐνώπιον συγκεκριμένων προκλήσεων. Ὁ πρωταγωνιστὴς εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία φυλάσσει τὴν πίστιν τῶν Πατέρων, ἐν πλήρει συνειδήσει τῆς ἀδιασπάστου ἱστορικῆς συνοχῆς καὶ συνεχείας καὶ ἐν ἐπιγνώσει τῆς μεγάλῃς ἱστορικῆς εὐθύνης τῆς διὰ τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα. Ὁρθῶς ἔχει γραφῆ, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία κλυδωνίζεται, ὅταν ἀμφισβητῆται ἡ πανορθόδοξος εὐθύνη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἐκλεκτὴ ὁμήγουρις,

Ἄπαντες οἱ ὁμιληταὶ ἀνεφέρθησαν εἰς τὴν σημερινὴν ἐπέτειον τῆς ἡμῶν Μετριότητος. Τοὺς εὐχαριστοῦμεν καὶ τοὺς εὐγνωμονοῦμεν. Ὑμνοῦμεν καὶ δοξολογοῦμεν τὸν ἀγαθοδότην Θεόν δι' ὅσα ἐπεδαψίλευσεν εἰς ἡμᾶς, διὰ τὰς πολλὰς εὐεργεσίας Του, κρατύνων τὸν ταπεινὸν ἰκέτην Του εἰς ὅλα τὰ στάδια καὶ τὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς του. «Ἀνερμήνευτος γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια, καὶ ἀκατάληπτος αὐτοῦ ἡ κηδεμονία, ἄρρητος ἡ ἀγαθότης καὶ ἀνεξιχνίαστος ἡ φιλανθρωπία» (Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, PG 52, 498).

Καὶ κατὰ τὴν ἐπέτειον ταύτην ἐνθυμούμεθα καὶ μνημονεύομεν εὐγνωμόνως ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλομεν, μετὰ Θεόν, τὸ ζῆν καὶ τὸ εὖ ζῆν, τὴν ἀγάπην διὰ τὰ γράμματα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν κλίσιν πρὸς τὴν ἱερωσύνην. Ὁμοῦ μετὰ τῶν κατὰ σάρκα γονέων καὶ τῶν διδασκάλων ἡμῶν, μνημονεύομεν τὴν στιγμὴν αὐτήν, μὲ μέγαν σεβασμόν, τὸν μακαριστὸν γέροντα καὶ πνευματικὸν ἡμῶν πατέρα Μητροπολίτην Χαλκηδόνος Μελίτωνα. Εἴη ἡ μνήμη αὐτῶν αἰωνία!

Ἡ μακρὰ πορεία μας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι ἡ ἀκοινωνήτος ἐσωστρέφεια καὶ ὁ στεῖρος μονόλογος εἶναι ἀσύμβατοι τόσον μὲ τὸν προικισμόν τοῦ ἀνθρώπου μὲ λόγον, δηλαδή μὲ νόησιν καὶ ἰκανότητα διαλογικῆς ἐπικοινωνίας, ὅσον καὶ μὲ τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν, ἡ ὁποία δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀδιαφορίαν διὰ τὸν συνάνθρωπον καὶ τὸν κόσμον καὶ τὸν αὐτάρκη αὐτοεγκλεισμόν, ἀλλὰ μᾶς ὠθεῖ εἰς ἔξοδον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν

μας, εις συνάντησιν, εις σχέσιν καί κοινωνίαν, εις τόν καλόν ἀγῶνα διά τήν ἐν Χριστῷ μεταμόρφωσιν τοῦ κόσμου. Ἡ χριστιανική μαρτυρία ἀποφεύγει δύο παρεκκλίσεις: τήν μονοφυσιτιζούσαν «πνευματικότητα τῆς φυγῆς» ἀπό τόν κόσμον καί τήν ἱστορίαν, καί τόν νεστοριανίζοντα πειρασμόν τοῦ συσχηματισμοῦ μέ τόν κόσμον. Αὐταί αἱ δύο τάσεις ἀγνοοῦν τήν ἐσχατολογικήν διάστασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Δέν μολύνεται ἡ ἀλήθεια ἀπό τήν ἱστορίαν, ἀλλά ὀφείλει νά τήν καθαίρη. Αὐτό ἀνήκει εις τήν αὐτοσυνειδησίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία ἀναδεικνύεται σαφῶς διά τοῦ μετὰ χειρᾶς βιβλίου τοῦ ἀγίου Αὐστραλίας.

Περαίνοντες τον λόγον, σᾶς συγχαίρομεν ἅπαξ ἔτι, Ἱερώτατε ἀδελφέ, διά τήν παροῦσαν ἔκδοσιν, εὐχόμενοι νά εὕρη πολλούς ἀναγνώστας. Ἐκφράζομεν ἐπίσης, τήν ὀλοκάρδιον ευχήν νά εἶναι εὐλογημένη καί ἐπιτυχής κατά πάντα ἡ διεξαγωγή τῶν ἐπετειακῶν ἑορτασμῶν κατά τήν διάρκειαν τοῦ ἐπί θύραις νέου ἐνιαυτοῦ, ἐπί τῇ συμπληρώσει αἰῶνος ὅλου ἀπό τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἱερᾶς «Μητροπόλεως», τότε, καί νῦν «Ἀρχιεπισκοπῆς» Αὐστραλίας.

Εὐγνωμονοῦμεν τόν Ἐξοχώτατον πρέσβυν κύριον Κωνσταντῖνον Κούτσαν, Γενικόν Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ Πόλει, διά τήν διάθεσιν τῶν ὡραίων χώρων τοῦ Σισμανογλείου Μεγάρου, διά τήν παροῦσαν ἐκδήλωσιν, ἐκφράζοντες πρὸς ὑμᾶς, Ἐξοχώτατε, ἐγκαρδίους εὐχάς διά μίαν δημιουργικήν θητείαν. Εὐχαριστίας ἀπευθύνομεν καί πρὸς τήν χορωδίαν μας διά τήν ὡραίαν ψαλμωδίαν. Πάντας ὑμᾶς εὐγνωμονοῦμεν διά τήν πολλήν ἀγάπην σας, διά τήν τιμήν, διά τήν παρουσίαν σας καί ἐξαιτούμεθα τάς προσευχάς σας πρὸς Κύριον ὑπέρ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καί τοῦ ταπεινοῦ διακόνου αὐτῆς Βαρθολομαίου.

Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν.

Καλά Χριστούγεννα!

**Λόγος νουθετήριος τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
κατά τὰς χειροτονίας εἰς Ἐπίσκοπον τοῦ Μητροπολίτου
Σελευκείας κ. Θεοδώρου
καί εἰς Πρεσβύτερον τοῦ Διακόνου κ. Βοσπορίου, Ἀρχιεραματέως
τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου
(Φανάριον, 25 Δεκεμβρίου 2023)**

Τιμώτατοι ἀδελφοί καί εὐλογημένα τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Ἐορτάζομεν σήμερον ἀγαλλόμενοι τό «πᾶσαν ἔννοιαν ἐκπλήττον καί συνέχον» μέγα θαῦμα τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ προαιωνίου Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ Πατρός, τό «ἀεί μυστήριον» τῆς θεανθρωπότητος. Ὀλόκληρος ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πίστις, τὰ ἅγια μυστήρια, τό ἦθος, ἡ ποιμαντικὴ διακονία, ὁ πολιτισμὸς τῆς, ἐκφράζουν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ Ἐκκλησία κατεδίκασε τὰς δύο μεγάλας αἰρέσεις, αἱ ὁποῖαι ἤρνούντο τὴν θεανθρωπότητα, δηλαδή τὸν νεστοριανισμόν καί τὸν μονοφυσιτισμόν, μέ ὅλας τὰς παραλλαγὰς των. Τό δόγμα τῆς Χαλκηδόνας, ἡ ἔνωσις δηλαδή καί ἡ ἀλληλοπεριχώρησις ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ τῆς θείας καί τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, «ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως», κατέστη ὁ ἀμετακίνητος κανὼν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς.

Ὁμοῦ μετὰ τῆς χαρᾶς τῆς βιώσεως τῆς θείας φιλανθρωπίας καί τῆς πανσωστικῆς παρουσίας τοῦ Θεανθρώπου, ἡ ὁποία πληροῖ τὰ σύμπαντα καί τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία βιοῖ σήμερον καί μίαν ἄλλην μεγάλην χαρὰν καί εὐφροσύνην: τὴν ἀπόκτησιν ἐνός νέου ἀξίου Ἀρχιερέως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐψηφισμένου Μητροπολίτου Σελευκείας κυρίου Θεοδώρου καί τὴν χειροτονίαν τοῦ διακόνου Βοσπορίου εἰς πρεσβύτερον, ἀναλαμβάνοντος τὴν πολυεύθυνον θέσιν τοῦ Ἀρχιεραματέως τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου.

Θεοφιλέστατε καί ἀγαπητέ Ἐψηφισμένε Μητροπολίτα Σελευκείας κύριε Θεόδωρε,

Ἦμίλησεν ἡ θεία χάρις καί σέ ἐξέλεξε, διὰ τῶν κανονικῶν ψήφων τῶν Ἱερωτάτων Παρέδρων τῆς περὶ ἡμᾶς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου, καθ' ὁμοφωνίαν εἰς Ἐπίσκοπον καί Μητροπολίτην Σελευκείας.

Εἶσαι γόνος τῆς ἠρωϊκῆς καί ἁγιοτόκου Κρήτης. Ἐκεῖ ἠνδρώθης. Εἰς τὴν Ἀνωτέραν Ἐκκλησιαστικὴν Σχολὴν Κρήτης ἐφοίτησες. Ἐκεῖ κατεστάθης ἀδελφός τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Ἀγκαράθου. Εἰς τὴν Κρήτην ἐχειροτονήθης διάκονος ὑπὸ τοῦ συλλειτουργοῦντος σήμερον μεθ' ἡμῶν Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Ἀρκαλοχωρίου κυρίου Ἀνδρέου. Κατὰ τὸ ἔτος 2005 ἦλθες εἰς τὴν Πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου, διὰ νὰ ὑπηρετήσης εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Αὐλὴν, πτυχιούχος ἤδη τοῦ Τμήματος Θεολογίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καί τοῦ Μεταπτυχιακοῦ Προγράμματος τοῦ Ἰνστιτούτου Bossey τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, εἰς τὸ ὅποιον καί ἡμεῖς ποτε ἐφοιτήσαμεν.

Ἐν Φαναρίῳ, κατὰ τὰ δεκαοκτώ ἔτη τῆς εὐκάρπου διακονίας σου, ἀνῆλθες ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς ἱεραρχίας τῆς Αὐλῆς, ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Διακόνου μέχρι τοῦ Μεγάλου Ἀρχidiaκόνου, τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ ἔτους 2021 κατεστάθης Μέγας Πρωτοσύγκελλος. Διετέλεσες γραμματεὺν μέλος καί μέλος Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, συμμετείχες εἰς διορθοδόξους καί διαχριστιανικάς οἰκουμενικάς συναντήσεις καί ἀποστολάς. Ἐπὶ ἔνδεκα ἔτη διετέλεσες Ὁρθόδοξος Γραμματεὺς τῆς Μεικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τῆς Παγκοσμίου Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας, καθὼς καί τοῦ Φόρουμ Διαλόγου τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Εὐρώπης καί τοῦ Συμβουλίου τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ ἑπταετίαν.

Τὸ 2011 ἀνηγορεύθης Διδάκτωρ τῆς Θεολογίας εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου εἰς τὸν κλάδον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Τὸ δὲ ἔτος 2021 ἐξελέγης Καθηγητὴς τῆς Πατριαρχικῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Κρήτης εἰς τὸ γνωστικὸν ἀντικείμενον «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τοῦ Νεωτέρου καί Συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ». Δόκιμος καί παραγωγικὸς ἐρευνητὴς καί συγγραφεὺς, ἔχεις δημοσιεύσει ἤδη πέντε μονογραφίας καί ἀκολουθεῖ ὁσονούπω καί ἡ ἕκτη, ἀφιερωμένας εἰς σημαντικὰ κεφάλαια τῆς νεωτέρας καί συγχρόνου ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐχεις ἐπίσης ἐπιμεληθῆ, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἐντιμολογιοτάτου καθηγητοῦ κ. Κωνσταντίνου Δεληκωσταντῆ, δύο σημαντικῶν ἐκδόσεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου: τῶν Πρακτικῶν τοῦ Β' Συνεδρίου Ὁρθοδόξου Νεολαίας ἐν τῇ Πόλει (2007) μέ τὸν τίτλον «Μέλη τῆς Ἐκκλησίας - Πολῖτες τοῦ κόσμου» καί τοῦ τόμου «Πατριαρχικὸς Λόγος περὶ τὴν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον» (2017).

Σέ συγχαίρομεν καί σέ ἐπαινοῦμεν δι' ὅλα αὐτά. Σέ προτρέπομεν νά εἶσαι ἔτοιμος νά βιώσης θετικές ἐκπλήξεις εἰς τήν Ἐπαρχίαν σου, ὡς συνέβη εἰς ἄλλας Ἐπαρχίας τοῦ Θρόνου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καί ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ. Ἐπαναλαμβάνομεν καί κατά τήν ἱεράν ταύτην στιγμήν, ὅτι θεωροῦμεν κεντρικῆς σημασίας διά τό ἔργον τοῦ διακόνου τῆς Ἐκκλησίας τήν καλήν θεολογικήν κατάρτισιν. Τονίζομεν μάλιστα, ὅτι ἐκτός ἀπό αὐτήν ἀπαραίτητος εἶναι καί ἡ γενική μόρφωσις καί τό ἐνδιαφέρον διά τά γράμματα καί εὐρύτερον διά τόν πολιτισμόν. Ἄνευ παιδείας καί πολιτισμικῆς ἀνοικτοσύνης δέν εἶναι δυνατόν νά δοθῇ ἐπικαίρως ἡ χριστιανική μαρτυρία. Ὁ μακαριστός βαθυστόχαστος θεολόγος Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης ἐτόνιζεν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὀφείλει «νά ἀρθρώσῃ λόγο σωτήριον γιά τόν σύγχρονον ἄνθρωπον, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τά ἀδιέξοδα, πού ὁ ἄνθρωπος αὐτός ἀντιμετωπίζει. Τά ἀδιέξοδα αὐτά, ἀποτελοῦν τήν πρόκληση καί τό πλαίσιο πού προσφέρει ὁ σύγχρονος κόσμος στήν Ὁρθοδοξία, γιά νά κἀνῃ ζωντανή τήν παράδοση, πού παρέλαβεν ἡ γενεά μας ἀπό τούς πατέρες της» (*Ἡ Ὁρθοδοξία καί ὁ σύγχρονος κόσμος*, Κοζάνη 1991, σ. 18-19). Διά νά δώσωμεν τεκμηριωμένας ἀπαντήσεις πρέπει νά γνωρίζωμεν τήν παράδοσιν μας καί τήν θεολογίαν, ἀλλά καί τά ἀδιέξοδα καί τας ἀναζητήσεις τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας.

Ἐγράφη ὅτι «τόν ἄνθρωπον τόν τρομάζει ἡ ἰδέα, ὅτι εἶναι μόνον «ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»». Δέν εἴμεθα ἀπλῶς μία βιολογική μονάς, δέν ἐξαντλεῖται ἡ ζωή μας εἰς τόν ἀγῶνα δι' ἐπιβίωσιν, διά τήν κάλυψιν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν καί τήν ἱκανοποίησιν τῶν αἰσθήσεων. Ὑπάρχει καί ἡ ἠθική καί πνευματική διάστασις καί στοχοθεσία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πηγὴν νοήματος καί ἐμπνεύσεως καί ὀξύνει τό αἰσθητήριόν μας διά τό πρακτέον. Δι' ἡμᾶς, ἡ διάστασις αὐτή ταυτίζεται μέ τήν πίστιν εἰς τόν Χριστόν, ἡ ὁποία ἀνοίγει εἰς τόν ἄνθρωπον τήν ὁδόν τῆς κατὰ χάριν θεώσεως. Ὡς ἔχει λεχθῆ, ὁ Χριστιανισμός εἶναι, «ἡ πῖό ἐπαναστατική πνευματική δύναμις στήν ἱστορία. Καινοποιεῖ τά πάντα, ὅπου δοῦν καί ἐφαρμόζεται σύμφωνα πρός τήν οὐσία του. Ἡ βασική χριστιανική ἔννοια σέ ὅλες τίς διαστάσεις εἶναι ἡ «ἀναγέννησις»». Ὁ Χριστός εἶναι ἡ Ἀλήθεια, ἡ ὁποία ἐλευθερώνει τόν ἄνθρωπον, μεταμορφώνει τήν ζωὴν καί τόν κόσμον. Μόνον ὁ Χριστιανισμός «εἶναι ἰκανός νά ἀπαντήσῃ σέ ὅλα τά ἐρωτήματα καί νά ἱκανοποιήσῃ πλήρως τήν ἀναζήτηση τοῦ νοῦ καί τῆ δίψα τῆς καρδιάς», σημειώνει ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν (*Εορτολόγιο*, Ἀθήνα 1997, σ. 58).

Αὐτὴν τήν Ἀλήθειαν ζῆ καί κηρύττει ἡ Ἐκκλησία. Αὐτὴ φυλάσσεται

άνυστάκτως ἐδῶ εἰς τό Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας. Αὐτή ἐκφράζεται εἰς τήν πολυδιάστατον μαρτυρίαν τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἕως περᾶτων τῆς οἰκουμένης. Αὐτή εἶναι τό περιεχόμενον, ἡ πηγὴ καί ὁ ὀρίζων τῆς διακονίας μας. Δέν ἀνήκομεν εἰς τόν ἑαυτόν μας, ἀλλά εἰς τόν Χριστόν καί εἰς τήν Ἐκκλησίαν Του. Ὅ,τι πράττομεν εἶναι ἔργον τοῦ Κυρίου, τό ὅποῖον ἐπιτελεῖται δι' ἡμῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Αὐτήν τήν ἀλήθειαν ὑπενθυμίζει καί ἀναδεικνύει κάθε ἐκλογή ἐπισκόπου, κάθε προαγωγή εἰς τήν Πατριαρχικὴν Αὐλήν, ἡ ἀλλαγὴ φρουρᾶς εἰς τὰς ἐπιτελικὰς θέσεις τοῦ Θρόνου καί αἱ λοιπαὶ ἀλλαγαὶ προσώπων. Ὅλα αὐτὰ σημαίνουν καί σηματοδοτοῦν ὅτι ὑπάρχει συνέχεια καί συνοχὴ εἰς τήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Παραδίδεται ἡ σκυτάλη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, νέοι ἐργάται τοῦ ἀμπελώνος τοῦ Κυρίου ἀναλαμβάνουν δρᾶσιν, νέα πρόσωπα ἐπωμίζονται τὰς εὐθύνas, ἐπιτελοῦν τό χρέος καί δίδουν τήν καλὴν μαρτυρίαν. Ἀλλάζουν τὰ πρόσωπα, ἀλλά δέν ἀλλάζει ἡ παράδοσις, δέν παρέρχεται «ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία» (Ματθ. ε', 18). Ἡ παρακαταθήκη κληροδοτεῖται, μεταλαμπαδεύεται, τό βᾶρος ἐναποτίθεται εἰς νέους στιβαροὺς ὤμους καί συνεχίζεται διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἡ ἱστορία τοῦ Θρόνου καί ἡ ἐξαγγελία τοῦ Εὐαγγελίου, περὶ τοῦ ὁποῖου ἦχει καί ἰσχύει τό λεχθέν ὑπὸ τοῦ Κυρίου: «Ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι» (Ματθ. κδ', 35).

Ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν προαγωγῶν, ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος ἀπέκτησε νέον Ἀρχιγραμματέα, τόν διάκονον Βοσπόριον, ἐκ Πατρῶν. Εἰσηλθεν εἰς τήν Πατριαρχικὴν Αὐλήν τόν Ὀκτώβριον τοῦ 2017. Ἀπόφοιτος τοῦ Τμήματος Ἱστορίας καί Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων καί τοῦ Τμήματος Θεολογίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, καλεῖται νά διακονήσῃ τό Ἱερόν Βουλευτήριον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καί τὰ Ἱερά Σέκρετα. Ὅντως ἀναλαμβάνει τεραστίαν εὐθύνην. Τόν προτρέπομεν νά ἐργάζεται μεθ' ὑπομονῆς, δέους καί μετὰ πολλῆς προσευχῆς, βέβαιοι πάντοτε ὅτι «τῷ θέλοντι κάμνειν συγκάμνει Θεός».

Κατὰ τήν ὑπερεξαετῆ διακονίαν του ἀπέδειξε τήν ἐργατικότητα καί τόν ἐνθεον ζῆλον του. Ἄριστος γνώστης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καί τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας, μέ ὀργανωτικὴν πείραν, ὑπόσχεται δόκιμον καί δημιουργικὴν θητείαν εἰς τό λίαν ἀπαιτητικόν ἔργον τό ὅποῖον ἀναλαμβάνει, μέ ἄμεσον ἀναφορὰν εἰς τήν ἀνά τήν οἰκουμένην παρουσίαν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καί εἰς τήν προάσπισιν

τῶν δικαίων της.

Ἐπιθυμοῦμεν νά ἐπαινέσωμεν ἐπίσης ἓν χάρισμα, τό ὁποῖον κοσμεῖ ἀμφοτέρους τούς σήμερον χειροτονουμένους. Καί οἱ δύο εἶναι διπλωματοῦχοι Βυζαντινῆς Μουσικῆς καί ἀριστοί ἱεροψάλται, μέ σημαντικήν προσφοράν εἰς τήν διακονίαν τοῦ ἱεροῦ ἀναλογίου. Ἡ ψαλμωδία, ὡς διακονία καί ὡς τέχνη, μάς ἐξοικειώνει μέ τά ὑμολογικά κείμενα, τά ὅποια δέν εἶναι ἀπλῶς εὐσεβῆ ἄσματα, ἀλλά ζῶσα καί ἀδομένη Δογματική. Εἶναι πηγὴ κατανύξεως, πνευματικότητος, εὐσεβείας καί θεολογικῆς γνώσεως, καί δημιουργεῖ εἰς τούς μύστας τῆς μίαν ἰδιαιτέραν συνείδησιν ἱεράς ἀποστολῆς καί ἀφιερώσεως εἰς τήν Ἐκκλησίαν.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, ἀδελφοί καί τέκνα, σᾶς καλοῦμεν νά προσευχηθῆτε πρὸς τόν Κύριον τῆς δόξης νά εὐλογῆ τούς χειροτονουμένους καί νά τούς κρατύνῃ εἰς τό ἔργον διακονίας τῆς Ἐκκλησίας Του. Ἡ δέ χάρις τοῦ σαρκωθέντος Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶη μετά πάντων ὑμῶν, καί ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, τήν ὁποίαν εὐηγγελίσαντο οἱ ἄγγελοι κατὰ τήν Γέννησιν τοῦ Σωτῆρος, εἶθε νά καταστή, ὡς ἐσωτερική εἰρήνη καί ὡς εἰρήνη τῶν διανθρωπίνων σχέσεων, τῶν λαῶν, τῶν θρησκείων καί τῶν πολιτισμῶν, μόνιμος κατάστασις ἐπὶ τῆς γῆς, πρὸς δόξαν τοῦ ὑπερουρανίου ὀνόματος τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ καί ἀληθῆ πρόοδον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

Καί νῦν, ἀδελφέ Θεόδωρε, εἴσελθε ἐν φόβῳ Θεοῦ καί ἐν ταπεινώσει εἰς τά Ἅγια τῶν Ἁγίων, διά νά λάβῃς τήν χάριν καί τά χαρίσματα τοῦ τρίτου βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης καί νά καταστής Ἐπίσκοπος καί Μητροπολίτης τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῆς Ἐκκλησίας. Σέ συνοδεύουν αἱ εὐχαί τοῦ Πατριάρχου σου, τῶν συνεπισκόπων σου, τῶν μελῶν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, πάντων τῶν συνευχομένων ἐν τῇ εὐχαριστιακῇ συνάξει τῆς πανεόρτου ταύτης ἡμέρας καί πολλῶν ἐν πνεύματι παρόντων ἐκ τοῦ μακρόθεν.

Πρόσελθε!

ΜΕΡΟΣ Β'

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ, ΜΕΛΕΤΑΙ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

Γράμμα τοῦ Ἀγιωτάτου Πάπα Φραγκίσκου
 πρὸς τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν
 Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖο
 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Θρονικῆς ἑορτῆς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας

Τῷ Παναγιωτάτῳ Βαρθολομαίῳ
 Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως
 Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ

Ἐκκινῶν ὑπὸ εἰλικρινῶν αἰσθημάτων ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ ἔχων ὑπ' ὄψιν μου τοὺς βαθυτάτους δεσμοὺς πίστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης, οἱ ὅποιοι ἐνώνουν τὰς ἀδελφὰς Ἐκκλησίας Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπευθύνω ὑμῖν θερμὰς εὐχάς, ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφέ, ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, τοῦ καὶ Πρωτοκλήτου, τοῦ οὐρανίου πάτρωνος καὶ προστάτου τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἀπευθύνω ἐπίσης τοὺς χαιρετισμοὺς μου πρὸς τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὸν κληρὸν, τοὺς μοναχοὺς καὶ τὰς μοναχὰς καὶ ὄλους τοὺς πιστοὺς, οἱ ὅποιοι συνήχθησαν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐπὶ ταύτῃ τῇ εὐσήμερῳ περιστάσει.

Ἡ σημερινὴ ἑορτὴ προηγεῖται τῆς ἀναμνήσεως ἑνὸς τῶν ἰστορικοῦ γεγονότος: τῆς συναντήσεως τοῦ Πάπα Παύλου Στ' καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου ἐν Ἱεροσολύμοις, κατὰ μῆνα Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1964. Ἐκείνη ἡ συνάντηση ἦτο ἐν ζωτικὸν βῆμα πρὸς τὰ ἔμπροσ, διὰ νὰ διαρραγῇ ὁ φραγμὸς τῆς παρεξηγήσεως, τῆς δυσπιστίας, ἀκόμη καὶ τῆς ἐπὶ μιᾶς σχεδὸν χιλιετηρίδος ὑπαρχούσης ἐχθρότητος. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι σήμερον ἐνθυμούμεθα ὄχι τόσον τοὺς λόγους καὶ τὰς δηλώσεις αὐτῶν τῶν δύο προφητικῶν Ποιμένων, ἀλλὰ κυρίως τὸν θερμὸν ἐναγκαλισμὸν των. Πράγματι, εἶναι

ἐξαιρετικῶς σημαντικὸν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ταξειδίον τῆς συμφιλιώσεως, τῆς ἀύξανομένης ἐγγύτητος καὶ τῆς ὑπερβάσεως τῶν κωλυμάτων, τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν νὰ ἐμποδίζουν τὴν πλήρη καὶ ὄρατὴν κοινωνίαν, ἤρξατο δι' ἐνὸς ἐναγκαλισμοῦ, μιᾶς χειρονομίας, ἣτις ἐκφράζει εὐγλώττως τὴν ἀμοιβαίαν ἀναγνώρισιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀδελφοσύνης.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Πάπα Παύλου Στ' καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου δεικνύει ἡμῖν, ὅτι ὅλοι οἱ αὐθεντικοὶ δρόμοι πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου χαρακτηρίζονται ὑπὸ τῆς προσωπικῆς ἐπαφῆς καὶ τοῦ χρόνου, τὸ ὁποῖον δαπανοῦν μαζύ. Ἐπιπλέον, μέσῳ τοῦ φιλικοῦ διαλόγου, τῆς κοινῆς προσευχῆς καὶ τῆς κοινῆς δράσεως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἰδιαίτερος τῶν πληττομένων ὑπὸ τῆς πτωχείας, τῆς βίας καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, τὰ μέλη τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν ἀνακαλύπτουν ὀλοὲν καὶ βαθύτερον τὴν κοινὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν στοργικὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ Πατρός, τὴν ἐλπίδα τους εἰς τὴν ἔλευσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγκαινιασθείσης Βασιλείας καὶ τὴν κοινὴν των ἐπιθυμίαν νὰ ἀσκήσουν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐμπνεομένην ἀρετὴν τῆς φιλανθρωπίας.

Χάριτι Θεοῦ, ἠδυνήθημεν νὰ συνεχίσωμεν τὴν ὑπὸ τῶν Σεβασμίων Προκατόχων ἡμῶν χαραχθεῖσαν πορείαν, ἀνανεοῦντες πολλάκις τὴν χαρὰν τῆς συναντήσεως καὶ τοῦ μεταξὺ ἡμῶν ἐναγκαλισμοῦ. Ἐν τῷ πλαισίῳ τούτῳ, μετ' ἰδιαίτερας χαρᾶς ὑπενθυμίζω τὴν πρόσφατον ἐν Ῥώμῃ συνάντησιν ἡμῶν καὶ ἐκφράζω καὶ πάλιν τὴν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν συμμετοχὴν ὑμῶν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Προσευχητικὴν Ἀγρυπνίαν, ἣτις ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς 16^{ης} Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων, ἀφιερωμένης εἰς τὸ θέμα: «Διὰ μίαν Συνοδικὴν Ἐκκλησίαν: Κοινωνία, Συμμετοχὴ καὶ Ἀποστολή». Ἡ ὑποστήριξις τόσον ὑμῶν προσωπικῶς ὅσον καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἢ ὁποῖα ἐπίσης ἐξεφράσθη διὰ τῆς συμμετοχῆς ἀδελφικῆς Ἀντιπροσωπείας εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Συνελεύσεως, ἀποτελεῖ μεγάλη πηγὴ ἐνθαρρύνσεως διὰ τὴν γόνιμην συνέχισιν τῆς ἐν ἐξελίξει συνοδικῆς διαδικασίας ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἃς προσευχηθῶμεν ἐνθέρμως πρὸς τὸν Θεόν, τὸν φιλεύσπλαχνον Πατέρα ἡμῶν, ἵνα τερματισθῇ ἡ ὀχλαγωγία τῶν ὄπλων, ἣτις ἐπιφέρει μόνον θάνατον καὶ καταστροφὴν, καὶ προκειμένου οἱ κυβερνητικοὶ καὶ

θρησκευτικοὶ ἡγέται νὰ ἀναζητοῦν πάντοτε τὴν ὁδὸν τοῦ διαλόγου καὶ τῆς συμφιλίωσης. Εἶθε οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Ἀνδρέας νὰ πρεσβεύουν δι' ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ νὰ ἐπιδραφεύουν αὐτοῖς τὰ δῶρα τῆς ἀδελφικῆς κοινωνίας καὶ τῆς εἰρήνης.

Ἦγαπημένε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ, ἐπαναλαμβάνων εὐχαρίστως τὰς πλέον θερμὰς εὐχὰς μου, ἀνταλλάσσω μεθ' ὑμῶν ἓνα ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν εἰρήνης ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Ῥώμη, Ἅγιος Ἰωάννης Λατερανοῦ, 30 Νοεμβρίου 2023.

Φραγκῖσκος.

**Γράμμα τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Φιλανδίας κ. Λέοντος
πρὸς τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ.
Βαρθολομαῖον
ἐπ' ἀφορμῇ τῆς ἐκεῖσε ἐπισκέψεως τοῦ Μακ. Μητροπολίτου
Οὐκρανίας κ. Ἐπιφανίου
(Ἐλσίγκι, 19.12.2023)**

Παναγιώτατε, ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ ἐν Χριστῷ,

Χάρις καὶ εἰρήνη εἶη μετὰ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος. Γράφω διὰ νὰ ἐνημερώσω Ὑμᾶς διὰ τὴν εὐλογητὴν καὶ πλήρη περιεχομένου ἐπίσκεψιν τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας κ. Ἐπιφανίου, ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη μετὰ ἀπὸ κοινὴν πανσκανδιναυϊκὴν πρόσκλησιν καὶ ὑπὸ τὴν συν-φιλοξενίαν τῶν Λουθηρανῶν. Ἡ παρουσία τῆς Ἀντιπροσωπείας ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ ἔθνικοῦ ἐπιπέδου καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Κοινοβουλίου, Jussi Hallaaho, ἐπραγματοποίησε συνάντησιν μετὰ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Πρόεδρος, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ἀπταιστως τὴν Οὐκρανικὴν, ὠμίλησε διὰ μακρῶν εἰς τὴν Οὐκρανικὴν κατὰ τὴν συνάντησιν.

Παρ' ὅλας τὰς ποικίλας σημαντικὰς ἐκδηλώσεις κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῶν, ἡμεῖς εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν κατεῖχε κεντρικὸν ῥόλον εἰς τὴν ὅλην διαδικασίαν. Ὁ Μητροπολίτης Ἐπιφάνιος τὰς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐν Turku καὶ Espoo καὶ συμμετέσχεν εἰς τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν Uspensky ἐν Ἐλσιγκίῳ. Ἡ παρουσία τόσοσιν τοῦ Πρέσβεως τῆς Οὐκρανίας, ὅσον καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐνώσεως Οὐκρανῶν ἐν Φιλανδίᾳ καὶ πλήθους Οὐκρανῶν, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν εἰς Φιλανδίαν, προσέδωκε μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὰς ἐκδηλώσεις.

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν, ἔσχομεν τὴν τιμὴν τῆς ὑπογραφῆς κοινῆς ποιμαντικῆς δηλώσεως, ἀντίγραφον τῆς ὁποίας ἐπισυνάπτομεν ᾧδε εἰς τὴν ἀγγλικὴν. Ἐπιπροσθέτως, Ὁ Μητροπολίτης Ἐπιφάνιος καὶ ἡ συνοδεία του ἐτιμήθησαν διὰ ὑψηλῆς φιλοξενίας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἐκφραζούσης τὴν θερμότητα καὶ τὸν σεβασμὸν διὰ τὴν παρουσίαν των εἰς τὴν Φιλανδίαν.

Ἐπιτρέψατέ μοι, ἀπευθυνομένῳ πρὸς Ὑμᾶς διὰ τοῦ παρόντος Γράμματος, ὅπως ὑποβάλω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα τὰς εὐχὰς ἡμῶν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου.

Διατελῶ Ὑμέτερος ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἐν Χριστῷ,
Λέων Ἀρχιεπίσκοπος Ἐλσιγκίου καὶ πάσης Φιλανδίας.

**Εὐχετήριον γράμμα τοῦ Ἐξοχ. Πρωθυπουργοῦ τῆς Ῥουμανίας
πρὸς τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην
κ.κ. Βαρθολομαῖον
ἐπὶ τῇ πεντηκοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονίας του**

Τῇ Αὐτοῦ Παναγιότητι,
 Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως-Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικῷ
 Πατριάρχῃ,
 κ.κ. Βαρθολομαίῳ

Παναγιώτατε,

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ ἰδιαζούσης τιμῆς ἀπευθύνομεν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχὰς ὑγείας καὶ μακρὰς ἀρχιερατικῆς διαποιμάνσεως, τῇ εὐκαιρίᾳ συμπληρώσεως 50 ἐτῶν ἀρχιερατικῆς διακονίας. Αὐτὴ ἡ ἐπετειακὴ στιγμή, ἐξαιρετικῆς σημασίας δι' ὀλόκληρον τὴν χριστιανικὴν ὀρθόδοξον οἰκουμένην, ἀποτελεῖ ἀποκορύφωμα μιᾶς καρποφόρου ἀποστολῆς, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται δι' ἀφοσιώσεως καὶ ἀποστολικοῦ ὁράματος καὶ συνέβαλεν ὀριστικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ στερέωσιν τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων.

Τοῦτο ἀποτελεῖ εὐλογημένη ἀφορμὴ ἵνα εὐχαριστήσωμεν τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιότητι καὶ διὰ τὴν προσφιλεῖ ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐπεδείξατε πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς τῆς Ῥουμανίας. Αὐτὸν τὸν βαθὺν συνδιασμόν, μὲ ἰσχυρὰς ρίζας εἰς μίαν κοινὴν πνευματικὴν παράδοσιν, ἐβίωσα ἔτι ἀπαξ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς προσφάτου ἐπισκέψεώς μου εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅταν εἶχον τὴν μεγάλην χαρὰν ὅπως ἐορτάσω, παραπλεύρως τῆς μοναχικῆς κοινότητος τῆς Ἱερᾶς Μεγίστης Μονῆς τοῦ Βατοπαιδίου, τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διετήρησα ἐντὸς τῆς καρδίας μου τὴν εὐλογίαν καὶ τὸ πνεῦμα ποιμαντικῆς σοφίας, τὰς ὁποίας προσφέρετε, κατὰ τρόπον εὐθὺν καὶ ἐνεργόν, καὶ εἰς ταύτην τὴν ἀρχαίαν μοναχικὴν ἐστίαν τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας.

Μετὰ τοιούτων σκέψεων, βαθυτάτου ἐκτιμῆσεως, εὐχόμεθα τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιότητι, μακρὰν πατριαρχικὴν διαποιμάνσιν, μετὰ πολλῶν πνευματικῶν ἐκπληρώσεων καὶ ἰσχυρὰς ἱεραποστολικῆς ὁμολογίας -ἡ ὁποία τυγχάνει τόσον ἀναγκαία σήμερον ἐνώπιον τῶν

συγχρόνων προκλήσεων- καθώς και μετὰ πλήρους εὐοδώσεως τῆς ἐπιθυμίας Ὑμῶν ὑπὲρ τῆς ἐνότητος καὶ εἰρήνης.

Εἰς πολλὰ καὶ εὐλογημένα ἔτη!

Μετὰ ἰδιαζούσης ἐκτιμήσεως καὶ βαθυτάτου σεβασμοῦ,
Ion-Marcel CIOLACU
Πρωθυπουργὸς τῆς Ρουμανίας

Νεώτερο Αρχείο τῆς Μητροπόλεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἰμβρου καὶ Τενέδου

π. Δημήτριος Στρατῆς

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀξία τῶν ἀρχειακῶν πηγῶν γιὰ τὴν προαγωγή τῶν ἱστορικῶν μελετῶν ἀλλὰ καὶ τῶν συναφῶν πού ἀπτονται τῶν πεδίων τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἐπιστημῶν: οἰκονομίας, κοινωνιολογίας, ἐθνολογίας, ἀνθρωπολογίας, λαογραφίας κ.ά. . Ὁ ἐντοπισμὸς καὶ ἡ ὑπαρξὴ αὐτῆ καθ' ἑαυτὴ ἐνὸς ἀρχείου ἔχει πάντοτε μεγάλη ἀξία. Ἰδίως γιὰ τὶς ἐπερχόμενες γενεές, ἀφοῦ ἢ κάθε μία ἀπ' αὐτὲς μελετώντας τὸ ἀπὸ τὴν ὀπτικὴ γωνία τῆς ἐποχῆς τῆς καὶ τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς προβαίνει ὀλοένα καὶ σὲ περισσότερο χρήσιμες προσεγγίσεις. Αὐτὲς βελτιώνουν τὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι καὶ διαμορφώνουν τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, πού εἶναι ἐπιθυμητὴ ἀλλὰ κατὰ τὸν Μ. Βασίλειο «δυσθήρατος» καὶ «δυστέκμαρτος».

Γνωστὸς γιὰ τὴν μεγάλη του εὐαισθησία ἐπ' αὐτῶν τῶν θεμάτων ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος διέσωσε τὰ ἀρχειακὰ ἔγγραφα τοῦ ἐν λόγῳ ἀρχείου. Μέσα ἀπὸ τὴν «ἀρπαγὴ» τῶν πολυμέριμων ἐννοιῶν ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας βρῆκε τὸν χρόνον, ἔνεκα τῆς λατρείας του πρὸς τὰς χάριτας τῶν Μουσῶν, νὰ τὸ ἐντοπίσει, διεξερχόμενος τὰ ἔγγραφα καὶ διαισθανόμενος τὴν ἀξία τους ὡς Προφήτης τοῦ Γένους καὶ Ὑποφῆτης τῶν τιμῶν καὶ ἱερῶν του, καὶ νὰ τοῦ ἀναθέσει τὴν μελέτη καὶ τακτοποίησίν του. Γιὰ τὴν τιμητικὴ ἐπιδαψίλευα τῆς πατρικῆς ἀγάπης του πολλαπλῶς καὶ πάλι τὸν εὐχαριστῶ, ὑποχρεούμενος μὲ τὴν παρούσα ἀνακοίνωσι νὰ γνωστοποιήσω σὴν εὐρύτερη ἐπιστημονικὴ κοινότητα, σὲ γενικὲς γραμμὲς τὰ περιεχόμενά του μετὰ τὴν ταξιθέτησίν τους κατὰ τὸ θέμα, τὸν συντάκτη, τὸν παραλήπτη, καὶ τὴ χρονολογία τῶν ἐγγράφων.

Τὸ ἀρχεῖο, πού στὸ ἐξῆς θὰ βρῖσκεται στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Ἰμβρου καὶ Τενέδου κατὰ τὰ χρόνια τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἰακώβου Παπαῖσιου¹, καὶ κυρίως κατὰ τὰ ἔτη τῶν δεκαετιῶν 1930–40.

Τὰ ἔγγραφα πού περιλαμβάνονται σ' αὐτὸ εἶναι κυρίως ἐπιστολὲς πού ἀπευθύνονται ἀπὸ διάφορα πρόσωπα στὸν μητροπολίτη Ἰάκωβο. Ὅπως ἐνδεεῖς, προστατευόμενοί του σπουδαστὲς, κυρίως στὴ Θεολογικὴ

¹ Βλ. Β. Σταυρίδου, *Ἐπισκοπικὴ Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 174. 75.

Σχολή τῆς Χάλκης, ξενιτεμένοι Ἰμβριοι, εὐεργέτες — οἰκονομικά εὐρωστοί, παράγοντες τῆς πνευματικῆς ζωῆς, διπλωμάτες κ.ἄ. . Ἐπίσης περιλαμβάνονται σχέδια -κυρίως- ἀλλὰ καὶ ἀπαντητικὲς ἐπιστολὲς τοῦ Ἰακώβου σὲ πρόσωπα ὅπως αὐτὰ ποὺ προαναφέραμε.

Ἐπειδὴ ἡ πλειονότητα τῶν ἐγγράφων ἔχουν ὡς συντάκτη ἢ ἀποδέκτη τους τὸν Ἰμβρου καὶ Τενέδου Ἰάκωβο ὑπενθυμίζουμε ὅτι ὁ κατὰ κόσμον Ἰορδάνης γεννήθηκε στὴ Νεάπολη (Νέβσεχιρ) τῆς Καππαδοκίας τὸ 1885. Μαθῆτευσε στὴν πατρίδα του καὶ φοίτησε στὴ Χάλκη. Διερχόμενος ἀπὸ τὴν πατριαρχικὴ αὐλὴ ἐξελέγη μητροπολίτης Ἰμβρου καὶ Τενέδου τὸ 1926. Στὴν ἐπαρχία του κατόρθωσε νὰ μεταβεῖ τὸ 1930. Τὸ 1950 μετετέθη στὴν ἐπαρχία Δέρκων, ἀπ' ὅπου παραιτήθηκε τὸ 1977 λόγω γήρατος καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1980. Ἀπὸ τὰ ἐγγράφα τοῦ ἀρχείου φαίνεται νὰ μερίμνησε γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ποιμνίου του κατὰ τὶς δύσκολες ἡμέρες τῆς ποιμαντορίας του.

Μελετώντας λοιπὸν τὰ ἐν λόγω ἐγγράφα τοῦ νεώτερου αὐτοῦ ἀρχείου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἰμβρου καὶ Τενέδου καὶ προκειμένου νὰ τιθασευθεῖ τὸ ἀταξινόμητο ἀρχεῖακὸ ὑλικὸ γιὰ εὐκόλη πρόσβαση στὴ μελέτη του τὸ κατατάξαμε σὲ ἐνότητες – φακέλους ὡς ἑξῆς:

Α' Φάκελος: Ἐπιστολὲς πρὸς τὸν Ἰμβρου καὶ Τενέδου

Σ' αὐτὸν περιέχονται οἱ ὑποφάκελοι:

α. Ἐπιστολὲς πρὸς τὸν Ἰμβρου καὶ Τενέδου Ἰάκωβο. Παρατίθενται σὲ δέσμες κατὰ ἀποστολέα καὶ σὲ κάθε δέσμη μὲ χρονολογικὴ σειρὰ. Κάθε ἐπιστολὴ - ἐγγράφο τὸ ἔχω ἀριθμήσει μὲ αὐξοῦντα ἀριθμὸ ἀπὸ 1 ἕως 49.

Συντάκτες τῶν ἐπιστολῶν εἶναι οἱ: Δημήτριος-Ἰάκωβος Κοκούζης, μετέπειτα ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς (ἔγγρ. 1-15), Κ. Χριστοδουλίδης, Ἰμβριος καθηγητὴς στὴ Θεσσαλονίκη μὲ τὸν ὅποιο συνεργαζόταν ὁ μητροπολίτης Ἰάκωβος γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ Λευκώματος γιὰ τὴν Ἰμβρο, καθὼς καὶ γιὰ τὴν φοίτηση Ἰμβρίων μαθητῶν στὴ Σχολὴ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας στὰ Βασιλικά τῆς Χαλκιδικῆς (ἔγγρ. 16-25), ὁ Κ. Βρούζος Ἰμβριος στὴν Ἀλεξάνδρεια (ἀρ. ἐγγρ. 26-28), ὁ Ἱ. Βασίλας φοιτητὴς στὴ Ἱατρικὴ τῆς Ἀθῆνας (ἔγγρ. 29-35), ὁ μαθητὴς στὴ Χάλκη καὶ μετέπειτα συγγραφέας Γ. Μουχάλης (ἀρ. ἐγγρ. 37-40), ὁ Ἰμβριος καθηγητὴς γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Ν. Ἀνδριώτης, ὁ ὅποιος συνέβαλε τὰ μέγιστα στὴν ἔκδοση τοῦ Λευκώματος τῆς Ἰμβρου (ἔγγρ. 41-49).

β. Ὁ δεῦτερος αὐτὸς ὑποφάκελος περιέχει στὴ συνέχεια ἐγγράφα -

ἐπιστολές, ὅπως καὶ ὁ προηγούμενος, πού τις ἔχω ἀριθμήσει μὲ αὐξοντα ἀριθμὸ ἀπὸ 1 ἕως 58. Περιλαμβάνονται σ' ἓνα δεύτερο ὑποφάκελο μόνο γιὰ τὸ λόγο τῆς διευθετήσεως τοῦ ὄγκου τῶν ἐγγράφων. Συντάκτες τῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν μητροπολίτη Ἰάκωβο εἶναι οἱ: Β. Βασιλειάδης, φοιτητῆς τῆς Χάλκης ἀπὸ τὴν Ἰμβρο, μὲ ἄριστο δείγμα γραπτοῦ λόγου, μετέπειτα γραμματέας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰακώβου στὴν Ἀμερική, ὅπως μὲ πληροφόρησε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος (ἔγγρ. 1-4), ὁ ἱερέας ἀπὸ τὴν Τένεδο π. Στέφανος (ἔγγρ. 5-12), ὁ Ἰμβριος Δ. Φράγκος, προστατευόμενος τοῦ μητροπολίτη στὴ Χάλκη καὶ μετέπειτα κάτοικος Ἀθηνῶν, ἀπ' ὅπου ὑπογράφει τὶς εὐάριθμες ἐπιστολές του μαζί μὲ τὴν σύζυγό του (ἔγγρ. 13-37), μὲ τὴν ἴδια ιδιότητα οἱ Κ. Δαμδᾶς (ἔγγρ. 38-40), Λαζ. Λαζαριδῆς (ἔγγρ. 41-48), ὁ ἐξάδερφος τοῦ τότε διακόνου Ἰακώβου Κοκούζη καὶ δικηγόρος στὴ Θεσσαλονίκη Ν. Εὐστρατιάδης (ἔγγρ. 50-54) καὶ ὁ ἐγκαταβίων στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου Τενέδιος ἰδιοκτῆτης καφεκοπτείου Ν. Τενέδιος (ἔγγρ. 55-58).

γ. Ὁ τρίτος ὑποφάκελος περιέχει ἐπιστολές μεμονομένων προσώπων γιὰ τοῦτο τὶς κατέταξα χρονολογικά, συνδεδεμένες κατ' ἔτος ἀπὸ τὸ 1930 ἕως 1939, ἀριθμώντας τες μὲ αὐξοντα ἀριθμὸ ἀπὸ 1 ἕως 58. Ἡ πρώτη ἐπιστολή (ἔγγρ. 1) μὲ ἡμερομηνία 6 Αὐγ. 1906, ἀπευθύνεται στὸν Ἰμβρου Ἰωαννίκιο τὸν Μαργαριτιάδη, τὸν ἀπὸ Μογλενῶν πού ἀρχιεράτευσε ἀπὸ τὸ 1905 ἕως τὸ 1908, ἔτος κατὰ τὸ ὅποιο ἀπεβίωσε². Οἱ ὑπόλοιπες ἀπευθύνονται στὸν Ἰάκωβο Παπαϊσίου.

δ. Ὁ τέταρτος ὑποφάκελος ἀποτελεῖ συνέχεια τοῦ προηγούμενου. Περιλαμβάνει μεμονομένες ἐπιστολές σὲ χρονολογικὴ συνέχεια κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη 1940 ἕως 46, γραμμένες πρὸς τὸν Ἰμβρου Ἰάκωβο. Γιὰ τοῦτο καὶ τὶς ἔχω ἀριθμήσει ἐν συνεχείᾳ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ γ' ὑποφακέλου ἀπὸ 59 ἕως 89, συνδεδεμένες κατ' ἔτος. Ἐπιπλέον, μετὰ ἀπὸ αὐτὲς ὁ δ' ὑποφάκελος περιέχει στὸ τέλος 17 ἀχρονολόγητες ἐπιστολές (ἔγγρ. 90-107). Ἐχομε ἀριθμήσει τὸ σύνολο τῶν ἐγγράφων τοῦ δ' ὑποφακέλου μὲ αὐξοντα ἀριθμὸ ἀπὸ 59 ἕως 107.

ε. Στὸν πέμπτο ὑποφάκελο περιέχονται ἐπιστολές πρὸς τὸν μητροπολίτη Ἰάκωβο κατὰ θέμα κι ὄχι χρονολογικά, γιὰτι θεωροῦμε ὅτι αὐτὸ θὰ βοηθήσει καλύτερα τὸν μελλοντικὸ μελετητή. Ἡ χρονολογικὴ ἀρχειοθέτησή τους θὰ τὶς ἀποσποῦσε ἀπὸ τὸ κοινὸ θέμα καὶ τὸν κοινὸ συντάκτη τους πού τὶς ἐνοποιοῦν καὶ τὶς καθιστοῦν προσφορότερες στὴν ἔρευνα. Τὶς ἔχω ἀριθμήσει μὲ αὐξονται ἀριθμὸ 1 ἕως 13 καὶ

²Βλ. Σταυρίδου, ὁ.π., σ. 433.

προέρχονται από τὸ νοσοκομεῖο Βαλουκλῆ (ἔγγρ. 1), διευθύνσεις θρησκευτικῶν περιοδικῶν (ἔγγρ. 2–3), Πανιμβριακὴ ἀδελφότητα Ν. Υόρκης «Ἡ Ἴμβρος» (ἔγγρ. 5–9), καὶ τὸν Γεώργιο Παπασυνεσίου, Ἴμβριο τῆς Ἀλεξάνδρειας (ἔγγρ. 10–13), τὶς ἔχω δὲ συνδεδεμένες κατὰ θέμα.

στ. Στὸν ἕκτο ὑποφάκελο περιλαμβάνονται ἐπιστολὲς ἀρχιερέων πρὸς τὸν Ἴμβρου Ἰάκωβο, τὶς ὁποῖες ἀρίθμησα μὲ αὐξοῦντα ἀριθμὸ ἀπὸ 1 ἕως 59, ἔχοντάς τες συνδέσει κατὰ τὸν ἀποστολεῖα τους –μητροπολίτη. Μιὰ πού τὸ κάθε ἴδιο πρόσωπο ἀναφέρεται σὲ κοινὰ θέματα σὲ ἐξέλιξη καὶ συνέχεια κατὰ τὶς μετέπειτα ἀποσταλθεῖσες ἐπιστολές.

Υπάρχουν ἀπλὲς εὐχετήριες ἐπιστολὲς ἀρχιερέων, ἀλλὰ καὶ ἄλλες πού ἀφοροῦν τρέχοντα θέματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πατριαρχείου, μὲ κυρίαρχο αὐτὸ τῆς μετάβασης ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Βενιαμὴν στὸν ἀπὸ Χαλκηδόνος Μάξιμο Βαπορτζῆ.

Ὡς συντάκτες τῶν ἐν λόγω ἐπιστολῶν ὑπογράφουν: Ὁ Τραπεζοῦντος καὶ μετέπειτα ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρῦσανθος, πού μὲ τὶς εὐχές του δείχνει ἐγκάρδια αἰσθήματα στὸν Ἰάκωβο (ἔγγρ. 1–8), ὁ Χαλκηδόνος καὶ μετέπειτα Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Μάξιμος ὁ Ε΄ (ἔγγρ. 9–12), ὁ Πριγκηποννήσων καὶ μετέπειτα Χαλκηδόνος Θωμᾶς³ (ἔγγρ. 13–17), πού στὴν ἐπιστολὴ του ὡς Χαλκηδόνος (ἔγγρ. 17) περιγράφει στὸν Ἴμβρου παραστατικότερα τὸν σπαρασικάρδιο καὶ ἀκούσιο ἀποχωρισμὸ του ἀπὸ τὸ ποιμνιο τῶν Πριγκηποννήσων καὶ τὴν ἐνθουσιώδη καὶ λαμπρὴ ὑποδοχὴ του στὴ Χαλκηδόνα, ὁ Σάρδεων Γερμανὸς (ἔγγρ. 18–20), ὁ Δέρκων Ἀμβρόσιος (ἔγγρ. 21–25), ὁ Μύρων Πολύκαρπος (ἔγγρ. 34, 35) καὶ ὁ ἀπὸ Λαοδικείας μ. Πριγκηποννήσων Δωρόθεος, ὁμόφρονες τοῦ Ἴμβρου στὰ τῆς διοικήσεως τῆς Μ. Ἐκκλησίας⁴. Ὁ τελευταῖος μάλιστα μὲ ἐξέχον λογοτεχνικὸ τάλαντο καὶ λυρική διάθεση ὅπως ἀφίνει νὰ φανοῦν καὶ μέσα ἀπὸ τὶς σύντομες ἐπιστολές του (ἔγγρ. 28–33).

Ἄλλοι ἐπιστολογράφοι στὸν ἴδιο ὑποφάκελο ἀπαντῶνται οἱ: Προύσης Πολύκαρπος (ἔγγρ. 26, 27), Θεσσαλονίκης Γεννάδιος (ἔγγρ. 36, 38), Σεργῶν Κωνσταντῖνος (ἔγγρ. 39–41), «Ρόδου Ἰωακείμ (ἔγγρ.

³ Ὁ μητρ. Θωμᾶς Σαββόπουλος καταγόταν ἀπὸ τὸ Νέβσεχιρ (Νεάπολη) καὶ ἦταν ὁμοπάτριος τοῦ Ἰακώβου, βλ. Σταυρίδη ὅπ. σ. 53.

⁴ Τὴν διατύπωση αὐτὴ ἐπιβεβαιώνει ἡ μελέτη: Μ. Πρωτ. Γ. Τσέτση, «Μητροπολίτης Πριγκηποννήσων Δωρόθεος ὁ «Φαναριώτης»», στὸν τόμο: *Ἀνθηφόρος Μητροπολίτου Δέρκων Κωνσταντίνου. Πεντηκονταετία προσφοράς στὴν Ἐκκλησία 1950–2000*, ἐκδ. Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις Μεγαλοσχιολιτῶν, Ἀθήνα 2001, σσ. 433–451, ὅπου τὸν χαρακτηρίζει ὡς «θεολογοῦντα λογοτέχνη καὶ φιλοσοφοῦντα θεολόγο».

42) και Ῥόδου Ἀπόστολος (ἔγγρ. 43–46), Αἴνου Γερμανός (ἔγγρ. 47–50), Κορινθίας Δαμασκηνός, ὁ μετέπειτα ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν μὲ ἀπλὸ εὐχετήριο (ἔγγρ. 51) καὶ Κορινθίας Μιχαήλ, ὁ μετέπειτα ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικής, ἐπίσης μὲ ἀπλὸ εὐχετήριο (ἔγγρ. 52), ὁ Χαριουπόλεως Γεννάδιος (ἔγγρ. 53–54), ὁ Μηθύμνης Διονύσιος, ποῦ ὁμοφρονεῖ καὶ ἐκθέτει διοικητικὰ θέματα στὸν Ἰμβρου (ἔγγρ. 55, 56), καὶ ὁ Σιναίου Πορφύριος (ἔγγρ. 57–59).

ζ. Στὸν ἕβδομο ὑποφάκελο περιέχονται ἐν συνεχείᾳ τοῦ προηγουμένου ἕκτου μεμονομένες ἐπιστολές ἀρχιερέων κατὰ χρονολογία μὲ συνεχόμενη, ὡς ἐκ τούτου ἀρίθμηση (ἔγγρ. 60–104). Στὴν πρώτη τοῦ ζ' ὑποφακέλου τοῦ Χίου Πολυκάρπου (ἔγγρ. 60) ἐπισυνάπτω μὲ συνεχόμενη ἀρίθμηση τὶς ἐπιστολές τῆς μοναχῆς Ματρῶνης Γεωργαλᾶ (ἔγγρ. 61, 62), ἐπειδὴπραγματεύονται τὸ ἴδιο θέμα τῆς μετάβασης τῆς ἐν λόγῳ μοναχῆς ἀπὸ τῆ Χίο στὴν Ἰμβρο.

Μετὰ τὶς ἐπιστολές τῶν ἀρχιερέων (ἔγγρ. 60–79) ἀκολουθοῦν ἄλλες τῆς μεγάλης ἀρχιεραγματείας τοῦ Πατριαρχείου (ἔγγρ. 80–88) καὶ τῆς Μεγάλης πρωτοσυγκελλίας (ἔγγρ. 90–96), κληρικῶν (ἔγγρ. 97–102) καθὼς καὶ δύο τῆς μονῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὁρους (ἔγγρ. 103, 104), ὅλες συνδεδεμένες κατὰ τὶς παραπάνω ἐνότητες καὶ μὲ χρονολογικὴ ἀκολουθία ἐντὸς τῶν ἐνοτήτων τους.

Β' Φάκελος: Ἐπιστολές τοῦ Ἰμβρου καὶ Τενέδου.

Σ' αὐτὸν περιέχονται οἱ ὑποφάκελοι:

α. Ἐπιστολές τοῦ Ἰμβρου καὶ Τενέδου Ἰακώβου πρὸς ἰδιῶτες. Παρατίθενται ἀριθμημένες μὲ χρονολογικὴ σειρά, συνδεδεμένες ὁμοῦ κατ' ἔτος (ἔγγρ. 1–44).

β. Ἐπιστολές τοῦ ἴδιου ἀρχιερέα πρὸς ἀρχιερεῖς, καθὼς καὶ σχέδια ἐπιστολῶν. Παρατίθενται κατὰ παραλήπτη (ἔγγρ. 1–23).

γ. Ἐπιστολές πρὸς ἱερεῖς κατὰ χρονολογία (ἔγγρ. 1–10) καὶ ἀχρονολόγητες πρὸς ἰδιῶτες (ἔγγρ. 11–18).

δ. Ἀχρονολόγητες ἐπιστολές καὶ σχέδια ἐπιστολῶν πρὸς ἰδιῶτες (ἔγγρ. 1–24).

Γ' Φάκελος: Ἀρχιερατικὰ — Πατριαρχικὰ γράμματα

Σ' αὐτὸν περιέχονται οἱ ὑποφάκελοι:

α. Ὀκτῶ σωζόμενα πατριαρχικὰ γράμματα τοῦ Ἰμβρου καὶ Τενέδου

Ἰακώβου (ἔγγρ. 1–8) πρὸς τὶς ἐκκλησίες τοῦ ποιμνίου του.

β. Πατριαρχικὰ γράμματα Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν ἐκάστοτε Ἰμβρου καὶ Τενέδου, ποὺ διασώθηκαν ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς Μητροπόλεως Ἰμβρου. Τίθενται κατὰ χρονολογία (ἔγγρ. 1–50). Τὸ πρῶτο ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Ἰωακείμ τὸν Γ' μὲ ἡμερομηνία 27 Ἀπριλίου 1906 (ἔγγρ. 1) καὶ τὸ τελευταῖο τοῦ ὑποφακέλου ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Αθηνάγορα μὲ ἡμερομηνία 6 Αὐγούστου 1950 (ἔγγρ. 50).

γ. Σημειώματα πρόχειρα μὲ χρονολογικὴ σειρὰ καὶ ἀχρονολόγητα ἐν συνεχείᾳ (ἔγγρ. 1–27).

δ. Αποδείξεις οἰκονομικῆς φύσεως. Ἐπὶ τοῦ παρόντος χωρὶς κάποιο ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἰσχύει γιὰ μελλοντικὲς μελέτες, ἰδίως γιὰ ὅσες ἀπ' αὐτὲς στηρίζονται σὲ ἀριθμητικὰ καὶ οἰκονομικὰ δεδομένα.

Δ' Φάκελος: Πατριαρχικὲς ἐγκύκλιοι καὶ ἐγκύκλια σημειώματα.

Ἐδῶ ἀρχειοθετήθηκαν ὅσα ἀπ' αὐτὰ βρέθηκαν στὸ ἐν λόγω ἀρχεῖο (ἔγγρ. 1–35). Γιὰ τὴν ἀνεύρεση παρομοίων ἐγγράφων ὅπως καὶ τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων, τῶν περιεχομένων στὸν προαναφερόμενο β' ὑποφάκελο τοῦ Γ' Φακέλου μπορεῖ νὰ ἀνατρεῖξαι ὁ ἐνδιαφερόμενος στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπου ἡ ἔρευνά του θὰ ἐγγίσει τὴν πληρότητα. Ἐδῶ ἀπλῶς διασώζονται τὰ εὑρεθέντα στὸ ἀρχεῖο τῆς Μητροπόλεως Ἰμβρου καὶ Τενέδου.

Ε' Φάκελος:

Στὸν τελευταῖο καὶ μεγαλύτερου σχήματος αὐτὸ φάκελο ἔναποθέσαμε

α. Βιβλίον ἐπιγραφόμενο: Πρακτικὰ ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου τῶν ἐτῶν: 1895–1913. Εἶναι χειρόγραφο (διαστ. 27,5×21 ἐκ.), μὲ σκληρὸ χάρτινο κάλυμα καὶ δερμάτινη καφὲ στάχωση στὴ ράχη. Τὸ πρῶτο φύλλο μένει κενό. Ἡ τρίτη σελίδα παραδίδει ἕνα ἐπτάγραμμο σημείωμα. Ἄλλες ὀκτῶ σελίδες μένου κενές. Ἐν συνεχείᾳ καταγράφονται, κατὰ τὸν τίτλο τοῦ βιβλίου οἱ ἀποφάσεις τοῦ δικαστηρίου, ἀρχίζοντας μὲ δύο σελίδες χωρὶς σελιδαρίθμηση. Μετὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς δύο ἀρχίζει σελιδαρίθμηση μὲ ἀριθμὸ 16 ἐν συνεχείᾳ μέχρι 20. Καὶ σ' αὐτὲς τὶς σελίδες καταγράφονται ὅμοιες ἀποφάσεις. Μετὰ τὴν σ. 21 δὲν ὑπάρχει σελιδαρίθμηση. Ἀκολουθοῦν τρεῖς κενές σελίδες καὶ ἐν συνεχείᾳ καταγράφο-

νται κι άλλες αποφάσεις σε μη σελιδαριθμημένες σελίδες. Σε επόμενες σελίδες συνεχίζει σελιδαρίθμηση από 2 έως 137. Ενώ συνεχίζει και μετά ή καταγραφή αποφάσεων. Από τα παραπάνω φαίνεται ότι το βιβλίο χρησιμοποιήθηκε κατά περιόδους με διαφορετική σελίδα έκκίνησης και γραφή των αποφάσεων, γι' αυτό και δίνει αυτή την έντύπωση πρωθύστερης χρήσης. Πάντως κάθε απόφαση φέρει χρονολογία.

β. Βιβλίο επιγραφόμενο: Πρωτόκολλον Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰμβρου καὶ Τενέδου ἀπὸ 31^{ης} Αὐγούστου 1963 ἕως 14^{ης} Απριλίου 1965. Ἀνταποκρίνεται στὸν τίτλο του καὶ εἶναι γραμμμένο ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους κατὰ τὸ ἀντικρουστὸ δισέλιδο σχῆμα εἰσερχομένων - ἐξερχομένων ἐγγράφων.

γ. Σῶμα διατηρήτως συσταχωμένων Δελτίων Ἐνοριτῶν Κοινότητος Ἁγίων Θεοδώρων Ἰμβρου ὅπως ἐπιγράφεται. Εἶναι πλήρης μὲ ἀρίθμηση τοῦ κάθε δελτίου ἀπὸ αὐξοντα ἀριθμὸ 1 ἕως 235. Δὲν φέρει χρονολογία ἢ καταγραφή ἄλλα εἶναι ἀρκετὰ νεότερη. Τοῦτο γίνεται ἐν πρώτοις φανερὸ ἀπὸ τὰ ὑλικά γραφῆς: χαρτί, μελάνι στυλοῦ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι στὸ δελτίο — σελίδα ὑπ. ἀριθμ. 226Γ — ἀπαντῶνται τὰ στοιχεῖα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ὡς ἀρχιμανδριτοῦ τότε καὶ τῶν γονέων του.

Γιὰ κάθε ἐνοριτὴ ἀναγράφονται τὰ στοιχεῖα: ὄνοματεπώνυμο, ὄνομα πατρὸς, μητρὸς, τόπος καὶ ἔτος γεννήσεως, ἐπάγγελμα, ὑπηκοότητα, σπουδές, ἀριθμοὶ μελῶν οἰκογενείας του· χωρὶς νὰ εἶναι ὅλα συμπληρωμένα στὶς ἀντίστοιχες στήλες.

Τὰ δελτία εἶναι γραμμμένα στὴν μία μόνο σελίδα κάθε φύλλου, ἢ πίσω μένει κενή, μὲ μορφή πινάκων μὲ κάθετη καὶ ὀριζόντια χάραξη καὶ ἢ ἀρίθμηση τους ἀναλογεῖ σε ἀντίστοιχες 235 σελίδες πού διευκολύνουν τὴν ἀνάγνωση κατὰ πλάγια τοποθέτηση τοῦ σώματος.

δ. Τρεῖς δέσμες ἐγγράφων πού λόγῳ τῆς φύσεως τους δὲν ἀρχειοθετοῦνται. Παραμένουν γιὰ φύλαξη. Ἀντικαταστήσαμε τοὺς φθαρμένους φακέλους ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναγράφονταν καὶ μεταφέραμε ἐπὶ τῶν ἀντιστοιχῶν νεότερων φακέλων ἀντιγράφοντας τα: Γενικὰ ἐπαρχιακὰ ζητήματα, Ἐκκρεμῆ, Πρὸς ὑπογραφήν.

ε. Σῶμα Δελτίων Ἱερέων ἐπὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κοινοτικῆς καὶ Κοινωνικῆς κινήσεως ἀπὸ 1^{ης} Ἰανουαρίου 1966, ὅπως ἐπιγράφεται. Περιέχει διάτρητο συσταχωμένο σῶμα ἐγγράφων πού ἀνταποκρίνεται στὸν τίτλο τοῦ φακέλου ἀπ' ὅλα τὰ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας Ἰμβρου καὶ Τενέδου πού ἔστειλαν οἱ ἱερεῖς στὴν Μητρόπολη, ἀνταποκρινόμενοι

στό κάλεσμά της. Αναφέρονται λεπτομέρειες για τις ποικίλες πνευματικές κυρίως δραστηριότητες της κάθε ένορίας. Έργο σπουδαίο και πρωτοποριακό και πολύτιμη αρχαιακή παρακαταθήκη για την εκκλησιαστική ιστορία της έν λόγω έπαρχίας, πού θά πρέπει πρωτίστως νά αποδοθεῖ στον μητροπολίτη Ίμβρου καί Τενέδου Νικόλαο Κουτρομπή, ἄν κρίνουμε ἀπό τὰ χρονολογικά δεδομένα τῆς ἀρχιερατείας του (4 Ἀπριλίου 1964 – 15 Φεβρουαρίου 1972)⁵.

στ. Σῶμα διάτρητων συσταχωμένων ἐγγράφων μὲ δισέλιδη Ἐκθεση ἐπὶ τῆς κατηχητικῆς κινήσεως ἐπαρχίας Ίμβρου ὅπως ἀναγράφεται καί ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο Οἰκονόμο Σ. Δαμῶ, ἄνευ χρονολογίας. Ακολουθεῖ Κοινοποίηση - ὅπως ἐπιγράφεται - πρόσκληση στὰ παιδιά, γιὰ τὰ παιδιά τῶν κατηχητικῶν σχολείων νά προσέλθουν στὴν ἐξομολόγηση καί Θ. Κοινωνία καί ὀνομαστικὸς κατάλογος τῶν κατηχητοπαίδων ὄλων τῶν χωριῶν τῆς Ίμβρου, κατὰ τὰ ἔτη 1952, 53, 54 ἐντυπωσιακὰ εὐαριθμῶς.

Στὰ παραπάνω προστίθενται καί τὰ ἐπιπλέον ἀνευρεθέντα καί ἀνήκοντα στὸ ἴδιο ἀρχεῖο τὰ ὁποῖα ταξινομοῦμε ὡς συνέχειά του.

ΣΤ' Φάκελος: Ἀνυπόγραφα – ἐπιγράμματα – ἐπιστολές

Σ' αὐτὸν περιέχονται οἱ ὑποφάκελοι:

α) Ἀντίγραφα ἐγγράφων – πολυγραφημένων - ἀνυπόγραφων ἀπὸ τὴν περίοδο ἀρχιερατείας τοῦ Ίμβρου καί Τενέδου Ἰακώβου. Ἔχουν συνταχθεῖ κατὰ τὰ ἔτη 1930 – 36 ἐνῶ μερικὰ εἶναι ἀχρονολόγητα (ἔγγρ. 1–27).

β) Περιλαμβάνονται ἕξι ἐγγράφα (ἔγγρ. 1–6): Τρία ἐπιγράμματα (ἔγγρ. 1–3), τὰ δύο ἀνηρτήθησαν στὰ σχολεῖα Ἀγ. Θεοδώρων καί Ἀγριδίων (ἔγγρ. 1, 2) καί δύο ἐνυπόγραφα τοῦ Ίμβρου καί Τενέδου Παϊσίου 1870 (ἔγγρ. 4), 1881 (ἔγγρ. 5). Ἐπιπλέον μία βεβαίωση γάμου τῆς ὀρθοδόξου Κοινότητος Βουγιούκ-Δερε (ἔγγρ. 6).

γ) Ἐπιστολές (ἔγγρ. 1–63) πρὸς τὸν Δημήτριο - Ἰάκωβο Κουκούζη, μετέπειτα ἀρχιεπισκόπο Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του: τὶς ἀδελφές του Χρυσάνθη, Βικτωρία καί τ' ἀδέλφια του στὴν Ἀθήνα, τὸν δικηγόρο ἐξάδελφό του στὴ Θεσσαλονίκη Ν. Εὐστρατιάδη κ.ἄ., ἀρχειοθετημένες κατὰ ἀποστολέα, χρονολογία καί

⁵ Βλ. Σταυρίδου, ὁ.π. σσ. 436, 37. Ἐκεῖ καί περισσότερα στοιχεῖα γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Ίμβρου καί Τενέδου Νικολάου.

ήμερομηνία.

δ) Χειρόγραφα δοκίμια μελετῶν καὶ λόγων τοῦ Ἀμερικῆς Ἰακώβου σωζόμενα σὲ συσταχωμένα σώματα ταξινομήθηκαν ὡς ἔγγρ. 1–11. Τὸ ἔγγρ. 1 ἀκέφαλο. Αποτελεῖ μέρος μελέτης περὶ Οὐνίας καὶ σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀρχόμενο ἀπὸ τὸ «Μέρος Β'». Ἔγγρ. 2 ἀκέφαλο περὶ Κάϊν καὶ Ἀβελ. Ἔγγρ. 3 «Παιδικὸν κήρυγμα». Ἔγγρ. 4–5 Κηρυκτικὰ σημειώματα. Ἔγγρ. 6, 7 ἐπιμνημόσυνοι λόγοι. Ἔγγρ. 8 ἐπιστολή, ἔγγρ. 9, 10 ἐγκύκλιοι, 11 «ἀφιέρωμα» τοῦ Ἰακώβου.

Ζ' Φάκελος:

Ὁ ἴδιος φάκελος λόγου ὄγκου τοῦ περιεχομένου του ἀπαρτίζεται ἀπὸ Α' καὶ Β' μέρος. Περιλαμβάνει βιβλία τῆς μητροπόλεως Ἰμβρου καὶ Τενέδου.

Α' μέρος: «Βιβλίον Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου 1912» ὅπως ἐπιγράφεται. Αποτελεῖται ἀπὸ 140 ἀριθμημένους τυπογραφικὰ σελίδες καὶ περιέχει ἔσοδα - ἔξοδα τῆς ἐνορίας τοῦ χωριοῦ Ἀγίων Θεοδώρων Ἰμβρου.

«Βιβλίον Πρακτικῶν Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου 1919» τῆς ἴδιας ἐνορίας. Αποτελεῖται ἀπὸ 70 σελίδες καὶ περιέχει πρακτικὰ ἀποφάσεων.

Ἀνεπίγραφο βιβλίον ταμείου τῆς ἴδιας ἐνορίας. Χωρὶς σελιδαρίθμηση καὶ μὲ μερικὲς μόνο σελίδες γραμμένες μὲ ἔσοδα - ἔξοδα.

«Βιβλίον Ταμείου τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκπαιδεύσεως Ἰμβρου. Ἀρχόμενον ἀπὸ 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1927». Χωρὶς σελιδαρίθμηση καὶ μὲ μερικὲς μόνο σελίδες γραμμένες ἐσόδων - ἐξόδων.

Β' μέρος: Τέσσερα πρόχειρα βιβλίων, πρακτικῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, μὲ ἀνάμεικτο περιεχόμενο, ἀνεπίγραφα καὶ χωρὶς σελιδαρίθμηση, προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἐνορία τῆς κοινότητος τοῦ χ. Αγ. Θεοδώρων Ἰμβρου καὶ ἓνα πὺν ἐπιγράφεται «Κλήσεις Πνευματικοῦ Δικαστηρίου (Στελέχη) τῶν ἐτῶν 22/8/1905 – 17/3/1914». Περιλαμβάνονται ὅπως ἐπιγράφεται μόνο τὰ στελέχη τῶν κλητήριων ἐπικριμάτων.

Τὸ ἀρχεῖο μετὰ τὴν ταξιθέτηση τῶν ἐγγράφων του εἶναι διαθέσιμο στὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα. Στὸν σεπτὸ προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας μας Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχῃ κ.κ. Βαρθολομαῖο ὀφείλονται πολλὲς εὐχαριστίες καὶ γι' αὐτὴ τὴν προσφορὰ του.

Ὁ ὑψηλὸς ρόλος τοῦ Ἐπισκόπου γιὰ τὴν ἐξαγγελία τοῦ Εὐαγγελίου στὴ σύγχρονη κοινωμία. Ἐπικοινωνιακοὶ προβληματισμοὶ

Δήμητρα Α. Κούκουρα, Ὁμοτ. Καθηγήτρια Ἀριστοτελείου
Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ἡ ὑμνολογία τῆς Πεντηκοστῆς καὶ οἱ χριστοκεντρικὲς εὐχὲς ποὺ περιλαμβάνονται στὰ διάφορα στάδια τῆς χειροτονίας τοῦ Ἐπισκόπου¹ καταδεικνύουν τὸν ὑψηλὸ ρόλο του γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ εὐαγγελίου στὸν κόσμο, τὴν πνευματικὴ οἰκοδομὴ τῶν πιστῶν καὶ τὴ διαφύλαξη τῆς ὀρθόδοξης πίστεως. Κατὰ τὴν τελετὴ τοῦ μεγάλου μηνύματος τὸ τροπάριο, τὸ κοντάκιο, ἡ ἔκτενης καὶ ἡ ἀπόλυση τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς ἔχουν βαρύνουσα σημασία. Ὁ Ἐπίσκοπος ἐκλέχτηκε, γιὰ νὰ ἐπιτελέσει «τὸ μέγα καὶ ἱερὸν ἀξίωμα τῆς Ἀρχιερωσύνης» εἰς τύπον καὶ τόπον Χριστοῦ τοῦ μόνου μεγάλου Ἀρχιερέως τῆς Ἐκκλησίας καὶ μὲ τὸν φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ συνεχίσει τὸ ἔργο τῶν Ἀποστόλων γιὰ τὸν εὐαγγελισμὸ τοῦ κόσμου, κατὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ «πορευθέντες μαθητεύσατε...» (Μτ. 28:29).

Στὴν Ὁμολογία τῆς πίστεως ὁ ἐψηφισμένος Ἐπίσκοπος κρατῶντας τὸ εὐαγγελιστάριο ὁμολογεῖ πίστη στὸ Σύμβολο Νικαίας Κωνσταντινουπόλεως, στὴ χριστολογικὴ καὶ τριαδολογικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας καὶ διαβεβαιώνει ὅτι αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ κηρύγματός του, ἀποδοκιμάζοντας κάθε ἄλλη ἐτεροδιδασκαλία.

Ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Ἐπισκόπου ἔχει ὁ χρόνος ποὺ τελεῖται ἡ χειροτονία του. Στὴν ἀρχὴ τῆς θείας Λειτουργίας, πρὶν ἀπὸ τὰ ἀναγνώσματα,² ὥστε ὁ νέος Ἀρχιερέας στὴ συνέχεια νὰ προΐσταται τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ νὰ κηρύξει «ἀντεχόμενος τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾗ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν» κατὰ τὴν προτροπὴ τοῦ Ἀπ. Παύλου πρὸς τὸν μαθητὴ του Τίτο (1:7-8).

¹ Βλέπε Ἰωβ Getcha, Ἡ Ἀκολουθία τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, *passim*. www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/material/2014_3_3_GETCHA.pdf, *passim*. Προσπελάστηκε 27/10/2023.

² «μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν τῶν τε ἐπιστολῶν ἡμῶν καὶ τῶν Πράξεων καὶ τῶν εὐαγγελίων ἀσπασάτω ὁ χειροτονηθεὶς τὴν Ἐκκλησίαν...καὶ μετὰ τὴν πρόσρησιν προσλαλησάτω τῷ λαῷ λόγους παρακλήσεως» (Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ VIII 5.11 SC336.15).

Τὸ εὐαγγέλιο στὴ λειτουργικὴ πράξη συμβολίζει τὸν Χριστὸ παρόντα καὶ ἐνεργοῦντα. Στὴ χειροτονία τοῦ Ἐπισκόπου πάνω στὴν κεφαλὴ του τὸν συνδέει μὲ τὴν ἀρχιερωσύνη τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἐπισκόπου, ἐνῶ ἡ ἐπίθεση τῶν χειρῶν τῶν Ἐπισκόπων τὸν συνδέει μὲ τὴν ἀποστολικὴ διαδοχὴ. Στὴν πρώτη εὐχὴ τῆς χειροτονίας ὁ χειροτονούμενος προδιαγράφεται ὅτι θὰ λειτουργήσει τὰ σεπτὰ καὶ ἄχραντα μυστήρια τοῦ Κυρίου στὸ ἱερό θυσιαστήριο, ἐφόσον ἀξιώθηκε νὰ ὑπεισέλθει «εἰς τὸν εὐαγγελικὸν ζυγὸν καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν τάξιν». Ἡ ἐξαγγελία τοῦ εὐαγγελίου τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας καὶ ἡ οἰκοδομὴ τῆς ὀρθόδοξης πίστεως συνοψίζονται μεταφορικὰ στὴ λέξη «ζυγός», ἡ ὁποία προφανῶς δὲν παραπέμπει σὲ ἓνα εὐκόλο λειτούργημα.

Στὴ δευτέρη εὐχὴ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Ἐπισκόπου καθορίζονται ἀκριβέστερα: ἐπέχει τὸν θρόνον τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ τοῦ ἀναφέρει θυσία καὶ προσφορὰ ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ ὡς οἰκονόμος τῆς ἀρχιερατικῆς χάριτος γίνεται μιμητὴς τοῦ ἀληθινοῦ Ποιμένος, γιὰ νὰ καταρτίσει τίς ψυχὰς ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Κύριος. Ὁ καταρτισμὸς ἰσοδυναμεῖ μὲ «ἀθλήση ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου», ἡ ὁποία ἀναλύεται ὡς «ὁδηγία τῶν τυφλῶν», «φῶς τῶν ἐν σκότει, «παιδεία τῶν ἀφρόνων», «διδασχὴ τῶν νηπίων», «φωτισμὸς τοῦ κόσμου». Τὸ τέλος τοῦ ἀθλήματος εἶναι νὰ παραστῆ στὸ βῆμα τοῦ Ἰησοῦ «ἀκαταισχύντως καὶ τὸν μέγαν μισθὸν λάβη, ὃν ἠτοίμασε ὑπὲρ τοῖς ἀθλήσασιν ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου του», κατὰ τὴ σαφῆ ὑπόσχεση τοῦ Κυρίου: «ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (Μτ 5:19).

Οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ὑπογραμμίζοντας τὴ σημασία αὐτῆς τῆς ἀποστολῆς τῶν Ἐπισκόπων, ὁμοίως καὶ τῶν πρεσβυτέρων, προβλέπουν αὐστηρότατα ἐπιτίμια σὲ περίπτωσι ἀκραίας ραθυμίας ἢ καὶ ἀμελείας, ὅπως ὁ 58ος τῶν ἀγίων Ἀποστόλων: «Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν ἀφοριζέσθω, ἐπιμένων δὲ τῇ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω».

Ὁ 19ος τῆς Πενθέκτης, ὁ ὁποῖος συνοψίζει τὴ μαρτυρία τοῦ Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου γιὰ τίς λατρευτικὲς συνάξεις τῶν Χριστιανῶν στοὺς μεταποστολικούς χρόνους,³ προσδιορίζει τὸ χρέος τῶν Ἐπισκόπων νὰ

³ «Καὶ τῇ ἡλίῳ γενομένη ἡμέρᾳ πάντων κατὰ πόλεις ἢ κατ' ἀγροὺς μενόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ σνέλευσις γίνεται, καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγιγνώσκειται, μέχρις ἐγχωρεῖ. Εἶτα

κηρύττουν πάντοτε και ιδιαίτέρως την Κυριακή, τη βιβλική τεκμηρίωση της διδασκαλίας του και τους αποδέκτες που είναι ο κληρικός και ο λαός. «Ὅτι δεῖ τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν προεστῶτας ἐν πάσῃ μὲν ἡμέρᾳ ἐξαιρέτως δὲ ἐν ταῖς κυριακαῖς πάντα τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδασκεῖν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους ἐκ τῆς θείας γραφῆς».

Στὸν 2ο κανόνα τῆς 7ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ιδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει μία μεθοδολογικὴ ὁμιλητικὴ παραίνεση πρὸς τὸν μέλλοντα Ἐπίσκοπο. Ξεκινᾷ ἀπὸ τῆς διαπίστωσης ὅτι «ψάλλοντες συντασσόμεθα τῷ Θεῷ» καὶ ὅτι τὸ Ψαλτήριο εἶναι οἰκεῖο στὸν κληρὸ καὶ στὸν λαό.⁴ Ὡς ἐκ τούτου ὁ Ἐπίσκοπος ὀφείλει ὅπωςδήποτε νὰ γνωρίζει τὸ περιεχόμενό του καὶ νὰ ἀρχίζει τὴ διδασκαλία του ἀπὸ αὐτό. Στὴ συνέχεια ὀφείλει νὰ διδάσκει «τὰ θεοπαράδοτα λόγια, ἡγουν τὴν τῶν Γραφῶν θείαν ἐπιστήμην», διότι ἡ ἀληθὴς κατανόησή τους καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τους ἀποτελοῦν τὴν οὐσία καὶ τὴ σύσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, κατὰ τὸν Διονύσιο Ἀρεοπαγίτη. Ἄν ὅμως ἀμφιβάλλει καὶ δὲν θέλει νὰ ἀκολουθήσει, τότε νὰ μὴν χειροτονηθεῖ, διότι ὁ Θεὸς διὰ Ὡσηὲ τοῦ προφήτου λέγει: «Σὺ ἐπίγνωσιν ἀπώσω, κἀγὼ ἀπώσομαί σε τοῦ μὴ ἱερατεύειν μοι» (ἐσὺ τῆ γνώση τῶν νόμων μου ἐδίωξας καὶ ἐγὼ θὰ σε ἀποδιώξω ἀπὸ τὸ νὰ εἶσαι ἱερεὺς) (Ὡσηὲ 4.6).

Συχνὰ ὁ ὑψηλὸς ρόλος τοῦ Ἀρχιερέως γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ τῶν πρεσβυτέρων που ἐπιτελοῦν τὸ ἴδιο λειτουργημα «κατ' ἐπισκοπικὴν προτροπήν», ἐκλαμβάνεται ὅτι ἐξαντλεῖται μόνον στὴ διάρκεια τῆς κυριακάτικης Θείας Λειτουργίας μὲ τὸ λεγόμενο λειτουργικὸ κήρυγμα. Στὴν περίπτωσή αὐτὴ οἱ ἀποδέκτες εἶναι συνήθως τὸ τακτικὸ ἐκκλησίασμα ἑνὸς ναοῦ, τὸ θέμα εἶναι ἡ ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν καὶ ὁ στόχος ἡ πνευματικὴ οἰκοδομὴ καὶ ἡ ἐμπέδωση τῆς ὀρθόδοξης διδασκαλίας. Ὅμως, ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τῶν συνεργατῶν του περιλαμβάνει καὶ τὸν φωτισμὸ τοῦ κόσμου, ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν Ἀποστόλων ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἐξῆς. Ὅστε νὰ ἀκούσουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι «ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» ὅτι μποροῦν νὰ γίνουν μέτοχοι τῆς ἀναστημένης παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἅγιος Συμεὼν Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, λόγιος μελετητὴς τῆς Θείας

παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος ὁ προεστῶς διῶ λόγου τὴν νοθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων τὴν μίμησιν ποιῆσθαι...» καὶ ἀκολουθεῖ ἡ τέλεση τῆς θείας εὐχαριστίας». (Ἀπολογία 1, 67,1-6).

⁴ Τὸ Ψαλτήρι καὶ ἡ Ὀκτώηχος ἀποτελοῦσαν τὰ κύρια ἐγχειρίδια γιὰ τὴν ἐκμάθηση τῆς ἀνάγνωσής καὶ τῆς γραφῆς τῶν παιδιῶν τῆς πρώιμης σχολικῆς ἡλικίας, στοὺς βυζαντινοὺς χρόνους.

Λειτουργίας και τῶν ἱερῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, ἐπονομαζόμενος και μυσταγωγός, ἐκφράζει τὴν ἀγωνία του γιὰ τὸ «ἐξαίρετον ἔργον» ποὺ ὀφείλουν νὰ ἐπιτελοῦν οἱ ποιμένες, «τὸ πρὸς μετάνοιαν ἄγειν, τὸ ἐπιστρέφειν ἀθέους πρὸς τὴν πίστιν. Σπάνιον δέ, και διὰ τὸν ζῆλον τῶν ἀποστολικῶν ἀνδρῶν ἐκλιπεῖν και τὸ τὸς διωγμοὺς μείζους ἄρτι γενέσθαι».⁵ Στὸ παράθεμα ἀποτυπώνεται περιγραφικὸς ὀρισμὸς τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος και τῶν προϋποθέσεων του. Οἱ ἐπίσκοποι μεταφέρουν τὸ εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας στοὺς ἀθεους, τοὺς καλοῦν νὰ μετανοήσουν και νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πίστη στὸν ἀληθινὸ Θεό. Και τὸ ἔργο αὐτὸ χαρακτηρίζεται ὡς «ἐξαίρετον»!

Στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὁ εὐαγγελισμὸς τῶν ἐθνῶν στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, στὶς ἀρχὲς τοῦ 15ου αἰ., εἶχε ἀτονήσει και μέχρι τὴ 6η δεκαετία τοῦ 20ου ἐξασθένησε ἀκόμη περισσότερο, -ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἱεραποστολικὲς πρωτοβουλίες τῶν Ρώσων στὰ ἀνατολικά και τὰ δυτικά τῆς ἀχανοῦς χώρας τους-6 κυρίως γιὰ τὶς ἀντίξοες ἐξωτερικὲς συνθήκες ποὺ ἀναφέρει ὁ Συμεῶν: οἱ περισσότεροὶ Ὁρθόδοξοὶ πληθυσμοὶ στὴ Νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη ἐπὶ πέντε αἰῶνες ζοῦσαν ὑπὸ τὸν ὀθωμανικὸ ζυγὸ, ἐνῶ οἱ ἀραβόφωνοὶ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἀκόμη και σήμερα, ὅσοι δὲν ἔχουν ἐξοντωθεῖ ἢ ἐγκαταλείψει τὶς ἐστίες τους, ζοῦν ἀκόμη σὲ ταραγμένο περιβάλλον. Ἡ ἀναζωπύρωση τοῦ ἱεραποστολικοῦ πνεύματος σημειώθηκε μόλις στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ 1960, μὲ τὴ θεολογικὴ τεκμηρίωση τῆς ἱεραποστολῆς, τὶς πρωτοβουλίες και τὸ προσωπικὸ παράδειγμα τοῦ νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας Ἀναστασίου.⁷

Ἐκτοτε μέσα στὶς σύγχρονες κοινωνικὲς συνθήκες ἐναπόκειται σὲ κάθε Ἐπίσκοπο νὰ ἐπιτελεῖ «τὸ ἐξαίρετον ἔργον», τονίζοντας μὲ τὸ κήρυγμά του τὴν ἀνάγκη γιὰ τὸν φωτισμὸ ὅλου τοῦ κόσμου και στηρίζοντας ἱεραποστολικὲς πρωτοβουλίες, ποὺ ἐνθαρρύνουν κληρικοὺς και

⁵ David Balfour, *Ἁγίου Συμεῶν Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, (1416/17-1429), Ἔργα Θεολογικά. Ανάλεκτα Βλατάδων* 34, 1981. Πατριαρχικὸ Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν. Ἰωάννου Φουντούλη, *Συμεῶν Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, Περὶ θείου κηρύγματος. Λειτουργικά θέματα Γ*, σελ. 60-74.

⁶ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας Ἀναστασίου, *Ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς. Ἱστορικὰ ἱεραποστολικά μελετήματα*. Ἐκδόσεις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Β' 2013, σελ 175-327 και ἐξῆς.

⁷ Πρβλ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας, *Ἡ λησμονημένη ἐντολή. «Πορευθέντες». Ἀπὸ τὸν λήθαργο στὴν ἀφύπνιση. Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, 2013.

λαϊκούς να προσφέρουν την ὀρθόδοξη μαρτυρία σὲ περιοχές τῆς γῆς, ὅπου δὲν ἔχει γίνει ἀκόμη γνωστὴ ἢ ἔχει λησμονηθεῖ. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀπεραντοσύνη τοῦ συλλογικοῦ Νότου, ὅπου δραστηριοποιούνται ἔντονα πολλές ἱστορικές χριστιανικές παραδόσεις καὶ νεότερα ὀρμητικὰ ρεύματα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀλαζονικὴ ἀποϊεροποιημένη συλλογικὴ Δύση.

Συμβαίνει κάποτε ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ κηρύγματος γιὰ τὴν πνευματικὴ οἰκοδομὴ τῶν πιστῶν νὰ παραμερίζεται, κατὰ παράβαση τῆς ἐναγώνιας ἀποστολικῆς προτροπῆς: «Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ... κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεγξον, ἐπιτίμισον παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ» (Β' Τι 4:1-2). Ὑφέρπει ἡ ἀποψη ὅτι πρόκειται γιὰ πρακτικὴ προτεσταντικῶν ἐπιδράσεων, ἐνῶ ἡ μυσταγωγικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς λατρείας εἶναι ἐπαρκής. Γιὰ τὴν ἑλληνόφωνη πραγματικότητα τὸ ἐπιχείρημα χάνει καὶ τὸ ἐλάχιστο ἔρεισμα, καθὼς ἡ λόγια παρωχημένη γλῶσσα τῶν ὕμνων καὶ τῶν εὐχῶν ποὺ ἔχουν βιβλικὸ καὶ δογματικὸ ὑπόβαθρο,⁸ σύμφωνα μὲ ἐμπειρικές ἔρευνες, εἶναι ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπρόσιτη στοὺς συγχρόνους, ἀκυρώνοντας τὴν ὀμιλητικὴ τους διάσταση. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ πηγαία εὐσέβεια καὶ ἀναφορὰ στὸν Θεὸ δὲν ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν ὀρθὴ διδασκαλία καὶ ὁ εὐλαβὴς πιστὸς συχνὰ γίνεται εὐπιστος σὲ ἑρμηνεῖες τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης, ποὺ ἐναντιώνονται στὴ δυναμικὴ παρουσία τῆς στὸν σύγχρονο κόσμον. Ἡ λατρεία εἶναι λογικὴ καὶ ἡ μυσταγωγία δὲν εἶναι μαγεία. Ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὀφείλει νὰ γνωρίζει γιὰ ποιὸν λόγο ψάλλει τὸ «Ἀμήν».⁹

Ἄλλοτε προκρίνεται ὅτι ὁ βίος ὠφελεῖ περισσότερο ἀπὸ τὸν λόγο, παρὰ ὁ λόγος χωρὶς τὸν συνακόλουθο βίον. Διότι, στὴν πρώτη περίπτωσις ὁ ὀμιλητὴς καὶ μὲ τὴ σιωπὴ του ὠφελεῖ, ἐνῶ στὴ δευτέρῃ μὲ τὴ βοή του ἐνοχλεῖ. Ὅταν, ὅμως, συνδράμουν καὶ ὁ βίος καὶ ὁ λόγος, τότε συνιστοῦν τὴν εἰκόνα τῆς ἀληθινῆς πνευματικῆς διδασκαλίας.¹⁰ Ἐξίσου διατυπώνεται καὶ ἡ ἀποψη ὅτι προτιμότερη εἶναι ἡ σιωπὴ

⁸ Βλέπε σχετικὰ: Δήμητρας Κούκουρα, «Ὑμνολογώντας τὴ Γραφὴ καὶ κηρύσσοντας τὸν λόγον», Εἰσήγησις στὸ Διεθνὲς Ἐπιστημονικὸ Συνέδριον «Βιβλικὸς Λόγος καὶ Λειτουργικὴ Ὑμνογραφία», Θεσσαλονίκη, 14-15 Φεβρουαρίου 2017. <https://ejournals.lib.auth.gr/synthesis/article/viewFile/8559/8213>.

⁹ Α' Κορ. 14:16 «ἐπεὶ ἐὰν εὐλογῆσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμήν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδε»

¹⁰ Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ Β 275, Ἰέρακι λαμπροτάτῳ ΡΓ 78,708 C.

ἀπὸ ἓνα ἀπαράδεκτο κήρυγμα. Παρὰ ταῦτα, ἡ λύση δὲν εἶναι ἡ σιωπή, ἀλλὰ ἡ καταπολέμηση τῆς ραθυμίας, τῆς ἀμέλειας καὶ τῆς προχειρότητας, μὲ τὴν κατάλληλη προετοιμασία πὺν περιλαμβάνει «μελέτη τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ὅλην τὴν ἡμέραν», δυναμικὴ προσέγγιση τῆς πατερικῆς σκέψης, ἐπισήμανση τῶν προβλημάτων τοῦ κόσμου, συναίσθηση τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀναζήτησης τῶν ἀνθρώπων. Ἡ προσευχὴ πρὸ τῶν ἀγιογραφικῶν ἀναγνωσμάτων συνοψίζει τὴν προετοιμασία ἀμφοτέρων κηρύκων καὶ ἐκκλησιάσματος, γιὰ τὴν κατανόηση τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων, γιὰ τὴ μετάδοση καὶ τὴν πρόσληψή τους: «Ἐλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀκήρατο φῶς..».¹¹

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀναφέρεται στὴ συνεχῆ «σπουδὴ καὶ γυμνασία»,¹² διότι τὴ δεινότητά τοῦ λόγου ὀλίγοι τὴν ἔχουν ἔμφυτη, ἀλλὰ καὶ αὐτοί, ὅπως καὶ οἱ περισσότεροι πὺν δὲν ἔχουν ἔμφυτο χάρισμα, χρειάζονται τὸ «διαρκῶς πονεῖσθαι», διαρκὴ ἐξάσκηση. Ἡ παραίνηση αὐτὴ ἀποσκοπεῖ τόσο στὴν ἐκφορὰ τοῦ λόγου ὅσο καὶ στὸ περιεχόμενο καὶ ἰσχύει διαχρονικά. Στὴν ἐποχὴ μας μὲ τὴν κυριαρχία τῆς εικόνας, τὴ δυνατότητα τῶν πολλῶν ἐλευθέρων ἐπιλογῶν καὶ τὸν θόρυβο τῶν πολλαπλῶν μηνυμάτων, ἡ κωδικοποίηση τοῦ μηνύματος τοῦ εὐαγγελίου, ἡ μεταφορὰ καὶ ἡ πρόσληψή του δὲν εἶναι ἓνα ἀπλὸ ὁμιλητικὸ ἐγχείρημα. Εἴτε ἐκφωνεῖται στὴ θεία λειτουργία καὶ σὲ ἱερὸς ἀκολουθίες καὶ περιστάσεις εἴτε ἐπιδιώκει νὰ προσεγγίσει βαπτισμένους χριστιανούς πὺν ἔχουν ἀπομακρυνθεῖ γιὰ διάφορες αἰτίες ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ ζωοποιὰ μυστήρια ἢ ἀκόμη δρασκελοῦν τὸ κατώφλι τῆς μόνον ἀπὸ τυπικὴ κοινωνικὴ ὑποχρέωση, σὲ γάμους, βαφτίσια, κηδεῖες, μνημόσυνα. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀνησυχητικὰ ἀυξανόμενο ἀριθμὸ ἀνθρώπων πὺν εἶναι ἀδιάφοροι γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ τὸ λυτρωτικὸ του ἔργο, κάποτε ἀπὸ ἀγνοία, ἄλλοτε ἀπὸ μιμητισμὸ, προσωπικὲς διαψεύσεις ἢ ἀκόμη ἀπὸ ἀλαζονικὴ περιφρόνηση.

Προϊόντος τοῦ 21ου μ.Χ. αἰῶνος οἱ Ἀρχιερεῖς, οἱ πολυάριθμοι πρεσβύτεροι πὺν ἔχουν τὶς προϋποθέσεις γιὰ νὰ κηρύττουν ἀλλὰ καὶ πολλοὶ καταρτισμένοι λαϊκοί, πὺν συνεργοῦν στὴ «λειτουργία μετὰ τὴ Λειτουργία»,¹³ γιὰ τὴ μετάδοση τῆς ορθόδοξης πίστεως στον σύγχρονο

¹¹ Εὐχὴ τοῦ Εὐαγγελίου, Θεία Λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

¹² Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, *Λόγος Περί Ἱερωσύνης* 4, 5–9.

¹³ Tsirevelos Nikolaos, "The liturgy after the Liturgy. An original missionary

κόσμο και τον επανευαγγελισμό των αδιάφορων Χριστιανών,¹⁴ εϋρίσκονται άντιμέτωποι με μία πολυσύνθετη πραγματικότητα.

Ο καταϊγισμός τών εικώνων και ό όρυμαγδός τών συνθημάτων στίς σύγχρονες κοινωνίες συχνά δημιουργούν σύγχυση στά μέλη τους, πολλά από τά όποία περιπλανώνται αλόγιστα στόν κυβερνοχώρο ή παραδίδονται άκριτα στή μαγεία τής όθόνης τής τηλεοράσεως, τών ύπολογιστών, του κινητού τηλεφώνου. Τό φαινόμενο αυτό, ίσως, είναι έντονότερο στούς νέους, αλλά και άνθρωποι μεγαλύτερων ήλικιών δέν μένουν άνέπαφοι από τήν επίδραση τών μαζικών μέσων επικοινωνίας ή τών πολύμορφων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και τών μηνυμάτων πού έκπέμπουν. Τό αποτέλεσμα είναι νά δημιουργούνται συχνά άπορίες, ανασφάλειες, φοβίες για τό καινούριο πού άντικρύζουν από τίς άλλεπάλληλες προκλήσεις τής ψηφιακής τεχνολογίας, για τά νέα πρότυπα ανθρώπων και τίς νέες συνήθειες, τήν άπαξίωση άξιών συνεκτικών τής κοινωνίας.

Οί Χριστιανοί, για νά διατηρήσουν και νά έπανξήσουν τήν πίστη τους, έχουν ανάγκη από μία υγιαίνουσα διδασκαλία, πού μεταφέρει με πειστικό τρόπο τήν αγάπη, τό φώς, τήν αλήθεια, τήν ειρήνη, τήν έλπίδα για τήν τελική υπέρβαση τής φθοράς και του θανάτου. Ένα ξάστερο κήρυγμα για τή διαρκή παρουσία του Χριστού στή ζωή τών πιστών, στίς άγωνίες και τίς δοκιμασίες τους, για τήν άστειρευτη φιλανθρωπία και τό έλεός του, ένθαρρύνει τά μέλη τής Έκκλησίας νά είναι δημιουργικά μέσα στήν κοινωνία και νά έχουν υγιές κριτήριο στίς έπιλογές τους. Με αυτόν τον τρόπο μπορούν νά άποφευχθούν θεμελιοκρατικές τάσεις, πού προτάσσουν παρωχημένα πολιτιστικά περιβλήματα ώς τήν όρθή πίστη, Έξίσου μπορεί νά μειωθούν και οί άνησυχητικές φυγόκεντρες τάσεις, πού παρατηρούνται, όταν δέν προσφέρεται νόημα στή ζωή τών ανθρώπων με ειλικρίνεια και κατανοητούς πολιτιστικούς κώδικες.

Η μεταφορά του ευαγγελίου υπήρξε πάντοτε ένα «άθλημα» έν μέσω ποικίλων έξωγενών δυσκολιών και άκραίων έμποδίων, αλλά με εύλογημένους καρπούς, όδηγώντας αναρίθμητους ανθρώπους επί δύο χιλιετίες στήν πίστη στόν άληθινό Θεό, στή συνειδητή θεία λατρεία,

---

exhortation of Archbishop Anastasios of Albania", *Theology & Culture*, Volume 5, 2022, pp 49–69.

¹⁴ Δήμητρα Κούκουρα, Έπανευαγγελισμός στίς χριστιανικές κοινωνίες. Μια όρθόδοξη προσέγγιση. *SYNTHESIS*, vol. 3, no 1, p.60–78.

στην όμολογία του Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, στή δημιουργική συνεισφορά στήν κοινωνία. Στις ἡμέρες μας μέ τήν ἐπίδραση τῆς τεχνολογίας στό παραδοσιακό σχῆμα τῆς ἐπικοινωνίας ὁμιλητής-ἀκροατής -θέμα προστέθηκαν καί ἀκόμη τρεῖς θεμελιώδεις παράγοντες, ὁ ἀγωγός, ὁ κώδικας καί τὸ μήνυμα. Εἶναι φανερό ὅτι οἱ ψηφιακοὶ ἀγωγοὶ καί οἱ πολλαπλασιαστικές τους ἰκανότητες γιὰ τή μεταφορά μηνυμάτων μέ εἰκόνα καί λόγο σέ ἀμέτρητους ἀποδέκτες μποροῦν νὰ συνεργήσουν καί στή μεταφορά τοῦ εὐαγγελίου. Τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης, ἀλληλεγγύης, στοργῆς, παιδείας καί τοῦ πολιτισμοῦ μεταφέρονται ὡς κείμενα, ἤχος καί εἰκόνα, ὡς μία εὐγλωττη μαρτυρία τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Οἰκονομίας. Παρὰ ταῦτα, ὁ προφορικός λόγος ἔχει τήν ἀναντικατάστατη προτεραιότητα στή ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πίστις ἔρχεται ἐξ ἀκοῆς καί οἱ ἄνθρωποι ἂν δὲν ἀκούσουν, πῶς θὰ πιστέψουν;¹⁵ Ἡ φωνὴ τοῦ Ἐπισκόπου ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τή μεταφορά τοῦ εὐαγγελίου.¹⁶ Ἀκούγεται μέσα στὸν ναὸ στή διάρκεια τῆς θείας Λειτουργίας καί τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ἀλλὰ καί σὲ ποικίλες ἄλλες περιστάσεις. Ἀπὸ ἐκεῖ μπορεῖ συγχρόνως νὰ ἐξέλθει ὁ λόγος του μέ διάφορους ἄλλους ψηφιακοὺς ἀγωγοὺς ἐπικοινωνίας πρὸς πολλαπλοὺς ἀποδέκτες. Γιὰ νὰ προσλάβουν τὸ μήνυμα οἱ ἀκροατὲς ἔχει σημασία ἡ σαφήνεια καί ἡ ἀπλότητα τοῦ γλωσσικοῦ κώδικα, τὸ ἀγιοπνευματικὸ περιεχόμενό του. Ἐξίσου, ὅμως, ἀπαραίτητη εἶναι καί ἡ δεκτικότητα τῶν ἰδίων τῶν ἀποδεκτῶν. Παρὰ ταῦτα, ὅταν ὁ κήρυκας πιστεύει ὅσα κηρύττει καί ἡ ζωὴ του εἶναι μαρτυρία ζῶντος Θεοῦ, τότε ὁ λόγος του ἐκπέμπεται σὲ ἓνα ἀκατάληπτο μῆκος κύματος, πού διαπερνᾷ τὰ ποικίλα ἐμπόδια καί φτάνει νὰ συντονίζεται μέ τήν ἐγγενῆ ἀναζήτηση τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ φῶς, τὴν ἀλήθεια καί τὴ ζωὴ.

Abstract

The Bishop's role for the transfer of the Gospel and the safeguarding of the Orthodox faith are clearly stated in the prayers of his ordination. Among other things, the ordained Bishop is called to be a "light in the darkness", a "luminary in the world", an "athlete in favor of the preaching of the Gospel". This discipline belongs to a very difficult category that requires sufficient preparation and constant vigilance. Nowadays, the transfer of the Gospel becomes even more difficult, as various uncontrollable factors

¹⁵ Ρωμ. 10:14.

¹⁶ Ρωμ. 10:17, Γαλ. 3:2.

act in the homiletic process. The Bishop, who through his ordination came under the “evangelical yoke”, should take into account them, so that he can worthily carry out the assignment of apostolic succession. In the homiletic process, in addition to the three known communication factors, the speaker, listener/receiver, and the theme, due to technology the message, the conductor and the code, as well as the noise, have been added, which are serious challenging the reception of the gospel message.

Sacraments and new ethos: Insights from Nicholas Cabasilas, On the life in Christ

Protopresbyter Dr. Stylianos Chatzigrigoriou

Studying the work of saint Nicholas Cabasilas "On the life in Christ", we understand in depth that sacraments sow Christ in the souls of the faithful and create to them the new ethos. This ethos comes into focus in the experience of the righteousness of God, freedom, love and joy in Christ.

Righteousness of God

Through the sacraments, men gain the possibility to know and practice righteousness of God, which Nicholas Cabasilas characterizes as true the righteousness¹. This possibility is due to the redemptive sacrifice of the Lord; by his death the Saviour not only released us and reconciled us to the Father, but also "gave us power to become children of God" (Jn. 1: 12). In particular, in what way? He both united our nature to himself through the flesh which he assumed and sacrificed, and also united each one of us to his own flesh by the power of the sacraments, which would not have existed, if the Cross and his Resurrection had not preceded. In this way, then, he makes his own righteousness and life to rise, like the sun, in our souls².

The sense of God's righteousness has many meanings. Apart from the meaning of peace from on high and wisdom of God, righteousness of God means mainly his supreme philanthropy and goodness for the human race. According to the Holy Father the greatest virtue and righteousness of God is to impart to all plenty his own goods and share his blessedness. This is evident in the work of the divine economy, in which God did not merely impart whatever was good for human nature and keep most for himself, but he bestowed "all the fullness of his godhead" (Col. 2:9), all the riches of his very nature. This God, who is good and loves mankind, also created for mankind the entrances into heaven, "the most sacred mysteries" (τα ιερώτατα μυστήρια), which could reasonably be called "gates of righteousness" (πύλες δικαιοσύνης)³.

These gates of righteousness that lead people to heaven were opened

¹ Nicholas Cabasilas, *On the life in Christ (OLC)*, Book I, SC 355, 1. 33. 1–3.

² *OLC*, Book I, SC 355, 1. 32. 8–16.

³ *OLC*, Book I, SC 355, 1. 28. 1–10–1. 29. 1–5.

not only by God's philanthropy but also in another way; By his righteous judgment, the Lord has set up this sign of triumph and has given us this way. He did not steal away the people who were captives of the devil, to lead them to heavenly life, but he gave for them his Blood as a ransom and bound "the strong man" (Mk. 3: 27) not by virtue of greater power, but condemning him with a fair decision. This righteous judgment of God is another meaning of God's righteousness⁴.

Moreover, God's righteousness manifests virtue in its entirety. Such righteousness could not be found upon the earth, before God had sojourned among men. This is confirmed by the prophet David who states that God sought righteousness on earth but did not find it. For he says, "*they are all gone out of the way, they are altogether unprofitable, there is none that doeth good, no, not one*" (Ps. 13: 3). But when the truth, the Son of God, rose, like the sun, from the earth for those who sat in the darkness and shadow of falsehood, then righteousness stooped down from heaven⁵ and for the first time appeared to men in its reality and perfection⁶. And it continues to be revealed in the world through the gates of the sacraments.

These gates of sacraments necessarily remain always open and bring people into life, without allowing anyone to leave it, in contrast of course to the gates of paradise that could be closed and indeed closed due to the sin of Adam⁷. And this occurs because the gates of sacraments were opened by Christ, "*who committed no sin*" (1 Pet. 2: 22) and cannot sin, for as it says "*his righteousness remaineth forever*" (Ps. 111: 3).

As blessed Nicholas Cabasilas points out, Christ alone led people to holiness and righteousness. After offering himself as a sacrifice to the Father and entering into the Holy Place⁸, he then leads those who are willing, making them partakers of his burial. Of course, they do not die as he died, but they show forth that death in the baptismal washing and proclaim it upon the sacred table, when they, after being anointed, in an ineffable manner receive Christ himself, who was done to death and rose again. Thus, through the gates of sacraments, the faithful are introduced to His Kingdom and crowned by him and therefore become partakers of his holiness

⁴ OLC, Book I, SC 355, 1. 30. 1–10.

⁵ Cf. Ps. 84: 12.

⁶ OLC, Book I, SC 355, 1. 31. 1–9 – 1. 32. 1–4.

⁷ OLC, Book I, SC 355, 1. 41. 9–16.

⁸ Cf. Heb. 9: 12.

and righteousness⁹. And what does it mean practically?

The faithful, united with Christ by sacraments, become alive instead of dead, wise instead of unwise, holy, righteous and sons of God instead of polluted, wicked and slaves. From themselves and human nature and effort there is nothing whatever which enables them to be justly so called. Rather, they are holy because of the Holy One, righteous and wise because of the righteous and wise One, who abides with them. In short, if any men are really worthy of being called by these great and august names, their appellation derives from him, especially because their own efforts and powers are so far from capable of making them righteous and wise, that their righteousness is mere wickedness, their wisdom sheer folly. And as in human life we are characterized and receive a name not by the names of things which are external and alien to us that we are called, so in the life in Christ; we are characterized by what Christ gives us, which are ours more than our very selves. And they belong to us because we have become his members, his sons, and share flesh and blood and Spirit with him. They are closer to us not only than that which comes by training, but even closer than that which is the result of our nature since, as has been shown, he is more akin to us than our very parents¹⁰.

For these reasons we are obliged not to introduce mere human philosophy or contend for its rewards, but to live the new life in Christ and to display its righteousness¹¹. For this cause then *“we are buried with him by baptism, that we might walk in newness of life”* (Rom. 6: 4).

Freedom in Christ

Freedom in Christ consists in the remission of man from the sin, in the grant of the life in Christ to him and in his participation in Christ's victory over death. It is also based on the sacramental life, as well as through the sacraments and specifically through Baptism, Chrismation and Eucharist Christ comes to us and dwells in us; He is united to us and grows into one with us; He stifles sin in us and infuses into us his own life and merit and makes us to share in his victory¹².

⁹ OLC, Book I, SC 355, 1. 38. 1-7 – 1. 39. 1-8.

¹⁰ OLC, Book IV, SC 355, 4. 78. 1-23 – 4. 79. 1-13.

¹¹ OLC, Book IV, SC 355, 4. 80. 1-8.

¹² OLC, Book I, SC 355, 1. 54. 4-7.

According to Nicholas Cabasilas Baptism and Eucharist, more than any other sacrament, avail for release from guilt¹³. Through the baptismal washing “*I am completely released from the indictments and forthwith receive health*”¹⁴. But even after baptism we commit sins, betraying the grace we have received. Then, repenting of sins we stand in need of the Blood of the New Testament and of the Body which was slain, since we are of no avail without them¹⁵. Of course, we do not overlook Confession which provides absolution, but this sacrament cannot take effect, unless the penitents feast at the sacred banquet¹⁶.

As the blessed father points out, sin is twofold and it extends into the areas both of action and habit. It is accomplished by the action and it is consolidated by the habit. The action does not linger for a time, nor does it remain at all. It happens once and is no more, like an arrow which hurts and passes by; yet it leaves a wound in those who commit it, the traces of wickedness, the disgrace and the guilt. On the other hand, the habit of sin, which arises from evil actions and penetrates into the souls like a disease owing to unhealthy eating, is permanent. It chains the souls with unbreakable fetters, enslaves the mind and brings about the worst effects of all by inciting its captives to commit the most wicked actions. It is produced by them and constantly engenders them; it is born and similarly gives birth in a vicious circle¹⁷.

It is from these most terrible bonds, this conviction, disease and death, that the baptismal washing sets us free. It does this so easily that there is no need to take a long time, so perfectly that not a trace is left. Nor does it merely set us free from wickedness, it also confers the opposite condition. Because of his death the Master himself gave us the power to slay sin, and because he came to life again, he made us heirs of the new life. His death, as a real death, slays the evil life, and as a sacrifice it relieves us from the sins to which each one of us was liable for our evil actions. In this way the baptismal washing renders us pure of every habit and action of sin in that it makes us partakers of Christ’s life-giving death. Since we also share in his resurrection through the Baptism Christ gives us another life and forms

---

¹³ OLC, Book IV, SC 355, 4. 53. 5–6.

¹⁴ OLC, Book II, SC 355, 2. 53. 7–8.

¹⁵ OLC, Book IV, SC 355, 4. 21. 1–8.

¹⁶ OLC, Book IV, SC 355, 4. 22. 5–9.

¹⁷ OLC, Book II, SC 355, 2. 37. 1–13.

members and provides the faculties needed by those who attain to the life to come¹⁸ (and this is done by the threefold immersion and emersion).

Yet we are wretched material. And the wretchedness of the matter does not let the seal of the sacrament remain unchanging, “*for we have this treasure in earthen vessels*” (2 Cor. 4: 17). We therefore need the remedy against sin, namely the Body and the Blood of Christ; and partake of this remedy, not just once, but constantly. The potter must constantly sit by the clay and repeatedly restore the shape which is being deformed. We must continually resort to the doctor’s hand as he heals the decaying matter and raises up the failing will, lest death overtake us unawares¹⁹.

So, the sacraments of Baptism and Eucharist grant us remission from sin. But each of them releases from sin in a different way. Nicholas Cabasilas makes distinction clearer. In the case of sins committed, we notice these four things –the one who has committed sin, the evil action itself, the penalty incurred thereby, the consequent evil inclination which has been intruded into the soul. He who has committed sin must of himself break with the action, and when he has ceased from it, he must come to the baptismal washing. The other things, both the guilt and the disease, Baptism straightway removes without any further effort. Thus, we believe that it somehow slays the very man who has sinned, for he dies in the waters, and it is a new man whom the washing restores to us. When one receives the Holy Bread, after such affliction and pains as befit our sinful condition, it releases him from guilt and purifies the soul from its evil state. In nowise, however, does it slay, since it does not avail to create anew. Him who will not amend his life it leaves behind and permits to remain within the bounds of sin, not merely because he is guilty, but because he is presumptuous²⁰.

Love and joy in Christ

According to st. Nicholas Cabasilas God has implanted the desire into our souls to seek good, when we need it, and truth, when we have to think of something. For these we long in their purity: good rather than evil, truth rather than error; for no one enjoys being deceived or is pleasant by going astray and meeting with evil instead of good. Yet no one by desiring them has ever attained them in their purity. What is good and true in our

¹⁸ OLC, Book II, SC 355, 2. 42. 1–12 – 2. 43. 1–7.

¹⁹ OLC, Book IV, SC 355, 4. 34. 7–9 – 4. 35. 1–8.

²⁰ OLC, Book IV, SC 355, 4. 54. 1–10 – 4. 55. 1–7.

eyes does not correspond to the name, but rather the contrary. Thus, it is also clear that neither is the power of our love nor the greatness of our joy apparent, when the things which we must love and which we enjoy are absent, nor is the compulsion of desire or the intensity of its fire known, when the object of desire is absent²¹.

For those who have tasted of the Saviour, the object of desire is present. From the beginning human desire was made to be gauged and measured by the desire for Him, and is a treasury so great, so ample, that it is able to encompass even God. Thus, there is no satisfaction, nothing stills the desire, even if men attain to all the excellent things in life, for we still thirst as though we had none of the things for which we long. The thirst of human souls needs, as it were, an infinite water; This is what the Lord hinted when he said to the Samaritan woman, *“he who drinks of the water that I shall give him will never thirst”* (Jn. 4: 13-14). This is the water that slakes the thirst of human souls, for it says, *“when I behold Thy glory, I shall be satisfied with it”* (Ps. 17:15). The eye was created capable of perceiving light, the ear for sound, and each member for its appropriate end; the desire of the soul has for its object Christ alone. He, then, is its repose, because He alone is goodness and truth and anything else it desires²².

Those, therefore, who attain to him, are hindered by nothing from longing to the extent that love was implanted into our souls from the beginning, or from rejoicing as much as human nature is able to rejoice, or from anything that virtue and the water of regeneration added to these faculties. Since the good things of ordinary life are not true to their name, it is impossible for either desire or joy to be fully effective in them, for even if something seems to be beautiful, it is but a paltry spectre of true beauty. But in the life in Christ, since there is nothing which will stand in the way, love is clearly shown to be wondrous and ineffable and joy to be beyond description. Above all this is so because God has ordained each of these passions with himself as its object, so that we should love him and find our joy in him alone. It follows that the passion should be in proportion to that infinite goodness and thus be in keeping with it²³.

Love for God is excessive. And this is the proof for this: For all the benefits which God bestows on us, he esteems love to be the sole recompense,

---

²¹ OLC, Book II, SC 355, 2. 89. 1–12.

²² OLC, Book II, SC 355, 2. 90. 1–20.

²³ OLC, Book II, SC 355, 2. 91. 1–14.

and if he receives this from our hands, he repays all our debt. This love also causes excessive joy, because the greatest joy follows the greatest love²⁴.

Therefore, in the human souls there is stored great and wondrous wealth of love and joy, which is perfectly employed only when he is present who is truly lovable as well as beloved, namely Christ. For this reason, when at the sacrament of Chrismation, the Holy Spirit has come to anyone and given of his fruits through his indwelling, love and joy hold the first place among them. So, when God comes to our souls, he grants these first of all as a perception of himself. And when one becomes aware of the good, one necessarily loves it and rejoices in it²⁵.

As the blessed father marks, God is “*the common good*” of all. The man who strives to always keep active the grace he received from the sacraments, since he realizes that this good alone is worthy of love, for its sake has joy in himself; for its sake also, he has joy in others, whether it is because they are of like characters, or because they assist him to experience good. And generally, he rejoices in the goods of others, because he too becomes good by grace. So, he is not limited only to the love of himself, but makes the joy of his soul a common affair. In this, man goes beyond his nature and becomes like God who is the common good of all²⁶.

As a consequence, his joy is constant, stable and exceeding great and wondrous. It is constant, since he constantly coexists with these which belong to him, whom he desires. What he daily encounters in his life, what he uses for the needs of the body, what he thinks, what constitutes him, what keeps him alive and sustains him and enables him to act, in whatever situation he is in, in whatever situation reaches, he knows that all are works of God and depend on God. Accordingly, they all keep him mindful of God, they all preserve love from being quenched, and all delight him. He will neither neglect himself nor cease from being conscious of himself, nor will anything be capable of interrupting his joy²⁷.

This great joy is at the same time stable, because the source of joy never runs out, as it is permanent and unchanging, and the fighter will never deny such a pleasure, which is neither unjust nor irrational, but in accor-

---

²⁴ OLC, Book II, SC 355, 2. 92. 1–8.

²⁵ OLC, Book II, SC 355, 2. 92. 9–13 – 2. 93. 1–7.

²⁶ OLC, Book VII, SC 361, 7. 50. 8–13 – 7. 51. 1–7.

²⁷ OLC, Book VII, SC 361, 7. 57. 1–14.

dance with the word of God²⁸.

The joy in Christ is very great. One might be able to perceive how great that pleasure is, if one were to look at that which itself causes the delight, for the joy must be in proportion to the greatness of its source. So, as nothing is comparable to God, men have nothing like the joy that is derived from him, since the power of the desire is in keeping with its object. When that which is desired is so great, the power of the desire is not inferior and insufficient for such an abundance of goodness, but is in proportion to that infinity and is disposed accordingly. Though our desire is limited by being in proportion to human nature, yet none of the temporary goods fit in it, since all things are inferior to it. Were we even to attain to all good things in existence, we would still look beyond them and seek what we do not have, while ignoring what we have. Nothing created will cause our desire to be at rest or make us perfectly content or give full scope for the soul's faculty of joy²⁹. Our desire, which is infinite, is fulfilled only when we acquire the infinite good, that is God. And then, how great the matter for pleasure³⁰!

Yet we can not experience so great an overflowing of joy merely by rejoicing in the attainment of its object of our desire. Our joy would then be merely in proportion to the attainment of its object, our pleasure limited by the extent that we failed to attain it. Actually, we live the joy to the highest degree not by obtaining what we desired, but by experiencing all the divine blessedness itself. And how do we experience it? Whatever we know of God leads to pleasure, since the object that we seek is not ourselves, but God. We rejoice at divine benefits not because we ourselves enjoy them, but to the extent that God is in them. We leave self behind and hasten to God with all our will. We forget our poverty, which we consider as something foreign to us, and we stand ecstatic in front of the divine wealth, which we consider our property. And the divine wealth is ours because the power of love makes the lovers partakers of what belongs to their loved ones³¹.

Most men, since they do not know from where they may obtain happiness, turn their love elsewhere and often prefer the ones that make them unhappy. So, they neither honour the soul as they ought, nor disregard it according to the word of the Lord (Cf. Mt. 16. 24-25). The virtuous, how-

²⁸ *OLC*, Book VII, SC 361, 7. 58. 1-10.

²⁹ *OLC*, Book VII, SC 361, 7. 59. 1-6 – 7. 60. 1-11.

³⁰ *OLC*, Book VII, SC 361, 7. 61. 10-12.

³¹ *OLC*, Book VII, SC 361, 7. 62. 1-19 – 7. 63. 1-2.

ever, order themselves concerning God as Knowing where to seek their happiness and how to be useful to themselves. They look to God alone as the object of love and love Him alone for his own sake, and for his sake they love their souls, their existence, and all other things as well. Therefore, when they love the soul, it is not the real object, but rather God, for whose sake they love it³².

Those who live in Christ decide to refer all their love to God and to leave no part of it either for other things or for themselves. They have forsaken themselves and all things in their purpose. Thus, by removing themselves from all things they live for God alone. Him alone they love, in him alone they rejoice³³.

Even though the nature of them who love God has not been transformed into the divine nature, yet when their will and love have been diverted from that which is their own, nothing prevents the joy, which is in them, from being as complete as though they had been transformed. Even though they still bear human nature and are not naturally united with God, yet they rejoice in the joy of God, as they have placed in him all their will, which determines in people the manner and kind of joy. They, therefore, with all their will completely love only God and derive their joy from the goods of God, become rich in them and are proud of his wealth and boast of his glory. And they are crowned, when he is worshiped, and honoured, when he is honoured³⁴.

Those, who have transferred their life to God, have unalloyed pleasure and no sadness at all. While there are many things which may harm them, there is nothing that distresses them, for there is nothing unpleasant with God, for whom they live. They have no perception of things present, which are capable of causing them pain. The principle of perfect love does not permit them to seek their own, for as it is said, "*love seeks not its own*" (1 Cor. 13:5). Rather, they love because He, whom they love, is blessed, and they are possessed by a strange and extraordinary passion³⁵.

Perfect love, which is the essence of the blessed life, springs from the Spirit of adoption, which Christ grants us, when we receive it through the sacraments. The Lord through them bestows on us the Holy Spirit, who

³² OLC, Book VII, SC 361, 7. 66. 9–13 – 7. 67. 1–7.

³³ OLC, Book VII, SC 361, 7. 69. 1–7.

³⁴ OLC, Book VII, SC 361, 7. 71. 1–15.

³⁵ OLC, Book VII, SC 361, 7. 72. 6–13.

makes us children of God by grace (Jn. 1:12). It is to the children that the perfect love belongs, from which “*all fear has driven away*” (cf. 1 Jn. 4:12). He who loves in that way, can not fear either the loss of rewards or the incurring of penalties, for the latter fear belongs to slaves, the former to hirelings. To love purely in this manner belongs to children alone³⁶.

It is in our power to persevere in that love, for it is not enough to love and experience its passion, but it is necessary as well to persevere in it. And we will achieve this, when we keep the commandments of God³⁷.

In conclusion, the characteristic of all sacraments is to implant Christ into the souls of the faithful and to create a new ethos. The faithful then know and put into practice the righteousness of God, which is identified with his philanthropy and his goodness, the peace from on high, the whole virtue, his wisdom and his righteous judgment. They taste the freedom in Christ, which consists in delivering man from sin, transmitting to him Christ's life, and participating in the victory of Christ against death. Finally, they also love Christ from the bottom of their hearts, so they have continuous and admirable joy.

---

³⁶ OLC, Book VII, SC 361, 7. 92. 1–9.

³⁷ OLC, Book VII, SC 361, 7. 93. 1–4 – 7. 94. 1–6.

Πανηγυρικός
τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νέας Ἱερσέης κ. Ἀποστόλου
ἐπὶ τῇ Θρονικῇ Ἑορτῇ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου
 (30 Νοεμβρίου 2023)

«Τὸν ποθοῦμενον Θεόν, ἐν σαρκὶ κατιδὼν ἐπὶ γῆς βαδίζοντα, θεόπτα Πρωτόκλητε, τῷ μὲν ὁμαίμονι ἐβόας ἀγαλλόμενος· Εὐρήκαμεν, ὦ Σίμων, τὸν ποθοῦμενον· τῷ δὲ Σωτῆρι δαυϊτικῶς ἐκραύγαζες· Ὅν τρόπον ἐπιποθεὶ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεὶ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σὲ Χριστὲ ὁ Θεός». (Ἰδιόμελον Λιτῆς, Ἦχ. Πλ. δ).

Καὶ ἰδοὺ σήμερον ἐν τῇ Βασιλίδι τῶν Πόλεων καὶ ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῶ τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου ἐν Πατριαρχικῇ καὶ πολυαρχιερατικῇ Θεῖα Λειτουργίᾳ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν Σταυρωθέντα καὶ Ἀναστάντα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Σωτῆρα τοῦ σύμπαντος κόσμου, λατρευόμεν καὶ τὸν Πρωτόκλητον Αὐτοῦ μαθητὴν καὶ Ἀπόστολον, τὸν Ἰδρυτὴν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως εὐγνωμόνως τιμῶμεν καὶ ἀξιοχρέως γεραίρομεν ἐν ὕμνοις καὶ ὠδαῖς πνευματικαῖς.

Παναγιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα,
 Σεβασμία τῶν Ἱεραρχῶν χορεία,
 Εὐλαβεῖς κληρικοί,
 Ἐντίμη Ἀντιπροσωπεΐα τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης,
 Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
 Εὐλογημένοι χριστιανοί!

Ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος Ἀνδρέας ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀυταδέλφου του Ἀποστόλου Σίμωνος Πέτρου καὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὑπῆρξαν, τὸ πρῶτον, μαθηταὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ. Ἦταν εὐλαβεῖς Ἰουδαῖοι, προσδεχόμενοι τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου. Ὁ Ἀνδρέας ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἰωάννου ἤκουσαν τὸν Πρόδρομον Ἰωάννην νὰ λέγῃ περὶ τοῦ Ἰησοῦ δεικνύων Αὐτόν: «ἶδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ» (Ἰω. α', 36). Καὶ τότε ἐκεῖνοι δραμόντες ἠκολούθησαν Αὐτόν. Εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ἰησοῦ «τί ζητεῖτε;» ἐκεῖνοι ἀποκρίθησαν ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ ἰδοῦν ποῦ μένει. Καὶ ὁ Κύριον εἶπεν πρὸς αὐτούς: «Ἐρχεσθε καὶ ἴδετε». Καὶ «ἦλθον οὖν καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην», (Ἰω. α', 38–39). Ἐρμηνεύων τὸ χωρίον τοῦτο λέγει ὁ ἱερός Θεοφύλακτος: «Πρὸς τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ

στρέφεται ὁ Ἰησοῦς, καὶ δεικνύει αὐτοῖς τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον. Εἰ μὴ γὰρ διὰ τῆς ἀγαθῆς πράξεως ἀκολουθήσης τῷ Ἰησοῦ, οὐκ ἂν φθάσης εἰς θεωρίαν τοῦ προσώπου Κυρίου, οὐδὲ ἀπελευσὴ πρὸς τὴν παραμονὴν αὐτοῦ, τουτέστιν, οὐ φθάσεις εἰς τὸν τῆς θείας γνώσεως φωτισμόν· οἰκία γὰρ τοῦ Χριστοῦ τὸ φῶς. «Φῶς γάρ, φησὶν, οἰκῶν ἀπρόσιτον». Ὁ γὰρ μὴ καθάρας ἑαυτόν, καὶ διὰ τῆς καθάρσεως ἀκολουθήσας, πῶς ἐν γνώσει φωτισθήσεται;». Τὴν πρώτην αὐτὴν θεοπτικὴν ἐμπειρίαν, ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ ἱερός ὑμνογράφος, τὴν ὁποῖαν εἶχεν ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας ἀποκαλύπτει εἰς τὸν ἀντάδελφον αὐτοῦ Ἀπόστολον Πέτρον λέγων πρὸς αὐτόν: «Εὗρήκαμεν τὸν Μεσσίαν· ὃ ἐστὶ ἐρμηνευόμενον Χριστός» (Ἰω. α', 41–42). Ὁ ἀναμενόμενος Μεσσίας, ὁ Μεγάλῃς Βουλῆς Ἄγγελος, ὁ ἄσαρκος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ὁ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθείς ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσας Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου.

Μετὰ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν Ἁγίων Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων τοῦ Κυρίου, ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας ὁ Πρωτόκλητος, ἐγκαταλείψας τὴν πατρῶαν γῆν καὶ καθοδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Κυρίου διέρχεται ὄρη καὶ βουνά, φαράγγια καὶ πεδιάδας, ποταμούς καὶ θαλάσσας, πορευόμενος ἀγαλλομένῳ ποδί, πρὸς τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας τῶν ἐν σκότει καὶ σκιά τῆς ἀγνωσίας καὶ τῆς εἰδωλολατρίας καθεζομένους ἐν Σκυθία, Πόντῳ, Βυζαντίῳ, Βιθυνία, Θράκη, Ἠπείρῳ καὶ Ἀχαΐᾳ καὶ κηρύττει μετὰ παρησίας, λέγων πρὸς αὐτούς: «Εὗρήκαμεν τὸν Μεσσίαν· ὃ ἐστὶ ἐρμηνευόμενον Χριστός», (Ἰω. α', 41–42). Ἐν τέλει, εἰς τὴν Ἀχαΐαν καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς, τὰς Παλαιὰς Πάτρας, ἤξιώθη τέλους μαρτυρικοῦ, σταυρωθεὶς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Εἰς τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον, κατέναντι τῆς Χαλκηδόνος, ὁ Πρωτόκλητος Ἀπόστολος Ἀνδρέας προχειρίζει πρῶτον ἐπίσκοπον τὸν θεηγόρον Στάχυν καὶ καταλείπει τοῦτον διάδοχον τῆς Ἀποστολικῆς πίστεως καὶ τῆς Ἀποστολικῆς παραδόσεως εἰς τὴν τότε ἄσημον ἐκείνην ἀποικίαν τῶν Μεγαρέων, ἥτις ἐμελλε νὰ ἐξελιχθεῖ, συμφώνως πρὸς τὴν ἀνεξερεύνητον βουλήν τοῦ Θεοῦ, εἰς ἐπισκοπὴν, Ἀρχιεπισκοπὴν, Πατριαρχεῖον, Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, Μητέρα Ἐκκλησία πάντων τῶν ἐθνῶν. Καὶ ἔκτοτε, ἐνταῦθα ἀμετακίνητος εἰς τὴν Ἀποστολικὴν Καθέδραν Αὐτῆς, ἐν τῇ τοῦ Κωνσταντίνου Πόλει, ἡ Μητῆρ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπορεύθη διὰ μέσου

τῶν μεγίστων τῆς πίστεως Ἁγίων Πατριαρχῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τὴν ἀνυψῶσαν αὐτὴν μεγάλως, Χρυσοστόμου, Πρόκλου, Φλαβιανοῦ, Ανατολίου, Γερμανοῦ τοῦ Α΄, Μεθοδίου, Ταρασίου, Φωτίου, Φιλοθέου, Γενναδίου, τῶν πορφυρογεννῆτων βυζαντινῶν αἰώνων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν χρόνων ἐκείνων τῆς δοκιμασίας τῆς μεγάλης, διὰ δόξης καὶ ἀδοξίας, δι' εὐφημίας καὶ δυσφημίας, δι' εὐφροσύνης καὶ θλίψεως, δι' ἀτιμίας, ὑπομονῆς καὶ ἐγκαρτερήσεως, συνεσταυρουμένη καὶ συνανισταμένη μετὰ τοῦ Κυρίου τῆς Δόξης καὶ ἐξαγγέλλουσα μεγαλοφώνως διὰ λόγων καὶ παθημάτων τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρὰν ὅτι: «Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν· ὃ ἐστὶ ἐρμηνευόμενον Χριστός», (Ιω. α΄ 41-42).

Ἀπὸ Στάχυος τοῦ πρώτου Ἀγγέλου τῆς ἐν Βυζαντίῳ Ἐκκλησίας ἕως τῆς σήμερον, πλῆθος παρὰ Θεοῦ κεκλημένων καὶ ἐκλεκτῶν γενομένων Κυρηναίων ἦσαν τὸν σταυρὸν Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου καὶ λιτανεύουσιν τοῦτον περὶ τῶν θεοκτίστων τειχῶν τῆς Θεοτοκοσκεπέαστου Κωνσταντινουπόλεως, κραυγάζοντες καὶ λέγοντες: «Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν· ὃ ἐστὶ ἐρμηνευόμενον Χριστός», (Ιω. α΄ 41-42). Τοιοῦτοτρόπως πρὶν τριάκοντα καὶ δύο ἔτη, ἀγαλλόμενοι εἶδομεν ἀνερχόμενον, θεία συνάρσει, ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ μαρτυρικοῦ Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τὸν τότε νεοεκλεγέντα Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖον καὶ ἀναλαβόντα τὴν ὑπάτην διακονίαν τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἠκούσαμεν αὐτὸν λέγοντα μὲ φωνὴν σταθερὰν καὶ ἐπιβλητικὴν, ἥτις ἠκούσθη, ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν, εἰς ὅλα τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη τοῦ τετραπεράτου κόσμου: «Παραλαμβάνομεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ μακαριστοῦ καὶ μεγάλου ἐν Πατριαρχαῖς Δημητρίου τοῦ Α' τὸν σταυρὸν Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, εἰς συνέχισιν τῆς ἀνόδου εἰς τὸν Κρανίου Τόπον, εἰς συσταύρωσιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ καὶ τῇ Αὐτῷ συνεσταυρωμένη Ἐκκλησία, εἰς συντήρησιν τοῦ φωτὸς τῆς Ἀναστάσεως...». Θεοκύρωτος ἡ διακονία, μαρτυρικὴ ἢ πορεία, ἀτέρμονος ἢ ἀγωνία, αἱμάσσουσα ἢ καρδία, πυρίφλεκτος ἢ ἰκεσία τοῦ Πατρὸς καὶ Πατριάρχου ἡμῶν ὑπὲρ τῶν ὀλίγων καὶ ἀμετρήτων τέκνων τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ εὐσταθείας τῶν Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν.

Ἡ μεγαλεύθυνος καὶ μαρτυρικὴ αὕτη ἀποστολή, τὸ πρωτεῖον τιμῆς καὶ διακονίας, τὰ ἱερά προνόμια καὶ τὰ ἀπαράγραπτα δίκαια τοῦ πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καθηγιάσθησαν καὶ καθιερώθησαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ τῶν Τοπικῶν Συνόδων τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καὶ ἀποτελοῦν ἐκκλησιαστικὴν προᾶξιν,

κανονικὴν τάξιν καὶ ἀδιαμφισβήτητον παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας. Διὰ ταύτην τὴν πρωτεύθυνον διακονίαν λέγει ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος: «Ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ζωή, ὡς ζωὴ εἶναι ὄργανισμὸς, ὡς ὄργανισμὸς ἔχει κεφαλὴ καὶ κέντρο τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τὸ ὁποῖο ἔχει μοχθήσει ὅσο οὐδεμία ἄλλη Ἐκκλησία ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἀφοῦ ὑπέμεινε καθαρμούς μεγάλους, καθάγιασε στοὺς αἰῶνες τὴν θέσιν τῆς Μητρὸς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποία κατέλαβε καὶ κατέχει. Ἡ θέσις καὶ τὰ δικαιώματα τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἶναι καθορισμένα ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῆς Ἱστορίας ὑπὸ τῶν ὁποίων εἶναι ἐπίσης καθορισμένη καὶ ἡ Πρωτόθρονος μεταξὺ αὐτῶν θέσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» καταλήγει ὁ Ἱεράρχης.

Ἡ Μήτηρ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, πρωτοστάτησε, εὐδοκίᾳ τοῦ Πανουκτίσμονος Θεοῦ, διὰ μέσου τῶν αἰῶνων μετὰ θεοῦ φωτισμοῦ, συνέσεως περισσῆς καὶ σοφίας μοναδικῆς εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ διατύπωσιν τῶν σωτηριωδῶν δογμάτων τῆς εὐσεβείας, εἰς τὴν σύγκλησιν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, εἰς τὴν περιφρούρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ Ὁρθοδόξου ἡσυχαστικοῦ μοναχισμοῦ, εἰς τὴν ἐκκίνησιν τῶν μεγάλων ἱεραποστολικῶν δράσεων, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς ἐνδόξου ἐποχῆς τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ἕως καὶ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Πατριάρχου Φωτίου, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, εἰς τὴν διάσωσιν τοῦ ἡμετέρου Γένους, εἰς τὸν ἐπιστηριγμὸν εἰς καιροὺς δυσχεμεροῦς, τῶν Πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς καθ' ἡμᾶς Ανατολῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς θυσιαστικὴν κένωσιν καὶ συρρίκνωσιν τῆς κανονικῆς Αὐτοῦ δικαιοδοσίας διὰ τὴν δημιουργίαν, διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ, νεωτέρων Πατριαρχείων καὶ αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, καταδικάζων συνοδικῶς τὴν νεοφανεῖσαν αἵρεσιν τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, ἢ ὁποία ἐξεδηλώθη κατὰ τοὺς ἐσχάτους τούτους χρόνους, προξενούσα μύρια ὅσα κακὰ εἰς τὸ Κυριακὸν Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας.

Ὡσαύτως, δὲν ἔπαψεν οὐδόλως καὶ ὑπὸ ἀντιξοοῦς συνθήκας νὰ μεριμνᾷ θυσιαστικῶς καὶ νὰ ἐργάζεται ἀόκνως ὑπὲρ τῶν διορθοδόξων σχέσεων καὶ νὰ συντονίζει μετὰ προσοχῆς καὶ συνέσεως τὸν διάλογον τῆς ἀληθείας ἐν ἀγάπῃ μετὰ τοῦ λοιποῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ὅμως, Αὕτη ἡ ἄρχουσα καὶ πάσχουσα Μήτηρ Ἐκκλησία, πάλαι τε καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐδοκίμασεν παρὰ τινων εὐεργετηθέντων Αὐτῆς τέκνων χολὴν ἀντὶ τοῦ μάνα. Ἐπικαιρὸς καὶ πάλιν τυγχάνει ὁ λόγος τοῦ σοφοῦ

καὶ μεγάλου ἐκείνου Ἱεράρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μακαριστοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος κυροῦ Μελίτωνος, ὅστις εἶπεν: «Γνώριμοι εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν ἐσταυρωμένην Ἐκκλησίαν οἱ ἐμπτυσμοί, οἱ κολαφισμοί, αἱ μάστιγες, τὰ ραπίσματα καὶ ὁ ἀκάνθινος στέφανος καὶ ἡ χολὴ μετὰ ὄξους καὶ ἡ λόγχη, τὰ ὀποθενδήποτε. Γνώρισμός της καὶ ἡ πολυτέλεια τοῦ οἴκου. Εἶναι οἰκεῖαι της αἱ φωναὶ «σταυρῶσον», «οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα», «κατάβηθι». Καὶ εἰς ὠρισμένας στιγμὰς ἡ φωνὴ της συνοδεύει τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου της, «ἵνα τί με ἐγκατέλειπες;», ἀναφωνεῖ ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος Μητροπολίτης.

Σταυρικὴ καὶ ἀκανθηφόρος, τὸ λοιπόν, ἡ πορεία τῆς Μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀλλ' ἀναστάσιμος καὶ φωτοφόρος ἡ ζωοδότρα Αὐτῆς παρουσία. Σταυρῶνεται καὶ ἀνασταυρῶνεται πάλιν καὶ πολλάκις, ἀλλ' ἔργω τε καὶ λόγῳ κηρύττει: «Ἴδου γὰρ ἦλθε διὰ τοῦ Σταυροῦ, χαρὰ ἐν ὄλω τῷ κόσμῳ». Ἦλθεν τὸ πῦρ, ἀλλ' ἡ Μητὴρ Ἐκκλησία ὡς ἄλλη ἀφλεκτος βάτος οὐ κατεκάει. Ἦλθεν τὸ ὕδωρ, ἀλλ' ἐπορεύθη διὰ ξηρῶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης. Ἦλθον αἱ θλίψεις, ἀλλ' ἐξήγαγεν Αὐτὴν ὁ Κύριος εἰς ἀναψυχήν. Ἦλθον κατ' Αὐτῆς οἱ ἄρχοντες τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ ρύεται ἐξ αὐτῶν Αὐτὴν ὁ Κύριος. Ἐπνευσαν κατ' Αὐτῆς ἄνεμοι σφοδροί, ἀλλ' ἀμετακίνητος ἴσταται εἰς ταύτην τὴν ἁγίαν γῆν. Ἐκύκλωσαν Αὐτὴν δυσώδεις καπνοί, ἀλλὰ μυροβολεῖ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου Αὐτὴ ἡ ἱερὰ παρεμβολή. Μετὰ λυσσαλέων κραυγῶν καὶ πολεμικῶν ἰαχῶν κατέφθασαν ἔμπροσθεν τῶν ἱερῶν Αὐτῆς θυρῶν, ἀλλ' Ἐκεῖνη εἰρηνικῶς ὑπέμεινεν πάντα πειρασμόν. Διὰ τοῦτο καὶ αὕτη ἡ μεγάλη πληθὺς τῶν Πατέρων, τῶν Ὁσίων, τῶν Ἁγίων, τῶν Ὁμολογητῶν, τῶν Νεομαρτύρων, τῶν ἐνδόξων Πατριαρχῶν, οἵτινες συνθέτουν τὸν ἔμφωτον χορὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τὸν κοσμοῦντα τὰς χρυσαῖς δέλτους τοῦ Συναξαριστοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς. Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Σκηνίτης Ἐκκλησία, ἡ Ἐκκλησία τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων, παρ' ὅλας τὰς ἱστορικὰς περιπετείας, τὰς παλλὰς δοκιμασίας, τοὺς ἀλαλήτους στεναγμούς καὶ τοὺς μυρίους πειρασμούς, οὐκ ἐπαύσατο ἐκ τῆς ἀμετακινήτου Αποστολικῆς Αὐτῆς Καθέδρας, ἐνταῦθα εἰς τὴν Βασιλεύουσαν Πόλιν, νὰ δίδει τὴν Ὁρθόδοξον καὶ σωτήριον μαρτυρίαν Αὐτῆς μετ' ἀνδρείου φρονήματος εἰς ἕναν κόσμον ἄκοσμον καὶ ἐκκοσμικευμένον καὶ ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἐσκοτισμένον.

Ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀποστόλου τοῦ καὶ Ἰδρυτοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως Βαρθολομαίου, τοῦ ἐπ' ἐσχάτως εὐκλεῶς καὶ στιβαρῶς Πατριαρχούντος, οὐκ ἐπαύσατο

ὁ Πατριαρχικὸς τοῦτος Ἀμβων νὰ ἐξαγγέλλῃ πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ «Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν· ὃ ἐστὶ ἐρμηνευόμενον Χριστός», (Ιω. α', 41–42). Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, θάνατος, τὸ λοιπόν, οὐκέτι ἡμᾶς κυριεύει. Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, μὴ λυπῆσθε. Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, μὴ φοβῆσθε. Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, πανσάτω ὁ θρῆνος καὶ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ ὄδυρμος, αἱ μάχαι, αἱ αἱματοχυσίαι καὶ οἱ πόλεμοι τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν ἔθνων. Τὸ τιμιώτατον Αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας, ἀρκεῖ διὰ νὰ σώσῃ πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Πανσάτω ἢ αἱματοχυσία, ἢ ἀδελφοκτονία, ἢ ἀνθρωποκτονία, ἢ καταστροφὴ τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τοὺς κρίσιμους τούτους καιροὺς, ὅπου ἐψύγη ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν καὶ ἐκύκλωσεν τὴν οἰκουμένην ἐσχάτῃ ἄβυσσος πολέμων καὶ θλίψεων, στεντορεία τῆ φωνῆ, κατὰ τὴν ἱερωτάτην ταύτην ὥραν, ἐπαναλαμβάνω καὶ ἐγώ, ὁ ἔσχατος τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Πανιέρου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τὸν λόγον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου τῆς Κρήτης διὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀποτροπὴν τοῦ πολέμου: «Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καταδικάζει γενικῶς τὸν πόλεμον, τὸν ὅποιον θεωρεῖ ἀπόρροια τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας. «Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; Οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσι ὑμῶν;» (Ἰακ. 8, 1). Ἐκαστος πόλεμος ἀποτελεῖ ἀπειλὴν καταστροφῆς τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ζωῆς».

Παναγιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα,

Ἡ Θεοδόξαστος καὶ μαρτυρική, ἡ πολύτεκνος καὶ καλλίτεκνος, ἡ φιλόστοργος καὶ φιλότεκνος Μήτηρ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Οἰκουμενικὸν ἡμῶν Πατριαρχεῖον, ἐνταῦθα εἰς τὸ ἀεὶ φῶτον Φανάριον, τὸ Μεγάλο Μοναστήρι τῆς ὑπ' οὐρανὸν Ὁρθοδοξίας, λαμπροφορεῖ σήμερον καὶ γηθοσύνως ἐορτάζει, Ἡγουμένου Ὑμῶν Παναγιώτατε, τοῦ Πρώτου τῆς Ὁρθοδοξίας Ἀρχιεπισκόπου, τοῦ Πατριαρχοῦ τοῦ Γένους, τὸν Ἰδρυτὴν καὶ θεμελιωτὴν Αὐτῆς Πρωτόκλητον Ἀπόστολον Ἀνδρέαν. Καὶ ἡμεῖς, Παναγιώτατε, τὰ Ὑμέτερα τέκνα τὰ πεφιλημένα, τὰ κύκλω ἰστάμενα τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς, ἐνθα τελεσιουργεῖται τὸ Μέγα Μυστήριον τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ προσελθόντα ἐν εὐλαβείᾳ εἰς τὸν Πάνσεπτον τοῦτον Πατριαρχικὸν Ναόν, διὰ νὰ λάβουν Χάριν ἀντὶ Χάριτος ὑπταίαις χερσίν καὶ ταπεινῶ αὐχένι πρὸ τοῦ ὕψους τῆς Ὑμετέρας Χάριτος ἰστάμεθα καὶ ἐν σχήματι μετανοίας βοῶμεν καὶ λέγομεν: Εὐλόγησον Πάτερ τὰ τέκνα Ὑμῶν. Εὐλόγησον Δέσποτα τὴν ποιμνὴν Ὑμῶν. Εὐλόγησον, Παναγιώτατε, τὸν τετραπέρατον κόσμον, ὅπως καταπαύσῃ ἡ δαιμονικὴ ταραχὴ καὶ ἀκουστῆ ἡ Ὑμέτερα εἰρηνικὴ φωνή, καλοῦσα εἰς μετάνοιαν σωστικὴν καὶ λέγουσα: «Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν· ὃ ἐστὶ ἐρμηνευόμενον Χριστός», (Ιω. α', 41–42). Ἀμήν.

Λόγος Ἐπικήδειος
τῷ Μητροπολίτῃ Γέροντι Νικομηδείας κυρῷ Ἰωακείμ,
Διακονοῦ Βοσπόριου Μαγκαφᾶ,
Ὑπογραμματέως τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου
 (Φανάριον, 20 Ἀπριλίου 2023)

«...αἱ (...) ὁδοὶ τῶν δικαίων ὁμοίως φωτὶ λάμπουσι,
 προπορεύονται καὶ φωτίζουσιν, ἕως κατορθώσῃ ἡ ἡμέρα...»

[Παρ. δ', 18]

Παναγιώτατε Δέσποτα,
 Σεπτῇ τῶν Ἱεραρχῶν χορεία,
 Ἐξοχώτατε κύριε Πρέσβυ τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀγκύρα,
 Συμπενθούντες ἐπισκέπται,
 Λαὲ τοῦ Κυρίου πενθηφόρε·

Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν Μεγάλην Παρασκευήν, καθ' ἣν ἡ ἁγία μας Ἐκκλησία λειτουργικῶς τιμᾷ καὶ ἐν περισυλλογῇ ἀναμνησκεται τῆς εἰς Αἶδου καθόδου τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἠγγέλθη ἡμῖν ἐν αἰθρία ἢ θλιβερᾷ εἶδησις τῆς κοιμήσεως Ἱεράρχου ἀγαπητοῦ πᾶσιν, ἠγῆτορος καὶ πρωτοπόρου, χρυσέοις γράμμασι χαραχθέντος εἰς τὰς ἱεράς δέλτους τῆς προσφάτου ἱστορίας τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐν τῇ Πόλει ἡμῶν πιστῶν, κηδευομένου σήμερον, Πέμπτῃ τῆς Διακαινισίμου, ἠχούντων τῶν νικητηρίων καὶ χαρμοσύνων ἀναστασίμων παιάνων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὕμνωδου. Ὁ ἀπὸ Χαλκηδόνος Μητροπολίτης Γέρον Νικομηδείας κυρὸς Ἰωακείμ, δοκιμασθεὶς σκληρῶς καὶ ἐπὶ εἴκοσιν καὶ ἐν ἔτῃ καθηλωθεὶς εἰς τὴν κλίνην τοῦ πόνου, ἐξεμέτησε τελικῶς τὸ ζῆν ἠρέμα, εἰς ἡμέραν ἐκ τῶν πλέον εὐσήμων τῆς Ὁρθοδοξίας, καταλειπὼν ἀγαθωτάτην μνήμην καὶ μαρτυρίαν ἀξιομίμητον καὶ ἐπαινετὴν παρὰ πάντων, κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν.

Ἡ τοιοῦτου ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρὸς λόγους περιγραφή - θλιβερὸν καθῆκον καὶ προνόμιον τοῦ Ὑπογραμματέως τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου - καθίσταται εἰς τὴν περιπτώσειν αὐτὴν ἀσυγκρίτως δυσχερεστέρα, ἅτε δὴ τῆς προσωπικότητος τοῦ προκειμένου ἡμῖν σήμερον σεπτοῦ καὶ ἐν Ἱεράρχαις διακεκριμένου νεκροῦ τυγχανούσης

ἐγνωσμένως καὶ ὁμολογουμένως πολυσχιδεστάτης καὶ ἀνεπαναλήπτου ἐν τῇ μοναδικότητι αὐτῆς. Ὁ λαβὼν τὴν εὐλογίαν ἵνα ἀπευθύνῃ λόγους καταλλήλους κατὰ τὴν εὐσημον καὶ ἱστορικὴν ταύτην στιγμήν, ἀνάξιος ὢν, ἀναξιώτερος καθίσταται, οὐ μόνον ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ ἀνατεθέντος αὐτῷ ἔργου, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ἠυμοίρυσεν ἵνα γνωρίζῃ ὁ ἴδιος τὸν λαοφιλή Ἱεράρχην. Τὸ ἐπίταγμα καθίσταται ἐπὶ τι ἐλαφρύτερον ἐκ τῆς ἐντυπωσιακῆς συμπτώσεως πασῶν τῶν περὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος Νικομηδεῖας θετικῶν ἀπόψεων καὶ μαρτυριῶν. Εἰς τοῦτο δέ, παραδόξως, δὲν συνετέλεσεν οὐδόλως ἢ μακρὰ αὐτοῦ καὶ σκληρὰ δοκιμασία ἐκ τῆς ἀσθενείας· ἡ δυναμένη ἐνδεχομένως ἀμβλῦναι καὶ θεραπεῦσαι τυχὸν ἀνθρωπίνως σημειωθείσας πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεις. Ἀντιθέτως, πάντες εἶχον προδιαμορφώσει καὶ ἐξ ἰδίας πείρας σχηματίσει ἰσχυρὰν τὴν πεποιθήσιν περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πολυταλάντου χαρακτήρος τοῦ σήμερον κηδευομένου Ἱεράρχου, ἥδη ἀπὸ τῆς πολυετοῦς ἐπαξίας διακονίας αὐτοῦ εἰς σειρὰν πολυευθύνων ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων, γεγονόςς περὶ τοῦ ὁποίου δικαίως καυχᾶται ἐν Κυρίῳ ἢ πενθοῦσα σήμερον Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία.

Ὁ Μητροπολίτης Γέρων Νικομηδεῖας, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Βιθυνίας, κυρὸς Ἰωακείμ, κατὰ κόσμον Ἡλίας Νεραντζούλης, ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὴν 1ην Μαρτίου τοῦ 1941,¹ ὑπὸ εὐλαβῶν γονέων, Βασιλείου καὶ Καλλιρρόης. Τὴν βασικὴν παιδείυσιν ἔλαβεν εἰς τὴν ἀστικήν τῶν Ταταούλων σχολήν, τὴν δὲ ἐγκύκλιον εἰς τὸ Ζωγράφειον Γυμνάσιον. Κατόπιν δέ, εἰσήχθη εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολήν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε τὸ ἔτος 1966, ὑποβαλὼν τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Αἱ τέσσαρες ἱεραποστολικαὶ περιοδεῖαι τοῦ Ἀποστόλου Παύλου*» πτυχιακὴν ἐργασίαν.² Τὴν 18ην Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, εἰς τὸν Ἱερὸν Κάθεδρικὸν Ναὸν τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου μεγαλωνύμου Κοινότητος Σταυροδρομίου, χειροτονεῖται διάκονος ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Χαλδίας Κυρίλλου, λαβὼν τὸ ὄνομα Ἰωακείμ, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ αοιδίμου καὶ μεγαλειώδους Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ'.

¹ Ἡ ἡμερομηνία συμφώνως πρὸς βιογραφικὸν αὐτοῦ σημείωμα φυλασσόμενον εἰς τὸν Φάκελλον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκηδόνος [Α' - 4.5.12], εἰς τὸ τρέχον Συνοδικὸν Ἀρχεῖον τῆς Αρχιεραγματείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Εἰς τὴν ἀστυνομικὴν αὐτοῦ ταυτότητα ἀναγράφεται ὡς ἡμερομηνία γεννήσεως ἡ 28η Φεβρουαρίου 1941.

² Χάριτες ὀφείλονται εἰς τὸν Ἱερολ. Διάκονον κ. Μελέτιον Στεφανᾶτον, ἐκ τῶν στελεχῶν τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης, διὰ τὴν παροχὴν τῆς σημαντικῆς αὐτῆς πληροφορίας.

Ὁ αὐοίδιμος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας, δεχθεὶς εὐμενεῖς ὑπὲρ αὐτοῦ εἰσηγήσεις καὶ διακρίνας καὶ ὁ ἴδιος, διὰ τῆς πολυετοῦς ἐμπειρίας αὐτοῦ, σπουδαίας δυνατότητος εἰς τὸν νεαρὸν θεολόγον διάκονον, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Αὐλήν, διορίσας αὐτὸν κατευθειάν Διάκονον τῆς Σειρᾶς, θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν λίαν εὐόρκως ὑπηρέτησε, διδασκόμενος καὶ δοκιμαζόμενος ἐπὶ τετραετίαν (1966 -1970). Ἐφ' ᾧ καὶ τὸ 1971 ὁ γεραρὸς πλέον Πατριάρχης προήγαγεν αὐτὸν κατ' ἀξίαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Δευτερεύοντος τῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων. Ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς ταύτης αὐλικῆς θέσεως (1971 - 1973), ὁ Ἰωακεῖμ θὰ βιώσῃ τὰ οὕτως ἢ ἄλλως ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἀλλαξοπατριαρχίας τοῦ 1972. Τὴν 7ην Ἰουλίου ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας, κατόπιν εἰκοσιτετραετοῦς σχεδὸν πολυπλάγκτου Πατριαρχίας, μετέλλαξεν τὸ ζῆν. Ὀλίγας δὲ ἡμέρας κατόπιν, διάδοχός του ἀναδεικνύεται ὁ ἀπὸ Ἰμβρου καὶ Τενέδου Δημήτριος, ἐνθρονισθεὶς τὴν 18ην Ἰουλίου 1972. Ἡ ὑπευθυνότης, ἡ διακριτικότης, ἡ ἀποτελεσματικότης καὶ ἡ ὑποδειγματικὴ ἀφοσίωσις, ἃς ὑπέδειξεν ὁ τότε Δευτερεύων Ἰωακεῖμ, ᾠδήγησαν τὸν αὐοίδιμον Πατριάρχην Δημήτριον εἰς τὴν προβολὴν Συνοδικῶς τῆς ὑποψηφιότητος αὐτοῦ, ὡς Βοηθοῦ παρ' αὐτῷ Ἐπισκόπου, «διὰ τὴν πνευματικὴν ἐπιστασίαν τῶν θρησκευτικῶν ἀναγκῶν τῶν Κοινοτήτων τῆς Ἀγιοτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς»³ Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τὸν τίτλον «τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμφάσης Ἐπισκοπῆς Μελιτηνῆς».⁴ Ἡ ἐκλογή αὐτοῦ ἐγένετο τὴν 18ην Σεπτεμβρίου 1973 καὶ ἠκολούθησαν αἱ δύο χειροτονίαι του. Τὴν 21ην Σεπτεμβρίου ἢ εἰς πρεσβύτερον, τελεσθεῖσα ἐν τῷ Ἱερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀγίας Εὐφημίας Χαλκηδόνος, ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου τότε Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνος κυροῦ Μελίτωνος τοῦ Χατζῆ, καί, ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ, δύο ἡμέρας μετὰ, τὴν 23ην Σεπτεμβρίου, ἢ εἰς Ἐπίσκοπον, τελεσθεῖσα πάλιν ὑπὸ τοῦ τότε Γέροντος Χαλκηδόνος, συμπαραστατομένου ὑπὸ τῶν ἀειμνήστων Μητροπολιτῶν Λαοδικείας Μαξίμου καὶ Ῥοδοπόλεως Ἱερωνύμου.

Ἄμα τῇ ἐκλογῇ του διορίσθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἐπόπτης τῆς τότε Περιφέρειας «Υψωμαθειῶν - Τὸπ Καποῦ» τῆς Ἀγιοτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς, ὅπου ὑπηρέτησεν ἐπὶ βραχὺ μὲν, ἀπολύτως λυσιτελῶς δέ. Ὁ Πατριάρχης, ἐκτιμήσας διὰ μίαν εἰς ἔτι φορὰν τὴν ἐπὶ τὸ ἔργον ἐπιτυχίαν καὶ ἀποτελεσματικότητα τοῦ ἀνδρος, ἀνεκάλεσε τελικῶς

³ «Υπόμνημα ἐκλογῆς Ἐπισκόπου Μελιτηνῆς Ἰωακεῖμ», ἐν Κώδιξ ὑπομνημάτων Ἐκλογῆς Ἀρχιερέων, Πατριαρχικὸν Ἀρχιεοφυλάκιον, Κῶδ. Α'β3, 18 Σεπτεμβρίου 1973, Ἐπινεμήσεως ΙΒ', σελ. 30.

⁴ Ἐνθ' ἄν.

αὐτὸν καὶ πάλιν εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Αὐλὴν, ἐμπιστευθεὶς αὐτῷ, ἀπὸ 25^{ης} Μαρτίου τοῦ 1974, τὴν πλέον ὑπεύθυνον διοικητικὴν θέσιν, αὐτὴν τῆς Μεγάλης Πρωτοσυγκελλίας. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Μελιτηνῆς Ἰωακείμ εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ὡς Πρωτοσυγκελλεὺντος ὑπῆρξεν τοσαύτη, ὥστε ὑπηρέτησεν ἐκεῖ ἐπὶ δεκαοκταετίαν ὄλην, «ἀφήσας», κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον, «ἐποχὴν». Ὀλίγα μόλις ἔτη παρήλθον ἄχρις οὗ ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος, κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 28^{ης} Ἰουνίου τοῦ 1977, προτάσει τοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, ὁμοφώνως ἀπεφάσισε τὴν δι' εἰδικῆς διοικητικῆς πράξεως ἀνύψωσιν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τῆς Ἐπισκοπῆς Μελιτηνῆς εἰς ἐν ἐνεργεῖα Μητρόπολιν· «ἐν ἐκτιμῆσει τῆς μακρᾶς καὶ ἐν πλήρει ἀφοσιώσει πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν τιμίας ὑπηρεσίας»⁵ τοῦ προαχθέντος Ἀρχιερέως.

Ἡ μακροχρόνιος ὑπηρεσία τοῦ Μελιτηνῆς Ἰωακείμ ὡς Πρωτοσυγκελλεὺντος, παρὰ τῷ ταπεινῷ Πατριάρχῃ Δημητρίῳ, χαρακτηρίζεται ὡς λίαν γόνιμος καὶ δημιουργικὴ διὰ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ὁ ἴδιος ἀνεδείχθη ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς ὡς ὁ δεξιὸς βραχίον τοῦ Πατριάρχου, ἐπὶ πρακτικῶν ζητημάτων ποικίλης φύσεως, ἀπτομένων τόσο τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Πατριαρχείου, ὅσον καὶ τῆς εὐρύτερας Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀρχικῶς, διὰ πολλαπλῶν μεταβάσεων του εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐκαλλιέργησε προσωπικῶς στενοτέρας σχέσεις μετὰ προσωπικοτήτων ἐπιρροῆς ἐξ Ἑλλάδος, Εὐρώπης καὶ Ἀμερικής. Τοῦτο ἐξησφάλισε τοὺς ἀπαραιτήτους πόρους ὥστε νὰ ἐκκινήσῃ ἡ ὑλοποίησις τοῦ προγραμματισμοῦ γενικωτέρων βελτιωτικῶν παρεμβάσεων. Αἱ ἄρισται σχέσεις συνεργασίας μετὰ τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν ἀρχῶν τῆς χώρας διηκόλυναν τὴν ὑλοποίησιν τῶν σχεδιασμῶν αὐτῶν.

Ἡ συμβολή του εἰς τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἐκ βάθρων ἀνεγέρσεως τοῦ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον 1941 ἀποτεφρωθέντος Πατριαρχικοῦ Οἴκου, εἰς τὸν εὐπρεπισμὸν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ξεχωριστοῦ κτηριακοῦ συγκροτήματος τῆς Βιβλιοθήκης ὑπῆρξε μείζονος σημασίας. Ἐνῶ, παρὰ τὰς δυσκολίας τοῦ τότε νομικοῦ πλαισίου, ἰδιαίτερον ἐπεδείξατο ἐνδιαφέρον εἰς τὴν πραγματοποιήσιν ἐπισκευῶν καὶ ἐργασιῶν συντηρήσεως εἰς ἀρκετοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἰδιαίτερον βεβαίως ἦτο πάντοτε τὸ διὰ τὸν Ἱερὸν Ναὸν Εὐαγγελιστρίας Προπόδων Ταταούλων ἐνδιαφέρον του, ἐφ' ὅσον ἐκεῖ ἐνετοπίζετο ἡ

⁵ Σεπτὸν Πατριαρχικὸν Πιττάκιον, ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 576/30-06-1977, τῷ Μελιτηνῆς Ἰωακείμ, ἐπὶ τῇ προαγωγῇ αὐτοῦ ἀπὸ Ἐπισκόπου εἰς ἐν ἐνεργεῖα Μητροπολίτην Μελιτηνῆς «ὑπέριμνον καὶ ἔξαρχον Ποταμοῦ Εὐφράτου».

γειτονιά όπου ήνδρώθη. Ἐπεδίωξε, παραλλήλως, τὴν ἐπ'ἀνδρωσιν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς δι' ἱερέων Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκ καταγωγῆς, διαβιούντων κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ὁποίων κινητροδότησε ποικιλοτρόπως καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν ὁποίων ἐχειροτόνησεν ὁ ἴδιος διακόνους καὶ πρεσβυτέρους. Ὁμοίως, ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀνανέωσιν τοῦ στελεχειακοῦ δυναμικοῦ τῶν Πατριαρχικῶν ὑπηρεσιῶν, διὰ τῆς προσλήψεως νέου καὶ ἱκανοῦ βοηθητικοῦ ἐκ λαϊκῶν προσωπικοῦ. Τὴν ἐμφανῆ ἤδη τότε λειψανδρίαν προσεπάθησεν ἵνα θεραπεύσῃ διὰ τῆς προσκλήσεως Ὁρθοδόξων χριστιανῶν ἐξ ἑτέρων περιοχῶν τῆς χώρας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, πρὸς ἀνάληψιν πρακτικῆς φύσεως καθηκόντων, κυρίως εἰς τοὺς πολυαρίθμους Ναοὺς, τὰ προσκυνήματα, τὰ κοιμητήρια καὶ τὰ ἀγίασματα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Οὐχὶ ἀσθενέστερον ἐνδιαφέρον καὶ προσοχὴν ἐπέδειξεν καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Ὁμογενῶν, τόσον διὰ τῆς ποικιλοτρόπου ἐνισχύσεως τῶν ἐναπομεινάντων μειονοτικῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων καὶ τῶν κατ' αὐτὰ ὑπηρετούντων ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, ὅσον καὶ διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ὑποτροφιῶν διὰ τοὺς νεαροὺς φοιτητὰς τῆς ἐνταῦθα Ὁμογενείας. Συνελόντι εἰπεῖν, προσήνεγκε πολυτίμους ὑπηρεσίας πρὸς τὸν Θρόνον καὶ πρὸς τὴν Ὁμογένειαν, καθιστάμενος τελικῶς ὁ ἴδιος ἀντικείμενον ἐξειδικιασμένης τιμῆς καὶ σεβασμοῦ ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν κληρικῶν καὶ συνόλου σχεδὸν τῆς ἐνταῦθα Ὁμογενείας.

Βασικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ Πρωτοσυγκελλεύοντος Μελιτηνῆς Ἰωακείμ, ὡς ἐπιτελικοῦ τῆς Ἐκκλησίας στελέχους καὶ διοικητοῦ, ὑπῆρξεν ἡ δημιουργία ὁμάδων ἐργασίας ἀποτελουμένων ὑπὸ ἀξίων εἰς τὸν τομέα των ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους καθίστα συνεργάτας μᾶλλον, εἰ ἐκτελεστὰς ἐντολῶν. Παρεῖχε δὲ εἰς αὐτοὺς, τοὺς συνεργάτας του, ἱκανὰ κίνητρα, ὥστε νὰ ἀποδίδουν τὸ μέγιστον τῶν δυνατοτήτων των ἐργαζόμενοι ὁμαδικῶς καὶ λαμβάνοντες δημιουργικὰς πρωτοβουλίας, ὑπὸ τὴν ἀγρυπνον ἀσφαλῶς παρακολούθησιν καὶ τὸ ζωηρὸν προσωπικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ Πρωτοσυγκελλεύοντος. Ἡ ἐκδίπλωσις τῶν σπανίων αὐτοῦ διοικητικῶν χαρισμάτων, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἐχεμυθείας καὶ πιστότητος αὐτοῦ, ἀνέπαυε βαθέως τὸν Πατριαρχὴν Δημήτριον, ὅστις, κατὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς περιφήμου «*Ἱερᾶς Πορείας*» του «*πρὸς τὰς ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην Ἐκκλησίας καὶ τὸ ποιμνιον αὐτῶν*»,⁶ ἐνεπιστεύθη οὐκ ὀλίγας φορὰς τὴν Ἐπιτροπίαν τοῦ

⁶ Πρβλ. Μητροπολίτου Φιλαδελφείας κ. Μελίτωνος, Ἡ Ἱερὰ Πορεία Εἰρήνης, Ἀγάπης καὶ Ἐνότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ Δημητρίου, τ. Α', Β καὶ Γ', Θεσσαλονίκη 2012.

Πατριαρχικοῦ Θρόνου εἰς τὸν Μελιτηνῆς Ἰωακείμ.

Ἡ ἀποτελεσματικότητα τοῦ Μελιτηνῆς δὲν ἀφείλετο μόνον εἰς τὸν χαρισματικὸν τοῦ χαρακτήρα, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν μαθητεῖαν τοῦ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἱκανοτέρου καὶ ἐπιφανεστέρου τῶν Μητροπολιτῶν τῆς περιόδου ἐκείνης, τοῦ καὶ Γέροντός του Μητροπολίτου Χαλκηδόνος κυροῦ Μελίτωνος τοῦ Χατζῆ. Ἐκεῖνος εἶχε διαβλέψει πρῶτος τὰ διαφαινόμενα χαρίσματα καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἰωακείμ, ὡς νεαροῦ ἱεροσπουδαστοῦ ἐν Χάλκῃ ἀρχικῶς καὶ ὡς φερέλπιδος στελέχους τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς ἐν συνεχείᾳ. Καὶ ὁ Μελιτηνῆς οὐδέποτε ἐπέτρεψεν εἰς ἑαυτὸν ἵνα λησμονήσῃ τὰς πρὸς αὐτὸν εὐεργεσίας τοῦ Γέροντός του. Ἀντιθέτως, ἐπεδείξατο ἀπόλυτον ὑπακοήν, σπανίαν προσήλωσιν εἰς τὰ διακελευόμενα καὶ ἀξιοσημείωτον ὑπομονήν. Καί, ὅτε ἡ ὑγεία τοῦ Γέροντός του ἤρχισεν κλονιζομένη καὶ ὀσημέραι ἐπιδεινούμενη, ὑπηρέτησεν αὐτὸν «ψυχῇ τε καὶ σώματι», ἐν ἀδιαπραγματεύτῳ ἀφοσιώσει, ὡς στοργικὸν τεκνίον, μένων ἐπὶ ὥρας, συνήθως καθημερινῶς, παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν του καὶ στηρίζων αὐτὸν μοναδικῶς ἐν τῇ ἀσθενείᾳ καὶ τῷ γήρατι, ἐπιβλέπων προσωπικῶς τὴν περιθαλψίν τοῦ πνευματικοῦ τοῦ πατρὸς καὶ συμμετέχων πολλάκις καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν παροχὴν ποικίλης φροντίδος εἰς αὐτόν, ἄχρι καὶ τῆς κοιμήσεώς του, τὴν 27ην Δεκεμβρίου 1989.

Μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ αἰοδίμου Πατριάρχου Δημητρίου († 2 Ὀκτωβρίου 1991) καὶ τὴν παμψηφεί ἐκλογὴν καὶ ἐνθρόνισιν τῆς Ὑ. Θ. Παναγιότητος ἀπὸ Χαλκηδόνος εἰς τὸν Ἀγιώτατον Ἀποστολικὸν καὶ Πατριαρχικὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Αγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 10ης Δεκεμβρίου 1991, ἀνέδειξεν παμψηφεί, Σεπτῆ Ὑμετέρα προβολῆ, νέον Μητροπολίτην τῆς Γερωντικῆς καὶ περιβλέπτου Μητροπόλεως Χαλκηδόνος τὸν ἀπὸ Μελιτηνῆς Ἰωακείμ, «εἰς ἐπιβράβευσιν τῆς πλουσίας, ἡμέραν καὶ νύκτα, εὐόρκου καὶ ἀγλαοκάρπου προσφορᾶς τοῦ Ἱεράρχου τούτου»⁷ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι θὰ ἐπεδείκνυε καὶ ἐν Χαλκηδόνι τὸν αὐτὸν αὐτοθυσιαστικὸν ζῆλον καὶ τὴν αὐτὴν διάθεσιν προσφορᾶς, ὡς καὶ ἄχρι τῆς τότε. Καὶ πράγματι, κατὰ τὴν ἐπὶ ἕνδεκα ἔτη πραγματικὴν διακονίαν του ἐν Χαλκηδόνι, συνέχισεν ἐπαξίως καὶ ἐπεξέτεινε τὸ ἔργον τῶν προκατόχων του. Ἡ δὲ Χαλκηδὼν ηὐδόκησε τότε ἵνα ἴδῃ τὰ καλλίτερα τῆς χρόνια ἐκκλησιαστικῶς. Ἐκτὸς τῶν λοιπῶν ἔργων εὐποΐας, ιδιαίτερον ὑπῆρξε τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ διὰ

⁷ Ἀρχμ. Βασιλείου Δρόσου, «Ἡ ἐκλογὴ καὶ ἐνθρόνισις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνος κ. Ἰωακείμ τοῦ Γ'», ἐν Ἐκκλησία 9, 1η Ἰουνίου 1992, σελ. 311–319.

τὴν ἀνακαίνισιν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Χαλκηδόνος, μὲ κύριον παράδειγμα τὸν Ἱερὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, τὴν ὁποίαν ἰδιαίτερος εὐλαβεῖτο. Ἐνῶ, τὸ μειλίχιον καὶ πρᾶον τοῦ χαρακτηῖρος του, ἡ ἀγάπη καὶ τὸ πρὸς πάντας εἰλικρινές καὶ ἄδολον αὐτοῦ ἐνδιαφέρον οὐ μόνον ὠδήγησε πολλὰ ἀναφυνέντα δύσκολα θέματα εἰς εὐκταίας λύσεις, ἀλλὰ συνεκέντρωσε πέριξ τοῦ Ποιμενάρχου καὶ πάντα ἱκανὸν καὶ εὐφυῆ κοινοτικὸν παράγοντα, εἰς τρόπον ὥστε ἡ Μητρόπολις νὰ λειτουργῇ ὑποδειγματικῶς, ἀξιοποιοῦσα πᾶσαν δυνατὴν εὐκαιρίαν.

Ταυτοχρόνως, ἡ Ἐκκλησία τὸν ἐπεφόρτισε καὶ διὰ τῆς εὐθύνης τῆς διαχειρίσεως τῶν γενικῶν οικονομικῶν αὐτῆς, τὰ ὁποῖα δὲν διεχειρίσθη στατικῶς καὶ διεκπεραιωτικῶς, ἀλλ' ἐν πνεύματι δημιουργικῶ καὶ ἀληθῶς πρωτοποριακῶ. Ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, δρῶν ἡγετικῶς καὶ ῥηξικελεύθως, ἐντὸς ἑνὸς κόσμου συνεχῶς καὶ ῥαγδαίως μεταβαλλομένου,⁸ διέθετε τὰ ἀπαραίτητα μορφωτικά, κοινωνικά καὶ ἀντικειμενικά ἐφόδια, ὥστε καταλλήλῳ τρόπῳ νὰ προσεγγίξῃ ἰσχυροῦς οικονομικῶς παράγοντας, πρὸς ἀνεύρεσιν πόρων διὰ τὰ ἔργα, τὰ προγράμματα καὶ τὰ ἐν γένει μονίμως διογκούμενα ἔξοδα τοῦ Πατριαρχείου, δοθέντος ὅτι, ὑπὸ τὴν πεπνυμένην καὶ δεξιὰν οἰακοστροφίαν Βαρθολομαίου τοῦ πάνυ, ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἀνταποκρινομένη καθηκόντως εἰς τὰς ἀπαιτητικὰς κλήσεις καὶ τὰς καινοφανεῖς προκλήσεις τοῦ νέου κόσμου, ἐγένετο συνεχῶς καὶ ἐξωστρεφεστέρα, υἱοθετοῦσα πλέον κοστοβόρους δραστηριότητας.

Ἡ πηγαία ἀγάπη καὶ τὸ εἰλικρινές ἐνδιαφέρον τοῦ προπεμπομένου εἰς τὴν αἰωνιότητα σήμερον Ἱεράρχου διὰ τὸν ἄνθρωπον, διὰ πάντα ἄνθρωπον, κυρίως δὲ διὰ τὸν ἀπλοῦν καὶ πονεμένον πιστὸν καὶ διὰ πᾶν κατατρεγμένον τέκνον τῆς Ρωμηοσύνης, εἶχεν ἤδη γνωσθῆ πᾶσι πολὺ πρὸ τῆς ἐκλογῆς του εἰς τὴν Γεροντικὴν Μητρόπολιν Χαλκηδόνος. Ὁ Γέρον Μητροπολίτης ἦτο ὁ «βοηθὸς καὶ σκεπαστῆς»⁹ παντὸς εὕρισκομένου ἐν ἀνάγκῃ ἀνθρώπου. Ἦτο γνωστὸς πρὸ πάντων διὰ τὴν προθυμίαν του νὰ ἐξυπηρετῇ, ὡς διακατεχόμενος ὑπὸ πνεύματος προσφορᾶς καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον. Τόσον ἡ βραχεία χρονικῶς διακονία του ἐν Ὑψωμαθείοις, ὅσον, καὶ κυρίως, ἡ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κενωτικὴ ὑπηρεσία του, ἐπέβαλλον αὐτὸν εἰς τὴν κοινὴν συνειδήσιν ὡς φιλάνθρωπον, ἐν ὅλῃ τῇ εὐρύτητι τῆς ἐννοίας τοῦ ἐπιθέτου. Ὡς Πρωτοσυγκελλεύων ἔδει ἀσφαλῶς ἵνα ἐπιδεικνύῃ αὐστηρότητα. Οὗτος,

⁸ Πρβλ. πτωσιν Ε.Σ.Σ.Δ..

⁹ Ἰδὲ εἰρμόν ἀ' Ὡιδῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω.

ὁμως, τὴν ἐμετρίαζεν διὰ τῆς πατρικῆς πρὸς πάντας στοργικότητός του.

Ἐδέχετο καὶ ἤκουε τοὺς πάντας ἀδιακρίτως. Ἐπεδείκνυε κατανόησιν. Ἔχεε βάλσαμον ἐπὶ τῶν ψυχικῶν πληγῶν τῶν συχνῶς πονεμένων ἐπισκεπτῶν του. Ἵνα δὲ παραφράσωμεν τὸν γνωστὸν στίχον τοῦ ὕμνωδου, «Οὐδεὶς προστρέχων ἐπ' αὐτῷ κατησχυμένος ἀπ' αὐτοῦ ἐξεπορεύετο».¹⁰ Οὐδεὶς ποτὲ ἐξήλθεν δυσαρεστημένος ἐκ τοῦ φιλοξένου γραφείου του. Οὐδέποτε, ὁ σοφὸς Ἱεράρχης ὑπεσχέθη τὴν ἱκανοποίησιν ἀνεφίκτων ἢ ἀδίκων αἰτημάτων. Οὐδέποτε ἐκαλλιέργησεν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας του φρούδας ἐλπίδας. Ἀντιπαρήρχετο τὰ μὴ δίκαια αἰτήματα λακωνικῶς, διὰ τῆς ἀπλουστάτης φράσεως «Αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνη»!

Ἡ νέα διακεκριμένη θέσις του εἰς τὴν Ἱεραρχίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὡς Γέροντος Χαλκηδόνας, ἠΰξησε καὶ τὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὑποχρεώσεις του. Κατὰ τὰς ἐν τὸ ἐξωτερικῷ συχνὰς Ἱεραποδημίας τοῦ νέου Πατριάρχου, οὐχὶ σπανίως, διωρίζετο Πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος. Πλειστάκις ἐκλήθη ἵνα ἐκπροσωπήσῃ τὴν Σεπτιὴν Κορυφὴν εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἢ κοσμικὰ γεγονότα ὑψηλῆς σημασίας, ἐνταῦθα ἢ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Πάντες ἀνακαλοῦμε τὴν ἱεροπρεπῆ παρουσίαν του πλησίον τοῦ ἐνθρονιζομένου, τὴν 9^{ην} Μαΐου τοῦ 1998, τότε νεοεκλεγέντος, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν μακαριστοῦ Χριστοδούλου, μεθ' οὗ τὸν συνέδεε μακρὰ φιλία. Ἐστάλη δέ, ἐπίσης οὐκ ὀλίγας φορὰς, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὡς μέλος ἢ Πρόεδρος Πατριαρχικῶν Ἐξαρχιῶν. Παραλλήλως, ἀπὸ Μελιτηνῆς ἤδη, ὑπῆρξε μέλος ἢ καὶ Πρόεδρος σειρᾶς Συνοδικῶν ἢ ad hoc Ἐπιτροπῶν, ὡς τῆς Ἐφορείας τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς, τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου, τῆς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἐπαρχιῶν τοῦ Θρόνου Ἐπιτροπῆς, τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Ἀνακαινίσεως, Ἐξωραϊσμοῦ καὶ Συντηρήσεως τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ καὶ Οἴκου, τῆς ἐπὶ τῶν Μοναστηρίων καὶ Ἀγιασμάτων Ἐπιτροπῆς, τῆς ἐπὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Θεμάτων, τῆς ἐπὶ τῆς Ἀξιοποιήσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς Μελετῶν καὶ Ἔργων Συντηρήσεως Ἱερῶν Ναῶν τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν πλησιοχώρων αὐτῆς Ἱερῶν Μητροπόλεων, κατ' ἐξοχὴν δὲ τῆς Πατριαρχικῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς, συμβαλὼν καταλυτικῶς εἰς τε τὴν λειτουργίαν καὶ εἰς τὸ ὑπ' αὐτὰς παραγόμενον ἔργον.

¹⁰ Τροπάριον τοῦ τε Μικροῦ καὶ τοῦ Μεγάλου πρὸς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον Πα-
ρακλητικοῦ Κανόνος. «Οὐδεὶς προστρέχων ἐπὶ σοί, κατησχυμένος ἀπὸ σοῦ
ἐκπορεύεται, ἀγνή Παρθένε Θεοτόκε, ἀλλ' αἰτεῖται τὴν χάριν, καὶ λαμβά-
νει τὸ δῶρημα, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς αἰτήσεως».

Πάντα ταῦτα τὰ βαρέα καὶ ἀπαιτητικὰ καθήκοντα δὲν ἐστάθησαν ἱκανὰ ἵνα ἀλλοιώσουν τὸν εὐγενῆ χαρακτήρα τοῦ κοιμηθέντος Ἱεράρχου. Οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ εἶναι μελίχιος, προσηνής, ἤπιος, εἰρηνοποιός. Ἐν ταυτῷ ἐφρόντιζε νὰ μὴ καταδαπανᾶται εἰς ἀδολέσχους μικρολογίας καὶ ἀσκόπους κοινωνικοὺς σχολιασμούς. Οὐδέποτε μαρτυρεῖται νευρικός ἢ κυκλοθυμικός. Οὐδέποτε προσέβαλεν ἀνθρώπους, οὔτε ἀντήλλασε πικροὺς λόγους. Πάντες τὸν ἐνθυμούνται εὐγενῆ, γλυκύν, ἀγαπητικόν. Ὑπῆρξε δὲ μοναδικὸς εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν πάσης φύσεως προβλημάτων. Ἦτο κατὰ τὸ ὁμηρικὸν «*μύθων τε ῥήτηρ, ἔργων τε πρῆκτῆρ*» [Ἰλ. Ι, 443]. Δὲν ἐδημιούργει, ἀλλ' ἐπέλυε προβλήματα. Ἦτο, λόγῳ ἐνί, νοῦς ὀραματιζόμενος, νοῦς πράττων, νοῦς φέρων ἀποτελεσμα.

Ὁ Χαλκηδόνος Ἰωακείμ διεκρίνετο μὲν διὰ τὴν πιστότητά του πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὡς ὁμοίως καὶ διὰ τὴν ἀφιλοχρηματίαν του, ταυτοχρόνως ὅμως ἐνεπιστεύετο, καλῆ τῇ πίστει, τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχόμενους. Δὲν ἠδύνατο πάντοτε, ὡς Ἀρχιερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, νὰ συλλάβῃ τοὺς ἠρρωστημένους νόας, νὰ διακρίνῃ ἐγκαίρως τοὺς διεφθαρμένους χαρακτήρας, οἵτινες, δὲν τὸ κρύπτομε, συνήθως ἐπιχειροῦν νὰ προσεγγίσουν ἄνθρώπους τῆς Ἐκκλησίας, διότι ὁ ἴδιος ἦτο πάντοτε εὐθύς καὶ ἀκέραιος, εἰλικρινής καὶ ἀγνὸς εἰς τὰς προθέσεις. Ἡ συναπάντησις μετὰ τοῦ οὐχὶ σπανίου δυστυχῶς τούτου εἴδους ἀνθρώπων, τὸν ἐξέπλησεν ἀρνητικῶς, τὸν ἐπλήγωνε, τὸν ἐπίκραине βαθέως.

Τὴν 6^{ην} Φεβρουαρίου τοῦ 2002, ἡ Πόλις ἐπάγωσεν εἰς τὴν εἶδησιν ὅτι ὁ λαοφίλης Δεσπότης, μεταβὰς τὴν πρωΐαν εἰς τὴν Χάλκην ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάτρωνος τῆς Σχολῆς Ἁγίου Φωτίου καὶ ὠμιλήσας καταλλήλως, ὡς Πρόεδρος τῆς Ἐφορείας τῆς Σχολῆς, ἐπλήγη κατόπιν, ἐντὸς τῆς ἡμέρας, ὑπὸ ὀξέως ἐγκεφαλικοῦ ἐπεισοδίου. Ἡ δραματικὴ αὕτη τροπὴ εἰς τὴν ὑγείαν τοῦ δημοφιλοῦς Ἱεράρχου, γνωσθεῖσα, μέγαν ἔσχεν ἀντίκτυπον καθ' ἅπασαν τὴν Ὀρθοδοξίαν. Συγκινητικαὶ ἐκδηλώσεις ἀνθρώπων ἀγωνιῶντων ἔφθαναν καθημερινῶς εἰς τὸ Σεπτὸν Κέντρον-τηλεφωνήματα, τηλεγραφήματα, γράμματα καὶ μηνύματα συμπαθείας ἐλαμβάνοντο ἐπὶ μῆνας. Δεήσεις καὶ προσευχαὶ ὑπὲρ ταχείας ἀναρρώσεως καὶ ὀλοτελοῦς ἀποκαταστάσεως τῆς τρωθείσης αὐτοῦ ὑγείας ἀνεπέμποντο καθ' ἅπαντα τὸν Ὀρθόδοξον καὶ μὴ κόσμον. Δυστυχῶς, παρ' ὅτι νοσηλευθεὶς εἰς τὰ ἀκριβώτερα καὶ καλλίτερα νοσοκομειακὰ ἰδρύματα, οὐδέποτε ἐστάθη δυνατόν ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτεραίαν κατάστασιν. Πολλοὶ ἐπεδείξαντο συγκινητικόν

πρακτικὸν ἐνδιεφέρον διὰ τὴν ἐν τῷ νοσοκομείῳ κατάστασίν του, τὴν περίθαλψίν του, τὰς προσπάθειάς ἀποθεραπείας αὐτοῦ, ἄνευ δυστυχῶς οὐδενὸς ἀποτελέσματος. Συχναὶ ἀνὰ ἐβδομάδα ὑπῆρξαν αἱ ἐπισκέψεις ἀρχιερέων συνδεομένων μετ' αὐτοῦ δι' ἰσχυρᾶς ἀδελφικῆς φιλίας, ἀλλὰ καὶ πατέρων τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, Κοινοτικῶν Παραγόντων, ποὺ δὲν τὸν ἐξέχασαν, συγγενῶν αὐτοῦ - ἰδίως τοῦ ἀνταδέλφου του, μακαριστοῦ πλέον, Ἀντωνίου, ὅστις ἐπὶ ἔτη τὸν διηκόνησεν ἐν πιστότητι - καὶ κυρίως τῆς Ὑ. Θ. Παναγιότητος, συνδεομένης δι' ἰσχυρῶν φιλικῶν καὶ ἀδελφικῶν μετ' ἐκείνου δεσμῶν. Οὐδεμία θετικὴ ἐξέλιξις, οὐδεμία ἐνθαρρυντικὴ εἰδησις.

Καί, ναὶ μὲν ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας συνεχίσθη, ὡς ὄφελεν, γεγονὸς ἐπιβεβαιούμενον καὶ ὑπὸ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Σεβ. τότε Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καὶ σήμερον πρώην Χαλκηδόνας κ. Αθανασίου, ὡς Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου, εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ βαρέως ἀσθενούντος Χαλκηδόνας Ἰωακείμ, ὅμως οὐδεὶς ἔπαυσε νὰ εὐχῆται καὶ νὰ προσεύχεται διὰ τὴν ἀνάρρωσιν, τὴν ἔγερσιν τοῦ καλοῦ Δεσπότη καὶ τὴν εὐεργετικὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὰ μοναδικῶς ὑπ' ἐκείνου ἀσκούμενα πολυεύθυνα καθήκοντα.

Εἰς τὰς 21 Μαρτίου 2008, ἕξ περίπου ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἀκινητοποιήσεως αὐτὸν ἀσθενείας, ἡ Ἐκκλησία, ἐν συνοχῇ καρδίας, ἀποφασίζει τὴν μετάθεσιν τοῦ λαοφιλοῦς Ἱεράρχου ἐκ τῆς Χαλκηδόνας εἰς τὴν ἐπίσης Γεροντικὴν Μητρόπολιν Νικομηδείας. Πάντες ἀκόμη ἐλπίζουν μυχίως εἰς τινὰ θετικὴν ἐξέλιξιν, εἰς ἓν θαῦμα, εἰς τὴν ἀφύπνισιν τοῦ ἀγαπητοῦ Ἱεράρχου, τοῦ πολυτίμου ἐκκλησιαστικοῦ στελέχους, τοῦ προστάτου τῶν ἀδυνάμων καὶ ἀνισχύρων. Τὰ ἔτη παρέρχονται δρομέως ἄνευ οὐδενὸς νεωτέρου. Ὁ Δεσπότης φαίνεται νὰ ἔχει περιέλθει εἰς μόνιμον βυθιότητα. Οἱ φίλοι ὅμως δὲν πείθονται. Θεωροῦν, εἶναι βέβαιοι, ὅτι τοὺς ἀκούει, ὅτι ὁ νοῦς καὶ αἱ αἰσθήσεις εἶναι ἀκόμη ὀξείαι. Τινές, κατὰ τακτικὰς ἐπισκέψεις, τοῦ ὀμιλοῦν, τὸν ἐνημερώνουν, τοῦ ἐκφράζουν τὴν ἀγάπην, τὴν εὐγνωμοσύνην των, τοῦ ἐκθέτουν τὰ ποικίλα προβλήματα των, ἐλπίζουν, προσεύχονται, δὲν δέχονται τὴν πρὸ ὀφθαλμῶν των ἀπέλπιδα κατάστασιν.

Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ χριστιανικώτερος τρόπος ἀντιμετωπίσεως πασῶν τῶν προβληματικῶν καταστάσεων. Ἀμετάπτωτος ἐλπίς. Ἀδιάλειπτος προσευχή. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι, τελικῶς, τὸ παγκόσμιον χαροποιοῦν εὐάγγελον καὶ ἀναστάσιμον μήνυμα τῶν πασχαλίων καὶ γενικῶς ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἡμερῶν. Καὶ ἡμεῖς, ἔμφωτοι ἀναστασίμου

λαμπρότητος, ἀναπολου̐μεν τὴν προσωπικότητα τοῦ πρὸ ἡμῶν κειμένου σεπτοῦ Ἱεράρχου. Ἀναπολου̐με τὴν ἀριστοκρατικότητα, τὴν εὐγένειαν εἰς τοὺς τρόπους, τὴν εὐαισθησίαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν σύνεσιν, τὴν τιμιότητα, τὴν συνέπειαν, τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν ὑπευθυνότητα, τὴν αἴσθησιν καθήκοντος. Ἀναπολου̐με τὸν εὐθυτενῆ εἰς τὸ παράστημα, τὸν ἀρχοντικὸν εἰς τὴν ἐμφάνισιν, τὸν ἀκτινοβολοῦντα ὁμορφίαν, τὸν ἱεροπρεπέστατον λειτουργόν, τὸν μεγαλοπρεπῆ Φαναριώτην. Ἀναπολου̐με, διδασκόμενοι ταπεινῶς, τὸ ἄκρως φιλόφθωρον τοῦ χαρακτήρος του, τὸ μοναδικὸν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ του ἥθους, τὴν ἀπόλυτον ἀδιαπραγμάτευτον ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἐκάστοτε Πρῶτον αὐτῆς.

Ὁ Γέρον Νικομηδεῖας ὑπῆρξε, πράγματι, ὁ αὐθεντικώτερος καὶ γνησιώτερος συναντιλήπτωρ καὶ συγκυρηναῖος τῶν πρώτων χρόνων τῆς μακρᾶς Πατριαρχίας τοῦ Αὐθέντου καὶ Δεσπότης μας, τοῦ λίαν ἀγαπήσαντος αὐτὸν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου. Δι' αὐτὸ καὶ πράγματι ἀφήσῃ δυσαναπλήρωτον κενόν. Αντελήφθη ἐξ ἀρχῆς τὸ μακρόπνοον σχέδιον τοῦ ὁραματιστοῦ Πατριάρχου καὶ φίλου του. Συνεμερίσθη τὰς ἀγωνίας, τοὺς ἀγῶνας, τὰς νυχθημέρους προσπαθείας, τὴν ἐμπονον φροντίδα διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ Θρόνου, τὴν αὐτοθυσιαστικὴν δημιουργικὴν ἐμμονὴν εἰς τὸ ἱερὸν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος καθήκον τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντίνου Πόλεως. Ὑπῆρξεν ἀδιαμφισβητήτως καὶ αὐτὸς συνδημιουργὸς τοῦ θαύματος τοῦ Φαναρίου, τὸ ὁποῖον πάντες βιοῦμεν σήμερον. Ὑπῆρξε μέτοχος καὶ συνδιαμορφωτῆς τοῦ μυστηρίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, συνεχιστῆς τῆς μακρᾶς ἡρωϊκῆς ἀλύσεως τῶν διαπρεπῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου, τῶν «ἐτοιμῆ» πάντοτε «καρδία» [Ψαλμ. ρζ', 2] διακονούντων νυχθημερὸν τὸν Πρῶτον τῆς Ὁρθοδοξίας Διάκονον. Ἐδίδαξεν ὑπηρετῶν· ἐδίδαξεν ὑπακούων· ἐδίδαξε δημιουργῶν· ἐδίδαξε διοικῶν· ἐδίδαξεν ὑποστηρίζων· ἐδίδαξεν ἀγαπῶν· ἐδίδαξε πάσχων, φιλοπόνως καὶ στωϊκῶς· ἐδίδαξε καὶ θνήσκων, κατὰ Μεγάλην Παρασκευὴν, καὶ κηδεύομενος, θεία συνάρσει, ἐν μέσῳ ἀναστασίμου φωτός· τοῦ φωτός τὸ ὁποῖον ὑπηρετήσεν «ὅλη ψυχῇ καὶ καρδίᾳ», «μέχρις ἐσχάτης του ἀναπνοῆς».

«...αἱ (...) ὁδοὶ τῶν δικαίων ὁμοίως φωτὶ λάμπουσι, προπορεύονται καὶ φωτίζουσιν,

ἕως κατορθώσῃ ἡ ἡμέρα...» [Παρ. δ', 18]

Προσευχόμεθα ταπεινῶς εἰς τὸν Ἅγιον Θεὸν ἵνα δεχθῇ τὴν

πάλλουσαν Χριστὸν καρδίαν τοῦ σεπτοῦ Ἱεράρχου τοῦ Θρόνου, τοῦ ἡγιασμένου Μητροπολίτου Γέροντος Νικομηδείας κυροῦ Ἰωακείμ, εἰς τὰς στοργικὰς καὶ πατρικὰς Αὐτοῦ ἀγκάλας, ἐν κόλποις Ἀβραάμ, εἰς τὰς αἰωνίους μονάς.

Ἄς ἔχει τὸ Γένος μας, ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, ἅπαντες ἡμεῖς, τὴν ἀρχιερατικὴν εὐχὴν τῆς μακαρίας αὐτοῦ ψυχῆς!

Εἴη ἡ μνήμη αὐτοῦ αἰωνία! Γένοιτο!

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Οἰκουµενικὸν Πατριαρχεῖον

Ὁ Οἰκουµενικὸς Πατριάρχης στὴ Ῥώμη

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουµενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος συµμετεῖχε μαζί µὲ τὴν Α. Ἀγιότητα τὸν Πάπα Ῥώμης Φραγκίσκο καὶ τὴν Α. Χάριν τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Καντουαρίας Ἰουστῖνο Welby, καθὼς καὶ µὲ ἄλλους θρησκευτικὸς ἡγέτες, στὴν Οἰκουµενικὴ προσευχή, ποὺ πραγµατοποιήθηκε τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου, 30 Σεπτεµβρίου 2023, στὴν πλατεία τοῦ Ἁγίου Πέτρου, μπροστὰ ἀπὸ τὴ φερώνυµη Βασιλική.

Ἡ Οἰκουµενικὴ προσευχή, ποὺ διοργανώθηκε ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Μοναστικὴ Κοινότητα τοῦ Ταϊζέ καὶ στὴν ὁποία συµμετεῖχαν τριάντα χιλιάδες νέοι, πραγµατοποιήθηκε µὲ ἀφορµὴ τὴν ἐπικείμενη 16η Τακτικὴ Σύνοδος τῶν Ῥωµαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων, ποὺ θὰ διαρκέσει ὅλο τὸν Ὀκτώβριο, µὲ θέµα: «Πρὸς µία Ἐκκλησία Συνοδική: κοινωνία, συµµετοχή, ἀποστολή».

Τὶς ἐργασίες τῆς Συνόδου παρακολούθησε, ἐκ µέρους τοῦ Οἰκουµενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πισιδίας κ. Ἰώβ, Ὁρθόδοξος Συμπρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου µεταξὺ Ὁρθοδόξου καὶ Ῥωµαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας.

Νωρὶς τὸ πρωὶ τῆς ἴδιας ἡμέρας, σὲ ἰδιαίτερος ἐγκάρδια καὶ ἀδελφικὴ ἀτµόσφαιρα, ὁ Οἰκουµενικὸς Πατριάρχης εἶχε κατ' ἴδιαν συνάντηση µὲ τὸν Πάπα Ῥώμης, καὶ ἀμέσως µετὰ παρέστη στὴν Πλατεία τοῦ Ἁγίου Πέτρου στὴν ἐπίσηµη τελετὴ καθιερώσεως ἀπὸ τὸν Προκαθήμενο τῆς Ῥωµαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἴκοσι ἑνὸς νέων Καρδινάλιων.

Τὸ μεσηµέρι ὁ Παναγιώτατος παρακάθησε σὲ γεῦμα ποὺ παρέθεσε πρὸς τιμὴν τοῦ ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας παρὰ τῷ Βατικανῷ κ. Ufuk Ulutaş.

Ὁ Οἰκουµενικὸς Πατριάρχης ἀφίχθη στὴ Ῥώμη τὸ βράδυ τῆς

Παρασκευής, 29 Σεπτεμβρίου, προερχόμενος από τη Βιέννη και συνοδευόμενος από τον Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχη κ. Ἀέτιο, Διευθυντή τοῦ Ἰδιαίτερου Πατριαρχικοῦ Γραφείου. Στὸ ἀεροδρόμιο τῆς Ῥώμης, τὸν Παναγιώτατο ὑποδέχθηκαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰταλίας κ. Πολύκαρπος, ὁ ὁποῖος καὶ προσετέθη στὴν Πατριαρχικὴ Συνοδεία μαζί μὲ τὸν Ἐντιμολ. Ἀρχοντα τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κ. Στυλιανὸ Εὐστρατιάδη, ἰατρὸ καρδιολόγο, ἐξ Ἀμερικῆς, ὁ Πανοσιολ. κ. Ἀνδρέας Παλμιέρι, Ὑπογραμματέας τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν Προώθηση τῆς Χριστιανικῆς Ἐνότητος, καὶ ἡ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῷ Βατικανῷ κ. Αἰκατερίνη-Κάτια Γεωργίου.

Νωρίτερα, στὸ ἀεροδρόμιο τῆς Βιέννης τὸν Παναγιώτατο ἀποχαιρέτησε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αὐστρίας καὶ Ἐξαρχος Οὐγγαρίας κ. Ἀρσένιος, καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Cem Ertay, Σύμβουλος τῆς Πρεσβείας τῆς Τουρκίας στὴν Αὐστρία.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸν Ἱ. Ναὸ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος στὴ Ῥώμη

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος χοροστάτησε τὴν Κυριακὴ, 1 Ὀκτωβρίου, κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία στὸν Ἱερὸ Ναὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴ Ῥώμη, πού εἶναι ἀφιερωμένος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος.

Παρέστησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰταλίας κ. Πολύκαρπος, ὁ Πανιερ. Μητροπολίτης Κυρηνείας κ. Χρυσόστομος, οἱ Σεβ. Καρδινάλιοι κύριοι Giovanni Battista Re, Antonio Maria Vegliò καὶ Michael Louis Fitzgerald, ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Paolo Selvadagi, ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ῥώμης, οἱ Ἐξοχ. Πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Μολδαβίας στὴν Ἰταλικὴ Δημοκρατία, καθὼς καὶ οἱ παρὰ τῷ Βατικανῷ Ἐξοχ. Πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος, τῆς Κύπρου, τῆς Γκάνας, τῆς Ἀγκόλας, τοῦ Παναμά, τῆς Σερβίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Οὐκρανίας, τῆς Πορτογαλίας, τῆς Ἑλβετίας, τοῦ Ἰράν, τῆς Ἰρλανδίας, τῆς Μ. Βρεταννίας, τῆς Αἰτίας, τῆς Κροατίας, τῆς Σλοβακίας, τῆς Γεωργίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Λιθουανίας, τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Βορείου Μακεδονίας, τῆς Ἰαπωνίας καὶ τοῦ Μονακό, μέλη τῆς Γερουσίας, ὁ Ἐξοχ. Πρώην Πρόεδρος τῆς Ἰταλικῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων κ. Fausto Bertinotti, πρώην Ὑπουργοί, Σταυροφόροι τοῦ Τάγματος τῆς Μάλτας, καὶ πλῆθος πιστῶν.

Στὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη

προσεφώνησε με θερμούς λόγους ο οικείος ποιμενάρχης, Σεβ. κ. Πολύκαρπος. Στην αντιφώνησή του, στην ιταλική γλώσσα, ο Παναγιώτατος εξέφρασε τη χαρά του για την παρουσία του στον ιστορικό Ναό του Αγίου Θεοδώρου του Τήρωνος, καθώς επίσης και για την επανασυνάντησή του με τον Αγιώτατο Πάπα Ρώμης Φραγκίσκο, λίγο πριν την έναρξη της Συνόδου των Ρωμαιοκαθολικών Επισκόπων με θέμα τη συνοδικότητα. Επίσης, αναφέρθηκε στις πρόσφατες επισκέψεις του στην Φιλλανδία, την Έσθονια και την Ούγγαρια. Ιδιαίτερο χαιρετισμό απηύθυνε, τέλος, στην αγγλική γλώσσα, προς τους Έξοχ. Πρέσβεις και τα μέλη του Διπλωματικού Σώματος.

Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Ρώμη, ο Παναγιώτατος δέχθηκε σε ακρόαση τον Ήγουμένο της Μονής του Bose Πανοσιολ. π. Sabino, καθώς και την Πρόεδρο του Ρωμαιοκαθολικού Κινήματος των Focolare Ελλογμ. κ. Margaret Karram, με τους συνεργάτες της.

Αργά το βράδυ, ο Οικουμενικός Πατριάρχης, συνοδευόμενος από τον Πανοσιολ. Μ. Εκκλησιάρχη κ. Αέτιο, Διευθυντή του Ιδιαίτερου Πατριαρχικού Γραφείου, επέστρεψε αεροπορικώς στην Πόλη, όπου τον υποδέχθηκαν ο Επίτροπος Αυτόυ Σεβ. Μητροπολίτης Σηλυβρίας κ. Μάξιμος και ο Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Θεόδωρος.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης κήρυξε στο Φανάρι την έναρξη Διεθνούς Συμποσίου

Η Α.Θ. Παναγιότης ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς, 6 Ὀκτωβρίου 2023, στὸ Φανάρι, κήρυξε τὴν έναρξη Διεθνούς Συμποσίου με τίτλο «Κωνσταντινούπολη καὶ Μτσχέτα – Ἐκκλησιαστικὲς καὶ Πολιτιστικὲς Ἀλληλεπιδράσεις».

Στὴν ὁμιλία του ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε στὶς μακραίωνες σχέσεις ἀνάμεσα στὴν ἀρχαῖες πόλεις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Μτσχέτας, καὶ τὶς Ἐκκλησίες τους. Ὑπενθύμισε δέ, ὅτι πολὺ ἀργότερα, κατὰ τὸν 20ο αἰῶνα, Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν Γεωργία πού ζοῦσαν στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη βρῆκαν καταφύγιο στὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ ὁποῖο ἴδρυσε τὴν πρώτη Γεωργιανὴ ἐνορία στὴν Εὐρώπη ἀφιερωμένη στὴν Ἁγία Ἰσαπόστολο Νίνα, τὴν φωτίστρια τοῦ Γεωργιανοῦ λαοῦ. Ἐπεσήμανε, ἐπίσης, ὅτι τὸ ἐπιστεγάσμα τῶν εὐλογημένων δεσμῶν καὶ καλῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἦταν ἡ παραχώρηση αὐτοκεφαλίας στὴ Γεωργιανὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τῆς Πατριαρχικῆς

ἀξίας στὸν Προκαθήμενό της, τὸ 1990, σὲ ἀναγνώριση τῆς ἀνεκτίμητης καὶ διαχρονικῆς προσφορᾶς της πρὸς τὴν Ὁρθοδοξία καὶ πρὸς τὸν γεωργιανὸ λαό.

Αναφερόμενος στὸν καθοριστικὸ ρόλο πὸν διαδραμάτισαν στὴ διαδικασία αὐτὴ τόσο ὁ αἰοίδιμος προκάτοχός του, Πατριάρχης Δημήτριος, ὅσο καὶ ὁ Μακ. Καθολικὸς Πατριάρχης Γεωργίας κ. Ἡλίας Β΄, ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε τὴν χαρὰ του πὸν καὶ ὁ ἴδιος συμμετείχε ἄμεσα σὲ αὐτὴ τὴ διαδικασία, ἔχοντας ἐπισκεφθεῖ τὴ Μτσχέτα πολλὰς φορές, τονίζοντας ὅτι παραμένει προσηλωμένος στὴν ἐνίσχυση καὶ τὴν προώθηση τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν.

Στὴν ἔναρξη τοῦ Συμποσίου, πὸν τέθηκε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ διοργανώθηκε ἀπὸ τὴν Γεωργιανόφωνη Κοινότητα τῆς Πόλεως, παρέστησαν Ἱεράρχες, κληρικοί, ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Γεωργίας στὴν Τουρκία, οἱ Ἐντιμ. Γενικοὶ Πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Γεωργίας στὴν Πόλη, Καθηγητές, ἐρευνητές καὶ ἄλλοι διακεκριμένοι ἐπιστήμονες.

Στὶς ἐργασίες του, πὸν πραγματοποιήθηκαν τὸ Σάββατο στὴν Ἱ. Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, μίλησαν, μεταξὺ ἄλλων, οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουὴλ καὶ Κρήνης κ. Κύριλλος, Ἐξαρχος Μελίτης καὶ Πανεπιστημιακὸς Καθηγητὴς, καθὼς καὶ ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ντμανίσι καὶ Ἀγαθα-Τασιρίσις κ. Ζήνων, ἐκ τοῦ Πατριαρχείου Γεωργίας.

**«Οἱ σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Γεωργίας
εἶναι καὶ θὰ παραμείνουν πάντοτε στενὲς καὶ ἀδελφικὲς»**

Τὴν Κυριακὴ, 8 Ὀκτωβρίου, ὁ Παναγιώτατος παρέστη συμπροσευχόμενος στὴ Θ. Λειτουργία, πὸν τέλεσε ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ντμανίσι καὶ Ἀγαθα-Τασιρίσις κ. Ζήνων, στὸν Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Γεωργίου Πύλης Ἀδριανουπόλεως, τῆς Γεωργιανοφώνου Κοινότητος τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Στὴν σύντομη ὁμιλία του, ἀμέσως μετὰ, ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε τὴν χαρὰ του πὸν γιὰ ἀκόμη μία φορὰ βρέθηκε κοντὰ στὸ Γεωργιανόφωνο ποιμνιο τοῦ Πατριαρχείου στὴν Πόλη.

Μὲ ἀφορμὴ τὸ διοργανωθὲν Συμπόσιο, πὸν ἀφοροῦσε στὶς σχέσεις, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Γεωργίας, ὁ Πατριάρχης ὑπογράμμισε

ὅτι, «αὐτὲς οἱ σχέσεις εἶναι καὶ σήμερα καὶ θὰ παραμείνουν πάντοτε στενὲς καὶ ἀδελφικές», καὶ ὑπενθύμισε ὅτι ἐπισκέφθηκε πολλὰς φορὰς τὴ Γεωργία καὶ πάντοτε θαύμαζε τὴν εὐσέβεια τοῦ Γεωργιανοῦ λαοῦ, καθὼς καὶ τὴ μεγάλη προσωπικότητα τοῦ Καθολικοῦ Πατριάρχου κ. Ἡλία Β', ὁ ὁποῖος, ὅπως εἶπε, ἀποτελεῖ σύμβολο τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ τῆς εὐσεβείας τοῦ Γεωργιανοῦ λαοῦ. «Τὸν ἀγαποῦμε καὶ τὸν σεβόμεθα καὶ τοῦ στέλλουμε σήμερα ὅλοι μαζί, τὰ σέβη μας καὶ τὶς εὐχὲς μας γιὰ ὑγεία καὶ μακροημέρευση», πρόσθεσε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἐνῶ σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ὁμιλίας του ἐξέφρασε τὴν Πατριαρχικὴ του εὐαρέσκεια γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κ. Ἡλία Τζιντζολάβα, Ἱερατικῶς Προϊσταμένου τῆς Γεωργιανοφώνου Κοινότητος τῆς Πόλεως.

Προηγούμενος, ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Νιμανίσι καὶ Ἄγαρ-Τασιρίσις κ. Ζήνων, στὴν προσφώνησιν τοῦ τόνισε ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως στάθηκε πάντοτε, σὲ δύσκολες στιγμὲς, στὸ πλευρὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας. «Σὲ ὅποιαδήποτε στιγμῇ, ὅ,τι καὶ νὰ συνέβαινε στὴν Ἐκκλησία μας, πάντοτε ὁ Παναγιώτατος Βαρθολομαῖος ἦταν δίπλα μας, ὅπως καὶ ὅλη ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως», εἶπε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ζήνων.

Ἐκκλησιάστηκαν οἱ Ἀρχιερεῖς Σεβ. Μιλήτου κ. Ἀπόστολος, Μπουένος Ἄιρες κ. Ἰωσήφ, Αὐστραλίας κ. Μακάριος, οἱ Θεοφιλ. Ἀλικαρνασσοῦ κ. Ἀδριανός, Ἐπόπτης τῆς Περιφερείας Φαναρίου-Κερατίου Κόλπου, καὶ Ἀβύδου κ. Γρηγόριος, ὁ Ἐντιμ. Γενικὸς Πρόξενος τῆς Γεωργίας στὴν Πόλη, ὁ Κοσμήτορας τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἐλλογιμ. κ. Θεόδωρος Δαρδαβέσης καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἱατρικοῦ Συλλόγου Θεσσαλονίκης Ἐντιμ. κ. Νικόλαος Νίτσας, μὲ τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ., καθὼς καὶ πλῆθος Γεωργιανῶν πιστῶν ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ προσκυνητῶν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν.

Τὸ μεσημέρι, ὁ Παναγιώτατος εὐλόγησε τὴν τράπεζα ποὺ παρετέθη στὴν Κοινοτικὴ Αἴθουσα, καὶ στὴν ὁποία προσεκάλεσε τὸν εὐρισκόμενον στὴν Πόλη Σεβ. Καρδινάλιο Κούρτ Κόχ μὲ τὴν τιμία συνοδεία του.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια τοῦ νεοανερθεντος Συροϊακωβιτικοῦ Ναοῦ στὸ προάστιο τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τῆς Πόλεως

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος παρέστη, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτη τῶν

Συροϊακωβιτῶν τῆς Πόλεως κ. Γιουσούφ Τσετίν, σὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια τοῦ νεοανεγερθέντος Συροϊακωβιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἐφραίμ, σὸ προάστιο τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸν πρῶτο Χριστιανικὸ Ναὸ πὸ ἀνεγείρεται ἐκ βάρθρων στὴν Τουρκία μετὰ τὸ 1923.

Τὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια ἔκανε ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας κ. Recep Tayyip Erdoğan.

Παρέστησαν, ἐπίσης, ἐκπρόσωποι τῶν Χριστιανικῶν κοινοτήτων τῆς Πόλεως, ὁ Σεβ. Καρδινάλιος Κούρτ Κόχ, Πρόεδρος τοῦ Ποντιτικοῦ Συμβουλίου γιὰ τὴν Προώθηση τῆς Χριστιανικῆς Ἐνότητας, ἐκ προσώπου τοῦ Πάπα Ρώμης, Ἀξιωματοῦχοι τοῦ κράτους, ἐκπρόσωποι τῆς Τοπικῆς Αυτόδιοικησεως καὶ πλῆθος πιστῶν ἀπὸ τὴν Συροϊακωβιτικὴ Κοινότητα.

**Statement by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew in
Light of the Tragic Events in the Middle East
(Sunday, October 8th, 2023)**

We are deeply grieved by the news coming from the suffering Middle East. We mourn the souls taken during the recent tragic events. May God's embrace comfort the grieving families.

Our thoughts and prayers are particularly with the civilians, who experience painful moments of anguish, terrorized by the eerie sound of the sirens and the imminent threat of the explosions, and especially with all the innocent children, who deserve to get raised in a truly "Promised Land" of peace and prosperity.

Amid anger and destruction, amid evil and bitterness, human beings are easily tempted to think and to act violently. While many deem violence as a necessary means of dispute resolution, we can never see it as part of God's good creation, nor can we ever approve the use of violence to pursue peace. Instead, we must look back to the "good" that God first created and the perfect peace to which he desires us to go, exhorting with the Psalmist: "Depart from evil and do good; seek peace and pursue it" (Psalm 34:14). Besides, the struggle for peace is not only a divine commandment, but also a universal value and an essential precondition for the respect and protection of human dignity.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν Ἀθήνα

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἐπισκέφθηκε τὴν Ἀθήνα κατόπιν προσκλήσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, προκειμένου νὰ τιμηθεῖ μετὰ τὴν ὑψηλὴ παρουσία του καὶ νὰ κηρύξει τὴν ἑναρξὴ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, ποὺ διοργανώνεται μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως ἑκατὸ ἐτῶν (1923-2023) ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ τῆς ὑπὸ τὸν τίτλο «ΘΕΟΛΟΓΙΑ».

Κατὰ τὴν ἀφίξή του στὸν Διεθνή Ἀερολιμένα «Ἑλ. Βενιζέλος» τῶν Ἀθηνῶν, τὸ μεσημέρι τῆς Τρίτης, 10 Ὀκτωβρίου 2023, τὸν Παναγιώτατο ὑποδέχθηκαν ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Προέδρου αὐτῆς οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Μαρωनीας καὶ Κομοτηνῆς κ. Παντελεήμων καὶ Λαρίσης καὶ Τυρνάβου κ. Ἱερώνυμος, καὶ ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὁ Ἐξοχ. Ὑπουργὸς Παιδείας, Θρησκευμάτων καὶ Ἀθλητισμοῦ κ. Κυριάκος Πιερρακάκης.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης δέχθηκε στὸ κατάλυμά του τὸν Ἐξοχ. Πρέσβη τῶν ΗΠΑ στὴν Ἑλλάδα κ. George Tsunis, μετὰ τὸν ὁποῖο συζήτησε ἐπίκαιρα ζητήματα σὲ ἐγκάρδια ἀτμόσφαιρα, παρουσία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουὴλ καὶ τοῦ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχου κ. Αετίου, Διευθυντοῦ τοῦ Ἰδιαίτερου Πατριαρχικοῦ Γραφείου.

Τὸ βράδυ, ὁ Παναγιώτατος παρακάθησε σὲ δεῖπνο ποὺ παρέθεσε πρὸς τιμὴν τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἀδελφότητος Ὀφθικιαλῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου «Παναγία ἢ Παμμακάριστος», μετὰ τὴ συμμετοχὴ Ἱεραρχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀλλὰ καὶ ἄλλων Αὐτοκέφαλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖοι βρῖσκονται στὴν Ἀθήνα γιὰ τὸ ὡς ἄνω Συνέδριο.

Τὴν Τετάρτη, 11 Ὀκτωβρίου 2023, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐπισκέφθηκε τὸ Γηροκομεῖο Ἀθηνῶν, ὅπου τὸν ὑποδέχθηκαν θερμὰ ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἑλεήμονος Ἐταιρείας Ἀθηνῶν Γηροκομεῖο-Πτωχοκομεῖο.

Παρέστησαν ἡ Ἐξοχ. Ὑπουργὸς Κοινωνικῆς Συνοχῆς καὶ Οἰκογένειας τῆς Ἑλλάδας κυρία Σοφία Ζαχαράκη, ὁ Ἐντιμ. Δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Κώστας Μπακογιάννης, βουλευτὲς, δωρητὲς τοῦ ἰδρύματος, ἐργαζόμενοι σὲ αὐτὸ καθὼς καὶ τρόφιμοι.

Κατὰ τὴ διάρκεια σύντομης τελετῆς, πού πραγματοποιήθηκε στὸν Ἱερὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα, στὸν περίβολο τοῦ Γηροκομείου, ὁ Πρόεδρος τοῦ φιλανθρωπικοῦ ὀργανισμοῦ κ. Σπυρίδων Χαμακιώτης προσφώνησε μὲ θερμούς λόγους τὸν Παναγιώτατο, ἐνῶ ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τοῦ κ. Κωνσταντῖνος Σολδάτος ἀνέγνωσε ψήφισμα τοῦ Δ.Σ. τῆς, μὲ τὸ ὁποῖο ἀπενεμήθη στὸν Πατριάρχη ἡ ὑψιστὴ τιμητικὴ διάκριση τοῦ «Μεγάλου Ἐλεήμονα» καθὼς καὶ τὸ Μετάλλιο τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου.

Στὴν ἀντιφώνησή του ὁ Παναγιώτατος, ἀφοῦ εὐχαρίστησε γιὰ τὶς τιμές, ἀναφέρθηκε στὴ σημασία τῆς φιλανθρωπίας γιὰ τοὺς χριστιανούς.

Στὴ συνέχεια, μετέβη στὸν Ἱ. Ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπου καὶ χειροθέτησε τὸν Ἐντιμ. κ. Γεώργιο Προκοπίου, ἐφοπλιστὴ, σὲ Ἄρχοντα Πρωτομαΐστορα τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Παρέστησαν Ἱεράρχες, κληρικοί, Μοναχοὶ καὶ Μοναχές, ὁ Ἐντιμολ. κ. Ἀθανάσιος Μαρτίνος, Πρόεδρος τῆς Ἀδελφότητος Ὁφφικιαλίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου «Παναγία ἢ Παμμακάριστος», μὲ τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ., ὁ Ἐντιμ. κ. Νικόλαος Πατέρας, δωρητὴς τῶν ἔργων ἀποκατάστασης τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου, καὶ πλῆθος Ἀρχόντων τῆς Μ.τ.Χ.Ε., ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Μεγάλης Βρετανίας Ἐξοχ. κ. Μάθιου Λότζ, ὁ Ἐντιμ. κ. Ἀρίστος Κασμίρογλου, Ὑποδιοικητὴς τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καὶ πλῆθος πιστῶν.

Στὴν ὁμιλία του ὁ Πατριάρχης ὑπογράμμισε τὸν σημαντικὸ ρόλο τῶν Ἀρχόντων Ὁφφικιαλίων γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ ἔργου τῆς Μ.τ.Χ.Ε., καὶ ἔκανε ἰδιαίτερη ἀναφορὰ στὴν ἐπιτυχημένη πορεία τοῦ νέου Ἀρχοντος, ὁ ὁποῖος ἔλκει τὴν καταγωγή του ἀπὸ τὴ Σμύρνη, στὸν τομέα τῆς ναυτιλίας.

Τὸ μεσημέρι, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, σὲ εἰδικὴ τελετὴ πού πραγματοποιήθηκε στὸ Μέγαρο τοῦ «Συλλόγου τῶν Ἀθηναίων» στὴν Πλάκα, ἀναγορεύτηκε Ἐπίτιμος Διδάκτορας τοῦ Τμήματος Συντήρησης Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἔργων Τέχνης τῆς Σχολῆς Ἐφαρμοσμένων Τεχνῶν καὶ Πολιτισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Δυτικῆς Ἀττικῆς, παρουσία πλῆθους προσκεκλημένων.

Τὸν Παναγιώτατο προσφώνησαν ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου, Καθηγητὴς Παναγιώτης Καλδῆς, ὁ Κοσμήτορας τῆς Σχολῆς Ἐφαρμοσμένων Τεχνῶν καὶ Πολιτισμοῦ Καθηγητὴς Γεώργιος Φοκορέλλης, καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Συντήρησης Ἀρχαιοτήτων

καὶ Ἔργων Τέχνης Καθηγητῆς Σταμάτιος Μπογιατζῆς. Τὸ ἔργο καὶ τὶς πρωτοβουλίες τοῦ Πατριάρχου παρουσίασε ἡ Ἐλλογιμ. Καθηγήτρια κυρία Στεφάνια Χλουβεράκη.

Ἀκολούθησε ἡ ἀντιφώνηση τοῦ Παναγιωτάτου, μὲ θέμα τὴ θέση τῆς εἰκόνας στὴ Θεία Λατρεία καὶ τὴ θεολογικὴ σημασία της, καὶ εὐχαρίστησε τὸ Πανεπιστήμιο Δυτικῆς Ἀττικῆς γιὰ τὴν τιμὴ, καθὼς καὶ τὸν «Σύλλογο τῶν Ἀθηναίων» καὶ τὸν Πρόεδρο αὐτοῦ Ἐντμ. κ. Ἐλευθέριο Σκιαδᾶ, γιὰ τὴν ἀπονομὴ τοῦ Χρυσοῦ Μεταλλίου αὐτοῦ.

Πρὶν ἀπὸ τὸ ἐπίσημο γεῦμα, ποὺ παρετέθη στὸ πλαίσιο τῆς τιμητικῆς ἐκδηλώσεως, ὁ Παναγιώτατος συναντήθηκε μὲ τὸν Ἐξοχ. Ὑπουργὸ Παιδείας, Θρησκευμάτων καὶ Ἀθλητισμοῦ κ. Κυριάκο Πιερρακάκη. Στὴ συνάντηση παρέστησαν ἐπίσης ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουήλ καὶ ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Ἀέτιος, Διευθυντῆς τοῦ Ἰδιαίτερου Πατριαρχικοῦ Γραφείου.

Τὴν Πατριαρχικὴ Συνοδεία ἀπετέλεσαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Γέρων Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουήλ καὶ Λαοδικείας κ. Θεοδώρητος, Διευθυντῆς τοῦ Γραφείου Ἐκπροσωπήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Ἀθήνα, ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Ἀέτιος, Διευθυντῆς τοῦ Ἰδιαίτερου Πατριαρχικοῦ Γραφείου, ὁ Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κ. Ἐλευθέριος Χρυσόχοος, ὁ Ἱερολ. Πατριαρχικὸς Διάκονος κ. Ἐπιφάνιος Kamianovych, ὁ Ἐντμ. κ. Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου, Διευθυντῆς τοῦ Γραφείου Τύπου καὶ Ἐπικοινωνίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καὶ ὁ Ἐντμ. κ. Χρυσοβαλάντης Γκιουλγκιούν, ἐκ τῶν Γραμματέων τοῦ Πατριαρχείου.

Συνάντηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μὲ τὸν Πρωθυπουργὸ τῆς Ἑλλάδος

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συναντήθηκε μὲ τὸν Ἐξοχ. Πρωθυπουργὸ τῆς Ἑλλάδος κ. Κυριάκο Μητσοτάκη, τὴν Τετάρτη, 11 Ὀκτωβρίου 2023, τὸ ἀπόγευμα, στὸ Μέγαρο Μαξίμου.

Ὑποδεχόμενος τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος τὸν εὐχαρίστησε «γιὰ τὰ μηνύματα συμπαράστασης καὶ ἀγάπης στὸν πολὺ δύσκολο τελευταῖο μῆνα μὲ τὶς φυσικὲς καταστροφές». Ὁ κ. Μητσοτάκης συνέχισε λέγοντας στὸν Παναγιώτατο ὅτι, «κάθε φορὰ ποὺ σᾶς βλέπω σκέφτομαι πόσο πρωτοπόρος ὑπῆρξατε

στά ζητήματα τῆς κλιματικῆς κρίσης τὴν ὁποία, δυστυχῶς, βιώνουμε πιά μὲ πολὺ ἔντονο τρόπο».

Απαντῶντας ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης συνεχάρη τὸν Ἐξοχ. κ. Μητσοτάκη γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ κόμματός του κατὰ τὶς πρόσφατες ἐκλογικὲς ἀναμετρήσεις, καὶ τοῦ εὐχήθηκε νὰ ἔχει δύναμη νὰ συνεχίζει τὸ ἔργο του. «Ὡς ἐκκλησία εὐχόμεστε καὶ προσευχόμεθα γιὰ τὸ Γένος μας», πρόσθεσε ὁ Παναγιώτατος.

Ἀκολούθησε κατ' ἴδιαν συνάντηση, διάρκειας 45 λεπτῶν, στὴν ὁποία συζητήθηκαν ζητήματα ἀμοιβαίου ἐνδιαφέροντος.

Στὴν ἐπίσκεψή του στὸν Πρωθυπουργὸ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Παναγιώτατος συνοδεύεταν ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Γέροντα Χαλκηδόνο κ. Ἐμμανουήλ. Κατὰ τὴ συνάντηση, παρέστησαν ἐπίσης, ἀπὸ πλευρᾶς τῆς Κυβέρνησης, ἡ Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν, Ἐξοχ. Πρέσβης κ. Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου, καθὼς καὶ ἡ Διευθύντρια τοῦ Διπλωματικοῦ Γραφείου τοῦ Πρωθυπουργοῦ, Ἐξοχ. Πρέσβης κ. Ἄννα-Μαρία Μπούρα.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κήρυξε τὴν ἔναρξη τοῦ ἐπετειακοῦ Συνεδρίου τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν εὐκαιρία συμπληρώσεως 100 ἐτῶν ἀπὸ τὴν κυκλοφορία τοῦ περιοδικοῦ «Θεολογία»

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τὸ ἀπόγευμα τῆς Τετάρτης, 11 Ὀκτωβρίου 2023, στὸν Ἱερό Μητροπολιτικὸ Ναὸ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Ἀθηνῶν, κήρυξε τὴν ἔναρξη τοῦ Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, ποῦ διοργανώνει ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως ἐκατὸ ἐτῶν (1923-2023) ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς κυκλοφορίας τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ τῆς «ΘΕΟΛΟΓΙΑ».

Χαιρετισμοὺς ἀπηύθυναν ἡ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κατερίνα Σακελλαρόπουλου καὶ ὁ Μάκ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος.

Παρέστησαν οἱ Μάκ. Ἀρχιεπίσκοποι Ν. Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου κ. Γεώργιος, καὶ Τιράνων, Δυρραχίου καὶ πάσης Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιος, καθὼς καὶ ἐκπρόσωποι κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Αὐτοκέφαλων Ἐκκλησιῶν, τὰ μέλη τῆς ΔΙΣ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πλῆθος Ἱεραρχῶν καὶ κληρικῶν, ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντῖνος Τασούλας, Ὑπουργοί, Κρατικοί

Αξιωματούχοι, εκπρόσωποι άλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, Διπλωμάτες, εκπρόσωποι τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ τῶν Σωμάτων Ασφαλείας, Καθηγητὲς καὶ φοιτητὲς τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, καὶ πλῆθος ἄλλων προσκεκλημένων.

Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίσημη τελετὴ ἑναρξης, ὁ Παναγιώτατος ἐπισκέφθηκε τὸ Μέγαρο τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ὅπου τον ὑποδέχθηκε μὲ ἐγκαρδιότητα ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος.

Ὁ Μακαριώτατος, στὴν προσφώνησή του, καλωσόρισε μὲ θερμοὺς λόγους τὸν Παναγιώτατο, ὁ ὁποῖος στὴν ἀντιφώνησή του ἐξέφρασε τὴ χαρὰ του πὺν ἐπισκέπτεται ἐκ νέου τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Παναγιώτατος παρακάθησε σὲ ἐπίσημο δεῖπνο πὺν παρέθεσαν ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος καὶ ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐνάρξεως τοῦ Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου.

Ὁ Παναγιώτατος στὴν ἔδρα τοῦ Γραφείου Ἐκπροσωπήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Ἀθήνα

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τὸ πρωὶ τῆς Πέμπτης, 12 Ὀκτωβρίου 2023, ἐπισκέφθηκε ἐθιμοτυπικῶς τὸν Ἐξοχ. Πρέσβη τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας στὴν Ἑλλάδα κ. Çağatay Erciyes, ὁ ὁποῖος παρέθεσε πρόγευμα πρὸς τιμὴν τοῦ Παναγιωτάτου.

Στὴ συνέχεια μετέβη στὸ Α΄ Κοιμητήριο τῶν Ἀθηνῶν ὅπου τέλεσε Τρισάγια πρὸ τῶν τάφων τῶν μακαριστῶν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Χριστοδούλου, καὶ Μητροπολίτου Περγάμου κυροῦ Ἰωάννου, καὶ ἀμέσως μετὰ, κατόπιν ἐπιθυμίας του, ἐπισκέφθηκε τὸν τάφο τῆς ἀειμνήστου Σοφούλας Ἀφεντούλη, προκειμένου νὰ θαυμάσει τὸ ἐξαιρετικὸ γλυπτὸ πὺν τὴν ἀπεικονίζει «Κοιμωμένη», δημιουργημα τοῦ κορυφαίου γλύπτη ἀειμνήστου Γιαννούλη Χαλεπά.

Ἀμέσως μετὰ, ὁ Πατριάρχης μετέβη στὴν ἔδρα τοῦ Γραφείου Ἐκπροσωπήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Ἀθήνα, ὅπου τον ὑποδέχθηκε ὁ Διευθυντὴς αὐτοῦ, Σεβ. Μητροπολίτης Λαοδικείας κ. Θεοδώρητος, πλαισιούμενος ἀπὸ συνεργάτες του

Συνάντηση Οικουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τὸ ἀπόγευμα τῆς Πέμπτης, 12 Ὀκτωβρίου 2023, δέχθηκε στὸ κατάλυμά του σὲ κατ' ἴδιαν συνάντηση τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀλβανίας κ. Αναστάσιο. Οἱ δύο Προκαθήμενοι εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ συζητήσουν θέματα ἀμοιβαίου ἐνδιαφέροντος.

Ἀμέσως μετὰ, ὁ Παναγιώτατος παρέστη στὸ Μέγαρο Μουσικῆς Ἀθηνῶν σὲ Μουσικὴ ἐκδήλωση ἀφιερωμένη στὰ 100 ἔτη τοῦ περιοδικοῦ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» καὶ στὰ 15 ἔτη διακονίας τοῦ Μακαριώτατου κ. Ἰερωνύμου ὡς Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος. Ἀκολουθῶν, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης παρακάθησε σὲ δεῖπνο πού παρέθεσε μὲ τὴν ἴδια ἀφορμὴ στὸ Δημαρχεῖο Ἀθηνῶν ὁ Ἐντιμ. Δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Κώστας Μπακογιάννης.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης στὴν Ἐνωση Κωνσταντινουπολιτῶν

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τὴν Παρασκευή, 13 Ὀκτωβρίου, τὸ πρωῖ, δέχθηκε διαδοχικά, στὸ κατάλυμά του, τὶς Ἐξοχ. Ὑπουργοὺς Ἐσωτερικῶν κ. Νίκη Κεραμέως, καὶ Πολιτισμοῦ κ. Λίνα Μενδῶνη, καθὼς, ἐπίσης, καὶ τὸν Ἐντιμ. Βουλευτὴ Βοιωτίας κ. Ἐλευθέριο Κτιστάκη.

Στὴ συνέχεια ὁ Πατριάρχης πραγματοποίησε ἐπίσκεψη στὴν Ἔδρα τῆς Ἐνώσεως Κωνσταντινουπολιτῶν, στοὺς Ἀμπελοκήπους, ὅπου εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ συναντήσει καὶ νὰ εὐλογήσει Πολῖτες πού ζοῦν στὴν Πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος.

Τὸν Παναγιώτατο καλωσόρισαν μὲ θερμοὺς λόγους ἡ Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Κωνσταντινουπολιτῶν Εὐγεν. κ. Ἑλένη Αναπνιώτη, ὁ Πρόεδρος τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁμοσπονδίας Κωνσταντινουπολιτῶν καὶ Νέου Κύκλου Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐντιμολ. κ. Νικόλαος Οὐζούνογλου, Ὁμοτιμ. Καθηγητῆς ΕΜΠ, ὁ Πρόεδρος τοῦ Σωματείου Ἑλλήνων Ὑπηκόων Ἀπελαθέντων ἐκ Τουρκίας Μουσικολ. κ. Φώτιος Γιαννακάκης, καθὼς καὶ ὁ Ἐντιμολ. κ. Γεώργιος Τανισκίδης, Πρόεδρος τῆς Τράπεζας Optima καὶ βασικὸς χορηγὸς τῆς τιμητικῆς ἐκδηλώσεως.

Χαιρετισμὸ ἀπηύθυνε ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως, Ἑλλογιμ. Γενικὸς Γραμματέας Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ Καθηγητῆς κ. Ἰωάννης

Χρυσουλάκης, ἐνῶ στήν τιμητική ἐκδήλωση παρέστησαν ὁ Ἐξοχ. πρῶην Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Προκοπῆς Παυλόπουλος, μέ τὴν Εὐγεν. σύζυγό του, ὁ Ἐντιμ. Βουλευτῆς κ. Γιάννης Πλακιωτάκης, ἐκ προσώπου τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ὁ Περιφερειάρχης Ἀττικῆς κ. Γιώργος Πατούλης, Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε., καὶ πλῆθος Κωνσταντινουπολιτῶν.

Στὴ συνέχεια, ἀπονεμήθηκε στὸν Παναγιώτατο ἀναμνηστικὴ πλακέτα ἐκ μέρους τῶν Κωνσταντινουπολίτικων Σωματείων καὶ ἀκολούθως ἔψαλε ὁ Χορὸς Ἱεροψαλτῶν ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Μουσικολ. κ. Δημοσθένους Φιστουρή, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου.

Στὴν ἀντιφώνησή του ὁ Πατριάρχης ἐπαίνεσε τοὺς Κωνσταντινουπολίτες τοῦ ἐξωτερικοῦ γιὰ τὶς πρωτοβουλίες καὶ τὶς δράσεις τους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀφοσίωσή τους στὴν ὑπεράσπιση τῶν δικαίων τῆς Ῥωμοσυνῆς τῆς Πόλεως.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν Ἴ. Μητρόπολη Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀφίχθη τὸ μεσημέρι τοῦ Σαββάτου, 14 Ὀκτωβρίου 2023, στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἰσπανίας, Μαδρίτη, ἕδρα τῆς Ἰ. Μητροπόλεως Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας, γιὰ τετραήμερη ἐπίσημη ἐπίσκεψη.

Στὸ Διεθνὲς Αεροδρόμιο Barajas τὸν Παναγιώτατο ὑποδέχθηκε ὁ Ποιμενάρχης, Σεβ. Μητροπολίτης κ. Βησσαρίων, παισιούμενος ἀπὸ τὸν Πρωτοσύγκελλό του, Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτη κ. Θεοφύλακτο, καὶ ἄλλους κληρικούς καὶ λαϊκούς συνεργάτες του, καθὼς καὶ ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος στὴν Ἰσπανία κ. Ἠλίας Φωτόπουλος, μέ στελέχη τῆς Πρεσβείας.

Κατὰ τὴν παραμονή του στὴν Ἰσπανία, ὁ Παναγιώτατος εἶχε ἐπίσημη συνάντηση μέ τὴν Α.Μ. τὸν Βασιλέα Φίλιππο Στ', τὸν Σεβ. Καρδινάλιο Ἀρχιεπίσκοπο Μαδρίτης κ. Jose Cobo Cano καὶ τὴν Ἰσπανικὴ Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐπισκοπικὴ Συνέλευση, ἐνῶ ἀναγορεύτηκε ἐπίτιμος Διδάκτορας τοῦ Ποντιφικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σαλαμάνκα. Ἐπίσης, εἶχε ἰδιαιτερες συναντήσεις μέ τοὺς Πρόσβεις τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, καθὼς ἐπίσης καὶ μέ τὸν Ἀποστολικὸ Νούντιο τοῦ Βατικανοῦ στὴν Ἰσπανία.

Τὴν Πατριαρχικὴ Συνοδεία ἀπετέλεσαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες

Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουήλ, Λήμνου καὶ Ἁγίου Εὐστράτιου κ. Ἱερόθεος καὶ Γαλλίας κ. Δημήτριος, ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Αἰτίος, Διευθυντῆς τοῦ Ἰδιαιτέρου Πατριαρχικοῦ Γραφείου, ὁ Ἱερολ. Πατριαρχικὸς Διάκονος κ. Ἐπιφάνιος Kamianovych, ὁ Ἐντιμ. κ. Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου, Διευθυντῆς τοῦ Γραφείου Τύπου καὶ Ἐπικοινωνίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Χρυσοβαλάντης Τζαβίδης, ἐκ τῶν Γραμματέων τοῦ Πατριαρχείου.

Πατριαρχικὴ Χοροστασία στὸν Ἱ. Καθεδρικό Ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλου Ἀνδρέου καὶ Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τῆς Μαδρίτης

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε, σήμερα, Κυριακῆ, 15 Ὀκτωβρίου 2023, στὸν Ἱ. Καθεδρικό Ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλου Ἀνδρέου καὶ Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τῆς Μαδρίτης, στὸ πλαίσιο τῆς ἐπίσημου ἐπισκέψεώς του στὴν ἔδρα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας.

Ἐκκλησιάστηκαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουήλ, Λήμνου καὶ Ἁγίου Εὐστράτιου κ. Ἱερόθεος, Γαλλίας κ. Δημήτριος καὶ ὁ οικεῖος Ποιμενάρχης κ. Βησσαρίων, κληρικοὶ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, ἡ Ὑψηλοτάτη Πριγκίπισσα Εἰρήνη, οἱ Ἐξοχ. Πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου στὴν Ἰσπανία, καθὼς καὶ τῆς Κύπρου στὴν Πορτογαλία, ὁ Ἐντιμ. Γενικὸς Πρόξενος τῆς Οὐκρανίας στὴν Μαδρίτη, καὶ πλῆθος πιστῶν ἑλληνικῆς, οὐκρανικῆς, ρουμανικῆς, βουλγαρικῆς καὶ σερβικῆς καταγωγῆς. Παρέστη, ἐπίσης, ὁ Ἀποστολικὸς Νούντιος τοῦ Βατικανοῦ στὴν Ἰσπανία.

Μετὰ τὴν ἀπόλυση ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας ὑποδέχθηκε μὲ θερμοὺς λόγους υἱικῆς ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ τὸν Παναγιώτατο, ἐκφράζοντας τὴν χαρὰ τοῦ ποιμνίου του καὶ ἐπισημαίνοντας ὅτι ἡ πρώτη αὐτῆ ἐπίσκεψη Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στὴν Ἰσπανία ἀποτελεῖ ἱστορικὸ γεγονός. Μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπέτειο 20 ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῆς Ἱ. Μητροπόλεως τοῦ καὶ 50 ἐτῶν ἀπὸ τὰ ἐγκαίρια τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Βησσαρίων τίμησε γιὰ τὴ διακονία καὶ τὴ συνολικὴ προσφορὰ τους τὸν Πρωτοπρεσβύτερο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Αἰδεσιμολ. κ. Δημήτριο Τσαμπαρλῆ καὶ τὴν σύζυγό του, τὸν παλαιὸ Ἱεροψάλτη τοῦ Ναοῦ, Μουσικολ. κ. Νικόλαο Πολυζιάδη, καθὼς καὶ τὶς θυγατέρες τοῦ ἀειμνήστου Ἄρχοντος Γεωργίου Ὁρφανίδη.

Στὴ συνέχεια, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης μίλησε στὴν ἑλληνικὴ

και την αγγλική γλώσσα, με διερμηνεία στην ουκρανική και την ισπανική, εκφράζοντας την χαρά του που επισκέπτεται αυτή την εκκλησιαστική επαρχία του Θρόνου, ενώ απευθυνόμενος προς τους πιστούς ουκρανικής καταγωγής δήλωσε τη συμπαράστασή του για τη δοκιμασία που περνάει ο ουκρανικός λαός από τον πόλεμο, και επανέλαβε ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο τον καταδίκασε από την πρώτη στιγμή ως απαράδεκτο και διαβολικό.

Αμέσως μετά, ο Παναγιώτατος συναντήθηκε στην Κοινοτική Αίθουσα με τους κληρικούς της Ι. Μητροπόλεως, δίνοντάς τους πατρικές συμβουλές και παραινέσεις προκειμένου σέ πνεῦμα ενότητας και με απόλυτη προσήλωση στις παραδόσεις της Ὁρθοδοξίας νά ὑπηρετοῦν τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ στὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Πορτογαλία.

Σάββατο, 14 Ὀκτωβρίου, τὸ βράδυ, ὁ Παναγιώτατος παρακάθησε σὲ δεῖπνο ποὺ παρέθεσε πρὸς τιμὴν του, μετὴν συμμετοχὴ τῆς Α. Μεγαλειότητος Βασιλίσσας Σοφίας τῆς Ἰσπανίας, τῆς ἀδελφῆς τῆς Ὑψηλοτάτης Πριγκίπισσας Εἰρήνης, τῶν μελῶν τῆς Πατριαρχικῆς συνοδείας καὶ ἄλλων ὑψηλῶν προσκεκλημένων, ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Ἑλλάδος στὴν Ἰσπανία κ. Ἡλίας Φωτόπουλος. Ὁ Ἐξοχ. κ. Πρέσβης καλωσόρισε μετὴν θερμούς λόγους τὸν Παναγιώτατο, ὁ ὁποῖος ἀντιφώνησε καταλλήλως. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ δείπνου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Βησσαρίων εὐχαριστῶντας τὴν Μεγαλειότητα καὶ τὴν Ὑψηλοτάτη γιὰ τὴ πολυδιάστατη βοήθεια ποὺ διαχρονικὰ προσέφεραν στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐπαρχία του, τοὺς ἀπένειμε τὸν σταυρὸ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸν Μεγαλειότατο Βασιλέα τῆς Ἰσπανίας

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος συναντήθηκε τὴν Δευτέρα, 16 Ὀκτωβρίου 2023, μετὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν Βασιλέα Φίλιππο Στ' τῆς Ἰσπανίας, στὸ Παλάτι τῆς Zarzuela.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς 45λεπτης κατ' ἰδίαν ἐγκάρδιας συναντήσεώς τους, στὴν ὁποία παρέστη καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας κ. Βησσαρίων καὶ ὁ Ἐξοχ. Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν, ἀρμόδιος γιὰ τὴν Ε.Ε. καὶ τὴν Συνεργασία, κ. Luis Cuesta, ὁ Παναγιώτατος εὐχαρίστησε τὸν Ἰσπανὸ Μονάρχη γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς χώρας του γιὰ τὰ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν στὴ ζωὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου,

ιδιαιτέρως δὲ τῆς Μητροπόλεως τοῦ στὴν Ἰσπανία, καὶ ἐνημέρωσε τὴν Α. Μεγαλειότητα γιὰ τὶς προτεραιότητες τῆς οἰκουμενικῆς ἀποστολῆς καὶ διακονίας τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἀμφότεροι ἀναφέρθηκαν καὶ στὰ τραγικὰ γεγονότα τῆς Οὐκρανίας καὶ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

Ὁ Βασιλεὺς συνεχάρη τὸν Πατριάρχη γιὰ τὴν ἀπονομὴ σ' αὐτόν τοῦ τίτλου τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Salamanca, καθὼς καὶ γιὰ τὶς ἐορταζόμενες δύο ἐπετείους τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἰσπανίας. Οἱ δύο ἄνδρες ἀντήλλαξαν δῶρα καὶ ἐλήφθησαν ἀναμνηστικὲς φωτογραφίες τῶν δύο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν Πατριαρχικὴ συνοδεία στὸ τέλος τῆς συνάντησης.

Ἀναγόρευση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου σὲ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ Ποντιφικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σαλαμάνκα

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, τὴν Τρίτη, 17 Ὀκτωβρίου, τὸ πρωί, ἀναγορεύθηκε Ἐπίτιμος Διδάκτορας Θεολογίας τοῦ Ποντιφικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Salamanca, σὲ εἰδικὴ τελετὴ πού πραγματοποιήθηκε στὴ Μεγάλῃ Αἴθουσα τοῦ ἱστορικοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἰδρύματος.

Παρέστησαν Ἱεράρχες, ὁ Ἀποστολικὸς Νούντσιος στὴν Ἰσπανία, οἱ Πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος στὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Πορτογαλία, διπλωμάτες, ἀξιωματικοὶ τῶν ἰσπανικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, Πανεπιστημιακοὶ Καθηγητές, καὶ πλῆθος ἄλλων προσωπικοτήτων, καθὼς καὶ φοιτητές.

Ὁ Ἐπίσκοπος Ciudad Rodrigo καὶ Salamanca, Σεβ. José Luis Retana, προήδρευσε τῆς Τελετῆς, παρουσία τοῦ Πρύτανη Ὁσιολ. Santiago García-Jalón, τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Συμβουλίου, τῶν καθηγητῶν καὶ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, ἐνῶ γιὰ τὴν προσωπικότητα, τὸ ἔργο καὶ τὴ διακονία τοῦ Πατριάρχου μίλησε ὁ Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ὁσιολ. Fernando Rodríguez Garrapicho. Τὸ Ψήφισμα τῆς Συγκλήτου ἀνέγνωσε ὁ Πρύτανης, ὁ ὁποῖος καὶ ἐπέδωσε τὸν σχετικὸ πάπυρο καὶ τὰ διάσημα στὸν Παναγιώτατο.

Στὴν ὁμιλία του, ὁ Παναγιώτατος, ἀναφέρθηκε, μεταξὺ ἄλλων, στὴν ἀποστολὴ καὶ τὴ διακονικὴ προσφορὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Ὁρθοδοξία, ἀλλὰ καὶ στὶς πρωτοβουλίες του γιὰ τὴν προώθηση τοῦ διαχριστιανικοῦ καὶ τοῦ διαθρησκευτικοῦ διαλόγου, μὲ στόχο νὰ συμβάλει καὶ στὴν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης στὴν κόσμον.

Συγκεκριμένα, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, μιλώντας στὴν ἀγγλικὴ

γλώσσα, σημείωσε, μεταξύ άλλων, τὰ ἐξῆς:

«Ὅλοι μας ἔχουμε δεῖ τις τραγικὲς συνέπειες ἑνὸς κόσμου ποὺ ἀπορρίπτει τὸν διάλογο καὶ ἐνισχύει τὴ διαίρεση. Πράγματι, ἔχουμε δεῖ τις καταστροφικὲς ἐπιπτώσεις τῆς ἀντιπάθειας καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ στις ἀνθρώπινες ζωές, καθὼς καὶ στοὺς πόρους τοῦ πλανῆτη. Ἦταν στὸν ἀπόηχο τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων ποὺ ἡ οἰκουμενικὴ κίνηση ἀπέκτησε δυναμικὴ πρὶν ἀπὸ ἕνα αἰῶνα. Οἱ ἄνθρωποι ἀπελπισμένα ἐπιζητοῦσαν νὰ ἀνακαλύψουν νέους τρόπους θετικῆς καὶ ἐποικοδομητικῆς σχέσης μεταξύ τους, προκειμένου νὰ ὑπερβούν τὴ βία καὶ τὴν ἐχθρότητα, καθὼς καὶ τὸν ἐθνικισμὸ καὶ τὸν σεχταρισμὸ ποὺ μᾶστιζε τις ἐκκλησίες καὶ τις θρησκείες γιὰ αἰῶνες.

Τοὺς τελευταίους μῆνες, γίναμε μάρτυρες τῆς ἀπωλείας τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδικαιολόγητης καὶ ἀπρόκλητης εἰσβολῆς τῆς Ρωσίας στὸ κυρίαρχο ἔδαφος τῆς Οὐκρανίας. Ἦταν, γιὰ ἐμένα προσωπικὰ ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλο τὸν κόσμο, ὀδυνηρό, τραγικὸ καὶ ἀπεχθές, νὰ βλέπεις τὴ Ρωσικὴ Ὁμοσπονδία — μὲ τὴν ἀναιδῆ ὑποστήριξη καὶ ἐπιδοκίμασία τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας— νὰ ἐξοντώνει ἀνθρώπινες ζωές καὶ νὰ ἐξαλείφει φυσικοὺς πόρους, ποὺ θὰ χαθοῦν γιὰ πάντα ἀπὸ τὸν κόσμο μας καὶ τὰ παιδιά μας. Καὶ τώρα, μπροστὰ στὰ μάτια μας, εἶναι ὀρατὴ ἡ καταστροφή ἀπὸ τὴν ἀπώλεια ἀμέτρητων ἀθῶων ζωῶν καὶ ὑποδομῶν στη Μέση Ἀνατολή, ὅπου μιὰ ἀέναη σύγκρουση ἔχει ἀναζωπυρωθεῖ, γιατί ὡς ἄνθρωποι δὲν εἴμαστε πρόθυμοι νὰ συνεργαστοῦμε καὶ νὰ κάνουμε παραχωρήσεις γιὰ χάρη τῶν ἀδελφῶν μας, καθὼς καὶ γιὰ τὴν προστασία τῆς Δημιουργίας, αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ δώρου τοῦ Θεοῦ. Στὸ παρελθόν, μαζί μὲ τὸν ἀγαπητὸ μας ἀδελφὸ Πάπα Φραγκίσκο, προσπαθήσαμε νὰ φέρουμε κοντὰ καὶ σὲ διάλογο τοὺς ἡγέτες τόσο τοῦ Ἰσραὴλ ὅσο καὶ τῆς Παλαιστίνης. Καὶ μόλις πρὶν λίγες ἡμέρες, ἐκδώσαμε μιὰ αὐστηρὴ δήλωση κατὰ τῆς χρήσης βίας μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἐδραίωσης τῆς εἰρήνης.»

**Ὁλοκλήρωση ἐπισκέψεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
στὴν Ἰσπανία – Ἀναχώρηση γιὰ τὴ Γαλλία καὶ τὸ Πριγκηπᾶτο
του Μονακό**

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, τὴν Τετάρτη, 18 Ὀκτωβρίου 2023, ἐπισκέφθηκε τὴν ἔδρα τῆς Ἰσπανικῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως καὶ συναντήθηκε μὲ τὰ

μέλη της.

Τὸν καλωσόρισε μὲ θερμούς λόγους ὁ Ἀντιπρόεδρος της, Καρδινάλιος Carlos Osoro Sierra, λόγω τῆς ἀπουσίας τοῦ Προέδρου της στὴ Ρώμη.

Στὴ συνέχεια σὲ δήλωσή του πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ΡΚ Μέσων Ἐνημέρωσης, ὁ Παναγιώτατος ἐπανέλαβε τὴν ἐκκλησή του νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ δικαιοσύνη στὴν πολύπαθη Μ. Ανατολή, στὴν Οὐκρανία, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε γωνιὰ τοῦ πλανήτη.

Νωρὶς τὸ μεσημέρι, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης παρακάθησε σὲ γεῦμα πὺν παρέθεσε πρὸς τιμὴν του ἡ Πρέσβης τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας στὴν Ἰσπανία, Ἐξοχ. κ. Nuket Kucukel Ezberci, στὴν κατοικία της στὴ Μαδρίτη.

Ἀμέσως μετὰ, ὁ Παναγιώτατος καὶ ἡ τιμία συνοδεία του ἀναχώρησαν ἀεροπορικῶς γιὰ τὴ Νίκαια τῆς Γαλλίας, ὅπου ἀφοῦ ἐπισκέφθηκε τὴν ἐκεῖ Ἑλληνορθόδοξη Κοινότητα, μετέβη ὀδικῶς στὸ Πριγκηπάτο του Μονακὸ γιὰ νὰ ἐκφωνήσῃ τὴν κεντρικὴ ὁμιλία σὲ διεθνῆ περιβαλλοντικὸ συνέδριο, κατόπιν προσκλήσεως τῆς Α. Γ. Ὑψηλότητος τοῦ Πριγκηπα τοῦ Μονακὸ Ἀλβέρτου Β΄.

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸν Ὑψηλότατο Πριγκηπα τοῦ Μονακὸ

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συναντήθηκε τὴν Πέμπτη, 19 Ὀκτωβρίου 2023, μὲ τὴν Αὐτοῦ Γαληνοτάτη Ὑψηλότητα τὸν Πριγκηπα τοῦ Μονακὸ Ἀλβέρτο Β΄, ὁ ὁποῖος τὸν δέχθηκε μὲ πολὺ σεβασμὸ στὸ Παλάτι τοῦ Πριγκηπάτου.

Ὁ δύο ἄνδρες εἶχαν κατ' ἰδίαν 20λεπτη συνάντηση, σὲ ἐγκάρδια ἀτμόσφαιρα, κατὰ τὴν ὁποία συζήτησαν γιὰ τὶς πρωτοβουλίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἀλλὰ καὶ ἐπίκαιρα ζητήματα. Ακολούθως, ἡ συζήτηση συνεχίστηκε παρουσία τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Γέροντος Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουὴλ καὶ Γαλλίας κ. Δημητρίου, καθὼς καὶ τοῦ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχου κ. Αετίου, Διευθυντοῦ τοῦ Ἰδιαίτερου Γραφείου τοῦ Παναγιωτάτου.

Στὴ συνέχεια ὁ Παναγιώτατος μετέβη στὴν Πρωθυπουργία, ὅπου παρακάθησε σὲ γεῦμα πὺν παρέθεσε πρὸς τιμὴν του ὁ Ἐξοχ. Πρωθυπουργὸς τοῦ Πριγκηπάτου κ. Pierre Dartout, μὲ τὴν συμμετοχὴ τοῦ Ὑψηλοτάτου καὶ Ὑπουργῶν τῆς Κυβερνήσεώς του, καθὼς καὶ ἄλλων προσκεκλημένων. Ὁ Ἐξοχ. κ. Πρωθυπουργὸς καλωσόρισε μὲ

θερμούς λόγους τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, ὁ ὁποῖος ἀντιφώνησε καταλλήλως.

Ἀμέσως μετὰ, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ ὁ Πρίγκηπας παρέστησαν καὶ μίλησαν σὲ Οἰκολογικὸ Συμπόσιο ποῦ διεξάγεται στὸ Πριγκηπάτο.

Στὴν ὁμιλία του ὁ Παναγιώτατος, ἀναφερόμενος στὰ δραματικὰ γεγονότα στὴν Οὐκρανία, ἀλλὰ καὶ τὴ Μέση Ἀνατολή, ὑπογράμμισε γιὰ ἄλλη μία φορὰ τὴ σημασία τοῦ διαλόγου καὶ γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης στὸν κόσμο.

Ἀργότερα, ὁ Παναγιώτατος μὲ τὴν τιμία συνοδεία του ἐπισκέφθηκαν ἐθιμοτυπικὰ τὸν Σεβ. Ῥωμαιοκαθολικὸ Ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Μονακὸ κ. Dominique-Marie David.

Τὸ βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Πατριάρχης παρακάθησε σὲ δεῖπνο, μὲ μουσικὴ ἐκδήλωση, ποῦ παρέθεσαν πρὸς τιμὴν του, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπικείμενης 32ῆς ἐπετείου ἀπὸ τὴν ἐκλογή Αὐτοῦ, οἱ Ἐντιμολ. νέοι Ἀρχοντες τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κύριοι Πέτρος Μαχὰς, ἐπὶ τιμῇ Προξενος τῆς Ἑλλάδος στὸ Μονακὸ, Γρηγόριος Στασινόπουλος, Κωνσταντῖνος Τζουβελεκάκης καὶ Νικόλαος Χατζηγιάννου.

Τὸν Παναγιώτατο προσφώνησε ὁ Ἐντιμολ. κ. Μαχὰς καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος στὴ Γαλλία καὶ στὸ Μονακὸ Ἐξοχ. κ. Δημήτριος Ζεβελάκης, ἐνῶ ὁ Παναγιώτατος, στὴν ἀντιφώνησή του, εὐχαρίστησε τοὺς ἀμφιτρῶνες, καθὼς καὶ ὅλους τοὺς Ἀρχοντες τῆς Μ.τ.Χ.Ε. γιὰ τὴν ὑποστήριξή τους στὸ ἀνὰ τὴν οἰκουμένη διακονικὸ ἔργο τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Ὁ Πατριάρχης ἀφίχθη στὸ Μονακὸ ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς Τετάρτης, 18 Ὀκτωβρίου. Λίγο νωρίτερα, στὸ ἀεροδρόμιο «Côte d'Azur» τῆς γειτονικῆς Νίκαιας τὸν καλωσόρισαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γαλλίας κ. Δημήτριος, πλαισιούμενος ἀπὸ τὸν βοηθὸ τοῦ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπο Ῥηγίου κ. Εἰρηναῖο καὶ κληρικούς τῆς ἐπαρχίας του, ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος κ. Ζεβελάκης, καὶ ὁ Ἐντιμολ. κ. Μαχὰς.

Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Πατριάρχης μετέβη στὴ Νίκαια ὅπου πραγματοποίησε σύντομη ἐπίσκεψη στὸν Ἑλληνορθόδοξο Ναὸ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, στὸν ὁποῖο ὀλοκληρώθηκαν πρόσφατα οἱ ἐργασίες συντήρησης καὶ ἀποκατάστασης τῶν ἀγιογραφιῶν μὲ δωρεὰ τοῦ Ἐντιμολ. Ἀρχοντος κ. Πέτρου Μαχὰ. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ὁ Παναγιώτατος ἀποκάλυψε ἀναμνηστικὴ πλάκα στὴν εἴσοδο τοῦ Ἱ. Ναοῦ.

Τὸν Παναγιώτατο ὑποδέχθηκαν μὲ θερμοὺς λόγους ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γαλλίας καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνορθόδοξης Ἐνορίας-Κοινότητας τῆς Νίκαιας Ἐντιμ. κ. Γεώργιος Σεληνιωτάκης.

Στὴν ἀντιφώνησή του ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε τὴ χαρὰ του ποὺ ἐπισκέφθηκε τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ κοινότητα καὶ ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειά του γιὰ τὸ ἐπιτελούμενο ἔργο πρὸς τὸν Ποιμενάρχη, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Ἱερατικῶς Προϊστάμενο τοῦ Ναοῦ Αἰδεσιμολ. κ. Μιχαὴλ Σεληνιωτάκη, ἐνῶ συνεχάρη τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος.

Συνεχάρη, ἐπίσης, τὸν Ἐντιμολ. κ. Μαχὰ γιὰ τὴν συμβολή του στὴν ἀποκατάσταση τῶν ἀγιογραφῶν τοῦ Ναοῦ.

Προτοῦ ἀναχωρήσει ὁδικῶς γιὰ τὸ Μονακό, ὁ Πατριάρχης συναντήθηκε καὶ εὐλόγησε τὶς νέες καὶ τοὺς νέους τῆς Κοινότητος.

Τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μὲ τὸν Πατριάρχη Ἱεροσολύμων

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ἐπικοινωνήσῃ τηλεφωνικῶς, τὸ πρωὶ τῆς Παρασκευῆς, 20 Ὀκτωβρίου 2023, μὲ τὸν Μακαριώτατο Πατριάρχη Ἱεροσολύμων κ. Θεόφιλο, στὸν ὁποῖο δήλωσε τὴ συμπαράστασή του μὲ ἀφορμὴ τὰ τραγικὰ γεγονότα ποὺ ἐκτυλίσσονται στοὺς Ἁγίους Τόπους, εὐχόμενος ὅπως ἐπανεέλθῃ τὸ ταχύτερο ἢ εἰρήνη καὶ ἡ ἀσφάλεια γιὰ ὅλους στὴν ταραγμένη Μ. Ανατολή. Ἐπίσης, ἐξέφρασε τὰ συλλυπητήριά του πρὸς τὸν Μακαριώτατο γιὰ τὰ θύματα ἀπὸ τὴν ἔκρηξη κοντὰ στὸν Ἱ. Ναὸ τοῦ Ἁγίου Πορφυρίου Γάζης, καὶ τὶς εὐχές του γιὰ ταχεῖα ἀνάρρωση τῶν τραυματιῶν. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του, ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων εὐχαρίστησε τὸν Παναγιώτατο γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀμέριστη συμπαράστασή του, περιγράφοντάς του τὴ ζοφερὴ κατάσταση ποὺ ἐπικρατεῖ στὴν περιοχὴ.

Πατριαρχικὴ Χοροστασία στὸ Μονακό

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τὸ πρωὶ τοῦ Σαββάτου, 21 Ὀκτωβρίου 2023, χοροστάτησε στὴ Θεῖα Λειτουργία, ποὺ τελέστηκε στὸ Ἱ. Παρεκκλήσιο τῆς Θεοτόκου, στὸ Μονακό.

Παρέστησαν ὁ Ἐξοχ. Πρωθυπουργὸς τοῦ Πριγκιπάτου κ. Pierre

Dartout και ὁ Ἐξοχ. Ὑπουργὸς Ἑσωτερικῶν αὐτοῦ κ. Patrice Cellario, ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Ἑλλάδος στὴ Γαλλία κ. Δημήτριος Ζεβελάκης, οἱ ἐπίτιμοι Πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας στὸ Μονακὸ Ἐντιμολ. κ. Πέτρος Μαχὰς καὶ Ἐντιμ. κ. İlhami Akgün, Ἀρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε., τὸ Δ.Σ. τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας στὸ Πριγκηπᾶτο, καὶ πλῆθος πιστῶν.

Τὸν Παναγιώτατο προσφώνησε μὲ ἐγκαρδιότητα ὁ Ποιμενάρχης Σεβ. Μητροπολίτης Γαλλίας κ. Δημήτριος, ἐνῶ ὁ Πατριάρχης, στὴν ἀντιφώνησή του, ἐξέφρασε τὴν χαρὰ του γιὰ τὴ νέα ἐπίσκεψή του στὸ Πριγκηπᾶτο.

Τὸ μεσημέρι, ὁ Παναγιώτατος παρακάθησε σὲ γεῦμα ποὺ παρέθεσε πρὸς τιμὴν του ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότητα τοῦ Μονακοῦ. Τὸν Παναγιώτατο ὑποδέχθηκε ἡ Ἐριτιμ. Πρόεδρος τῆς Κοινότητας κυρία Σοφία Βαχάρη-Τσουβελεκάκη, ἡ ὁποία καὶ τοῦ προσέφερε ἀναμνηστικὰ δῶρα.

Νωρὶς τὸ ἀπόγευμα, ὁ Παναγιώτατος μὲ τὴν τιμία συνοδεία του ἀναχώρησαν μὲ ἰδιωτικὴ πτήση ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο «Côte d'Azur» τῆς Νίκαιας γιὰ τὴν Πόλη, ὅπου τους ὑποδέχθηκαν ὁ Πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος Σεβ. Γέρων Μητροπολίτης Δέρκων κ. Απόστολος, μὲ τὸν Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλο κ. Θεόδωρο.

Ἡ ἐπέτειος τῶν 32 ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἐκλογή τοῦ Παναγιωτάτου στὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνο

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τὴν Κυριακὴ, 22 Ὀκτωβρίου 2023, ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία συμπληρώνονται 32 ἔτη ἀπὸ τὴν ἐκλογή του στὸν Πατριαρχικὸ Θρόνο, χοροστάτησε στὴ Θεία Λειτουργία, ποὺ τελέστηκε στὸν πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό.

Ἐκκλησιάστηκαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουήλ, Γέρων Δέρκων κ. Απόστολος, Γέρων Πριγκηποννήσων κ. Δημήτριος, Φιλαδελφείας κ. Μελίτων, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως κ. Εἰρηναῖος, Μύρων κ. Χρυσόστομος, Ἰκονίου κ. Θεόληπτος, Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στέφανος, Κυδωνιῶν κ. Ἀθηναγόρας, Σουηδίας κ. Κλεόπας, Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, Ἀδριανουπόλεως κ. Ἀμφιλόχιος, Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνδρέας καὶ Προύσης κ. Ἰωακείμ, οἱ Θεοφίλ. Ἐπίσκοποι Ἀλικαρνασσοῦ κ. Ἀκριανός, Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανός, Τράλλεων κ. Βενιαμὶν καὶ Ξανθουπόλεως κ. Παῖσιος, κληρικοὶ, Ἀρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε., ὁ Ἑλλογιμ. κ. Χρῆστος

Καραγιάννης, Αντιπρύτανης ΕΚΠΑ, Άν. Καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, καὶ Καθηγητὲς τῆς ἰδίας Σχολῆς, ὁ αὐτάδελφος τοῦ Παναγιωτάτου Ἐντιμ. κ. Ἀντώνιος Ἀρχοντῶνης μὲ τὴ σύζυγό του, καὶ πλῆθος πιστῶν ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ τὸ ἐξωτερικό.

Ο Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸ Β' Διεθνὲς Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο Χαλκηδόνος

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τῇ Δευτέρᾳ, 23 Ὀκτωβρίου, τὸ πρωί, κήρυξε τὴν ἑναρξὴ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β' Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου Χαλκηδόνος, ποῦ τελεῖ ὑπὸ τὴν αἰγίδα του, μὲ θέμα, «Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ΙΕ'-ΙΣΤ' Αἰῶνες – Ἡ ἐποχὴ τὴν ἀνασυντάξεως», καὶ τὸ ὁποῖο συνδιοργανῶνουν, σὲ κεντρικὸ ξενοδοχεῖο τῆς Πόλεως, ἡ Ι. Μητρόπολη Χαλκηδόνος, τὸ Τμῆμα Κοινωνικῆς Θεολογίας καὶ Θρησκευολογίας ΕΚΠΑ καὶ τὸ Τμῆμα Θεολογίας τοῦ ΑΠΘ.

Στὴν ἑναρξὴ τοῦ Συνεδρίου παρέστησαν Ἱεράρχες τοῦ Θρόνου, κληρικοί, ὁ Ἐντιμ. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη κ. Σταῦρος Χριστοδουλίδης, Πανεπιστημιακοὶ Καθηγητὲς, καθὼς καὶ εἰδικοί ἐπιστήμονες.

Στὴν ὁμιλία του, ὁ Παναγιώτατος, ἐπεσήμανε, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ἠγωνίσθη σθεναρῶς διὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἔθνικης ταυτότητος τῶν ὑποδούλων καὶ τῆς παιδείας, ἀνοδικὴ πορεία τῆς ὁποίας παρατηρεῖται κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἡ ἐξέλιξις αὐτὴ θὰ συμβάλῃ οὐσιαστικῶς εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς αὐτοσυνειδησίας τοῦ Γένους ὡς κληρονόμου καὶ συνεχιστοῦ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς – βυζαντινῆς πνευματικῆς καὶ πολιτισμικῆς κληρονομίας.»

Προηγουμένως, τὸν Παναγιώτατο καὶ τοὺς παρισταμένους καλωσόρισε στὶς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρον Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουήλ, ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε στὸ θέμα αὐτοῦ, στὴ σπουδαιότητα τῆς περιόδου καὶ τὴ σημασία τῆς οὐσιώδους διερεῦνῆσῆς τῆς ἀπὸ τοὺς μετέχοντες ἐπιστήμονες.

Ὁ Πρωθυπουργὸς τοῦ Μαυροβουνίου στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐπισκέφθηκε ὁ Ἐξοχ. Πρωθυπουργὸς

του Μαυροβουνίου κ. Dritan Abazoni, τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς, 27 Ὀκτωβρίου 2023.

Ἀπουσιάζοντας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου στὴν Ἱμβρο, σεπτὴ ἐντολὴ Αὐτοῦ, τὸν κ. Πρωθυπουργὸ ὑποδέχθηκε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, ὁ ὁποῖος τὸν ἐνημέρωσε γιὰ τὶς πρωτοβουλίες καὶ τὴ διακονία τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ προσέφερε, ἐκ μέρους τοῦ Παναγιωτάτου, στὸν ἴδιο καὶ τοὺς συνεργάτες του ἀναμνηστικὰ δῶρα.

Τὸν Πρωθυπουργὸ τοῦ Μαυροβουνίου καλωσόρισαν στὰ Προπύλαια τοῦ Πατριαρχείου ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Ἀέτιος, Διευθυντὴς τοῦ Ἰδιαίτερου Πατριαρχικοῦ Γραφείου, καὶ κληρικοὶ τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, καὶ ἀκολούθως ὁ Ἱερολ. Πατριαρχικὸς Διάκονος κ. Ἰερώνυμος Σωτηρέλης τὸν ξενάγησε στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό, ὅπου τὸν ἐνημέρωσε γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τὰ ἱερὰ κειμήλια ποὺ φυλάσσονται σὲ αὐτόν.

Ὁ Πατριάρχης στὴ Γενέτειρά του

Τὸ βράδυ τῆς Τρίτης, 24ης Ὀκτωβρίου 2023, ἡ Ἁ.Θ.Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἔφθασε στὴν Ἱμβρο γιὰ νὰ παραστειστοὺς ἑορτασμοὺς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ στὴν ἐπετειακὴ ἐκδήλωση γιὰ τὴ συμπλήρωση 10 ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἐπαναλειτουργία Ῥωμαϊκοῦ Μειονοτικῦ Σχολείου στὸ νησί.

Συνοδοὶ του στὸ ταξίδι αὐτὸ ἦταν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σουηδίας καὶ πάσης Σκανδιναβίας κ. Κλεόπας, καὶ ὁ Ἱερολ. Διάκονος τῆς Σειρᾶς κ. Βαρνάβας Γρηγοριάδης.

Τὴν Τετάρτη ὁ Πατριάρχης ἐπισκέφθηκε ἐθιμοτυπικὰ τὸν νέο Ἐπαρχο (Kaymakam) τῆς Ἱμβρου Ἐντιμ. κ. Nurbaki Yalcin καὶ τὸν ἀναπληρωτὴ Δήμαρχο Ἐντιμ. κ. Ercan İpek.

Ἀργὰ τὸ βράδυ ὁ Παναγιώτατος μὲ τὴ συνοδεία του, τὸν ποιμενάρχη Σεβ. Μητροπολίτη Ἱμβρου καὶ Τενέδου κ. Κύριλλο, ἱερεῖς καὶ πολλοὺς πιστοὺς, μαζὶ μὲ τὸν νέο Γενικὸ Πρόξενο τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη Ἐξοχ. Πρέσβυ κ. Κωνσταντῖνο Κούτρα, μετέβησαν στὴν ἀγροτικὴ περιοχὴ Λιβρόχια τοῦ χωριοῦ Ἀγρίδια καὶ τέλεσαν τὸν ἑσπερινὸ στὸ πανηγυρίζον ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ποὺ ἦταν κάποτε Μετόχι τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Σινᾶ. Μετὰ τὸν ἑσπερινὸ ἐπακολούθησε ἀπλὴ πανηγυρικὴ τράπεζα, μετὰ τὴν ὁποία ὁ Πατριάρχης ἀπεχώρησε, ἐνῶ ὁ

ποιμενάρχης με τὸν ἱερό κληρο τέλεσαν στὸ Μετόχι τὸν Ὅρθρο καὶ τὴ Θ. Λειτουργία.

Τὴν ἐπομένη, Πέμπτη, 26 Ὀκτωβρίου, ὁ Πατριάρχης χοροστάτησε στὴ Θ. Λειτουργία στὸ πανηγυρίζον ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐντὸς τοῦ χωριοῦ Ἅγιοι Θεόδωροι, ἀνακαινισθὲν πρὸ ἐτῶν ἐκ βάθρων ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Μελίτης καὶ μετέπειτα Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικής Τακώβου, καταγομένου ἐκ τοῦ χωριοῦ τούτου.

Μετὰ τὴ Λειτουργία, ὁ Παναγιώτατος ἐπισκέφθηκε τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, στὸ ὁποῖο καὶ ὁ ἴδιος μαθήτευσε στὰ παιδικὰ του χρόνια, καὶ μὲ χαρὰ ἐπικοινωνήσε μὲ τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς μαθητές, καὶ στὴ συνέχεια παρέστη σὲ μουσικὴ ἐκδήλωση ποὺ ὀργάνωσε στὸν Πολιτιστικὸ Σύλλογο τοῦ χωριοῦ ἡ Ἰμβριακὴ Ἑνωσις Μακεδονίας-Θράκης. Ἐπακολούθησε πανηγυρικὴ συνεστίαση.

Τὸ βράδυ εὐλόγησε τὴν τράπεζα τῆς πανηγύρεως τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στὸ χωριὸ Ἀγοῖδια μὲ ἀμφιτρυῶνα τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Μύρων κ. Χρυσόστομο, γόνου τοῦ χωριοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ σύντομη ὁμιλία του χαιρέτισε τοὺς συνδαιτυμόνες μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Πατριάρχη, τὸν ποιμενάρχη καὶ τὸν Πρέσβυ κ. Κ. Κούτρα.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς, 27 Ὀκτωβρίου, ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Πατριάρχης μὲ τὴ συνοδεία του ἐπέστρεψε στὴν ἔδρα του στὴν Πόλη.

Ὁ Πατριάρχης στὴ δεξίωση τῆς Νομαρχίας τῆς Πόλεως γιὰ τὴν 100ῆ ἐπέτειο τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος παρέστη στὴ δεξίωση ποὺ παρέθεσε τὸ βράδυ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 2023 ὁ Ἐξοχ. Νομάρχης τῆς Πόλεως κ. Davut Gül γιὰ τὴν 100ῆ ἐπέτειο τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας. Ἀνήμερα τῆς Ἐθνικῆς Ἐπετείου, 29 Ὀκτωβρίου, ὁ Παναγιώτατος, ὁ ὁποῖος μετέβη στὴν Ἄγκυρα, ἐκπροσωπήθηκε ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στέφανο κατὰ τὴν ἐπίσημη τελετὴ ἔκφρασης συγχαρητηρίων εὐχῶν, ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε στὴν ἔδρα τῆς Νομαρχίας.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν Ἄγκυρα

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, ὕστερα ἀπὸ πρόσκληση τοῦ Προέδρου τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας Ἐξοχ. κ.

Recep Tayyip Erdoğan, μεταβαίνει, σήμερα, Κυριακή, 29 Οκτωβρίου, το πρωί, στην Άγκυρα, προκειμένου να παραστεί στη δεξίωση για την έθνική έορτή στο Προεδρικό Μέγαρο Beştepe, μαζί με τους άλλους θρησκευτικούς ηγέτες της χώρας.

Κατά τη σύντομη αυτή επίσκεψή του στην Πρωτεύουσα του Κράτους ο Παναγιώτατος συνοδεύεται από τον Θεοφιλ. Επίσκοπο Τράλλεων κ. Βενιαμίν.

Ο Πατριάρχης στις έορταστικές εκδηλώσεις για την εκατονταετηρίδα της Τουρκικής Δημοκρατίας

Όπως ήδη ανακοινώθηκε, ή Α. Θ. Παναγιότης ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος, συνοδευόμενος από τον Θεοφιλ. Επίσκοπο Τράλλεων κ. Βενιαμίν, μετέβη το πρωί της Κυριακής, 29ης Οκτωβρίου 2023, στην Άγκυρα και παρέστη στη δεξίωση στο Προεδρικό Μέγαρο για την 100η επέτειο εγκαθίδρυσης της Δημοκρατίας στην Τουρκία. Παρέστησαν και οι άλλοι θρησκευτικοί ηγέτες, όπως πάντοτε, πλείστοι διπλωμάτες ξένων χωρών και πολλοί ακόμα επίσημοι.

Νωρίς το απόγευμα ο Πατριάρχης και οι λοιποί εκπρόσωποι δογμάτων και θρησκειών, ύπουργοί και άλλοι επίσημοι συνταξίδεψαν με τον αρχηγό του Κράτους κ. Έρντογάν με το προεδρικό αεροσκάφος στην Πόλη.

Εκεί από το αεροδρόμιο οδηγήθηκαν στο Σουλτανικό περίπτερο Vahdettin Köşkü, στην ανατολική πλευρά του Βοσπόρου, όπου παρακολούθησαν ένα πλούσιο έορταστικό πρόγραμμα, άκουσαν την όμιλία του κ. Προέδρου και παρεκάθησαν σε δείπνο πού παρατέθηκε σε στενό κύκλο.

Οί έντυπωσιακές εκδηλώσεις ολοκληρώθηκαν στις 8:30 μ.μ.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο επισκέφθηκε ο Πρόεδρος της Λετονίας στην Άγκυρα

Την Έδρα του Οικουμενικού Πατριαρχείου επισκέφθηκε σήμερα, Τετάρτη, 1 Νοεμβρίου 2023, ο Έξοχ. Πρόεδρος της Λετονίας στην Τουρκία κ. Pēteris Vaivars.

Ο κ. Vaivars έγινε εγκάρδια δεκτός από την Α. Θ. Παναγιότητα τον Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο, με τον οποίο είχαν την

εὐκαιρία νὰ συζητήσουν ἐκτενῶς γιὰ θέματα κοινῶν ἐνδιαφέροντων.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸ Ἄμπου Ντάμπι

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀναχώρησε τὸ μεσημέρι τῆς Παρασκευῆς, 3 Νοεμβρίου 2023, ἀπὸ τὴν ἔδρα του, γιὰ τὸ Ἄμπου Ντάμπι τῶν ΗΑΕ, ἀνταποκρινόμενος σὲ σχετικὲς προσκλήσεις νὰ συμμετάσχει καὶ νὰ μιλήσει σὲ δύο διεθνῆ συνέδρια, καὶ συγκεκριμένα στὴ 16ῃ Διάσκεψη τοῦ «World Policy Conference», μὲ θέμα «The International System between Globalization and Disintegration: Which Forces will Prevail?», καθὼς καὶ στὴ Διάσκεψη γιὰ τὴν κλιματικὴ ἀλλαγὴ (COP28), μὲ θέμα «Confluence of Conscience: Uniting Faith Leaders for Planetary Resurgence».

Στὸ πλαίσιο τῆς ἐπισκέψεώς του, ὁ Παναγιώτατος θὰ ἔχει συναντήσεις μὲ τὸν Νούντιο τοῦ Βατικανοῦ στὸ Μπαχρέιν, στὸν ὁποῖο καὶ θὰ παραδώσει ἀπότμημα τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Ἀρέθα, ποὺ μαρτύρησε στὴν περιοχὴ, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὴν Α. Ὑψηλότητα τὸν Πρίγκιπα Seif, Ὑπουργὸ Ἐσωτερικῶν καὶ Ἀναπλ. Πρωθυπουργὸ τῶν Ἡνωμένων Ἀραβικῶν Ἐμιράτων, καθὼς καὶ μὲ τοὺς Ἐξοχ. Πρέσβεις τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδος στὰ Ἐμιράτα.

Τὸν Πατριάρχη συνοδεύουν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουήλ καὶ ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Ἀέτιος, Διευθυντὴς τοῦ Ἰδιαιτέρου Πατριαρχικοῦ Γραφείου.

Ἐπίτροπος τοῦ Παναγιωτάτου ὀρίσθηκε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Δέγκων κ. Απόστολος, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν προέπεμψε στὸ Ἀεροδρόμιο τῆς Πόλης, μαζί μὲ τὸν Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλο κ. Θεόδωρο.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸ Διεθνὲς Συνέδριο «World Policy Conference»

Στὴ σημασία τοῦ ῥόλου τῶν θρησκευτῶν στὸν σύγχρονο κόσμον ἀναφέρθηκε ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος τὴν Κυριακὴ, 5 Νοεμβρίου 2023, στὴν ἐπίσημη ὁμιλία του στὸ Διεθνὲς Συνέδριο «World Policy Conference», ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ Abu Dhabi. Ἀπευθυνόμενος στὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον τοῦ Συνεδρίου, στὴ γαλλικὴ γλῶσσα, ἐπεσήμανε, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι στὸν κόσμον μας ποὺ σήμερὰ ἀπειλεῖται ἀπὸ κατακερματισμό, οἱ θρησκείες μποροῦν νὰ προσφέρουν ἐλπίδα γιὰ ἐνότητα, καὶ ὑπογράμμισε ὅτι ὁ

διαμεσολαβητικός τους ρόλος θα μπορούσε να διευκολύνει τὸν διάλογο μεταξύ οικονομικά, πολιτικά και πολιτισμικά διαφορετικῶν κόσμων. Ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε στὶς πολυδιάστατες κρίσεις πού δοκιμάζουν τὴν ἀνθρωπότητα, κάνοντας ιδιαίτερη ἀναφορά καὶ στοὺς ἐν ἐξελίξει πολέμους στὴν Οὐκρανία ἀλλὰ καὶ στὴ Μέση Ἀνατολή.

Ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε στὴ διακονία καὶ τὸ ἔργο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καθὼς καὶ στὴ μακρὰ ἐμπειρία του ἀπὸ τὴν συνύπαρξη καὶ τὸν διάλόγο του τόσο μὲ τὸν Ἰουδαϊσμό ὅσο καὶ μὲ τὸ Ἰσλάμ, γεγονός πού ἀποτελεῖ πλεονέκτημα γιὰ τὸν χριστιανικό κόσμο, καθὼς καί, γενικότερα, στὸν θετικό ρόλο πού μποροῦν νὰ διαδραματίσουν οἱ θρησκείες στὸ ζήτημα τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπικράτησης τῆς εἰρήνης στὸν κόσμο.

Ἡ ὁμιλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πραγματοποιήθηκε στὸ πλαίσιο τῆς 16ης Θεματικῆς Ἐνότητας τοῦ Συνεδρίου, στὴν ὁποία προήδρευσε ὁ Ἐλλογιμ. κ. Thierry de Montbrial, Ἰδρυτῆς τοῦ WPC, καὶ μίλησαν, ἐπίσης, ὁ Δικαστὴς Ἐλλογιμ. κ. Mohamed Abdelsalam, Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Μουσουλμανικοῦ Συμβουλίου τῶν Γερόντων, καθὼς καὶ ὁ Σοφολ. Haim Korsia, Ἀρχιεραββίνος τῆς Γαλλίας.

Τὸ βράδυ τῆς ἰδίας ἡμέρας, ὁ Πατριάρχης καὶ ἡ συνοδεία του παρεκάθησαν σὲ δείπνο τὸ ὁποῖο παρέθεσε πρὸς τιμὴν τους ὁ Πρόεδρος τῆς Τουρκίας στὰ Ἠνωμένα Ἀραβικά Ἐμιράτα Ἐξοχ. κ. Tugay Tunçer στὴν πρεσβευτικὴ κατοικία.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν Παγκόσμια Διάσκεψη Ἐθνησκευτικῶν Ἡγετῶν ἐν ὄψει τῆς ἐπικείμενης Διεθνούς Συνάντησης COP28 γιὰ τὴν κλιματικὴ ἀλλαγὴ

Τὴν ἀνάγκη δημιουργίας ἑνὸς σταθεροῦ μηχανισμοῦ μεταξύ ἐκπροσώπων τῶν θρησκειῶν, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς κοινωνίας, μὲ στόχο τὸν συμψηφισμό καὶ τὴν ἀνάληψη κοινῆς δράσης στοὺς ἀλληλένδετους τομείς τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀειφορίας/βιωσιμότητας καὶ τῆς ἀνάπτυξης, τόνισε ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, στὴν ὁμιλία του, τὴ Δευτέρα, 6 Νοεμβρίου 2023, στὴν Παγκόσμια Διάσκεψη Ἐθνησκευτικῶν Ἡγετῶν, πού πραγματοποιήθηκε στὸ Abu Dhabi, ἐν ὄψει τῆς Διεθνούς Συνάντησης COP28 γιὰ τὴν κλιματικὴ ἀλλαγὴ πού συνήλθε στὸ Dubai στὶς ἀρχές Δεκεμβρίου. Ὅπως εἶπε, μιλώντας στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα, μὲσω τοῦ μηχανισμοῦ αὐτοῦ εἶναι δυνατὸ οἱ ἰσχυρές προθέσεις νὰ μετατραποῦν σὲ

ουσιαστικές ενέργειες, και υπογράμμισε τη σημασία της συνεργασίας στην κατεύθυνση εξεύρεσης λύσεων που θα αποκαταστήσουν την ισορροπία της φύσεως, «προκειμένου να οικοδομήσουμε μια κοινωνία που θα ανθίζει σε αρμονία με τη Γη που μας συντηρεί όλως.»

Μετά τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας τοῦ Παναγιωτάτου, ὁ Ἐξοχ. Ὑπουργὸς Ἀνεκτικότητας καὶ Συνυπάρξεως τῶν Ἡνωμένων Ἀραβικῶν Ἐμιράτων Σεΐχης Nahan Bin Mubarak Al Nahyan τὸν συνεχάρη θερμῶς καὶ ἐγκαρδίως, ἐνῶ χαιρετισμοὺς ἀπηύθυναν, μεταξύ ἄλλων, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Πάπα Ῥώμης, Σεβ. Καρδινάλιος Pietro Parolin, καθὼς καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Μεγάλου Ἱμάμη του Αλ Αζχάρ, Σοφολ. Καθηγητῆς Mohamed Al-Duweini.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, σὲ εἰδικὴ ὑπαίθρια τελετὴ ὑπεγράφη ἀπὸ τοὺς Ἱεροσκευτικοὺς Ἡγέτες Κοινὴ Δήλωση ὑπὲρ τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ἡ ὁποία ἐπιδόθηκε στὸν Ἐξοχ. Ὑπουργὸ Βιομηχανίας καὶ Ἀνεπτυγμένης Τεχνολογίας τῶν Ἐμιράτων Dr. Sultan Al Jaber, Πρόεδρος τῆς Συνάντησης COP28, ἡ ὁποία παρουσιάστηκε τὸν Δεκέμβριο στοὺς πολιτικοὺς ἡγέτες τῶν συμμετεχόντων κρατῶν.

Ὁ Πατριάρχης στὸν Ἀρχηγὸ τοῦ Κράτους τῶν Ἡνωμένων Ἀραβικῶν Ἐμιράτων

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Τρίτης, 7ης Ὀκτωβρίου 2023, Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, μαζί μὲ μικρὴ ὁμάδα ἄλλων ἱεροσκευτικῶν ἡγετῶν, ἔγινε δεκτὸς σὲ ἐγκάρδια ἀτμόσφαιρα ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῶν Ἡνωμένων Ἀραβικῶν Ἐμιράτων Ὑψηλότατο Mohamed bin Zayed Al Nahyan στὸ Παλάτι Al Bahar στὴν πρωτεύουσα Abu Dhabi.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὀλοκλήρωσε τὴν ἐπίσκεψή του στὸ Abu Dhabi

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἐπέστρεψε τὸ μεσημέρι τῆς Τετάρτης, 8 Νοεμβρίου 2023, στὴν Ἔδρα του, μετὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἐπισκέψεώς του στὸ Abu Dhabi. Στὸ ἀεροδρόμιο τῆς Πόλεως τὸν ὑποδέχθηκε ὁ Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Θεόδωρος.

Τὴν παραμονὴ τῆς ἀναχωρήσεώς του γιὰ τὴν Πόλη, ὁ Παναγιώτατος, μὲ τὴν τιμὴ συνοδείας του, παρακάθησε σὲ δεῖπνο πού παρέθεσε πρὸς τιμὴν του ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος στὰ Ἡνωμένα Ἀραβικὰ Ἐμιράτα Ἐξοχ. κ. Ἀντώνιος Ἀλεξανδρίδης.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν τελετὴ παραδόσεως τμήματος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κοιμητηρίου τοῦ Hasköy στὴν Συροϊακωβιτικὴ Κοινότητα τῆς Πόλεως

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος παρέστη, τὸ Σάββατο, 11 Νοεμβρίου 2023, στὴν τελετὴ τῆς ἐπισήμου παραδόσεως τμήματος τοῦ παλαιοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κοιμητηρίου τῆς Κοινότητος Hasköy (Πικριδίου) πρὸς τὴν Συροϊακωβιτικὴ Κοινότητα τῆς Πόλεως, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ὁλοκληρώσεως τῶν ἀπαραίτητων ἔργων ὑποδομῆς γιὰ τὴν χρῆση τοῦ χώρου.

Στὴν τελετὴ παρέστησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Γέρων Δέρκων κ. Ἀπόστολος, Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στέφανος καὶ Προύσης κ. Ἰωακείμ, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης τῶν ἐν τῇ Πόλει Συροϊακωβιτῶν κ. Filüksino Yusuf Çetin, πλαισούμενος ἀπὸ κληρικούς του καὶ μέλη τῆς Συροϊακωβιτικῆς Κοινότητος, καθὼς καὶ ἡ Πρόεδρος καὶ μέλη τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινότητος Πικριδίου καὶ ἄλλοι ὁμογενειακοὶ παράγοντες.

Κατὰ τὴν τελετὴ μίλησαν ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης τῶν ἐν τῇ Πόλει Συροϊακωβιτῶν καὶ ἄλλοι παράγοντες τῆς Κοινότητός του, οἱ ὅποιοι εὐχαρίστησαν θεομὰ γιὰ τὴν παραχώρηση τῆς ἐν λόγῳ ἔκτασης, μὲ τὴν ὁποία ἐπιλύεται μία μεγάλη ἀνάγκη τῆς Κοινότητός τους.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν Σηλυβρία, γενέτειρα τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε κατὰ τὴν Θεία Λειτουργία πὺν τελέστηκε σήμερα, Κυριακὴ, 12 Νοεμβρίου 2023, στὴν Ἀκρόπολη τῆς Σηλυβρίας, στὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, γενέτειρα πόλη τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, μὲ ἀφορμὴ τὸν πρόσφατο ἑορτασμὸ τῆς μνήμης του.

Ἐκκλησιάστηκαν ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀνθηδῶνος κ. Νεκτάριος, ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρὴτης κ. Βαρθολομαῖος, Ἡγούμενος τῆς Ι. Μονῆς Ἐσφιγμένου Ἁγίου Ὁρους, ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος κ. Κωνσταντῖνος Κούτρας, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη, ὁ Ἐντιμ. κ. Roman Nedilskyi, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Οὐκρανίας, ὁ Ἐντιμ. κ. Χριστόδουλος Μαρσάκος, Δήμαρχος Δράμας, Ἀρχοντες Ὁφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε., ἐκπρόσωποι πολιτιστικῶν καὶ Θρακικῶν συλλόγων ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τῆς

Ἑλλάδος, καὶ πλῆθος προσκυνητῶν.

Στὴν ὁμιλία του ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε στὴ σημασία τῆς τιμῆς τῶν Ἁγίων καὶ τῶν Μαρτύρων τῆς Ὁρθοδόξου πίστεώς μας, τῆς προσκύνησης τῶν ἱερῶν λειψάνων τους, τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν πανηγυρῶν τους, ἐπισημαίνοντας ὅτι οἱ Ἅγιοι καὶ οἱ Μάρτυρες ἀποτελοῦν πρότυπα γιὰ ὅλους ἐμᾶς, καὶ δίνουν κατεύθυνση καὶ προσορισμὸ στὴν ὑπαρξή μας.

Ὁ Παναγιώτατος ἀπηύθυνε ἐγκάρδιο χαιρετισμὸ πρὸς ὅλους τοὺς προσκυνητὲς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὰ ἀπανταχοῦ τέκνα τῆς ἀγιοτόκου Σηλυβρίας. «Εἴμεθα δὲ βέβαιοι, ὅτι μαζί μας συμπροσεύχονται καὶ αἱ ψυχαι ὄλων τῶν Σηλυβριανῶν, οἱ ὅποιοι ἔζησαν εἰς αὐτὸν τὸν εὐλογημένον τόπον καὶ ἄφησαν τὴν σφραγίδα τους, ἀναπαύονται δὲ ἐδῶ ἢ ἀλλαχοῦ, προσδοκῶντες ἀνάστασιν νεκρῶν», πρόσθεσε καὶ ἐξέφρασε τὴν Πατριαρχικὴ εὐαρέσκειά του πρὸς τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Σηλυβρίας κ. Μάξιμο γιὰ ὅλα ὅσα ἔπραξε κατὰ τὴν ποιμαντορία του, ἢ ὅποια, ὅπως ὑπενθύμισε, συμπληρώνει δεκαετία τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 2024. «Ἐδώκατε εἰς τὴν ἱστορικὴν ταύτην Ἐπαρχίαν ζωὴν, ἐκίνητοποίησατε τοὺς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην Σηλυβριανούς, ἐκτίσατε Μητροπολιτικὸν οἶκον μὲ ὠραῖον καὶ κατασκευτικὸν ναίδριον. Συνεργαστήκατε μὲ τὰς τοπικὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν στήριξιν, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἄδειαν διὰ τὴν τέλεσιν τῆς σημερινῆς Θείας Λειτουργίας. Δι' ὅλα αὐτά σας συγχαίρομεν, ἅγιε ἀδελφέ, καὶ δεόμεθα τοῦ ἀγίου Νεκταρίου νὰ ἐνισχύῃ τὴν διακονίαν σας, ὥστε νὰ καρποφορῇ εἰς δόξαν Θεοῦ.»

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του, εὐχήθηκε ὁ Κύριος, μὲ τὴ μεσιτεία τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, νὰ χαρίζει υἰγεία καὶ κάθε ἄνωθεν εὐλογία σὲ ὅλους καὶ στοὺς λαοὺς τῆς γῆς εἰρήνη καὶ καταλλαγὴ. «Αὐτὴν τὴν εἰρήνην τὴν χρειάζομεθα σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φορᾶ, γιὰτὶ ὁ κόσμος φλέγεται στὴν καρδιὰ τῆς Εὐρώπης, στὴ Μέση Ἀνατολὴ καὶ ὄχι μόνο», κατέληξε ὁ Παναγιώτατος.

Τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη προσφώνησε μὲ θερμούς λόγους ὁ ἐπιχώριος Μητροπολίτης Σηλυβρίας, ὁ ὁποῖος εὐχαρίστησε ἰδιαίτερος ὅλες τὶς τοπικὰς Ἀρχὰς γιὰ τὴν ἄδεια καὶ τὴν συνολικὴ βοήθεια πού προσέφεραν γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων στὸν χώρου τῆς ἀρχαίας Ἀκροπόλεως τῆς Σηλυβρίας. Ἐπίσης, ὁ Μητροπολίτης κ. Μάξιμος ἀναφέρθηκε στὴ συμπλήρωσιν 50 ἐτῶν ἀρχιερωσύνης τῆς Α.Θ. Παναγιότητος

του Πατριάρχου κατά τὰ προσεχῆ Χριστούγεννα καὶ τοῦ προσέφερε ἀσημένιο δίσκο μὲ εὐλαβὴ ἀφιέρωση. Σύντομο χαιρετισμὸ ἀπηύθυνε καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Νικόλαος Τσουμπάκης, Πρόεδρος τῆς Θρακικῆς Ἑστίας Καβάλας.

Στὴ συνέχεια πολιτιστικοὶ σύλλογοι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα παρουσίασαν πρόγραμμα παραδοσιακῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν. Ακολουθῶς ὁ Πατριάρχης πλαισιούμενος ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Σηλυβρίας, τὸν Γενικὸ Πρόξενο τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη καὶ πλῆθος πιστῶν ἐπισκέφθηκαν τὸν χώρο ποῦ ὑπῆρχε μέχρι πρὶν μερικὰ χρόνια ἡ πατρικὴ οἰκία τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, καθὼς καὶ τὸν Μητροπολιτικὸ οἶκο, μέσα στὸν ὁποῖο προσκύνησαν στὸ παρεκκλήσιο τῆς Παναγίας Σηλυβριανῆς καὶ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου.

Ἡ Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο

Συνάντηση μὲ τὴν Α.Θ. Παναγιώτητα τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαῖο εἶχε τὴν Δευτέρα, 13 Νοεμβρίου 2023, ἡ Ἐξοχ. Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος κ. Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συναντήσεώς τους, στὴν ἀρχὴ τῆς ὁποίας παρέστησαν καὶ ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης κ. Κωνσταντῖνος Κούτρας, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη, ἡ Εὐγεν. κυρία Ἑλένη Πετρούλα, Διευθύντρια τοῦ Διπλωματικοῦ Γραφείου τῆς κ. Ὑφυπουργοῦ, καθὼς καὶ ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Αἰτίος, Διευθυντὴς τοῦ Ἰδιαιτέρου Πατριαρχικοῦ Γραφείου, εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ συζητήσουν γιὰ ἐνδιαφέροντα τρέχοντα ζητήματα καὶ τὴν κατάσταση σὲ ἐπίμαχες περιοχὲς τῆς γῆς.

Στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο οἱ νεοεκλεγέντες Μητροπολίτες Θεσσαλονίκης, Παραμυθίας, καὶ Φλωρίνης

Ἐπίσκεψη στὴν Ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πραγματοποίησαν, σήμερα, Πέμπτη, 16 Νοεμβρίου 2023, οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Χαλκίδος, Ἰστιαίας καὶ Βορείων Σποράδων κ. Χρυσόστομος, Σεργίων καὶ Κοζάνης κ. Παῦλος, Ἐλασσῶνος κ. Χαρίτων καὶ Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Νικηφόρος, καθὼς καὶ οἱ νεοεκλεγέντες Μητροπολίτες Θεσσαλονίκης κ. Φιλόθεος, Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου κ. Σεραπίων καὶ Φλωρίνης, Πρεσπῶν

καὶ Ἑορδαίας κ. Εἰρηναῖος, καὶ οἱ Θεοφιλ. Ἐπίσκοποι Σκοπέλου κ. Νικηφόρος καὶ Ἀμφιπόλεως κ. Χριστοφόρος.

Ἡ Α.Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, πλαισιούμενος ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἁγίας καὶ Ἱεράς Συνόδου, πὺν συνεδριάξει στὸ Φανάρι, στὸ πλαίσιο τῶν τακτικῶν ἐργασιῶν τῆς γιὰ τὸν μῆνα Νοέμβριο, δέχθηκε μὲ στοργή καὶ ἐγκαρδιότητα τοὺς ἐξ Ἑλλάδος Ἀρχιερεῖς στὴν Αἶθουσα τοῦ Θρόνου.

Οἱ νέοι Ποιμενάρχες τῶν τριῶν ἱστορικῶν Μητροπόλεων, ἀπὸ τις ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησιαστικὲς Ἐπαρχίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τῶν λεγομένων «Νέων Χωρῶν», ζήτησαν καὶ ἔλαβαν, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνθρόνισή τους, τὴν εὐχή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Ἐπίσης, ὁ Μητροπολίτης Χαλκίδος κ. Χρυσόστομος παρουσίασε στὸν Παναγιώτατο τὸν νεοεκλεγέντα βοηθὸ τοῦ Ἐπίσκοπο Σκοπέλου κ. Νικόδημο, αὐτάδελφο τοῦ παρισταμένου Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Νικηφόρου, καὶ ὁ Μητροπολίτης Κοζάνης κ. Παῦλος τὸν νεοεκλεγέντα βοηθὸ τοῦ Ἐπίσκοπο Ἀμφιπόλεως κ. Χριστοφόρο.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τοὺς συνεχάρη γιὰ τὴν ἐπάξια ἐκλογή τους, τοὺς προσέφερε ἀπὸ ἓνα ἀρχιερατικὸ ἐγκόλπιο καὶ εὐχήθηκε στοὺς μὲν ἐπαρχιούχους καλλίκαρπη Ποιμαντορία, στοὺς δὲ βοηθοὺς καλὴ διακονία παρὰ τοὺς Ποιμενάρχες τους.

Ἀκολούθως παρεκάθησαν σὲ γεῦμα στὴν Πατριαρχικὴ τράπεζα.

Ὁ ἑορτασμὸς τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου στὸν πανηγυρίζοντα Ἱ. Καθεδρικὸ Ναὸ τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως στὸ Πέρα

Ἡ Α.Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἑορτῆς τῶν Εἰσοδίων τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὴν Τρίτη, 21 Νοεμβρίου 2023, προεξήρχε τῆς Θείας Λειτουργίας στὸν πανηγυρίζοντα Ἱ. Καθεδρικὸ Ναὸ του, στὴ μεγαλῶνυμο Κοινότητα Σταυροδρομίου. Μὲ τὸν Παναγιώτατο συλλειτουργήσαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Γέρων Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουήλ, Γέρων Ποιγκηποννήσων κ. Δημήτριος, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως κ. Εἰρηναῖος, Ἰκονίου κ. Θεόληπτος, Φωκίδος κ. Θεόκτιστος, Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνδρέας καὶ Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου κ. Βαρθολομαῖος.

Τὸν θεῖο λόγο κήρυξε ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Ναθαναήλ,

Ἡγούμενος τῆς Ι. Μονῆς Ἰβήρων Ἁγίου Ὁρους.

Παρέστησαν συμπροσευχόμενοι οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Μύρων κ. Χρυσόστομος καὶ Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στέφανος, οἱ Θεοφιλ. Ἐπίσκοποι Τράλλων κ. Βενιαμίν, Κλαυδιουπόλεως κ. Ἰάκωβος καὶ Ξανθουπόλεως κ. Παῖσιος, κληρικοί, Μοναχοὶ καὶ Μοναχές, Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος κ. Κωνσταντῖνος Κούτρας, Γενικός Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη, οἱ Ἐλλογιμ. κύριοι Χρῆστος Καραγιάννης, Αντιπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ Ἐμμανουὴλ Καραγεωργούδης, νέος Κοσμήτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ἰδίου Πανεπιστημίου, Καθηγητὲς καὶ μαθητὲς τοῦ Ζωγραφείου Λυκείου ὑπὸ τὸν Διευθυντὴ τοῦ Ἐντιμολ. κ. Ἰωάννη Δεμιρτζόγλου, καθὼς καὶ ὄμιλος παλαιῶν ἀποφοίτων τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ὁμογενείας, καὶ πλῆθος πιστῶν ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ προσκυνητῶν ἀπὸ τὸ ἔξωτερικό.

Κατὰ τὴ διάρκειά τῆς Θ. Λειτουργίας, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης χειροτόνησε στὸν βαθμὸ τοῦ Διακόνου τὸν ὑποδιάκονο κ. Γεώργιο Δοξαστάκη, ἀπὸ τὴν Κρήτη, στὸν ὅποιο ἔδωσε τὸ ὄνομα Ανατόλιος.

Στὴν ὁμιλία του, πρὸ τῆς χειροτονίας τοῦ νέου κληρικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐντάχθηκε στὴν Πατριαρχικὴ Αὐλή, ὁ Παναγιώτατος ἀπηύθυνε πρὸς αὐτὸν πατρικὲς συμβουλὲς καὶ παραινέσεις.

«Σήμερα πού ἡ Παναγία εἰσοδεύει εἰς τὸν Ναόν, εἰσέρχεσαι καὶ σὺ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν χορείαν τῶν κληρικῶν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς τοῦ Φαναρίου.

Εἰσέρχεσαι εἰς τὸ μυστήριον τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον δὲν περιγράφεται ἀλλὰ βιώνεται. Αὐτὸ τὸ μυστήριον, τὸ ὁποῖον ἐβίωσαν, καὶ μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἐμεγαλουργήσαν, γενεαὶ γενεῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀνεδείχθησαν καὶ γίγαντες τῆς Μῆτρος Ἐκκλησίας καὶ τῶν θεολογικῶν τῆς Γραμμάτων, Γρηγόριοι καὶ Χρυσόστομοι καὶ Φώτιοι καὶ Γεννάδιοι καὶ γεννάδαι πολλοί, τιμήσαντες αὐτὴν καὶ δοξάσαντες τὸ ὑπερουράνιον ὄνομα τοῦ Δομήτορος τῆς Ἐκκλησίας.

Σὲ ὑποδέχεται πατρικῶς ὁ Ἡγούμενός του μεγάλου Μοναστηρίου τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου, καὶ σὲ ἐναγκαλιζόνται οἱ πρεσβύτεροι ἀδελφοί σου ἱερεῖς καὶ διάκονοι τοῦ Κοινοβίου μας, οἱ ὁποῖοι προηγήθησαν σοῦ καὶ ἤδη μωοῦνται ὀσημέραι εἰς αὐτὸ τὸ βιούμενον μυστήριον. Μαζὶ θὰ ὀραματίζεσθε τὸ μέλλον τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, θὰ μελετᾶτε καὶ θὰ ἐμπνέεσθε ἀπὸ τὴν μακρὰν

καὶ περιπετειώδη ἱστορίαν τῆς, τὸ κλέος καὶ τὰ μαρτύριά τῆς, τὴν μαρτυρίαν καὶ τὴν διακονίαν τῆς ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρὰν, θὰ παραδειγματίζεσθε ἀπὸ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας τῶν πρὸ ἡμῶν καὶ θὰ γράφετε καὶ σεῖς, ἀνερχόμενοι τὰς βαθμίδας τῆς ἱερατικῆς διακονίας σας, σελίδας δόξης διὰ τὴν πρωτόθρονον Ἐκκλησίαν μας. Ἀλλοίμονον ἐὰν δὲν ἔχετε τοιαύτας εὐγενεῖς φιλοδοξίας καὶ ὁράματα καὶ ἐπιδιώξεις διὰ τὸ αὐριον τῆς Ἐκκλησίας! Καὶ συγχρόνως, καὶ τὴν ἐτοιμότητα νὰ δεχθεῖτε, ἐὰν ἤθελε δεῆσει, ταπεινώσεις καὶ παθήματα καὶ διωγμούς. Ἐχει καὶ ἡ Ἐκκλησία μας πλεῖστα ὅσα παραδείγματα δόξης καὶ ἀτιμίας, εὐφημίας καὶ δυσφημίας. Ἔσο ἔτοιμος δι' ὅλα!

Προέρχεσαι ἀπὸ τὴν Μεγαλόνησον Κρήτην, τῆς ὁποίας ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία εἶναι πολύτιμος καὶ προσφιλὴς ἀναδενδρὰς τοῦ εὐσκιοφύλλου δένδρου τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Καὶ ἄρα ἔχεις ἡρωϊκὸν καὶ ἀνδρεῖον φρόνημα καὶ πνευματικὴ λεβεντιά. Μείνε διὰ παντὸς ἡρωϊκὸς καὶ εὐθυτενὴς πνευματικῶς, ἀξιοπρεπὴς καὶ ἀκέραιος, γνήσιος καὶ αὐθεντικὸς, μακρὰν ὑποκρισίας καὶ ψευδοευσεβισμού. Ἐχομεν δυστυχῶς καὶ σήμερον φαινόμενα τοιούτων ψευδοπροφητῶν, οἱ ὅποιοι περιέρχονται τὴν ὑπ' οὐρανὸν πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. Ὁ Κύριος εἶχε προβλέψει καὶ καταδικάσει τὴν ἐμφάνισιν ὅλων αὐτῶν τῶν πεπλανημένων, οἱ ὅποιοι πορισμὸν ἔχουν τὴν εὐσέβειαν, ἀσεβῶς συμπεριφερόμενοι καὶ ἐκθέτοντες ἑαυτοὺς καὶ τὴν Ἐκκλησίαν.»

Ἀναφερόμενος στοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἐπέλεξε τὸ ὄνομα Ἀνατόλιος γιὰ τὸ νέο κληρικὸ ὁ Πατριάρχης εἶπε:

«Ἀνατόλιον σὲ ὀνομάζομεν, εἰς τιμὴν καὶ μνήμην ἑνὸς μεγάλου προκατόχου ἡμῶν, ὁ ὁποῖος μετέσχε τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἐπαξίως προήδρευσε μετὰ εἰκοσαετίαν τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι τοιαύτης. Εἶχε γεννηθεῖ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὅπου ἐμορφώθη καὶ διεκρίθη ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας διὰ «τὴν πρεσβυτικὴν του σύνεσιν καὶ τὸ τῆς διανοίας ὀξύτατον καὶ ἀσφαλέςτατον». Προσφυῶς ἐγράφη δι' αὐτὸν ὅτι ἦτο «πατριάρχης ἐγείρων πατριαρχικὴν ράβδον καὶ τὴν γραφίδα, εἰς αἶνον τοῦ Θεοῦ, καλλιτέχνης κρατῶν».

Γνωστὸν ὅτι ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος, πέραν τῶν δογματικῶν Ὁσῶν αὐτῆς, ἐξέδωκε καὶ 30 κανόνας διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν καὶ ἔδωκε τιμὰς καὶ προνόμια διακονίας καὶ εὐθύνης εἰς τὸν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰ ὅποια προεκάλεσαν τότε τὸν φθόνον τῆς Δύσεως, ἀργότερον δὲ καὶ μέχρι σήμερον καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Ανατολῆς. Ὁ Ἀνατόλιος ὑπῆρξεν ἰσχυρὰ προσωπικότης, ἡ ὁποία ἔβαλε

τὴν ἀνεξίτηλον σφραγίδα τῆς εἰς τὰ γενικώτερα πράγματα τῆς τότε ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, μάλιστα δὲ εἰς τὰ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Δι' αὐτὸ καὶ ἠθελήσαμεν νὰ ἔχωμεν εἰς τὸν ἱερὸν κληρὸν αὐτῆς φερώνυμόν του νέον στέλεχος, σέ, ἀγαπητὴ κατὰ πνεῦμα υἱέ, ὀλίγα μόνον ἔτη ἀφ' ὅτου ἐτιμήσαμεν ἕτερον, ἄξιον κατὰ πάντα, κληρικὸν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς μὲ τὸ ὄνομα Ἀέτιος τοῦ τότε, εὐφυοῦς καὶ δυναμικοῦ Ἀρχιδιάκονου τῆς ἐνταῦθα Ἐκκλησίας. Εἶναι ὄχι, μόνον, ἄξιον καὶ δίκαιον νὰ τιμῶμεν πρόσωπα τοιαύτης περιωπῆς καὶ ἀξίας, ἀμέσως συνδεόμενα μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον καὶ ἐπωφελές, διὰ νὰ ἐμπνέωνται τὰ νέα καὶ εὐέλπιστα στελέχη αὐτῆς ἀπὸ τὸ ὑψηλὸ παράδειγμα ἐκείνων τῶν παλαιῶν γιγάντων πίστεως, ἠθους καὶ γνώσεων, καὶ νὰ προσπαθοῦν, βαδίζοντες ἐπάνω εἰς τὰ ἴχνη των, νὰ συνεχίσουν τὴν παράδοσιν των, τῆς ὁποίας ἔχομεν τὸ προνόμιον νὰ εἴμεθα κληρονόμοι. Καὶ ἔτσι, ἡ ἀκοίμητος δαδουχία τοῦ Φαναρίου νὰ συνεχίζεται.»

Σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ὁμιλίας του ὁ Παναγιώτατος τόνισε:

«Λοιπόν, τεκνίον προσφιλές, ἐρχόμενος ἀπὸ τὴν ναυαρχίδα τοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν Μεσόγειον, ἀπὸ τὴν εὐανδρον Κρήτην, ἀγκυροβόλησε πλέον εἰς τὸν ἀειδίνητον Βόσπορον, «στοὺς κόρφους καὶ στοὺς Βόσπορους» τοῦ Κωστή Παλαμᾶ. Καὶ ἂν δὲν θὰ πης ὅλον τὸν Βόσπορον, φρόντιζε καὶ ἀγωνίζου, καὶ συν-ἀγωνίζου μετὰ τῶν λοιπῶν, «ὅπως ἡ ἱερὰ ὀλκὰς διέρχεται καθ' ἑκάστην ἀλώβητος διὰ τε τῶν Συμπληγάδων καὶ διὰ τῶν Κυανέων Πετρῶν». Νὰ εἶσαι φωτεινὸς φάρος διὰ τοὺς θαλασσοπόρους καὶ ὄχι σκιά, ὄχι ἔρεβος. Φῶς Χριστοῦ νὰ διαχέης γύρω σου, πάντοτε μὲ σεμνότητα καὶ ταπεινοφροσύνην, μὲ ἀγαπητικὴν διάθεσιν καὶ πεπλατυσμένην καρδίαν. Χωρὶς νὰ γίνεσαι δέσμιος ἢ θηρευτὴς τῶν ἀξιωμάτων, τὰ ὅποια ὅταν ἔρχονται εἶναι βεβαίως εὐπρόσδεκτα, ὅμως δὲν εἶναι αὐτὰ ποὺ δίδουν ἀξία καὶ περιεχόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀντιστρόφως ὁ ἄνθρωπος εἰς αὐτά.

Νὰ μὴν λησμονῆς ποτὲ ὅτι ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία εἶναι καὶ παραμένει Μεγάλη πάντοτε ἐν τῇ ταπεινώσει τῆς. Καὶ ὅτι ἡ δόξα τῆς εἶναι ἐσταυρωμένη.

Ἀλλὰ, κατακλείομεν ἐδῶ, διότι «οὐ λέξεων ἔνεκεν ἐνταῦθα συνελθύθαμεν», ἀλλὰ διὰ τὸ μυστήριον, τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης σου, τὸ μυστήριον τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Μείνε ἀρρήτως καὶ ἀρρήκτως συνδεδεμένος μὲ αὐτὸ καὶ βιώνέ το καθημερινῶς καὶ περισσότερον, βαθύτερον,

έντονώτερον.»

Μετά τὴν Απόλυση, τὸν Πατριάρχη προσφώνησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνδρέας, Ἀρχιερατικῶς Προϊστάμενος τῆς Κοινότητος Σταυροδρομίου, καὶ ὁ Ἐντμ. κ. Γεώργιος Παπαλιάρης, Πρόεδρος τῆς Ἐφοροεπιτροπῆς. Ὁ Παναγιώτατος, στὴν ἀντιφώνησή του, συνεχάρη ὅλους τοὺς ἐργαζομένους στὴν Κοινότητα γιὰ τὸ ἐπιτελούμενο πολυδιάστατο ἔργο τους.

Στὴ συνέχεια παρετέθη δεξίωση κατὰ τὴν ὁποία ὁ νέος διάκονος Ἱερολ. κ. Ἀνατόλιος πραγματοποίησε τὴν ὁμιλία τῆς χειροτονίας του, ἐκφράζοντας τὴν ἀπειρὴ ὕικὴ εὐγνωμοσύνη του πρὸς τὸν Παναγιώτατο γιὰ τὴν ἔνταξή του στὸν κληρὸ τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς.

Τὴν παραμονή, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουὴλ τέλεσε, στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό, τὴν Ἀκολουθία τῆς ρασοφορίας τοῦ Ἑλλογμ. κ. Γεωργίου Δοξαστάκη.

Ἀναγόρευση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου σὲ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τῆς Ποντιφικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Νότιου Ἰταλίας

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, τὴν Πέμπτη, 23 Νοεμβρίου, ἀναγορεύτηκε Ἐπίτιμος Διδάκτορας Θεολογίας τῆς Ποντιφικῆς Σχολῆς Νοτίου Ἰταλίας, σὲ εἰδικὴ τελετὴ πού πραγματοποιήθηκε στὴ Νεάπολη, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐνάρξεως τοῦ νέου Ἀκαδημαϊκοῦ Ἔτους.

Παρέστησαν ὁ Ῥωμαιοκαθολικὸς Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Νεάπολης, Ἱεράρχες, κληρικοί, Πανεπιστημιακοὶ Καθηγητές, ὁ Δήμαρχος τῆς πόλεως, καὶ πλῆθος ἄλλων προσωπικοτήτων, καθὼς καὶ φοιτητές.

Στὴν ὁμιλία του, πού πραγματοποίησε στὴν ἰταλικὴ γλῶσσα, ὁ Παναγιώτατος, ἀναφέρθηκε, μεταξὺ ἄλλων, στὴ σημασία τοῦ διεκκλησιαστικοῦ καὶ διαχριστιανικοῦ διαλόγου, κάνοντας μία ἱστορικὴ ἀναδρομὴ στὶς προσπάθειες ἐπαναπροσέγγισης μετὰ τὸ σχίσμα τοῦ 1054, ἀλλὰ καὶ στὶς τραγικὲς ἐπιπτώσεις τῆς ἐφαρμογῆς τῆς πολιτικῆς τῆς οὐνίας ἀπὸ τὴ Δύση, ἢ ὁποία, ὅπως εἶπε, σηματοδότησε «μιά ἀπὸ τίς πιὸ σκοτεινὲς σελίδες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς δεύτερης χιλιετίας, οἱ συνέπειες τῆς ὁποίας ἔχουν ἐπιβαρύνει τίς σχέσεις μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν σχεδὸν μέχρι τίς μέρες μας».

Ἰδιαιτέρη ἔμφαση ἔδωσε ὁ Παναγιώτατος στὶς προσπάθειες ἐπαναπροσέγγισης τῶν Χριστιανῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσης κατὰ τὸν 20ο

αἰῶνα, κυρίως μετὰ τις ἱστορικές Πατριαρχικές ἐγκυκλίους τοῦ 1902 καὶ τοῦ 1920, πού συνέβαλαν καθοριστικά στὴ δημιουργία τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ στὴ συγκρότηση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.). Ἐπίσης, ἀναφέρθηκε στὸν ὄραματιστὴ προκατόχου του Πατριάρχου Ἀθηναγόρα, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν Ἐγκυκλίό του, τὸ 1952, κάλεσε ὅλες τις κατὰ τόπους Ὀρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες νὰ συμμετάσχουν στὸ Π.Σ.Ε., στὴν ᾠθηση πού ἔδωσε, μετὰ τὴ σύγκληση τῆς Β΄ Βατικανῆς Συνόδου, νὰ προετοιμαστῆ μία μελλοντικὴ Σύνοδος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μέσῳ τῶν Πανορθόδοξων Διασκέψεων τῆς Ρόδου (1961-1963-1964), στὴν ἱστορικὴ συνάντηση μὲ τὸν Πάπα Παῦλο ΣΤ΄ στὰ Ἱεροσόλυμα, τὸ 1964, καὶ ἀργότερα στὴν Ῥώμη καὶ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀμοιβαία ἄρση τῶν ἀναθεμάτων. Γεγονότα, συνέχισε ὁ Παναγιώτατος, πού χαρακτήρισαν τὴν Πατριαρχία τοῦ ἀοίδιμου Προκατόχου του, καὶ ἄνοιξαν «ἓναν δρόμο χωρὶς ἐπιστροφή στὴ συνάντηση ὄλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν».

Στὴ συνέχεια, ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε στὶς πρωτοβουλίες καὶ τίς προσπάθειες πού ἀναλήφθηκαν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο γιὰ τὴν προώθηση τοῦ διαλόγου, μετὰ τὴν ἀνάρρησή του στὸν Πατριαρχικὸ Θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ 1991, ἐπισημαίνοντας ὅτι ἡ Πατριαρχία του κινεῖται σὲ τέσσερις ἄξονες, στοὺς ὁποίους ἀναφέρθηκε διεξοδικά: 1) Ὁρατὴ ἐνότητα τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας. 2) Διάλογος καὶ συνεργασία μὲ ὅλες τις Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες. 3) Διάλογος καὶ συνεργασίες μὲ τίς θρησκείες τοῦ κόσμου καὶ κυρίως μὲ τὸν Ἰουδαϊσμό καὶ τὸ Ἰσλάμ. 3) Δικαιοσύνη, Εἰρήνη, Ἐνότητα τῆς Ἀνθρωπότητας καὶ Διασφάλιση τοῦ Φυσικοῦ Περιβάλλοντος.

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του σημείωσε:

«Μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων, καὶ ἐμεῖς προσωπικὰ συνεχίζουμε σήμερα στὸ πλαίσιο ἐνὸς εἰλικρινοῦς καὶ γεμάτου ἀγάπης διαλόγου νὰ βαδίζουμε ἐμβαθύνοντας στὴ σχέση τῶν Χριστιανῶν πού ἀκόμη εἶναι διαιρεμένοι. Πρέπει νὰ διακηρύξουμε σὲ κάθε πιστὸ καὶ σὲ κάθε ἄνθρωπο καλῆς θελήσεως ὅτι ὁ διάλογος ἐμπλουτίζει καὶ δὲν ἀφαιρεῖ τίποτα. Μόνο ἔτσι θὰ μπορέσουμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὸν φανατισμὸ καὶ τίς συγκρούσεις, γιατί εἴμαστε πεπεισμένοι ὅτι «ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ὑπερέχει πάντα νουν» (Φίλ. 4.7), καθὼς καὶ ὅτι «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ

χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει.» (Α΄ Κόρ. 13, 4-8).»

Τὴν Τετάρτη, πρώτη ἡμέρα τῆς ἐπισκέψεώς του στὴ Νεάπολη, ὁ Παναγιώτατος ἐκφώνησε ὁμιλία, στὴν ἰταλικὴ γλῶσσα, κατὰ τὴν Οἰκουμενικὴ προσευχὴ πού πραγματοποιήθηκε στὴν Ρκαθολικὴ Βασιλικὴ τῆς Θεοτόκου, στὴν ὁποία ἐπεσήμανε ὅτι σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα βαδίζει πρὸς τὴν ἄβυσσο τῆς βαρβαρότητας καὶ τοῦ πολέμου, χρησιμοποιοῦντας κάποιοι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τίς δικές τους φρικαλεότητες. Αναφέρθηκε ἰδιαίτερος στὸν πόλεμο τῆς Οὐκρανίας, στὴν ἀπώλεια ἀνθρωπίνων ζωῶν καὶ στὸ δράμα τῶν προσφύγων πού ἀναζήτησαν καταφύγιο σὲ ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ στὴν Ἰταλία. Διερωτήθηκε δὲ πῶς θὰ μπορέσουν σὲ λίγες ἡμέρες» ἐκείνες οἱ Ἐκκλησίες στὶς ὁποῖες οἱ ἀρχηγοὶ τους δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ποῦν ὄχι στὸν πόλεμο, νὰ ψάλουν τὴ χαρὰ τῆς Γεννήσεως».

Αναφέρθηκε, ἐπίσης, στοὺς πρόσφυγες πού βρῆκαν καταφύγιο στὴν Ἀρμενία, ἀναγκαζόμενοι νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ἐδάφη τους, τὰ σπίτια τους, τοὺς ἱερούς τους τόπους, καὶ θὰ ψάλουν ἐκεῖ τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῶ», ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλους τοὺς συνανθρώπους μας στὸν κόσμο πού βιώνουν ἀνάλογη κατάσταση. «Καὶ ὁ κόσμος δὲν μιλάει γι' αὐτὸ ἂν δὲν ὑπάρχουν γεωπολιτικὰ ἢ οἰκονομικὰ συμφέροντα. Ἀλλὰ ἡ κραυγὴ αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν εἶναι καὶ δική μας κραυγὴ», σημείωσε ὁ Παναγιώτατος, καὶ ἀναφέρθηκε καὶ στὰ τραγικὰ γεγονότα πού ἐκτυλίσσονται καὶ πάλι στοὺς Ἁγίους Τόπους. «Ὅμως ἡ λύση δὲν περνᾷ μέσα ἀπὸ τὴ βαρβαρότητα κατὰ ἀθῶων ἀνθρώπων, οὔτε ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῆς ζωῆς ἄλλων ἀθῶων, συμπεριλαμβανομένων πάρα πολλῶν παιδιῶν», πρόσθεσε, καὶ τόνισε ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα δὲν πρέπει νὰ ἐνδώσει στὴ βία καὶ στὶς συγκρούσεις, ἀλλὰ νὰ δείχνει ὑπομονὴ καὶ μακροθυμία, «γιατί ὁ διάλογος καὶ ἡ εἰρήνη ὑπερνικᾷ κάθε παρεξήγηση, ἐνῶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀδικία καταστρέφουν τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου.»

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης σὲ Θεολογικὸ Συνέδριο στὴ Νεάπολη τῆς Ἰταλίας

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, τὸ Σάββατο, 25 Νοεμβρίου, τὸ μεσημέρι, ἐπέστρεψε στὴν Πόλη, μὲ τὴν συνοδεία του, μετὰ τὴν τριήμερη ἐπίσκεψή του στὴ Νεάπολη τῆς Ἰταλίας. Τὴν Παρασκευή, 24 Νοεμβρίου, ἀπηύθυνε τὴν ἐναρκτήρια ὁμιλία τῶν ἐργασιῶν τοῦ θεολογικοῦ Συνεδρίου «La Liturgia segno del cammino di unita' nella Chiesa sinodale».

Ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε στὴν ἔννοια τῆς συνοδικότητος στὴν Ἐκκλησία, καὶ σημείωσε, μετὰξὺ ἄλλων, ὅτι στὴν ἀρχαία λειτουργικὴ παράδοση, πού ἰσχύει στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, εἶναι ἀδύνατο νὰ τελεῖται ἡ Λειτουργία χωρὶς τὸν λαό, ὅπως, ἐξίσου, ἀδύνατο εἶναι καὶ νὰ τελεῖται χωρὶς τὸν ἱερέα. «Ἔτσι, ἡ Λειτουργία διδάσκει τὴν ἀληθινὴ σχέση μετὰξὺ ἀτόμου καὶ κοινότητος, μετὰξὺ κάθε μέλους καὶ ὁλόκληρου τοῦ σώματος», ἐπεσήμανε.

Ὁ Παναγιώτατος συνεχάρη τοὺς διοργανωτὲς τοῦ συνεδρίου, πού ἔθεσαν στὸ ἐπίκεντρο τῆς συζητήσεως, «τὴ δύναμη τοῦ χαρίσματος τῆς ἐνότητος, πού ἐκφράζεται μέσῳ τῆς Λειτουργίας, τοῦ Τριαδικοῦ Μυστηρίου καὶ τῆς Συνοδικότητος, ἀλλὰ καὶ στὴν πορεία πού ἀκολουθοῦν οἱ Ἐκκλησίες μας γιὰ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ὁρατὴ ἐνότητα τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὑπὸ το φῶς τῆς ἱστορίας πού ἔζησαν μαζὶ οἱ Ἐκκλησίες καὶ οἱ λαοὶ τῆς Μεσογείου στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων».

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Παναγιώτατος ἐπισκέφθηκε τὸ Benevento ὅπου προσκύνησε τὸ λείψανο τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου στὸν ὁμώνυμο Ναὸ καὶ στὴ συνέχεια τὴν κωμόπολη Ariano Irpino, γενέτειρα τοῦ Θεοφίλ. Ἐπισκόπου τῶν ἐν τῇ Πόλει Ῥωμαιοκαθολικῶν Massimiliano Palinuro, ὁ ὁποῖος συνόδευσε τὸν Πατριάρχη στὴν ἐπίσκεψή του αὐτὴ στὴ Νεάπολη.

Ὁ Παναγιώτατος, στὴν ὁμιλία του, ἀναφέρθηκε στὴν πολυετὴ γνωριμία του μὲ τὸν Ἐπίσκοπο Massimiliano, στὴν εὐγένεια, στὰ χαρίσματα καὶ τὴν ἀνοικτότητα τοῦ χαρακτήρα του, καθὼς καὶ στὴν ἀφοσιωμένη διακονία του ὑπὲρ τῶν Ῥωμαιοκαθολικῶν πιστῶν τῆς Σμύρνης, ἀργότερα τῆς Τραπεζοῦντας καὶ σήμερα τῆς Πόλεως.

Αὐτὸς ἦταν καὶ ὁ λόγος, πού, ὅπως εἶπε, θέλησε πρὶν τὴν ἐπιστροφή του στὴν Πόλη, νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τοῦ Ῥωμαιοκαθολικοῦ Ἐπισκόπου, προκειμένου νὰ τὸν τιμήσει μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐνώπιον τῶν συμπολιτῶν του.

Ὁμιλος Ῥωμαιοκαθολικῶν Ἱεραρχῶν καὶ κληρικῶν στὸ Φανάρι

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος δέχθηκε τὴν Κυριακὴ, 26 Νοεμβρίου 2023, ὄμιλο Ῥωμαιοκαθολικῶν Ἱεραρχῶν καὶ κληρικῶν ἀπὸ τὴν Ἰταλία, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκία. Τὴν προηγούμενη ἡμέρα, οἱ Ῥκαθολικοὶ Ἱεράρχες συμμετείχαν στὴν χειροτονία τοῦ νέου Ῥωμαιοκαθολικοῦ Ἐπισκόπου στὴν περιοχή τῆς Ἀλεξανδρέτας κ. Antuan Ilgit, ποὺ τελέστηκε στὸν Ῥωμαιοκαθολικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Πάδοβας στὴν Πόλη, κατὰ τὴν ὁποία παρέστη ὁ Παναγιώτατος.

Καλωσορίζοντας ἀδελφικῶς καὶ ἐγκαρδίως τὴν Ῥκαθολικὴ ἀντιπροσωπεῖα στὴν Ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε στὴ θερμὴ ὑποδοχὴ ποὺ τοῦ ἐπιφυλάχθηκε στὴν Νεάπολη τῆς Ἰταλίας, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐπέστρεψε τὸ Σάββατο, ὅπου ἡ Ποντιτικὴ Θεολογικὴ Σχολὴ Νοτίου Ἰταλίας τὸν ἀναγόρευσε, σὲ εἰδικὴ τελετῇ, ἐπίτιμο Διδάκτορα Θεολογίας.

«Αὐτὴ ἡ χειρονομία μας ἀγγίζει βαθιά, καθὼς εἶναι μιὰ ἀκόμη ἀπόδειξη τῶν ἰσχυρῶν δεσμῶν ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὶς σεβαστὲς παραδόσεις μας», τόνισε ὁ Πατριάρχης καὶ σημείωσε ὅτι στὸ πνεῦμα αὐτὸ θέλησε καὶ ὁ ἴδιος νὰ παραστῇ προσωπικῶς στὴν χειροτονία τοῦ νέου Ῥωμαιοκαθολικοῦ Ἐπισκόπου. «Πιστεύουμε στὸ νὰ εἴμαστε μαζί, εἰδικὰ σὲ περιόδους ποὺ ἀπαιτοῦν ἐνότητα καὶ κατανόηση, ὅπως αὐτὴ ἡ ταραγμένη περίοδος. Εἶναι ἀκράδαντη πεποίθησή μας ὅτι οἱ δεσμοὶ μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν μας, ποὺ ἔχουν τὶς ρίζες τους στὸ κοινὸ θεμέλιο τῆς πίστεως, χρησιμεύουν ὡς φάρος ἐλπίδας γιὰ ἕναν κόσμον ποὺ ἐπιθυμεῖ εἰρήνη καὶ ἀρμονία».

Ὁ Παναγιώτατος δήλωσε πεπεισμένος ὅτι ὁ παριστάμενος νέος Ἐπίσκοπος θὰ προσφέρει πολλὰ στοὺς Ῥωμαιοκαθολικοὺς πιστοὺς στὴν Τουρκία, καὶ τοῦ ἐξέφρασε τὶς πιὸ εἰλικρινεῖς εὐχές του γιὰ τὴ νέα διακονία του. «Εἶθε ἡ χθεσινὴ χειροτονία νὰ χρησιμεύσει ὡς σύμβολο ἐνότητας, ἐνισχύοντας μιὰ βαθύτερη κατανόηση μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν κοινοτήτων μας. Καθὼς συνεχίζουμε στὸν κοινὸ δρόμον τῆς πίστεως καὶ τοῦ διαλόγου μας, ἂς παραμείνουμε προσηλωμένοι στοὺς δεσμοὺς ποὺ μᾶς ἐνώνουν, ἀντλώντας δύναμη ἀπὸ τὶς κοινὲς ρίζες ποὺ θεμελιώνουν τὴ χριστιανικὴ μας μαρτυρία στὸν σύγχρονον κόσμον», τόνισε ὁ Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος προσέφερε μιὰ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου στὸ Ἐπίσκοπον κ. Antuan Ilgit. Ἐκεῖνος μὲ τὴν σειρὰ του, προσέφερε στὸν Παναγιώτατον μιὰ παλαιὰ Ὁρθόδοξη εἰκόνα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς,

έκφραζοντάς του για μία ακόμη φορά τὸν σεβασμὸ του καὶ τὶς θερμὲς εὐχαριστίες του γιὰ τὴν παρουσία του στὴν τελετὴ χειροτονίας του.

Ὁ ὄμιλος τῶν Ῥωμαιοκαθολικῶν Ἱεραρχῶν καὶ κληρικῶν παρεκάθησαν σὲ γεῦμα στὴν Πατριαρχικὴ τράπεζα.

Ὁ Ὑπουργὸς Παιδείας, Θρησκευμάτων καὶ Ἀθλητισμοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Κυριάκος Πιερρακάκης στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο

Ἐπίσκεψη στὴν Ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πραγματοποιοῖησε σήμερα, Τρίτη, 28 Νοεμβρίου 2023, ὁ Ἐξοχ. Ὑπουργὸς Παιδείας, Θρησκευμάτων καὶ Ἀθλητισμοῦ τῆς Ἑλλάδος, κ. Κυριάκος Πιερρακάκης, γιὰ πρώτη φορά μετὰ τὴν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του, καὶ ἐγίνε δεκτὸς μὲ ἐγκαρδιότητα ἀπὸ τὴν Α. Θ. Παναγιώτητα τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο.

Ὁ Παναγιώτατος συνεχάρη τὸν κ. Ὑπουργὸ γιὰ τὰ νέα καθήκοντα ποῦ τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Ἐξοχ. Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος κ. Κυριάκος Μητσοτάκης καὶ τοῦ εὐχήθηκε παραγωγικὴ καὶ καλλίκαρπη θητεία. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ὁ κ. Ὑπουργὸς εὐχαρίστησε τὸν Παναγιώτατο γιὰ τὴν θερμὴ ὑποδοχὴ ποῦ τοῦ ἐπιφύλαξε.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συναντήσεώς τους, στὴν ὁποία παρέστησαν ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης κ. Κωνσταντῖνος Κούτρας, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη, καὶ συνεργάτες τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, καὶ ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουήλ, καὶ ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Αἰτίος, Διευθυντῆς τοῦ Ἰδιαιτέρου Πατριαρχικοῦ Γραφείου, εἶχαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ συζητήσουν θέματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος.

Κατὰ τὴν ἄφιξη τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, στὰ προπύλαια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸν καλωσόρισαν ὁ Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Θεόδωρος, μὲ κληρικούς τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς. Ἀμέσως μετὰ, μαζί μὲ τὴ συνοδεία του, προσκύνησαν στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό, καὶ ἐνημερώθηκαν γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τὰ ἱερά κειμήλια ποῦ φυλάσσονται σὲ αὐτὸν ἀπὸ τὸν Μ. Πρωτοσύγκελλο καὶ τὸν Πανοσιολ. Διάκονο κ. Οἰκουμένιο Ἀμανατίδη, Κωδικογράφο τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Τὸ μεσημέρι ὁ Ἐξοχ. κ. Ὑπουργὸς παρεκάθησε στὴν Πατριαρχικὴ τράπεζα.

Ἐπίσημη Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο

Ἐπίσημη Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης ἐπισκέφθηκε τήν Ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου προκειμένου νά παραστει, τήν Πέμπτη, 30 Νοεμβρίου 2023, στήν ἑορτή τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, ἴδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τήν Τρίτη, 28 Νοεμβρίου, τὸ ἀπόγευμα, ἡ Ἀ.Θ.Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος δέχθηκε τήν Παπική Ἀντιπροσωπεῖα, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Σεβ. Καρδινάλιο κ. Kurt Koch, Πρόεδρο τῆς Ποντιφικῆς Ἐπιτροπῆς (Dicastery) γιὰ τὴν Προώθηση τῆς Χριστιανικῆς Ἐνότητας, καὶ μέλη της, τοὺς Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπο κ. Marek Solczynski, Νούντιο τοῦ Βατικανοῦ στήν Τουρκία καὶ τὸ Ἀζερμπαϊτζάν, Θεοφιλ. Ἐπίσκοπο κ. Brian Farrell, Γραμματέα τῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ Πανοσιολ. π. Andrea Palmieri, Ὑπογραμματέα αὐτῆς.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης χοροστάτησε στὸν Μ. Ἑσπερινὸ γιὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε τὴν Τετάρτη, 29 Νοεμβρίου 2023, στὸν Πατριαρχικὸ Ναό, στὸν Μ. Ἑσπερινὸ γιὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, Ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Στὸ τέλος τοῦ Ἑσπερινοῦ ὁ Παναγιώτατος ἀπένειμε τὸ Ὄφφικο τοῦ Ἄρχοντος Ὁστιαρίου τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας στὸν Ἐντιμολ. κ. Λεωνίδα Τζώνη, Οἰκονομολόγο.

Ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν νέο Ἄρχοντα ὁ Παναγιώτατος ἐπεσήμανε, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ἑξῆς:

«Ὑμεῖς, Ἐντιμολογίωτατε, ἐντάσσεσθε εἰς τοὺς συγχρόνους ὀφφικιαλίους τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τοὺς συνεχιστὰς τῆς μεγάλης παραδόσεως διακονίας καὶ προσφορᾶς. Ἀποκτᾶτε πλέον μίαν ἰδιαιτέραν σχέσιν μὲ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, τὴν ὁποῖαν καλεῖσθε νὰ τιμήσετε, προσφέροντες, κατὰ τὸ χάρισμά σας, εἰς τοὺς τομεῖς ὅπου δραστηριοποιεῖσθε ἐπαγγελματικῶς. Αἱ πρωτοβουλίαὶ καὶ αἱ δράσεις τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας ἐκτείνονται εἰς πολλοὺς χώρους τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὑπάρχουν δυνατότητες καὶ πεδία δημιουργικῆς συνεισφορᾶς δι' ὅλους τοὺς Ἄρχοντας. Εἴσθε Διδάκτωρ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, ἔχετε ἐπαγγελματικὴν πείραν καὶ ἀναγνώρισιν εἰς τὸν χώρον

τῆς διοικήσεως ἐπιχειρήσεων καὶ ἔχετε διδάξει Οἰκονομικὰ εἰς πανεπιστημιακὸν ἐπίπεδον. Ἀξίως καὶ δικαίως ὁ Ἱερώτατος Μητροπολίτης Λαοδικείας κύριος Θεοδώρητος σᾶς προέτεινε διὰ ἔνταξιν εἰς τὰς τάξεις τῶν Ὀφφικιαίων, ἐξάρτας τὴν προσφορὰν σᾶς εἰς τὴν κοινωνίαν, τὰς διοικητικὰς καὶ ἐπικοινωνιακὰς ἰκανότητάς σας καὶ τὴν ἀφοσίωσίν σας εἰς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν. Ἡμεῖς προσωπικῶς περιβάλλομεν τοὺς Ὀφφικιαίους μὲ στοργὴν καὶ ἐμπιστοσύνην καὶ τοὺς θεωροῦμεν συνεργάτας εἰς τὴν ἐγκόσμιον μαρτυρίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναμένομεν συνέχισιν καὶ αὐξησιν τῆς ἰδικῆς σας προσφορᾶς εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, συγχαίροντες ὑμῖν ἅπαξ ἔτι διὰ τὸ ἀρχοντίκιον, ἀπονέμομεν εἰς ὑμᾶς τὴν Πατριαρχικὴν ἡμῶν εὐλογίαν, ἐπικαλούμενοι ἐπὶ τὴν ὑμετέραν Ἐντιμολογίότητα, ἐπὶ τοὺς παρόντας καὶ συναγαλλομένους ἐρίτιμον σύζυγόν σας Βασιλικήν, τὰ τέκνα σας Βασίλειον καὶ Γεώργιον, ἐπὶ τὸν Ἐντιμώτατον κατὰ σάρκα πατέρα σας κύριον Βασίλειον Τζώνην καὶ ἐπὶ σύμπασαν τὴν εὐλογημένην συνοδείαν σας, τὴν ζεῖδωρον χάριν καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης.»

Στὴν ἀντιφώνησή του ὁ νέος Ἄρχων ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Παναγιώτατο γιὰ τὴ μεγάλη τιμὴ πού ἐπεφύλαξε πρὸς τὸ πρόσωπό του.

Ἀμέσως μετὰ, τὸν Παναγιώτατο προσφώνησε μὲ θερμούς λόγους ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ. Εὐγένιος, ὡς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ πολυπληθοῦς ὁμίλου προσκυνητῶν ἀπὸ τὴν μεγαλόνησο. Ὁ Πατριάρχης εὐχαρίστησε τὸν Ἀρχιεπίσκοπο καὶ τὴν συνοδεία του, καὶ ἀναφέρθηκε στοὺς στενοὺς καὶ ἀκατάλυτους πνευματικούς καὶ κανονικούς δεσμοὺς πού συνδέουν τὴν Μητέρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ τὴν ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησία, τὴν ὁποία, ὑπενθύμισε, ἔχει ἐπισκεφθεῖ περισσότερες φορὲς ἀπὸ κάθε ἄλλη Ἐπαρχία τοῦ Θρόνου, καθὼς καὶ ὅτι ἐκεῖ πραγματοποιήθηκε ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Στὴ συνέχεια, μὲ ἀφορμὴ τὴν Θρονικὴ ἑορτὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παρετέθη δεξίωση στὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο τῆς Ὁμογενείας, στὴν παλαιὰ Ἀστικὴ Σχολὴ Γαλατᾶ.

Στὸ πλαίσιο αὐτῆς, δόθηκε συναυλία ἀπὸ τὸ συγκρότημα «Duo Violins», τῶν δυὸ Ἑλλήνων βιολιστῶν Μουσικολ. κυρίων Δημητρίου Ἰσαρη καὶ Γεωργίου Γαϊτάνου.

Παρέστησαν ἡ Ἐπίσημη Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, Ἰεράρχες τοῦ Θρόνου καὶ ἄλλων Ἐκκλησιῶν, ἐκπρόσωποι τῶν Χριστιανικῶν Κοινοτήτων τῆς Πόλεως, οἱ Ὑφυπουργοὶ Ἐξωτερικῶν καὶ Παιδείας τῆς Ἑλλάδος, Ἐξοχ. κ. Γεώργιος Κώτσηρας καὶ κ. Ζέττα Μακρῆ, ὁ Ἐπαρχος τοῦ Beyoğlu (Πέρα) Ἐξοχ. κ. Can Aksoy, ἐκπρόσωποι τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος, ὁμογενειακοὶ παράγοντες, καὶ πλῆθος ἄλλων προσκεκλημένων ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

Στὴν ὁμιλία του, ὁ Παναγιώτατος, καλωσόρισε ἐγκαρδίως ὅλους τοὺς παρισταμένους καὶ χαιρέτισε ἰδιαίτερος τὴν παρουσία, καὶ ἐφέτος, τῆς ἐπισήμου Ἀντιπροσωπεῖας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης:

«Ὑποδεχόμεθα μὲ ἰδιαίτεράν χαρὰν τὴν τιμίαν Ἀντιπροσωπεῖαν τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Σεβασμιώτατον Καρδινάλιον κύριον Kurt Koch. Ἡ ἀποστολὴ Ἀντιπροσωπεῖων κατὰ τὴν Θρονικὴν Ἑορτὴν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εἶναι σύμβολον καὶ ἀπτή ἔκφρασις τοῦ οἰκουμενικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον δεσπόζει εἰς τὰς σχέσεις ἀπὸ τὴν δεκαετίαν τοῦ '60 τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ ἀποτελεῖ νέον καθοριστικὸν κεφάλαιον εἰς τὴν πορείαν μας μὲ στόχον τὴν ποθεινὴν ἐνότητα ἐν τῇ Θεῷ Εὐχαριστίᾳ. Τὰ βήματα πρὸς τὸν εὐλογημένον αὐτὸν σκοπὸν εἶναι σταθερά, μὲ πίστιν ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μὲ ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην καὶ ἀμετακίνητον βούλησιν νὰ φθάσωμεν εἰς ὃ ἐκλήθημεν.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ προσέγγισις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἀποτελεῖ συμβολὴν καὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ διαλόγου καὶ τῆς εἰρήνης εὐρύτερον. Εἰς τὸν Χριστιανισμόν καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν θρησκείων ὑπάρχουν ἀρχαὶ καὶ κίνητρα ὅχι μόνον διὰ τὴν προώθησιν τῆς ἐσωτερικῆς πνευματικῆς εἰρήνης, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἀγῶνα πρὸς ἐγκαθίδρυσιν τῆς εἰρήνης εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἐκκλησίαι καὶ θρησκείαι καλοῦνται βεβαίως νὰ ἀποδεικνύουν τὸν εἰρηνευτικὸν τους προσανατολισμόν διὰ τῆς ἐπιδιώξεως εἰρήνης μεταξύ των, ἢ ὅποια θὰ βοηθήσῃ καὶ τὴν εἰρηνευσιν τῶν λαῶν καὶ τῶν πολιτισμῶν. Ἀπάδει πρὸς τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἀποστολὴν ἐνὸς ἐκπροσώπου Ἐκκλησίας ἢ θρησκείας νὰ ὑμνῇ τὴν βίαν «ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ».

Στὴ συνέχεια ὁ Πατριάρχης ἀνέφερε:

«Ἄξονα τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀποτελεῖ ἡ ἱερότης τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Αὕτῃ ἡ ἀλήθεια θὰ πρέπει νὰ ἐκφράζεται ἐμπράκτως ἐνώπιον ἐκάστοτε διαφορετικῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν. Εἰς κάθε ἐποχὴν ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ἀφουγκράζεται τὸν παλμόν τοῦ ἀνθρώπου, νὰ

γνωρίζη τὰς ὑπαρξιακὰς τοῦ ἀνάγκας, νὰ καταγράφη τὰς προκλήσεις καὶ τὰ ἀδιέξοδα ἀλλὰ καὶ τὰς θετικὰς ἐξελίξεις καὶ προοπτικὰς τοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτό, χωρὶς νὰς ὀδηγῆ εἰς ταῦτισιν μὲ τὸν κόσμον ἀποτελεῖ τὴν μόνον ὁδὸν διὰ νὰ δώσῃ ἡ Ἐκκλησία τὴν μαρτυρίαν τῆς περὶ τῆς πιστότητός της εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς ἀκαταλύτου ἐνότητος τῆς πίστεως εἰς τὸν Θεὸν καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, τὸν ἀδελφὸν ἢ, διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν παραβολὴν τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτου, περὶ τῆς κλήσεως νὰ καθιστάμεθα «πλησίον» πρὸς τὸν ἔχοντα χρεῖαν τῆς ἡμετέρας ἀρωγῆς ἀδελφὸν (βλ. Λούκ. ἰ', 25 – 37).

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, στηρίζομεν τὰς πρωτοβουλίας καὶ τὰς ἐξελίξεις, αἱ ὁποῖαι προάγουν τὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν καταλλαγὴν, ὀδηγοῦν εἰς ἕνα πολιτισμὸν ἀλληλεγγύης καὶ ἀλληλοβοηθείας. Δι' ἡμᾶς ὅλα αὐτὰ συμβαδίζουν καὶ μὲ τὴν μέριμναν διὰ τὴν προστασίαν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τοῦ «οἴκου» τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ κοινωνικὴ πρόοδος ἐπάνω εἰς ἕνα οἰκολογικῶς κατεστραμμένον πλανήτην. Χρησιμοποιοῦμεν τὸν ὄρον «διπλὴ ἀλληλεγγύη» διὰ νὰ ἀναδείξωμεν τὴν ἀλληλουχίαν μεταξὺ κοινωνικῶν καὶ οἰκοφιλικῶν δράσεων. Εἶναι ἀδιανόητον νὰ ἰσχυριζώμεθα ὅτι ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὸν ἀνθρώπον καὶ τὴν κοινωνικὴν πρόοδον, καὶ ταυτοχρόνως νὰ καταστρέφωμεν τὴν φύσιν.»

Ὁ Παναγιώτατος ἐπεσήμανε ὅτι ἡ «μεγάλῃ δύναμις» τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία, ὅπως εἶπε, ἀλλάζει ριζικῶς τὴν ζωὴ μας, ἐπιλύει προβλήματα τὰ ὁποῖα θεωροῦνταν ἀνυπέρβλητα, δημιουργεῖ πρόοδο καὶ ὑπόσχεται ἕνα εὐοίωνο μέλλον.

«Ζῶμεν βεβαίως καὶ τὰς παρενεργείας τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνολογικῆς προόδου, τὴν παραγωγὴν πυρηνικῶν καὶ ἄλλων καταστροφικῶν ὄπλων, τὰς ἐπιπτώσεις εἰς τὸ φυσικὸν περιβάλλον, τὴν μετατροπὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς μετρήσιμον μέγεθος καὶ εἰς ἀριθμὸν.

Εἰς τὴν ζωὴν μας ὑπάρχουν διαστάσεις ἀπρόσιτοι εἰς τὴν ἐπιστήμην, ὑπαρξιακαὶ ἀναζητήσεις εἰς τὰς ὁποίας αὐτὴ ἀδυνατεῖ νὰ ἀπαντήσῃ. Προφανῶς δὲν πρόκειται περὶ ψευδοπροβλημάτων. Ἐνώπιον αὐτῶν ἀναδεικνύεται ἡ σημασία τῆς πίστεως εἰς Θεὸν ζῶντα ὡς «μεγάλῃς δυνάμεως», ἡ ὁποία μάλιστα δὲν ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν, ἀλλὰ ἐπηρεάζει τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτισμικὰς ἐξελίξεις. Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐτόνισε σαφῶς ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ λύσις εἰς τὰ μεγάλα ὑπαρξιακὰ θέματα καὶ

ἀπάντησις εἰς τὸ νόημα τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου «χωρὶς μίαν πνευματικὴν προσέγγισιν» (βλ. Ἐγκύκλιος, § 11).

Ἐπιτρέψατε νὰ κλείσωμεν τὴν προσφώνησίν μας ἐπαναλαμβάνοντες τὴν ἀπάντησιν τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὴν ἔκκλησιν τοῦ φιλοσόφου «Μείνετε πιστοὶ στῆ γῆ». Ἔχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ μείνωμεν πιστοὶ εἰς τὴν γῆν «μὲ κλειστὸν τὸν οὐρανόν». Ἡ γνησίᾳ πίστις εἶναι πηγὴ γνώσεως, ἐλευθερίας, ἀγάπης, χαρᾶς καὶ ἐλπίδος. Ἐμπνέει τὰς δημιουργικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, τρέφει τὴν βούλησιν διὰ προσφορὰν καὶ διακονίαν τοῦ κοινοῦ καλοῦ. Ἡ δὲ συναίσθησις τοῦ αἰωνίου προορισμοῦ τοῦ στηρίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ὀριακῶν καταστάσεων τῆς ὑπάρξεώς του.»

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του εὐχαρίστησε ἰδιαίτερος τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπο Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας κ. Νικήτα γιὰ τὴν πρωτοβουλία νὰ φροντίσει γιὰ τὴν παρουσία ὁμίλου νέων ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐπαρχία του, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, τοὺς ὁποίους καὶ συνεχάρη γιὰ τὴ συναυλία τους.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τίμησε τὸν ἰδρυτὴ τοῦ Ἁγίου Ἀπόστο- λο Ἀνδρέα τὸν Πρωτόκλητο

Σὲ πανηγυρικὴ ἀτμόσφαιρα τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τίμησε τὴ μνήμη τοῦ ἰδρυτοῦ του, Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου.

Τὴν Πέμπτη, 30 Νοεμβρίου 2023, τελέστηκε Πατριαρχικὴ καὶ πολυαρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία προεξάρχοντος τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, μὲ τὴν συμμετοχὴ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν Γέροντος Δέρκων κ. Ἀπόστολου, Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καὶ Σουφλίου κ. Δαμασκηνοῦ, Στρωμνίτης κ. Ναοῦμ, Λαοδικείας κ. Θεοδωρήτου, Εἰρηνοπόλεως κ. Νικάνδρου, Κρήτης κ. Εὐγενίου, Ζακύνθου καὶ Στροφάδων κ. Διονυσίου, Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στεφάνου, Πισιδίας κ. Ἰώβ, Λαρίσης καὶ Τυρνάβου κ. Ἱερωνύμου, Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Προδρόμου, καὶ Λαγκαδᾶ, Λητῆς καὶ Ρεντίνης κ. Πλάτωνος.

Κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία παρέστη καὶ ἡ Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης.

Συμπροσευχήθηκαν οἱ Σεβ. Ἀρχιερεῖς Γέρον Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουήλ, Δωδώνης κ. Χρυσόστομος, Φιλαδελφείας κ. Μελίτων, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως κ. Εἰρηναῖος, Μύρων κ. Χρυσόστομος,

Θυατείρων και Μεγάλης Βρεταννίας κ. Νικήτας, Ίκονίου κ. Θεόληπτος, Κρήνης κ. Κύριλλος, Κυδωνιών κ. Αθηναγόρας, Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, Σμύρνης κ. Βαρθολομαῖος, Ίμβρου και Τενέδου κ. Κύριλλος, Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ανδρέας, και Προύσης κ. Ίωακείμ, οἱ Θεοφιλ. Ἐπίσκοποι Ἀλικαρνασσοῦ κ. Ἀδριανός, Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανός, Τράλλεων κ. Βενιαμίν, Δαφνουσίας κ. Σμάραγδος, Κομάνων κ. Μιχαήλ, Ξανθουπόλεως κ. Παῖσιος και Σαλώνων κ. Ἰγνάτιος, ὁ Ἐξοχ. Ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος κ. Γεώργιος Κώτσηρας, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, και οἱ Ἐξοχ. Ὑφυπουργός Παιδείας κ. Ζέττα Μακρῆ και Πρέσβης κ. Κωνσταντῖνος Κούτρας, Γενικός Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στήν Πόλη, ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Οὐκρανίας στήν Τουρκία κ. Vasył Bodnar, ὁ ὅποιος συνοδεύεται ἀπό τόν Ἐντιμ. Γενικό Πρόξενο κ. Roman Nedilskyi, Κληρικοί, Μοναχοὶ και Μοναχές, ἐκπρόσωποι χριστιανικῶν Κοινοτήτων τῆς Πόλεως, ὁ Ἡγούμενος τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἱ. Μονῆς Pannonhalma τῆς Οὐγγαρίας Σεβ. κ. Κύριλλος Hortobágyi, Ἀρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας μέ ἐπὶ κεφαλῆς τόν Γενικό Γραμματέα τῆς Ἀδελφότητός τους «Παναγία ἡ Παμμακάριστος», Ἐντιμολ. κ. Κωνσταντῖνο Δεληκωσταντή, Ἀρχοντα Διδάσκαλο τοῦ Γένους, καθηγητὲς και μαθητὲς Ὁμογενειακῶν Σχολειῶν τῆς Πόλης, και πλήθος πιστῶν ἀπό τὴν Πόλη, τὴν Ἑλλάδα και τὴν Οὐκρανία.

Τὸν θεῖο λόγο κήρυξε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νέας Ἱερσῆς κ. Ἀπόστολος.

Μετὰ τὴν ἀπόλυση ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης προσφώνησε τὴν ἐπίσημη Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀνέφερε ὅτι ἡ ἐφετεινὴ χρονιά σφραγίστηκε ἀπὸ δύο σημαντικὰ γεγονότα γιὰ τὶς σχέσεις τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, Ὁρθοδόξου και Ῥωμαιοκαθολικῆς, τὰ ὅποια ἀφοροῦν στο κοινὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὴ συνοδικότητα και τὸ θέμα τοῦ πρωτείου, Τὸ πρῶτο, ὅπως εἶπε, ἦταν ἡ 15ῃ Ὀλομέλεια τῆς Μεικτῆς Διεθοῦς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἡ ὅποια πραγματοποιήθηκε στήν Ἀλεξάνδρεια, τὸν περασμένο Ἰούνιο, και τὸ δεύτερο, ἡ 16ῃ Τακτικὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὅποια συνήλθε στήν Ῥώμη, τὸν περασμένο Ὀκτώβριο.

Ἀκολούθως, ὁ Σεβ. Καρδινάλιος κ. Kurt Koch ἀνέγνωσε θερμοῦ ἀδελφικὸ μῆνυμα τοῦ Ἀγιωτάτου Πάπα Ῥώμης Φραγκίσκου.

Άμέσως μετά, στην αὐλή τοῦ Πατριαρχείου ὁ Παναγιώτατος συνάντησε καὶ εὐλόγησε ὄμιλο Οὐκρανῶν κληρικῶν καὶ πιστῶν πού ταξίδεψαν ἀπὸ τὴν πολὺπαθη πατρίδα τους γιὰ νὰ βρῖσκονται τὴν ἡμέρα αὐτὴ στὴν ἑορτὴ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Στὴ συνέχεια, ὁ Παναγιώτατος δέχθηκε σὲ ιδιαίτερη ἀκρόαση, στὸ Πατριαρχικὸ Γραφεῖο, τὸν Ἐξοχ. Ὑφυπουργὸ Ἐξωτερικῶν κ. Γεώργιο Κώτσηρα, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχε ἐγκάρδια ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων.

Πατριαρχικὴ Θεία Λειτουργία στὴν βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὰ Μύρα τῆς Λυκίας

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἴκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, Ἀρχιεπισκόπου Μύρων, τὴν Τετάρτη, 6 Δεκεμβρίου 2023, προεξήρχε τῆς Θείας Λειτουργίας στὴν φερώνυμη βασιλική, ὅπου καὶ ὁ τάφος τοῦ Μυροβλύτου Ἁγίου, στὰ Μύρα (Demre) τῆς Λυκίας. Μὲ τὸν Παναγιώτατο συλλειτουργήσαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουήλ, Γέρων Δέρκων κ. Ἀπόστολος, Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέας καὶ Πισιδίας κ. Ἰώβ, καὶ ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Εὐδοκιάδος κ. Ἀμβρόσιος. Παρέστη συμπροσευχόμενος ὁ οἰκείος Ποιμενάρχης, Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος χοροστάτησε κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου.

Νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ Παναγιώτατος ἐπισκέφθηκε ὡς Οἴκουμενικὸς Πατριάρχης τὴν Ἱ. Μητρόπολη Μύρων γιὰ τρίτη φορὰ, καὶ συνολικῶς ὡς Ἀρχιερεὺς γιὰ τέταρτη φορὰ, ἐνῶ τέλεσε τὴ Θεία Λειτουργία στὴ Βασιλικὴ ὕστερα ἀπὸ δέκα ἔτη ἀπὸ τὴν προηγούμενη.

Ἐκκλησιάστηκαν οἱ Γενικοὶ Πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος στὴ Σμύρνη Ἐντιμ. κ. Ἀλέξανδρος Κώνστας καὶ τῆς Οὐκρανίας στὴν Ἀττάλεια Ἐντιμ. κ. Oleksandr Voronin, πλήθος πιστῶν, κυρίως σλαβοφώνων, ἀπὸ τὴν ὁμορὴ Ἱ. Μητρόπολη Πισιδίας καὶ τὴν εὐρύτερη περιοχὴ, καθὼς καὶ προσκυνητὲς ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Παρέστη, ἐπίσης, ὁ Ἐξοχ. κ. Ertuğrul Günay, πρῶην Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ καὶ Τουρισμοῦ τῆς Τουρκίας, τὸν ὁποῖο ἐπισκέφθηκε ὁ Πατριάρχης κατ' οἶκον μετὰ τὴ Θ. Λειτουργία, ὅπως καὶ τὸν Ἐπαρχο (Kaymakam) τῆς κωμοπόλεως Demre.

Στὴν ὁμιλία του, ὁ Παναγιώτατος, ἀναφέρθηκε στὸν βίον τοῦ τιμωμένου Ἁγίου Νικολάου, ἐπισημαίνοντας ὅτι ἡ σχέση του μὲ τὸ

ποιμνιό του ήταν τόσο έντονη και βαθιά, «ώστε διήλθε και εις τὰς συνειδήσεις τοῦ ποιμνίου ὡς τὸ ἀποκορύφωμα τῶν θαυματουργιῶν του», και για τὸν λόγο αὐτό, συνέχισε, «ἀπ' ἄκρου εις ἄκρον ἡ Χριστιανοσύνη, και ἰδιαίτερος ἡ Ῥωμηοσύνη μας, τιμᾶ τὸν Ἅγιον Νικόλαον μὲ κάθε τρόπον πὺ γεννᾶ ἡ παραδοσιακὴ εὐλάβειά της».

Ὁ Πατριάρχης ἀναφέρθηκε στὴν οἰκουμενικὴ τιμὴ πὺ ἀπολαμβάνει ὁ Ἅγιος Νικόλαος, τονίζοντας, ὡστόσο, ὅτι εἶναι πολὺ διαφορετικὸ τὸ νὰ ἐορτάζει κανεὶς τὸν Ἅγιο στὴν ἔδρα τῆς Ἐπαρχίας του, ὅπου βρίσκεται ὁ τάφος και ἡ σαρκοφάγος του, ἐκεῖ πὺ ἦταν τὸ θυσιαστήριό του.

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειά του πρὸς τὸν ποιμενάρχη Σεβ. Μητροπολίτη Μύρων κ. Χρυσόστομο για τὸ σεμνὸ ἔργο πὺ ἐπιτελεῖ και τοῦ εὐχήθηκε ἐπὶ πολλὰ ἀκόμη χρόνια νὰ συνεχίσει τὴ διακονία του ὡς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Μικρασιατικῆς αὐτῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας.

Στὴ συνέχεια, μιλώντας στὴν τουρκικὴ γλῶσσα, ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε στοὺς συνεχιζόμενους πολέμους στὴ Μ. Ἀνατολή και στὴν Οὐκρανία, σημειώνοντας ὅτι αὐτοὶ ἐπηρεάζουν βαθιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα.

«Σήμερα, ἤλθαμε ἐδῶ, στὸν Ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, για νὰ προσευχηθοῦμε για τὴν εἰρήνη για ἀκόμη μιὰ φορά. Προσευχηθήκαμε για νὰ τελειώσουν οἱ πόλεμοι τὸ συντομότερο δυνατὸ, ἀλλὰ και για τοὺς πονεμένους και στὶς δύο περιοχῆς τῆς Οὐκρανίας και τῆς Μ. Ἀνατολῆς. Οἱ μητέρες δὲν πρέπει πλέον νὰ κλαῖνε, τὰ παιδιὰ δὲν πρέπει νὰ φοβοῦνται, οἱ ζωῆς τῶν νέων δὲν πρέπει νὰ σβήνουν πολὺ νωρίς. Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ μόνιμη εἰρήνη θὰ ἔρθει τὸ συντομότερο δυνατὸ στὶς γειτονικῆς μας χῶρες, μὲ τὶς ὁποῖες μοιραζόμαστε τὴν ἴδια θάλασσα, τὴ Μεσόγειο».

Ὁ Πατριάρχης ἐξέφρασε, μεταξὺ ἄλλων, τὶς εὐχαριστίες του πρὸς τὶς Κρατικῆς και τοπικῆς ἀρμόδιες Ἀρχῆς για τὴ χορήγηση ἀδείας και για ὅλες τὶς διευκολύνσεις στὴν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας στὴν ἀρχαία Βασιλική.

Τὴν παραμονὴ τῆς ἐορτῆς, ὁ Παναγιώτατος χοροστάτησε στὸν Μ. Ἐσπερινὸ κατὰ τὸν ὁποῖο συμπροσευχήθηκαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Γέρων Χαληρδόνος, Γέρων Δέρκων, Ἀρκαλοχωρίου, και Πισιδίας, μαζί μὲ τὸν βοηθὸ τοῦ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπο Εὐδοκιάδος και τὸν ἱερὸ κλῆρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας του.

Στὸ τέλος τοῦ Ἐσπερινοῦ τὸν Πατριάρχη προσφώνησε μὲ θερμοὺς λόγους ὁ οἰκεῖος ποιμενάρχης, ἐνῶ ὁ Παναγιώτατος, στὴν ἀντιφώνησή

του, εξέφρασε τή συγκίνησή του για τήν εὐλογία νὰ ἐπισκέπτεται γιὰ τέταρτη φορὰ τὸν ἡγιασμένο τόπο τῶν Μύρων. Εὐχαρίστησε δὲ ἰδιαίτερος τὸν Μητροπολίτη Μύρων γιὰ τήν ἀδιάκοπη μέριμνά του γιὰ τήν πραγματοποίησιν τοῦ ἐτησίου αὐτοῦ προσκυνήματος, κατὰ τήν ἐορτὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: Πίστη καὶ ἐπιστήμη εἶναι εὐεργετικὲς δυνάμεις γιὰ τὸν ἄνθρωπο

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος κήρυξε, τὴν Παρασκευή, 8 Δεκεμβρίου 2023, στὸ Φανάρι, τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ διημέρου 3ου Διεθνoῦς Συνεδρίου Eco-Eὐ Ζῆν «Βιοηθικὴ καὶ Νέοι», ποὺ διοργάνωσαν ἀπὸ κοινοῦ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὸ Ἐθνικὸ καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, τὸ Ἐργαστήριον Ἐφαρμοσμένης Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ, τὸ Ἑλληνικὸ Τμῆμα τοῦ Ἰνστιτούτου Pasteur καὶ τὸ ΔΠΜΣ Ζῶα: Ἠθικὴ, Δίκαιο, Εὐζωία.

Στὴν ὁμιλία του ὁ Παναγιώτατος σημείωσε ὅτι στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ μέριμνα γιὰ τὴ νεότητα βρισκόταν ἀνέκαθεν στὸ κέντρο τῆς ποιμαντικῆς διακονίας της, κάτι ποὺ ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, ἐνῶ, σὲ ἄλλο σημεῖο, ἐπέσημανε:

«Ἐχει γραφῆ, ὅτι ἡ συζήτηση γιὰ τὰ σύγχρονα βιοηθικὰ διλήμματα μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Ἐπιστήμης θυμίζει γιὰ τὴν Ἐκκλησία τὴν ἀντιπαράθεσιν μὲ τὶς ἐπαναστάσεις στὸν χῶρο τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ποὺ συνδέονται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Δαρβίνου. Θεωροῦμε ὅτι μίᾳ τέτοια προοπτικῇ δὲν ὠφελεῖ οὔτε τὶς σχέσεις πίστεως καὶ ἐπιστήμης, οὔτε τὴν ὑπόθεσιν ἀντιμετώπισης τῶν βιοηθικῶν προβλημάτων. Πίστη καὶ ἐπιστήμη εἶναι εὐεργετικὲς δυνάμεις γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ συνεργασία τους ὑπόσχεται ἕνα μέλλον μεστὸ προσδοκίας. Εἶναι ἀδιανόητο καὶ ἀλυσίτελές ἡ πίστη νὰ ἀντιμετωπίζη μὲ καχυποψία τὴν ἐπιστημονικὴ γνῶσιν καὶ ἡ ἐπιστήμη νὰ συνδέη τὸ μέλλον μόνον μὲ τὴ δικὴ της πρόοδον.

Μπορεῖ ἡ ζωὴ μας νὰ παρατείνεται, δὲν ἀποκτᾷ ὅμως αὐτομάτως βαθύτερο νόημα. Μπορεῖ νὰ γνωρίζουμε τί εἶναι βιολογικὰ ὁ θάνατος, ὅμως μὲ αὐτὴ τὴ γνῶσιν δὲν γεφυρώνεται μέσα μας ἡ «ὑπαρξιακὴ ἀντίφαση» μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου. Μπορεῖ νὰ ἔχει μελετηθῆ ἐπιστημονικὰ σὲ βάθος ἡ ἀνθρώπινη ἐπιθετικότητα καὶ τὰ αἰτία της, ἀλλὰ μὲ αὐτὸ δὲν λύθηκε τὸ πρόβλημα τοῦ κακοῦ, ποὺ εἶναι ριζωμένο στὴν ἀνθρώπινη ἐλευθερία. Δὲν ὑπάρχει μόνον μετρήσιμη

πραγματικότητα. Ὑπάρχει ἡ «διάστασις τοῦ βάθους» τῶν πραγμάτων», τὸ μυστήριον, τὸ νόημα, ἡ ὁμορφιά. Τὰ 'θαύματα' τῆς ἐπιστήμης δὲν ἐξαφάνισαν τὶς ἀπορίες τῆς ἐλευθερίας μας. Ἡ φιλοσοφία συνεχίζει νὰ στοχάζεται τὸ Καθόλου, νὰ τρέφεται ἀπὸ τὸ θαυμάζειν καὶ ἀπὸ τοὺς διχασμοὺς τοῦ «πολυτροπωτάτου» καὶ «ποικιλωτάτου» ἀνθρώπου. Θέλγει ἡ τέχνη, ἡ ὁποία μεγαλώνει τὸ μυστήριον τοῦ κόσμου. Ὑπάρχει ὁ θρησκευτικὸς συγκλονισμὸς ἀπέναντι στοῦ *mysterium tremendum et fascinans*, ἡ πίστις στὸν προσωπικὸ Θεό, ἡ μακαρία ἀγάπη, ἡ «οὐ καταισχύνοῦσα» ἐλπίς. Ὑπάρχει ἡ Ἐκκλησία, ἡ «κοινωνία θεώσεως», ἡ παρουσία καὶ ἡ εἰκὼν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ μεταμορφῶνῃ ἐνεργὰ τὴν ἱστορία, ὄχι ἀπλῶς γιὰ νὰ ἀκολουθῇ τὴν πορεία τῆς.

Εἴμαστε βέβαιοι, ὅτι σημαντικὸ ρόλο στὸν χῶρο τῆς ἀντιμετώπισης τῶν ὑπαρξιακῶν διλημμάτων θὰ κληθοῦν νὰ διαδραματίσουν οἱ θρησκείες. Μὲ τὶς θρησκείες συνδέονται οἱ πιὸ φωτεινὲς πλευρὲς τῆς ὑπαρξίης μας, ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ διακονία, ἡ θρησκευτικὴ τέχνη, ἡ ἐλπίς τῆς αἰωνιότητος, ὁ σεβασμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, βαθειὰ ἀνθρωπολογικὴ γνώση. Εἶναι γεγονός, ὅτι οἱ θρησκείες τροφοδότησαν, καὶ τὸ πράττουν καὶ σήμερα, τὴ διάσπαση, τὸν φονταμενταλισμὸ καὶ τὴ βία ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἡ οὐσία τους, ἀλλὰ ἔκφραση τῆς ἀλλοτρίωσής τους. Συνεπῶς, τὸ δίλημμα γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι «θρησκεία ἢ ὄχι», ἀλλὰ «τί εἶδους θρησκεία;». Τὸ ζητούμενον εἶναι ἡ θρησκεία νὰ συμβάλλῃ στὴν ἀνύψωση τοῦ ἀνθρώπου, στὴν ἀνάδειξη τοῦ αἰωνίου προορισμοῦ του, στὴν εἰρήνην καὶ τὴν καταλλαγὴν.

Ἐπανερχόμενοι στὸν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὴν ποιμαντικὴ τῆς μέριμνα γιὰ τὴ νέα γενεά, σημειώνουμε ὅτι αὐτὴ εἶναι καὶ σήμερα κλήση καὶ πρόταση πρὸς τὴ νέα γενεά γιὰ συμμετοχὴ στὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, ὅπου θὰ βρῖσκη στήριξη καὶ προοπτικὴ αἰωνιότητος. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ ἐντάσσεται καὶ ἡ ἀντιμετώπιση τῶν βιοηθικῶν διλημμάτων. Ἡ δεκτικότητα τοῦ πιστοῦ γιὰ ποιμαντικὴ στήριξη στὶς ὀριακὲς καταστάσεις συναρτᾶται μὲ τὴ συνολικὴ σχέση του μὲ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐνεργὴ συμμετοχὴ του σὲ αὐτή. Πάντοτε ἡ ποιμαντικὴ φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας ἀπευθύνεται, μὲ εὐαισθησία καὶ διάκριση, πρὸς τὸ συγκεκριμένον πρόσωπο, τὸν πλησίον, τὸν ἀδελφόν, καὶ ποτὲ πρὸς ἀπρόσωπα άτομα. Δὲν ὑπάρχει γενικὴ, ἀφηρημένη καὶ ἀπρόσωπη ποιμαντικὴ.»

Προηγουμένως, χαιρετισμὸ ἀπηύθυνε ὁ Ἐλλογιμ. Καθηγητῆς

κ. Ευάγγελος Πρωτοπαπαδάκης, Διευθυντής του Έργαστηρίου Έφαρμοσμένης Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ, και του ΔΠΜΣ Ζώα: Ήθική, Δίκαιο, Ευζωία, ένῳ, στο πλαίσιο του Συνεδρίου, όμιλίες πραγματοποίησαν, μεταξύ άλλων, ό Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνας κ. Έμμανουήλ, ό Έντιμολ. Άρχων Διδάσκαλος του Γένους κ. Κωνσταντίνος Δεληκωσταντής, Όμότιμος Καθηγητής ΕΚΠΑ, και ό Έντιμ. κ. Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου, Διευθυντής του Γραφείου Τύπου και Έπικοινωνίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Κατά την έναρκτήρια συνεδρία παρέστησαν ό Σεβ. Μητροπολίτης Μυριοφύτου και Περιστάσεως κ. Ειρηναίος, ό Θεοφιλ. Έπίσκοπος Ξανθουπόλεως κ. Παΐσιος, ό Έξοχ. Πρόεσβης κ. Κωνσταντίνος Κούτρας, Γενικός Πρόξενος της Ελλάδος στην Πόλη, ό Έντιμ. Δρ. Μάξιμος Χαρακόπουλος, μέλος της Βουλής των Έλλήνων και Γενικός Γραμματέας της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Όρθοδοξίας, Πανεπιστημιακοί Καθηγητές κ.α.

Ό Παναγιώτατος καλωσόρισε έγκαρδίως την Πρόεδρο της Έλληνικής Δημοκρατίας στο Όρθόδοξο Κέντρο του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο Σαμπεζύ

Η Α. Θ. Παναγιώτης ό Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος, άμέσως μετά την άφιξη του στη Γενεύη, νωρίς τό άπόγευμα της Δευτέρας, 11 Δεκεμβρίου 2023, καλωσόρισε με έγκαρδιότητα την Έξοχ. Πρόεδρο της Έλληνικής Δημοκρατίας κ. Κατερίνα Σακελλαροπούλου στο Όρθόδοξο Κέντρο του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο Σαμπεζύ.

Τόν Παναγιώτατο πλαισίωσαν ό Προϊστάμενος και Πρόεδρος του Δ.Σ. του Κέντρου, Σεβ. Μητροπολίτης Έλβετίας κ. Μάξιμος, τά μέλη του Δ.Σ., τά μέλη της Πατριαρχικής Συνοδείας, ό ιερός κληρος της Μητροπόλεως, και οί καθηγητές και φοιτητές του Ίνστιτούτου Μεταπτυχιακών Σπουδών Όρθοδόξου Θεολογίας που έδρεύει στο Κέντρο.

Στην προσφώνησή του προς την Πρόεδρο της Έλληνικής Δημοκρατίας ό Οικουμενικός Πατριάρχης αναφέρθηκε στην ιστορία και την πολυδιάστατη προσφορά του Κέντρου από την ίδρυσή του μέχρι και σήμερα.

Στη συνέχεια, ό Παναγιώτατος, ανέφερε ότι στο Όρθόδοξο Κέντρο οργανώθηκαν διεθνή συνέδρια και σεμινάρια, τά όποια άσχολήθηκαν

μέ την ιστορία, τόν πολιτισμό, τή σύγχρονη μαρτυρία τῆς Ὁρθοδοξίας καί τή συνάντησή της μέ τόν λοιπό χριστιανικό κόσμο, καθώς επίσης, καί ὅτι ἀπό τὸ 1996 λειτουργεῖ σέ αὐτὸ τὸ Ἰνστιτοῦτο Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν Ὁρθοδόξου Θεολογίας, σέ ἀκαδημαϊκὴ συνεργασία μέ τὶς Θεολογικὲς Σχολὲς τῶν Πανεπιστημίων Φριβούργου καί Γενεύης.

Ἐπεσήμανε δέ, ὅτι τὸ Ὁρθόδοξο Κέντρο ἀποτελεῖ ἐπίσης πυρῆνα τῆς Ὁρθοδόξου λατρευτικῆς ζωῆς στή Γενεύη, καθώς σέ αὐτὸ ἐδρεύουν τρεῖς ἐνορίες, ὁ Ἰ. Ναὸς τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου, πού εἶναι τὸ πνευματικὸ κέντρο τῶν ἑλληνοφώνων Ὁρθοδόξων, ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη τῶν γαλλοφώνων, ἐνῶ διατίθεται χώρος καί γιὰ τοὺς ῥουμανοφώνους πιστοὺς. Ὁλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του εὐχαρίστησε, στὸ πρόσωπο τῆς Ἐξοχ. Προέδρου, τὴν Ἑλληνικὴ Πολιτεία γιὰ τὴν «θαρρύνουσαν στήριξιν τοῦ θεσμοῦ» καί τὴν ἴδια προσωπικῶς γιὰ τὴν ἐπίσκεψή της στὸ Ὁρθόδοξο Κέντρο, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἰδιαίτερη τιμὴ καί «προβάλλει τὸ ἔργον καί τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἱστορικοῦ τούτου θεσμοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας».

Στὴν ἀντιφώνησή της ἡ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἐξέφρασε τὴ χαρὰ της γιὰ τὴν συνάντησή της μέ τὸν Παναγιώτατο στὸ Ὁρθόδοξο Κέντρο, τὸ ὁποῖο, χαρακτήρισε, «ἓνα πνευματικὸ φυτώριον μελέτης τῆς χριστιανικῆς παράδοσης καί διδασκαλίας, πού προάγει καί καλλιιεργεῖ τὸν διαθρησκειακὸ καί διορθόδοξο διάλογο».

Ἀκολούθως ἡ Ἐξοχωτάτη εἶπε:

«Ἐπιτρέψτε μου, Παναγιώτατε, νὰ ἐπαναλάβω καί νὰ τονίσω τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνο, καθώς καί τὸν σεβασμὸ, τὴν ἀγάπη καί τὴν εὐγνωμοσύνη πού τρέφει ὁλόκληρο τὸ ἔθνος πρὸς ἐσᾶς καί τὸ Πατριαρχεῖο. Μὲ ἀφορμὴ καί τὴν ἐπικείμενη 50ῃ ἐπέτειο ἀρχιεροσύνης σας, τὴν ὁποία θὰ ἐορτάσετε ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα, σᾶς εὐχομαι μακροήμερευση, ὑγεία καί δύναμη, γιὰ τὴ συνέχιση τῆς τόσο σημαντικῆς ἀποστολῆς σας.»

Ἀμέσως μετὰ, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Μάξιμος συνόδευσε τὴν Ἐξοχ. Πρόεδρο στὸν Ἰ. Ναὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅπου τὴν ἐνημέρωσε γιὰ τὴν ἱστορία του, καί στή συνέχεια ἐπισκέφθηκαν τὶς ἐγκαταστάσεις τοῦ Κέντρου.

Ἀργότερα, τὸ ἀπόγευμα, ὁ Παναγιώτατος παρέστη στή δεξίωση πού παρέθεσε πρὸς τιμὴν τῆς Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ὁ Ἐντμ. Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στήν Γενεύη κ. Ἀλέξανδρος Γεννηματᾶς, καθώς ἐπίσης καί στὸ ἐπακολουθήσαν δείπνο.

Οικουμενικός Πατριάρχης: «Κανείς δὲν σώζεται μόνος του, κανείς δὲν σώζεται ἂν δὲν σωθοῦν ὅλοι»

Τὴν ἀνάγκη νὰ συμβάλλουν ὅλοι ἀποφασιστικὰ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς προσφυγικῆς κρίσης ὑπογράμμισε ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ὁ ὁποῖος ἦταν ὁ κεντρικός ὁμιλητὴς στὴ συνάντηση «Religious Leaders Unite for Climate Peace in Solidarity with Refugees» (Οἱ θρησκευτικοὶ ἡγέτες ἐνώνονται ὑπὲρ τῆς κλιματικῆς εἰρήνης ἐν ἀλληλεγγύῃ μὲ τοὺς πρόσφυγες), πού πραγματοποιήθηκε τὴν Τρίτη, 12 Δεκεμβρίου 2023, στὴν ἔδρα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, στὴ Γενεύη, στὸ πλαίσιο τῆς Παγκόσμιας Διάσκεψης γιὰ τοὺς Πρόσφυγες καὶ τοὺς Μετανάστες, ἡ ὁποία διοργανώνεται ἀπὸ 13 ἕως 15 Δεκεμβρίου, στὴν ἴδια πόλη, ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ τοῦ Ο.Η.Ε. γιὰ τοὺς Πρόσφυγες (UNHCR, the UN Refugee Agency).

Ὁ Παναγιώτατος, μιλῶντας στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα, ἀνέφερε, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ἑξῆς:

«Ἐνα ἀπὸ τὰ μαθήματα πού διδαχθήκαμε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πρόσφατης πανδημίας — ἂν καὶ μὲ πολὺ ὀδυνηρὸ καὶ σίγουρα ἀκούσιο τρόπο — εἶναι ὅτι κανείς δὲν σώζεται μόνος του, κανείς δὲν σώζεται ἂν δὲν σωθοῦν ὅλοι. Οἱ ἀπειλὲς πού ἀντιμετωπίζει ὁ κόσμος μας αὐτὴ τὴ στιγμή μποροῦν νὰ ἀντιμετωπιστοῦν καὶ νὰ ξεπεραστοῦν μόνο σὲ συνεργασία. Καὶ ἐδῶ εἶναι πού ὁ διάλογος καὶ ἡ σύμπραξη τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων ἀποδεικνύονται οὐσιώδη καὶ ζωτικῆς σημασίας. Διότι εἴτε μιᾶμε γιὰ τὸν Covid-19, εἴτε γιὰ τὴν κλιματικὴ ἀλλαγὴ, ἢ γιὰ τὸ προσφυγικὸ ἀδιέξοδο, σίγουρα ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ πρωτόγνωρες προκλήσεις. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πού ἀναφερόμαστε σὲ αὐτὲς καὶ ὡς κρίσεις, πού εἶναι ἕνας ἑλληνικὸς ὅρος, ὁ ὁποῖος ὑποδηλώνει τὴν ἀπαγγελία «κρίσεως» — ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἀξιολογούμεστε μὲ βάση τὸν τρόπο πού ἀνταποκρινόμαστε σὲ αὐτὲς τὶς περιστάσεις, καθὼς εἶναι σημεῖα καμπίης ἢ φαινόμενα πού διαμορφώνουν καθοριστικὰ τὶς ζωές μας. Στὴν πραγματικότητα, ἐνῶ ὁ κορωνοϊὸς μπορεῖ νὰ σχετίζεται μὲ τὴν ἰατρικὴ, ἢ ρύπανση μὲ τὴν ἐπιστὴμη καὶ ἡ μετανάστευση μὲ τὴν πολιτικὴ, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἀνταποκρινόμαστε καὶ ἐπιλέγουμε νὰ ἐπιλύσουμε αὐτὲς τὶς προκλήσεις εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖ πού πρέπει νὰ ἐμπλέκονται ἡ πίστη καὶ ἡ θρησκεία.»

Ὁ Παναγιώτατος στὴν ὁμιλία του ἀναφέρθηκε στὶς προσπάθειες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὴν εὐαίσθητοποίησι τῆς παγκόσμιας

Κοινότητας για τὸ ζήτημα τῆς ὑπερθέρμανσης τοῦ πλανήτη καὶ τῆς περιβαλλοντικῆς βιωσιμότητας, ὑπενθυμίζοντας ὅτι ἐπίμονα καὶ κατ' ἐπανάληψη ὁ ἴδιος ἔχει διατυπώσει τὴ θέση ὅτι «ἡ κλιματικὴ ἀλλαγὴ συνιστᾶ πρωτίστως ἓνα πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ ζήτημα – καὶ ὄχι μόνον ἓνα κυβερνητικὸ ἢ τεχνολογικὸ πρόβλημα, σὰ νὰ ἦταν ἀπλῶς ἓνα ἀπὸ μιὰ μακρὰ λίστα διλημάτων ποῦ ἀντιμετωπίζουν οἱ πολιτικοὶ εἰδικότερα καὶ οἱ ἄνθρωποι γενικότερα». Ὅπως εἶπε, σὲ ἄλλο σημεῖο, ὀφείλουμε νὰ ἀναγνωρίσουμε τὸν κόσμον ὡς μεγαλύτερον ἀπὸ ἐμᾶς καὶ τὰ συμφέροντά μας, καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ ἐξετάσουμε ἐπιλογές καὶ λύσεις ποῦ ἐπηρεάζουν ἐμᾶς προσωπικὰ καὶ ὄχι μόνον ἄλλους ἀνθρώπους.

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, δεήθηκε πρὸς τὸν Θεὸ νὰ εἶναι ἐλεήμων καὶ συμπονετικὸς μὲ τὸν λαὸ τοῦ, ἰδιαίτερα μὲ ἐκείνους ποῦ βρίσκονται ἐν ἀνάγκαις καὶ τοὺς ἐκτοπισμένους. «Ἄς φανταστοῦμε ἓναν κόσμον ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ δικαιοσύνη, ὅπου ἡ βία καὶ οἱ διακρίσεις ἐξαλείφονται, ὅπου τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια προστατεύονται ἀποτελεσματικά. Καὶ ἄς ἀνοίξουμε τὶς καρδιές μας στὴν ἀλληλεγγύη πρὸς τοὺς πρόσφυγες, καθὼς καὶ στὸν σεβασμὸ καὶ τὴν προστασία τοῦ μοναδικοῦ δώρου τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, ποῦ καλοῦμαστε νὰ κληροδοτήσουμε στὰ παιδιὰ μας.»

Τὸν Παναγιώτατο προσφώνησε, ἐκ μέρους τοῦ ἀπουσιάζοντος Γενικοῦ Γραμματέα τοῦ ΠΣΕ, ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Δρ Aykazian Vicken, Ἀντιπρόεδρος τῆς Κεντρικῆς Επιτροπῆς τοῦ διεκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ Ὄργανισμοῦ, ἐνῶ, στὴν ἴδια συνάντηση, ὁμίλησε καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρον Χαλικηδόνας κ. Ἐμμανουήλ.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸ Παγκόσμιο Φόρουμ τοῦ ΟΗΕ γιὰ τοὺς Πρόσφυγες

Στὸ καθῆκον κάθε Χριστιανοῦ νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὸν πλησίον του ἀναφέρθηκε ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, στὴν ὁμιλία του στὸ Παγκόσμιο Φόρουμ γιὰ τοὺς Πρόσφυγες, ποῦ διοργανώνεται στὴ Γενεύη ἀπὸ τὴν Ὑπατὴ Ἀρμοστεία τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν γιὰ τοὺς Πρόσφυγες (UNHCR, the UN Refugee Agency) καὶ τὴν Ἑλβετικὴ Κυβέρνηση, ἀπὸ χθές, Τετάρτη, μέχρι καὶ αὔριο, Παρασκευή, 15 Δεκεμβρίου.

«Ὡς χριστιανός, τὸ νὰ ἀγαπῶ τὸν πλησίον μου δὲν εἶναι προτίμηση,

σύσταση, οὔτε κὰν ἐπιλογή, ἀλλὰ εἶναι ἐντολή», τόνισε κατὰ τὴν ἔναρξη τῆς ὁμιλίας του ὁ Παναγιώτατος, ἐπισημαίνοντας ὅτι ὅλοι θὰ πρέπει νὰ ἐπιστήσουν τὴν προσοχή τους ὄχι στὸ σύμπτωμα, δηλαδή στὸν ἐκτοπισμὸ λαῶν, ἀλλὰ στὶς πολλές γενεσιουργές αἰτίες τοῦ προβλήματος, στὶς ὁποῖες συγκαταλέγονται, ὅπως εἶπε, ὁ πόλεμος, οἱ ἀσθένειες, ἡ ἔλλειψη καθαροῦ νεροῦ καὶ τροφῆς, ἡ κλιματικὴ ἀλλαγὴ καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀνισότητά, πού μετατρέπουν ὀλόκληρες ἠπείρους σὲ ἔρημο τόπο θανάτου καὶ ἀναγκάζουν λαοὺς νὰ μεταναστεύσουν.

Ὁ Πατριάρχης τόνισε ὅτι, σὲ μεγαλύτερο ἢ μικρότερο βαθμὸ, ὅλοι συνέβαλαν στὸ νὰ προκληθοῦν οἱ μεταναστευτικὲς αὐτὲς κρίσεις, καὶ ὅτι ἔχουν ὠφεληθεῖ σὲ βάρος ἄλλων πού ὑποφέρουν.

«Εἶδαμε τὴν ἀντανάκλαση μιᾶς κοινωνίας πού μόνο καταναλώνει καὶ ἀφήνει πίσω τῆς ὄχι μόνο φυσικὰ ἐρείπια, ἀλλὰ τὰ συντρίμια τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Δυστυχῶς, συνεχίζουμε νὰ εὐτελίζουμε τὴ ζωὴ, νὰ κλείνουμε τὰ μάτια μας στὴν ἀλήθεια. Ἐκτὸς ἂν ἀλλάξουμε δραστικά, ἐκτὸς ἂν τερματίσουμε τὴν παράνομη μεταφορὰ ὄπλων, τὴν ἐμπορία ἀνθρώπων, τὴν προώθηση τοῦ βιολογικοῦ πολέμου, τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ κάθε μορφή κατάχρησης τῆς ἐνσαρκωμένης εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀνθρώπου.»

Ὑπενθύμισε δέ, τὴν κοινὴ ἐπίσκεψή πού πραγματοποιοῖσαν μὲ τὸν Ἁγιώτατο Πατᾶ Ρώμης Φραγκίσκο καὶ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἰερώνυμο στὴ Λέσβο, τὸ 2016, ὅπου συναντήθηκαν μὲ πρόσφυγες πολέμου, ἀλλὰ καὶ τὴν συνάντηση πού εἶχε μὲ πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Οὐκράνία, τὸ 2022, στὰ σύνορα τῆς Πολωνίας μὲ τὴ δοκιμαζόμενη ἀπὸ τὸν πόλεμο χώρα. Δὲν παρέλειψε δὲ νὰ ἀναφερθεῖ καὶ στοὺς οἰκογενεῖς καὶ φίλους, τοὺς συμπατριῶτες του ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέρη πατρίδα του, τὴν Ἴμβρο, οἱ ὁποῖοι διασκορπίστηκαν τὸ 1964 σὲ ὅλες τὶς γωνιές τῆς γῆς μετὰ ἀπὸ ἀναγκαστικὸ ἐκτοπισμὸ.

Ὀλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του ὁ Παναγιώτατος κάλεσε ὅλους νὰ συμβάλλουν νὰ ἀκούγεται ἡ φωνὴ τῶν προσφύγων, καὶ νὰ σταθοῦν προστάτες καὶ ἀρωγοὶ τῶν δοκιμαζόμενων ἀπὸ τὴν ἀδικία συνανθρώπων μας.

«Ἐπομένως, ἄς δοῦμε πέρα ἀπὸ τὴν ὀρολογία, πρόσφυγες-μετανάστες – αἰτοῦντες ἄσυλο – ἐσωτερικὰ ἐκτοπισμένοι. Ἄς κοιτάξουμε πέρα ἀπὸ τὸ χροῶμα τοῦ δέρματός τους, τὸ δόγμα ἢ τὴν πίστη τους, καὶ ἄς δοῦμε τὰ μάτια τοῦ ἀνθρωπίνου δημιουργήματος τοῦ Θεοῦ, μετατρέποντας αὐτὲς τὶς κρίσεις σὲ εὐκαιρία νὰ οἰκοδομήσουμε γέφυρες, νὰ δεῖ-

ξουμε έμπράκτως άλληλεγγύη, νά άγγίξουμε και νά μεταμορφώσουμε καρδιές.»

Οικουμενικός Πατριάρχης: «Θά συνεχίσωμεν έδραίοι τήν ταπεινήν διακονίαν μας, φυλάσσοντες Θερμοπύλας, δι' όσον χρόνον θέλει ό Θεός»

Τή διαβεβαίωση ότι θα συνεχίσει έδραίος τή διακονία του, φυλάσσοντας Θερμοπύλες, «δι' όσον χρόνον θέλει ό Θεός», έδωσε ή Α.Θ. Παναγιότης ό Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος, ό όποίος έόρτασε τήν 50ή επέτειο από τήν έκλογή του σέ Έπίσκοπο (Μητροπολίτη Φιλαδελφείας), τονίζοντας ότι «εις Έκείνον χρεωστούμεν τά πάντα! Έκείνον διακονούμεν και λατρεύομεν! Είς Έκείνον έμπιστευόμεθα και τά μελλούμενα... «Γενηθήτω τό θέλημά Του», νυν και άει!»

Ο Παναγιώτατος χοροστάτησε τή Δευτέρα, 18 Δεκεμβρίου 2023, στή Θεία Λειτουργία, πού τελέστηκε στόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό, μέ τήν ευκαιρία τής έορτής του Αγίου Μάρτυρος Σεβαστιανού και τής επέτειού του, μετά τήν όποία τέλεσε τρισάγιο ύπέρ άναπαύσεως τών ψυχών του άμέσου προκατόχου του, αοίδιμου Πατριάρχου Δημητρίου, και τών μακαριστών Αρχιερέων πού συγκροτούσαν τήν Αγία και Ίερά Σύνοδο κατά τήν ήμέρα τής εις Έπίσκοπον έκλογής του. Στή συνέχεια, προέστη τής Ακολουθίας τής τελετής ύπογραφής τής Πατριαρχικής και Συνοδικής Πράξεως έντάξεως στό Έορτολόγιο τής Έκκλησίας τριών νέων Αγίων: τής Μοναχής Γαβριηλίας (Παπαγιάννη), τής Κωνσταντινουπολίτιδος, τής έν Λέρω, του Ίερομονάχου Αθανασίου Χαμακιώτου, και του Αρχιμανδρίτου Γερβασίου Παρασκευοπούλου.

Ο Πατριάρχης αναφέρθηκε στόν βίο, τά χαρίσματα και στήν προσφορά τών τριών νέων Αγίων τής Έκκλησίας έπισημαίνοντας ότι «είναι ζωσαι και χαριτόστεπτοι εικόνες του φιλανθρώπου Θεού, ό όποίος καλεϊ τόν άνθρωπον εις κοινωνίαν τής αγιότητός Του έν τή Εκκλησία Του, τή «κοινωνία τών Αγίων»...».

Κατόπιν, έμφανώς συγκινημένος, αναφέρθηκε στήν 50ή επέτειο από τήν έκλογή του σέ Έπίσκοπο.

Ακολούθως ό Παναγιώτατος και οι Συνοδικοί Αρχιερείς Σεβ. Βρουύλων κ. Παντελεήμων, Ρόδου κ. Κύριλλος, Γουίνιπεγκ κ. Ιλαρίων, Κρήτης κ. Ευγένιος, Κορέας κ. Αμβρόσιος, Αυστρίας κ. Αρσένιος, Πισιδίας κ. Ίώβ, Ν. Ίερσής κ. Απόστολος, Σύμης κ. Χρυσόστομος,

Ρεθύμνης και Αύλοποτάμου κ. Πρόδρομος, και Γαλλίας κ. Δημήτριος, υπέγραψαν τις σχετικές Πράξεις στον οικείο Κώδικα του Πατριαρχείου.

Παρέστησαν, επίσης, οι Αρχιερείς Σεβ. Γέρων Χαλκηδόνος κ. Έμμανουήλ, Γέρων Δέρκων κ. Απόστολος, Γέρων Πριγκηποννήσων κ. Δημήτριος, Φιλαδελφείας κ. Μελίτων, Μυριοφύτου και Περιστάσεως κ. Ειρηναῖος, Μύρων κ. Χρυσόστομος, Λέρου, Καλύμνου και Αστυπάλαιας κ. Παῖσιος, Πατρών κ. Χρυσόστομος, Κηφισίας, Αμαρουσίου, Ωρωπού και Μαραθῶνος κ. Κύριλλος, Μιλήτου κ. Απόστολος, Καλλιουπόλεως και Μαδύτου κ. Στέφανος, Κυδωνίων κ. Αθηναγόρας, Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, Αυστραλίας κ. Μακάριος, Σμύρνης κ. Βαρθολομαῖος, Ἰμβρου και Τενέδου κ. Κύριλλος, Ἰσπανίας και Πορτογαλίας κ. Βησσαρίων, Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ανδρέας, οἱ Θεοφιλ. Αλικαρνασσοῦ κ. Αδριανός, Στρατονικείας κ. Στέφανος, Ξανθουπόλεως κ. Παῖσιος και Λακεδαιμονίας κ. Θεόφιλος, ὁ Θεοφιλ. Αγγλικανός Ἐπίσκοπος κ. Christopher Hill, κληρικοί, μοναχοὶ και μοναχές, ὁ Πρέσβης κ. Κωνσταντῖνος Κούτρας, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στην Πόλη, ἡ Ἐξοχ. Ὑφυπουργὸς Ὑποδομῶν και Μεταφορῶν τῆς Ἑλλάδος κ. Χριστίνα Αλεξοπούλου, ὁ Ἐξοχ. κ. Εὐάγγελος Βενιζέλος, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου και πρώην Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἐντμ. κ. Νικόλαος Νικολόπουλος, πρώην ὕφυπουργός, Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας με ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Γενικὸ Γραμματέα τῆς Ἀδελφότητός τους «Παναγία ἡ Παμμακάριστος», Ἐντμολ. κ. Κωνσταντῖνο Δεληκωσταντῆ, Ἄρχοντα Διδάσκαλο τοῦ Γένους, και πλῆθος πιστῶν ἀπὸ τὴν Πόλη και ἀπὸ τὸ ἔξωτερικό.

Ἡ Ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων στὸ Φανάρι

Σὲ πανηγυρική και χαρμόσυνη ἀτμόσφαιρα ἐορτάσθηκε στὸ Σεπτὸ Κέντρο τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἡ μεγάλη Ἑορτὴ τῆς κατὰ σάρκα Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὁποία, ἐφέτος, ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συμπλήρωσε 50 ἔτη ἀπὸ τὴν εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονία τοῦ (1973).

Στῆ Θεία Λειτουργία τῶν Χριστουγέννων προεξῆρχε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης και συλλειτουργήσαν οἱ Σεβ. Αρχιερείς Γέρων Χαλκηδόνος κ. Έμμανουήλ, Φιλαδελφείας κ. Μελίτων, Μυριοφύτου και Περιστάσεως κ. Εἰρηναῖος, Μύρων κ. Χρυσόστομος, Ἰκονίου κ. Θεόληπτος, Γουίνεας

κ. Γεώργιος, ἐκ τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέας, Ἀνθηδώνος κ. Νεκτάριος, Ἐπίτροπος τοῦ Πανάγιου Τάφου στὴν Πόλη, Πισιδίας κ. Ἰώβ, Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνδρέας καὶ Προύσης κ. Ἰωακείμ.

Κατὰ τὴ διάρκειά της, τελέστηκαν ἢ εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονία τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐψηφισμένου Μητροπολίτου Σελευκείας κ. Θεοδώρου, καὶ ἢ εἰς Πρεσβύτερον χειροτονία τοῦ νέου Ἀρχιερατῆος Πανοσιολ. Διακόνου κ. Βοσπορίου, στὸν ὁποῖο ὁ Πατριάρχης ἀπένευμε τὸ ὄφθικιο τοῦ Ἀρχιμανδριτοῦ τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐκκλησιάσθησαν Ἱεράρχες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος τῶν ἐν τῇ Πόλει Ῥωμαιοκαθολικῶν κ. Massimiliano Palinuro, ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης κ. Κωνσταντῖνος Κούτρας, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη, ὁ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Οὐκρανίας Ἐντιμ. κ. Roman Nedilskyi, μὲ τὴ σύζυγο καὶ συνεργάτες του, κληρικοί, Μοναχοί, Ἀρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Γενικὸ Γραμματέα τῆς Ἀδελφότητος «Παναγία ἢ Παμμακάριστος», Ἐντιμολ. κ. Κωνσταντῖνο Δεληκωσταντῆ, Ἀρχοντα Διδάσκαλο τοῦ Γένους, ὁ Ἑλλογιμ. κ. Ἐμμανουήλ Καραγεωργούδης, Κοσμήτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, συγγενεῖς τῶν νεοχειροτονηθέντων, καὶ πλῆθος πιστῶν ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ τὸ ἐξωτερικό.

Ὁ Ὑπογραμματέας τῆς Ἁγίας καὶ Ἱεράς Συνόδου, Πανοσιολ. Διάκονος κ. Οἰκουμένιος, ἀνέγνωσε τὴν Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξη γιὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων.

Στὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας, ὁ νεοχειροτονηθεὶς Μητροπολίτης Σελευκείας, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν Ἀρχιερατικὴ Μίτρα καὶ τὴν ράβδο ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Παναγιωτάτου, ἀνέβηκε στὸ Θρόνο καὶ τέλεσε τὴν ἀπόλυση.

Ἀκολούθως, στὴ δεξίωση πού παρετέθη στὴν Αἴθουσα τοῦ Θρόνου, στὴν ὁποία προσήλθε ὁ Μακ. Ἀρμένιος Πατριάρχης στὴν Τουρκία κ. Sahak Masalyan, μὲ τὴ συνοδεία του, προκειμένου νὰ εὐχηθεῖ στὸν Παναγιώτατο γιὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων, ὁ νέος Μητροπολίτης Σελευκείας κ. Θεόδωρος ἐξέφρασε τὴν ἀφοσίωση καὶ τὸν σεβασμὸ του στὸ πρόσωπο τοῦ Παναγιωτάτου καὶ εὐχαρίστησε τοὺς Συνοδικοὺς Ἁγίους Ἀρχιερεῖς γιὰ τὴν ἐκλογή του. Τὴν εὐγνωμοσύνη του πρὸς τὸν Παναγιώτατο, ἐξέφρασε στὴ συνέχεια, καὶ ὁ Ἀρχιερατῆος Πανοσιολ. κ. Βοσπόριος.

Στὴ δεξίωση παρέστησαν, ἐπίσης, καὶ εὐχήθηκαν στὸν Παναγιώτατο γιὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων, πολυπληθὴς Ἀντιπροσωπεία τοῦ

Κόμματος τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολιτεύσεως τῆς Τουρκίας CHP, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Πρόεδρο τῆς Τοπικῆς Ὄργανώσεως τῆς Πόλεως Ἐντιμ. κ. Özgür Çelik, καθὼς καὶ ὁ Δήμαρχος τῶν Πριγκηποννήσων Ἐντιμ. κ. Erden Gül, μὲ συνεργάτες του.

Μὲ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη ἐπικοινωνήσε ὁ Πρόεδρος τῆς Οὐκρανίας

Ἡ Α. Ἐξοχότης ὁ Πρόεδρος τῆς Οὐκρανίας κ. Volodymyr Zelenskyy ἐπικοινωνήσε τηλεφωνικῶς μὲ τὴν Α. Θ. Παναγιότητα τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, πρὸς τὸν ὁποῖο ἐξέφρασε τὸν σεβασμὸ καὶ τὶς θερμὲς εὐχὲς του γιὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων, καθὼς καὶ τὶς εὐχαριστίες του γιὰ τὴν σθεναρὴ ὑποστήριξή του πρὸς τὴν Ἀυτοκέφαλο Ἐκκλησίαν τῆς χώρας του καὶ πρὸς τὸν δοκιμαζόμενον ἀπὸ τὸν πόλεμον Οὐκρανικὸ λαό.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀνταπέδωσε τὶς ἐόρτιες εὐχὲς πρὸς τὸν Ἐξοχ. κ. Πρόεδρο καὶ τὴν οἰκογένειά του, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὁλόκληρον τὸν εὐσεβῆ λαὸ τῆς Οὐκρανίας, ἐκφράζοντας τὴν εὐχὴ νὰ τερματιστεῖ τὸ συντομότερον ὁ πόλεμος ποὺ ἐξαπέλυσε ἡ Ῥωσία κατὰ τῆς πατρίδας τους καὶ νὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ εἰρήνη στὴν περιοχὴ. Ἐπίσης, ἐξέφρασε τὶς συγχαρητήριες εὐχὲς του γιὰ τὴ συμπλήρωση πέντε ἐτῶν ἀπὸ τὴν Ἐνωτικὴ Σύνοδο τοῦ 2018, καὶ γιὰ τὴν ἀντίστοιχη ἐπέτειο τῆς ἀπονομῆς τοῦ Τόμου Ἀυτοκεφαλίας πρὸς τὴν Ὁρθόδοξην Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας.

Πρώτη Πατριαρχικὴ Θεία Λειτουργία στὸν πανηγυρίζοντα Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Στεφάνου, τῆς Ὁρθοδόξου Βουλγαροφώνου Κοινότητος τῆς Πόλεως

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τὴν Τετάρτη, 27 Δεκεμβρίου 2023, ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, προεξήρχε τῆς Θείας Λειτουργίας, ποὺ τελέστηκε στὸν πανηγυρίζοντα φερώνυμον Ἱ. Ναὸ στὸν Μπαλατά, τῆς Ὁρθοδόξου Βουλγαροφώνου Κοινότητος τῆς Πόλεως. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ, μετὰ τὴν ἀποκατάσταση ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τοῦ δεινοῦ σχίσματος μὲ τὸ Βουλγαρικὸ ἔθνος, τὸ 1945, ποὺ ἓνας Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης λειτούργησε στὸν Ναὸ αὐτό, ὁ ὁποῖος ἔκτοτε ὑπάγεται στὴν πνευματικὴ καὶ Κανονικὴ δικαιοδοσίαν τῆς Μητρος Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

Στὴν ὁμιλία του, ὁ Πατριάρχης, ἀφοῦ μίλησε γιὰ τὸν τιμώμενον

Ἅγιο, ἀναφέρθηκε στοῦ ἱστορικό γεγονός τῆς τέλεσης τῆς πρώτης Πατριαρχικῆς Θείας Λειτουργίας στόν Ναό αὐτό.

«Σήμερα, λοιπόν, τιμῶντες τὴν μνήμην τοῦ ἠλθομεν εἰς τὸν γειτονικόν μας Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ ἱερουργήσαμεν τὸ μυστήριον τῆς Θείας ἀγάπης. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὑπαρκτικοῦ λόγου τῆς Ἐκκλησίας λαβόντες ἀφορμὴν ἠλθομεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν, νὰ καλύψωμεν ἐν ἱστορικὸν κενὸν ἐβδομήκοντα καὶ ὀκτῶ χρόνων μὴ αὐτοπροσώπου ἱερουργίας τοῦ Πατριάρχου εἰς αὐτόν, (ἀπὸ τῆς μακροθύμου ἀποκαταστάσεως τοῦ δεινοῦ σχίσματος τὸ 1945 ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας), ἀφ' ἑτέρου δέ, διὰ νὰ δηλώσωμεν ἐμφαντικῶς τὴν ἐν Κυρίῳ ἐγκαύχησιν ἡμῶν διὰ τοὺς Βουλγαροφώνους πιστοὺς τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες πρὸ δέκα καὶ τριῶν αἰῶνων «ἀποσκευασάμενοι τὴν πλάνην, εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν παραδόξως μετεκεντρίσθησαν πίστιν», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐν Ἁγίοις προκατόχου ἡμῶν Φωτίου τοῦ Μεγάλου.

Εἶναι ἀληθὲς καὶ γνωστὸν ὅτι ὁ Ναὸς οὗτος ἀπετέλεσε τὴν λυδίαν λίθον διὰ τὴν ὄξυνσιν καὶ ἀρνητικὴν ἔκβασιν τῶν περὶ τὸ Βουλγαρικὸν ἔθνος ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ἄλλ' ὅμως, ἐπειδὴ οὐδὲν κακὸν ἀμιγὲς καλοῦ, οὕτω καὶ τὸ Βουλγαρικὸν καλούμενον ζήτημα ἔδειξεν εἰς ὅλους ὅτι μόνον ἐν τῇ ἐνότητι καὶ τῇ ἀρμονίᾳ ἡ Ἐκκλησία πληροῖ τὴν θεοδότον ἀποστολὴν Τῆς εἰς τὸν Κόσμον. Αἱ ἀποτμήσεις, ἡ ἐσωστρέφεια, ἡ ἐπίπλαστος αἰσθησις αὐταρκειᾶς καὶ πληρότητος, αἱ ἔριδες καὶ ἐν τέλει τὰ σχίσματα ἀπομειώνουν τὴν σωστικὴν παρουσίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀποπροσανατολίζουν τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴν ἐν Χριστῷ καινὴν ζωὴν καὶ καταλύουν τὴν ἐν τῇ πίστει κοινωνίαν ἀγάπης.»

Καὶ ὁ Παναγιώτατος συνέχισε:

«Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία, ἡ κοινὴ τιθηνὸς ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων πιστῶν, διαχρονικῶς εὐαγγελίζεται ἄνευ ἀνθρωπογενῶν καὶ ἰδιοτελῶν κριτηρίων τὴν Σωτηρίαν παντὶ τῷ Λαῷ τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἀφορᾷ εἰς πρόσωπον ἀνθρώπου, ἀλλὰ θυσιάζεται διὰ νὰ ἐγκεντρίσῃ τοὺς μακρὰν τῆς ἀληθείας καὶ «ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους» εἰς τὴν Καλλιέλαιον τοῦ Ἰησοῦ. Μετὰ πολλῆς ἀγάπης, κόπων, θυσιῶν καὶ ἐξαντλήσεως, ἐντὸς τῶν ἱεροκανονικῶν παραγγελμάτων τῶν θείων καὶ ἱερῶν Συνόδων καὶ τῆς ἐν γένει ἀκλινοῦς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, αἶρει τὸν Σταυρὸν τῆς καὶ χαίρει, διότι προσάγει εἰς τὸν Ἀρχιεπίμενα Χριστὸν τὰ ἔθνη καὶ τοὺς λαοὺς λελουμένους εἰς τὴν Χάριν τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἀδιακρίτως καταγωγῆς, γλώσσης, ἱστορικῶν πε-

ριστάσεων και καταβολῶν, καθὼς ἐπισημειώνει καὶ ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος, ἣτις ἐστάλη πρὸς τὰς κατὰ τόπους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας διὰ τὴν Σύγκλησιν Συνόδου ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν λύσιν τοῦ Βουλγαρικοῦ ζητήματος: «Εἰς τοῦτο μὲν γὰρ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου οὐ μίαν τινὰ φυλὴν ἢ γλῶσσαν μίαν ἐκάλεσεν ἐν ἡ ἔπηξεν ἀγία καὶ σωστικὴ καὶ πανανθρώπῳ κιβωτῶ τῆς Ἐκκλησίας· οὐχ ἐν ἔθνος ὁτιοῦν τοῖς χρόνοις καὶ τοῖς καιροῖς ἀλλοιούμενον, ἀλλὰ σύμπαν ἀδιακρίτως τὸ ἀνθρώπινον, καθάπερ οἶκον ἓνα καὶ μίαν πατριὰν θεογενῆ, ὡς ἂν ἐν τῇ ἐνότητι τῆς ἀληθείας ἢ τοῦ θείου Πνεύματος, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν αὐτῇ, ἐνδοξασθῆ ἐνότης, ἐνότης ἐν τῇ πίστει, ἐνότης καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ, «ἀγάπη οὐ ζηλοῦση, οὐκ ἀσχημονούση, οὐ τὰ ἑαυτῆς ζητούση, οὐ παροξυνομένη, οὐ χαιρούση ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαιρούση δὲ τῇ ἀληθείᾳ»».

Βεβαίως καὶ δὲν ἐξιδανικεῦει ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία τὰς καταστάσεις καὶ δὲν ἀποκρύπτει τὰ προβλήματα, τὰς δυσκολίας καὶ τὰς ἀπογοητεύσεις τῆς ἐνίοτε εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς εὐθύνης τῆς. Οἱ προηγούμενοι δύο αἰῶνες ἐταλαιπώρησαν τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καθὼς τὰ κοινωνικά, φιλοσοφικά καὶ πολιτικά ρεύματα καὶ πράγματα διεμόρφωσαν ἀνακαινιστικὰς μὲν καταστάσεις εἰς πολλὰς πτυχὰς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου θετικῶς ἐκλαμβανομένας, πλὴν ἡ κρατήσασα ἀντίληψις τοῦ ἔθνους-κράτους ἐπεσώρευσε μόνον προβλήματα εἰς τὸ Ἅγιον Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὠδήγησεν, ὡς εἶναι γνωστόν, εἰς τὴν ἐπάρατον αἵρεσιν τοῦ «φυλετισμοῦ», ὅστις κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Μεγάλῃς Συνόδου τοῦ 1872, «ὡς ἀντικείμενος τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῖς ἱεροῖς κανόσι τῶν μακαρίων Πατέρων ἡμῶν».

Αἱ προκλήσεις πάμπολαι. Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δέχεται ἀλλεπάλληλα πλήγματα. Τὰ διλήμματα τεράστια. Ἡ ἀναγκαιότης συναρμογῆς καὶ ἰσορροπίας μεταξὺ κανονικῆς ἀκριβείας καὶ ποιμαντικῆς λύσεως ἐπιτακτικὴ. Αἱ περιπετειώδεις καιρικαὶ ἐναλλαγαὶ εἰς τὸ τότε ἱστορικὸν παρὸν δυσχεραίνουν τὴν ἐπιλογὴν ἐναλλακτικῶν διεξόδων. Ὁ σεβάσμιος καὶ Ἅγιος χορὸς τῶν προκατόχων ἡμῶν μετ' ἄλγους καὶ πατρικῆς συγκαταβάσεως προσπαθεῖ νὰ ἀνεύρη λύσεις. Τὸ μείζον ζήτημα τῆς ποιμαντικῆς διευθετήσεως τῶν καθέκαστα τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καθίσταται πανορθόδοξον πρόβλημα, καθὼς συναλοῦν μεθ' ἡμῶν καὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς πατριαρχαὶ τῆς Ἀνατολῆς.

Τὰ πιεστικὰ αἰτήματα τῆς χειραφετήσεως, ἐπὶ προφάσει τῆς

εύχερεστέρας ποιμαντικής, λαμβάνουν έκρηκτικές διαστάσεις και τὸ καθεστῶς τοῦ λεγομένου Ἀυτοκεφάλου ἐξελίσσεται εἰς μείζον πρόβλημα ἐντὸς τοῦ Ὁρθοδόξου σώματος. Ἀτυχῶς, ἡ εὐρύτης καὶ μακροθυμία -κατ' ἀκριβείαν θυσία- τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐξελήφθη -κατὰ πλάνην καὶ κατ' ἀχαριστίαν- ὡς ἀδυναμία καὶ ἀνικανότης νὰ διευθετήσῃ τὰ θέματα. Ὅμως, ἡ ἀλήθεια δὲν δύναται ποτὲ νὰ ἀποκρυβῇ. Ἡ πάροδος τῶν χρόνων καὶ ἡ ἐπισεσωρευμένη πνευματέμφορος ἐμπειρία τοῦ Πατριαρχείου ἐπαναφέρει τὰ πράγματα εἰς τὸ ὀρθόν.

Σήμερον οἱ πάντες ἔχομεν κατανοήσει ἐκ τῆς πράξεως καὶ τῶν λαθῶν τοῦ παρελθόντος ὅτι ἡ ἐνότης εἶναι τὸ ζητούμενον καὶ ἡ ἀσφαλῆς καὶ μόνη βᾶσις διὰ τὴν εὐστάθειαν τῶν Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν. Αἱ διαβαθμίσεις καὶ ὀνοματοδοσίαι τῶν διαφόρων ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιαστικῶν σχηματισμῶν δὲν εἶναι πρόταγμα, ἀλλὰ ἐργαλεῖον διὰ τὴν ποιμαντικὴν θεραπείαν καὶ διακονίαν τῶν πιστῶν. Ἡ συνεννόησις καὶ συνύπαρξις τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν πλέον ἢ ἄλλοτε εἶναι προτεραιότης καὶ ζητούμενον. Τὰ λάθη τοῦ παρελθόντος δὲν ἀποτελοῦν μόνον ἀρνητικὴν παρακαταθήκην, ἀλλὰ κυρίως τὴν φύτραν διὰ νέαν σποράν καὶ καλλιέργειαν τῆς συνυπάρξεως, τῆς ἐγγυτέρας καὶ βαθυτέρας κατανοήσεως τῶν προβλημάτων, τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ καθόλου ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ βίου εἰς τὸ ἀρχέγονον εὖ εἶναι του.

Σήμερον ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ τούτου Ναοῦ, σημεῖον ἄλλοτε προβληματικῆς ἀναφορᾶς, ἀποστέλλομεν τοῖς πᾶσι πρόσκλησιν ἀγάπης καὶ συμπορεύσεως ἐν ἐνότητι, οὐχὶ μόνον θεωρητικῇ ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ ἀλλ' εἰς πάσας τὰς πτυχὰς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου. Δηλοῦμεν τὴν ἐπιθυμίαν μας διὰ ἀμεσωτέραν ἐπαφὴν μεθ' ὅλων τῶν κατὰ τόπους ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν προθυμίαν μας ταυτοχρόνως διὰ νὰ συμβάλλωμεν εἰς ἀνεύρεσιν λύσεων εἰς πᾶν ὅ,τι ἀπασχολεῖ τὸ ἐνδορθόδοξον σῶμα, ἐντὸς πάντοτε τῶν παραδεδομένων ἀρχῶν, ὅρων καὶ ὁρίων τῆς ἐκκλησιολογίας τῆς κατ' Ἀνατολὰς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.»

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του, ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε τὴν χαρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ προσωπικῶς τοῦ ἰδίου «για τὴν σημερινὴν λαμπρὰν καὶ εὐσημον ἐορτὴν καὶ πανήγυριν», καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεοφίλ. Ἐπίσκοπο Τιβερίουπόλεως κ. Τύχωνα, βοηθὸ τοῦ Πατριάρχου Βουλγαρίας, στὸ πρόσωπο τοῦ ὁποίου, ὅπως εἶπε, «βλέπομεν τὸν ἀσθενοῦντα καὶ ταλαιπωρούμενον ἀδελφὸ Πατριάρχην

Βουλγαρίας κ. Νεόφυτο, για την αποκατάσταση της υγείας του οποίου δεόμεθα έκτενως». Εξέφρασε δὲ τὴν Πατριαρχικὴ εὐαρέσκειά του πρὸς τὸν Ἱερατικῶς Προϊστάμενο τῆς Κοινότητος Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κ. Χαράλαμπο Nichev, καὶ πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινοτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐντιμολ. Ἀρχοντα τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κ. Δημήτριο Γιώτεφ, καθὼς καὶ πρὸς ὅλα τὰ μέλη της, «ὄχι μόνον διὰ τὴν περίφροντιν ἀγάπην των διὰ τὰ θέματα τῆς παροικίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀγαστὴν συνεργασίαν καὶ τὸν σεβασμὸν των πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν. Δόξα τῷ Θεῷ τὰ ἀλλοτινὰ καὶ λυπηρὰ παρῆλθαν καὶ ὡς ἐν σῶμα καὶ μία καρδιά, τὸ βουλγαρόφωνον ποίμνιον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐν τε τῇ Πόλει καὶ τῇ Ἀδριανουπόλει, ἀποτελεῖ πηγὴν τιμῆς διὰ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, καθ' ὅτι τὰ μέλη του τυγχάνουν τέκνα εὐπειθῆ καὶ κατὰ πάντα ἀφωσιωμένα εἰς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Πατριάρχην.»

Προηγούμενος, τὸν Παναγιώτατο προσφώνησε μὲ θερμοὺς λόγους ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Χαράλαμπος Nichev, ὁ ὁποῖος, μεταξὺ ἄλλων, εἶπε:

«Γιὰ πρώτη φορὰ στὸν Ι. Ναὸ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου προσέρχεται ἡ Σεπτῆ Κορυφή καὶ τελεῖ Πατριαρχικὴν Θεῖαν Λειτουργίαν! Ὁ καθαγιασμός τῶν τιμίων δώρων ἀπὸ τὰ Πατριαρχικὰ χέρια εἶναι ἀναμφίβολα ἓνα ἱστορικὸ γεγονός, ὀρόσημο στὴν πορεία τῆς Κοινοότητός μας στὸν χρόνον. Αὐτὴ ἡ Πατριαρχικὴ Λειτουργία εἶναι ἡ κορυφαία ἀπόδειξις τῆς πατρικῆς ἀγάπης καὶ τοῦ στοργικοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ Πατριάρχου μας γιὰ τοὺς Βουλγαροφώνους Ὁρθοδόξους τῆς Πόλεώς μας. Ἔρχεται ὡς συνέχεια καὶ ἐπιστέγασμα ἄλλων γνωστῶν πρωτοβουλιῶν, ὅπως τῆς φιλοπτώχου δράσεως τῆς Πνευματικῆς Διακονίας τοῦ Πατριαρχείου μας γιὰ τὰ λιγώτερο προνομιούχα μέλη τῆς Κοινοότητός μας ἢ τὸ πλούσιον γεῦμα ἀγάπης, πὺν παρατίθεται μὲ ἔξοδα τοῦ Πατριαρχείου μας κάθε Κυριακὴ στὸν Ι. Ναὸ Ἁγίου Ἰωάννου Ρίλας στὸ Σισλί.»

Τὸν Παναγιώτατο καλωσόρισε θερμὰ καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινοότητος Ἐντιμολ. κ. Δημήτριος Γιώτεφ.

Ἐκκλησιάστηκαν ἡ Πρόξενος τῆς Βουλγαρίας στὴν Πόλη Εὐγεν. κ. Radoslava Kafedjiska, μέλη τῆς Βουλγαροφώνου Κοινοότητος τῆς Πόλεως καὶ ἐκλεκτοὶ προσκυνητὲς ἀπὸ τὴν Βουλγαρία.

ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Κανονικαὶ Πράξεις – Ἀνακοινωθέντα

Ἀριθμ. Πρωτ. 657

**ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ
ΕΝ Τῶι ΑΓΙΟΛΟΓΙῶι ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΤΑΤΑΞΕΩΣ
ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΑΣ (ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ)
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΙΔΟΣ ΚΑΙ ΕΝ ΛΕΡῶι ΤΕΛΕΙΩΘΕΙΣΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΕΗΜΟΝΟΣ.**

«Μηδεὶς ἐπὶ ταῖς εὐαγγελικαῖς ἐντολαῖς ἀδυναμίαν προβάληται· εἰσὶ γὰρ ψυχαὶ αἱ καὶ ὑπὲρ τὴν ἐντολὴν διεπράξαντο. Πείσει σε πάντως τὸ εἰρημένον ὁ ὑπὲρ ἑαυτὸν τὸν πλησίον ἀγαπήσας, καὶ ὑπὲρ τούτου τὴν ψυχὴν προθέμενος, καίπερ ἐπιταγὴν Κυρίου εἰς τοῦτο μὴ κομισάμενος» (Κλίμαξ, Λόγος κς' «περὶ διακρίσεως»).

Τοῦ Τρισαγίου Δημιουργοῦ ἢ πρὸς τὴν δημιουργίαν καὶ μάλιστα πρὸς τὸν κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ πλασθέντα ἄνθρωπον ἀγάπη, πάντας τοὺς Αὐτὸν ἐκουσίως ἀγαπήσαντας, τοῦτο μὲν ὡς πῦρ ἄυλον κατακαίει καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν κένωσιν ἐμπνέει κατὰ θεῖαν μίμησιν, τοῦτο δὲ φῶς αὐτοῖς γίγνεται, ἐφελκύουσα θερμοουργῶς τὰς διανοίας των ὥστε τὸ ζῆν Αὐτῶ καὶ τῶ πλησίον ὅλως ἀφιερῶσαι.

Τοιαύτης περιωπῆς φωτοειδῆς ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος ἀνεδείχθη ὁ τῆς ἱεράς Κωνσταντινουπολίτιδος γαίας εὐχυμος καρπὸς καὶ ἐν τῇ νήσῳ Λέρῳ ὡς κόκκος σίτου πεσοῦσα πρὸς πολλὴν καρποφορίαν, τὸ ἀγγελώνυμον τοῦ Παρακλήτου δοχείον, ἢ ἐν Μητροῶσι πνευματικαῖς διαλάμψασα Μοναχὴ Γαβριηλία (Παπαγιάννη). Αὕτη, ποθήσασα Χριστὸν ἐκ νεότητος καὶ τὸ τοῦ κόσμου φρόνημα καὶ πάντα τὰ ἑαυτῆς ἐπίκτητα ὡς ἐπίκηρα καταλιπούσα, ἔδραμεν ὀπίσω Ἐκείνου ἐν τῷ τοῦ πλησίον προσώπῳ, θυσιάσασα τὸν βίον, ἐκκόψασα τὸ ἴδιον θέλημα, ἀφιερῶσασα πᾶσαν πνοὴν εἰς τὴν διακονίαν τοῦ ἐλαχίστου,

ἀσκηθεῖσα κατὰ πάντα εἰς τὸ τῆς γνησίας καὶ εὐαγγελικῆς ἀγάπης μεταλλεῖον.

Ἐφ' ὅλων τούτων, τῶν πολλῶν καὶ βεβαίων, ἡ διὰ χάριτος καὶ μέλανος μαρτυρία καὶ γραφή τοῦ Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Λέρου, Καλύμνου καὶ Αστυπалаίας καὶ ἀγαπητοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ κυρίου Παΐσιου ἐπισήμως τῆ καθ' ἡμᾶς Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία ὑπεβλήθη καὶ ὠμολογήθη, τὴν τοῦ κατὰ τὴν Ἐπαρχίαν αὐτοῦ καὶ οὐχὶ μόνον Χριστωνύμου πληρώματος συνειδήσιν ἐκφρά-ζουσα, διὸ καὶ ἡ Μετροίτης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν, τῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἀξιολογήσαντες πάντα, ἐκ ψυχῆς κινήθεντες καὶ λαβόντες μεγάλως ὑπ' ὄψιν τὸ θαυμαστὸν καὶ σπάνιον τοῦ βίου τῆς εἰς τὸ Κυριακὸν θέλημα ἀπολύτως παραδοθείσης Μοναχῆς Γαβριηλίας, τὸ φιλόανθρωπον καὶ ἐλεῆμον αὐτῆς, τὸ ὀρθοδόξως ἡσυχαστικὸν καὶ ἐν ἀφανείᾳ βιωθὲν ἐκκλησιαστικὸν ἦθος αὐτῆς, ὡς καὶ τὰ σημεῖα μεθ' ὧν αὕτη ἐν τε τῇ παρουσίᾳ καὶ ἐν τῇ πέραν τοῦ τάφου ζωῆ συνδέεται, ἀπεφασίσαμεν ὁμοφώνως τὴν προσήκουσαν καὶ νενομισμένην τιμὴν αὐτῇ ἀποδοῦναι.

Ἐδοξεν οὖν τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν θεσπίσαι ὅπως ἐν τοῖς ἐφ' ἑξῆς ἡ Μοναχὴ Γαβριηλία (Παπαγιάννη), ἡ Κωνσταντινουπολίτις, ἡ ἐλεήμων, συγκαταριθμῆται καὶ συγκαταλέγεται τῷ τῶν Ἀγίων καταλόγῳ ὡς μετ' ἐκείνων ἀληθῶς συνευφραينوμένη καὶ τῆς τοῦ Κυρίου χαρᾶς προγενομένη, ἀναμένουσα, ὡς πάντες ἡμεῖς, τὴν Ἐκείνου Δευτέραν ἔλευσιν, καὶ Ὁσία γινώσκεται, καὶ ἐν Ἐκκλησίαις ἐν ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς τιμᾶται νῦν καὶ ἀεί, ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, τῆς μνήμης αὐτῆς ἀγομένης ἐτησίως τῇ 17^ῃ Ἰουλίου, ὁπότε καὶ ἡ ἀνακομιδὴ τῶν ἱερῶν αὐτῆς λειψάνων ἐγένετο.

Εἰς ἔνδειξιν δὲ καὶ βεβαίωσιν τούτων καὶ μόνιμον καὶ διηνεκὴ τὴν παράστασιν ἐγένετο καὶ ἡ παρούσα Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ ἡμῶν Πρῶξις, καταστρωθεῖσα καὶ ὑπογραφεῖσα ἐν τῷδε τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ β'κγ', κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον (γ')

ΕΠΙΝΕΜΗΣΕΩΣ Β'

Αριθμ. Πρωτ. 749

**ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ
ΤΗΣ ΕΝ ΤΩι ΑΓΙΟΛΟΓΙΩι ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΤΑΤΑΞΕΩΣ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΓΕΡΒΑΣΙΟΥ (ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ) ΤΟΥ
ΕΝ ΠΑΤΡΑΣ**

«Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπέινασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με, γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρὸς με» (Μτθ. κε', 34-36).

Τοὺς ἀκριβῶς κατορθώσαντας τὰς τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐντολὰς καὶ τὰς εὐαγγελικὰς ὑποτυπώσεις ἀκραιφνῶς τηρήσαντας καὶ τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου τὰς χρεῖας θεραπεύσαντας καὶ οὕτως ἀκολουθοὺς καὶ μιμητὰς Αὐτοῦ γενομένους, ἄξιον καὶ δίκαιον ὑπὸ τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τιμᾶσθαι καὶ μεγαλύνεσθαι ἐν ᾠδαῖς πνευματικαῖς καὶ δοξολογίαις καὶ τελεταῖς μετὰ πάσης λαμπρότητός τε καὶ αἰδημοσύνης, καὶ τὰς πολλὰς πρεσβείας αὐτῶν καὶ τὴν παρόρησιαν πρὸς Κύριον ἐπικαλεῖσθαι εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς αὔξησιν ἀρετῆς καὶ εἰς παντοειδῆ βοήθειαν.

Ἐπειδὴ τοίνυν τοιοῦτος λαμπρὸς ἀστήρ καὶ ὑπέραλλος καὶ πασῶν τῶν ἀρετῶν μέτοχος καὶ τῶν τοῦ Κυρίου τρόπων διάδοχος, ἀνεδείχθη καὶ ὁ ἐκ Γορτυνίας ὀρμώμενος καὶ ἐν τῇ περιωνύμῳ τῶν Πατρῶν πόλει διακονήσας, ἐπὶ ἔτη πλεῖστα, Ἀρχιμανδριτῆς Γερβάσιος, τοῦπικλῆν Παρασκευόπουλος, ὁ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστῆς καὶ τῶν ἐν ἀνάγκαις καὶ περιστάσεσιν ἀρωγός, καὶ τῶν ἐν φυλακαῖς θερμὸς συμπαραστάτης, ἡ Μετριότης ἡμῶν, μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἰερωτάτων Μητροπολιτῶν τῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὴν τε τοῦ βίου ὀσιότητα, τὰ σπλάγχνα τῶν οἰκιζμῶν, τὰς δαψιλεῖς εὐεργεσίας καὶ τὴν θυσιαστικὴν ὑπὲρ τῶν ἀδυνάτων διακονίαν, ἔτι δὲ καὶ αὐτὴν τὴν τῆς θαυματουργίας χάριν καὶ τὴν πανθομολογουμένην καὶ ἰσχυρὰν

μαρτυρίαν καὶ συνείδησιν τοῦ πληρώματος τῆς κατὰ τὴν Ἀχαΐαν Ἐκκλησίας καὶ εὐρύτερον περὶ τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ, περὶ ὧν ἀπάντων ἐξ ἀσφαλῶν καὶ ἐστώτων ὑπέβαλε, διὰ γραμμάτων ἐπισήμων, τῇ καθ' ἡμᾶς Ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἱερώτατος Μητροπολίτης Πατρῶν καὶ ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς κύριος Χρυσόστομος, ἔγνωμεν, συνωδὰ τῇ καθεστκυῖᾳ ἐκκλησιαστικῇ τάξει, τὴν προσήκουσαν τιμὴν καὶ τὸ γέρας τῷ Ὁσίῳ Γερβασίῳ, τῷ τῶν Πατρῶν καλῷ Σαμαρείτη, ἀπονεύμαι.

Ἔδοξεν οὖν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν καὶ ὀρίζομεν καὶ διακελευόμεθα ὅπως ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γερβάσιος, ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν, τοῦπίκλην Παρασκευόπουλος, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος συγκαταριθμῆται καὶ συγκαταλέγεται τῇ χορείᾳ τῶν Ἁγίων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατ' ἔτος ἐορταζόμενος καὶ πανηγυριζόμενος, ἐν ὕμνοις καὶ δοξολογίαις, τῇ λ' Ἰουνίου, ἡμέρα τῆς ὀσιακῆς αὐτοῦ, πρὸς Κύριον, ἐκδημίας.

Εἰς ἔνδειξιν δὲ καὶ βεβαίωσιν τούτων καὶ μόνιμον καὶ διηνεκῆ τὴν παράστασιν ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ ἡμῶν Πρᾶξις, κατὰστρωθεῖσα καὶ ὑπογραφεῖσα ἐν τῷδε τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίᾳς.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ β'κγ', κατὰ μῆνα Νοέμβριον (ις')

ΕΠΙΝΕΜΗΣΕΩΣ Β'

Ἀριθμ. Πρωτ. 748

**ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ
ΤΗΣ ΕΝ Τῷ ΑΓΙΟΛΟΓΙῳ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ-
ΤΑΞΕΩΣ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (ΧΑΜΑΚΙΩΤΟΥ) ΤΟΥ ΕΝ ΑΤΤΙΚῃ**

«Καὶ ἀναστήσω ἐμαντῷ ἱερέα πιστόν, ὃς πάντα τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ μου καὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ μου ποιήσει· καὶ οἰκοδομήσω αὐτῷ οἶκον πιστόν, καὶ διελεύσεται ἐνώπιον χριστοῦ μου πάσας τὰς ἡμέρας» (Α' Βασ. β', 35).

Τοῖς τῆς Δεσποτικῆς καὶ ἀναμαίκτου θυσίας καθαρωτάτοις

μύσταις καὶ τοῖς τῶν ἀρρήτων Μυστηρίων ἱεροῖς Λειτουργοῖς καὶ τῆς ἀγγελικῆς χοροστασίας ὁμοστασίσις τε καὶ συνομίλοις, ἀρχῆθεν ἢ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ἀπονέμει τὴν τιμὴν καὶ ἀπεικόνισιν ἐν εἰκόσι καὶ τὴν προσκύνησιν τῶν λειψάνων αὐτῶν καθιεροῦ, θεσπίζουσα καὶ ἄσμασι καὶ ᾠδαῖς καὶ λιτανείαις καὶ λαμπαδηφορῖαις τὴν μνήμην αὐτῶν τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν πιστῶν, εἰς ἐπίκλησιν βοηθείας ἐν τῷ βίῳ καὶ ὑπὲρ τοῦ τῆς σωτηρίας ἐφετοῦ.

Τοιοῦτος πνευματέμφορος νοῦς καὶ ἀγαθὸς τοῦ Κυρίου Λευΐτης ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀνεδείχθη καὶ ὁ γόνος τῶν Τουρλάδων Καλαβρῦτων Ἱερομόναχος Ἀθανάσιος (Χαμακιώτης), ὁ Κτίτωρ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κυρίας Θεοτόκου τῆς Φανερωμένης ἐν Ῥοδοπόλει τῆς Ἀττικῆς, ὁ ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος καὶ τῶν κακῶς ἐχόντων ὁ ἄμισθος ἰατρός, καὶ τῶν παραλελυμένων ἢ ἀνόρθωσις, τῶν πεινῶντων ὁ τροφεὺς καὶ τῶν ἐν ἀνάγκαις καὶ περιστάσεσιν ὄντων ὁ ὀτρηρὸς συμπαραστάτης, ἀλλὰ καὶ τῆς φρικτῆς καὶ ἀναιμάκτου ἱερουργίας ὁ θεῖος ἱεροφάντης καὶ ἀκριβέστατος καὶ τῶν λογικῶν προβάτων ὁ ἄριστος ποδηγέτης καὶ τῆς τοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν ἀποστολοπαραδότου θεσμοθεσίας ὁ κάλλιστος οἰκονόμος.

Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν τῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ὑπ' ὄψιν λαβόντες τὴν ζῶσαν καὶ ἰσχυρὰν φωνὴν καὶ μαρτυρίαν τοῦ χριστωνύμου πληρώματος τῆς κατὰ Κηφισίαν καὶ Ἀμαρούσιον καὶ Ὠρωπὸν παροικούσης Ἐκκλησίας καὶ εὐρύτερον, περὶ τῆς ἀγιότητος τοῦ μακαρίου τούτου Ἱερομονάχου, ἀψευδῶς πιστουμένης ἐκ τῆς τοῦ βίου ὀσιότητος, τῆς διὰ λόγων καὶ τρόπων διδασκαλίας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ πλησίον καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου καιομένης καρδίας, περὶ ᾧν ἀπάντων διὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπέβαλεν ἐπισημῶς τῇ Ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐβεβαιώσατο ὁ Ἱερώτατος Μητροπολίτης Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καὶ Ὠρωποῦ καὶ ἀγαπητὸς ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς κύριος Κύριλλος, κοινὴν καὶ ὁμόθυμον πρὸς τοῦτο ἐπιθυμίαν τε καὶ παράκλησιν περὶ τῆς κατατάξεως τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς ἐν τῷ χορῷ τῶν Ὁσίων ποιούμενος, στοιχοῦντες τῇ τῆς Ἐκκλησίας κανονικῇ πράξει, ὡς εὐλογον καὶ καλὴν τὴν κοινὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ ποιήσεως ἐπιθυμίαν καὶ βούλησιν ἐκρίναμεν καὶ ἀπεδεξάμεθα.

Ἐδοξεν οὖν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν καὶ ὀρίζομεν καὶ

διακελευόμεθα ὅπως ὁ Ἱερομόναχος Ἀθανάσιος, τούπικλην Χαμακιώτης, ἐφ' ἑξῆς συγκαταριθμηταὶ καὶ συγκαταλέγηται τῇ χορείᾳ τῶν Ἁγίων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ Ὅσιος γινώσκηται καὶ παρὰ πάντων τιμαῖται εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας, ἐορταζόμενος καὶ πανηγυριζόμενος κατ' ἔτος τῇ ιζ' Αὐγούστου, ἡμέρα τῆς εἰς Κύριον ὀσιακῆς αὐτοῦ ἐκδημίας.

Εἰς ἔνδειξιν καὶ βεβαίωσιν τούτων καὶ μόνιμον καὶ διηνεκῆ τὴν παράστασιν ἐγένετο καὶ ἡ παρούσα Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ ἡμῶν Προᾶξις, καταστροφθεῖσα καὶ ὑπογραφείσα ἐν τῷδε τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,βκγ', κατὰ μῆνα Νοέμβριον (ιζ')

ΕΠΙΝΕΜΗΣΕΩΣ Β'

ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΙΣ

Ἀποφάσει τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἐν ταῖς συνεδρίασις αὐτῆς τῆς 16^{ης} καὶ 17^{ης} Νοεμβρίου 2023 καθυπεβλήθησαν τῇ ἐσχάτῃ ποινῇ τῆς καθαιρέσεως ἐκ τοῦ ὄν ἔφερον βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης καὶ ἐπανήχθησαν εἰς τὰς τάξεις τῶν λαϊκῶν, διὰ τὰ εἰς ἃ ὑπέπεσον κανονικὰ παραπτώματα, οἱ Πρεσβύτεροι Paolo Perletti καὶ Σέργιος Benavidez, κληρικοὶ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων Βελγίου καὶ Μπουένος Ἄιρες ἀντιστοίχως.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

Συνήλθεν, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος εἰς τὰς τακτικὰς αὐτῆς συνεδρίας τὴν Τρίτην, 3ην, καὶ τὴν Τετάρτην, 4ην τ.μ. Ὀκτωβρίου 2023, τῆς νέας Συνοδικῆς περιόδου καὶ τοῦ νέου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἔτους. Ἐν ἀρχῇ ἀντηλλάγησαν αἱ εἰθισμέναι προσφωνήσεις καὶ ἀντιφωνήσεις μεταξύ τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου καὶ τοῦ πρώτου τῇ τάξει τῶν νέων Συνοδικῶν Παρέδρων, Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εὐγενίου.

Κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν, εἰσηγήσει τῆς Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς, κατετάγη εἰς τό Ἁγιολόγιον τῆς κατ' Ανατολάς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡ Μοναχὴ Γαβριηλία (Παπαγιάννη), ἡ Κωνσταντινουπολίτις, ἡ ἐν Λέρῳ τελειωθεῖσα, διακριθεῖσα διὰ τὰς κατὰ Χριστόν ἀρετὰς τῆς ἐλεημοσύνης, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀπολύτου ἀφοσιώσεως καὶ ἐμπιστοσύνης εἰς τό θέλημα τοῦ Κυρίου.

Ἐπίσης, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν καὶ διετύπωσε

τὴν προτροπὴν ὅπως ὡς τάχιστα ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὰς ἐστίας των αἱ χιλιάδες τῶν ἐξ Οὐκρανίας παιδιῶν, ἅτινα βιαίως μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ῥωσικὴν Ὀμοσπονδίαν.

Ἐξ ἄλλου, κατ' ἀμφοτέρας τὰς συνεδρίας ἐθεωρήθησαν ἅπαντα τὰ ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει ἀναγεγραμμένα θέματα, ἐφ' ὧν καὶ ἐλήφθησαν αἱ προσήκουσαι ἀποφάσεις.

Ἐκ τῆς Ἀρχιερατικῆς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

Συνήλθεν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος εἰς τὰς τακτικὰς συνεδρίας αὐτῆς τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου τὴν 16ην καὶ 17ην ἰδίῳ.

I. Κατ' αὐτὴν ὁμοφώνῳ συνοδικῇ ἀποφάσει κατετάγησαν εἰς τὸ Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας:

α) ὁ Ἱερομόναχος Ἀθανάσιος Χαμακιώτης, ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κηφισίας, Ἀμαρουσίου, Ὠρωποῦ καὶ Μαραθῶνος, καὶ

β) ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γερβάσιος Παρασκευόπουλος, ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν, ἀμφοτέροι διακριθέντες ἐπὶ ὁσιότητι καὶ θυσιαστικῇ διακονίᾳ τοῦ Χριστωνύμου λαοῦ, ἐγχαραχθέντες ἐξ ἀρχῆς ὡς Ἅγιοι εἰς τὴν συνείδησιν αὐτοῦ.

II. Ἐξ ἄλλου, ἐξετασθείσης τῆς περιπτώσεως τοῦ Ἐπισκόπου Τρωάδος Πέτρου, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως ὅπως ἐπιβληθῇ εἰς αὐτόν ἡ ποινὴ τῆς ἀργίας.

III. Περί δέ τῆς περιπτώσεως τῶν Ἐπισκόπων Εὐμενείας Εἰρηναίου καὶ Δορυλαίου Δαμασκηνοῦ, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος, εὐρείας συζητήσεως γενομένης, ἐπέβαλεν εἰς αὐτούς ὁμοφώνως τὴν ποινὴν τοῦ περιορισμοῦ ἄχρι καιροῦ εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν Ἱερὰς Μονάς, ἥτοι τοῦ Ἐπισκόπου Εὐμενείας εἰς τὴν Μονὴν Γουβερνέτου-Κυρίας τῶν Ἀγγέλων καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Δορυλαίου εἰς τὴν Μονὴν Ἁγίας Τριάδος Τζαγκαρόλων, ἀμφοτέρας εὐρισκομένας ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Χανίων.

IV. Ἐπίσης, ἐκ τῶν Ἀρχιμανδριτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Πορφυρίου Μπικουβαράκη καὶ Νικηφόρου Εἰκοσιδέκα ἀφηρέθησαν τὰ ἀπονεμηθέντα αὐτοῖς ἐν καιρῷ Πατριαρχικὰ ὀφθίκια.

Τέλος, ἐξητάσθησαν καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει περιλαμβανόμενα θέματα διὰ τὰ ὅποια καὶ ἐλήφθησαν αἱ δέουσαι

ἀποφάσεις.

Ἐκ τῆς Ἀρχιεραμματείας τῆς Ἁγίας καί Ἱεράς Συνόδου.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

Τὴν 18ην Δεκεμβρίου 2023, συνήλθεν ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου, ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος, εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς συνεδρίαν τοῦ τρέχοντος μηνός.

Κατ' αὐτὴν, εἰσηγήσει Αὐτῆς, ἐξελέγη παμψηφεί ὁ Πανοσιολ. Μέγας Πρωτοσύγκελλος κ. Θεόδωρος Μητροπολίτης Σελευκείας. Αὐθημερόν ἐτελέσθη τό Μικρόν καί τό Μέγα Μήνυμα τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐψηφισμένου Ἱεράρχου, δεχθέντος τά ἐγκάρδια συγχαρητήρια τοῦ σεπτοῦ Προκαθημένου, τῶν σεβασμίων Ἀρχιερέων, τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς καί τῶν λοιπῶν καθευρεθέντων.

Μετά τὴν προαγωγήν ταύτην ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Αὐλῇ, ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀνεκοινώσατο ὅτι:

α) ἀνυψοῖ εἰς Πρωτοσύγκελλον Αὐτῆς τόν μέχρι τοῦδε Ἀρχιεραμματέα Πανοσιολ. κ. Γρηγόριον,

β) προάγει τόν Δευτερεύοντα τῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων Πανοσιολ. Διάκονον κ. Ἀλέξανδρον εἰς Μέγαν Ἀρχιδιάκονον, καί

γ) τοποθετεῖ εἰς τὴν οὕτως κενωθείσαν θέσιν τοῦ Δευτερεύοντος τόν Πανοσιολ. Τριτεύοντα κ. Καλλίνικον,

δ) τοποθετεῖ ὁμοίως εἰς τὴν οὕτως κενωθείσαν θέσιν τοῦ Τριτεύοντος τόν Ἱερολ. Διάκονον τῆς Σειράς κ. Βαρνάβαν, καί

ε) εἰς τὴν θέσιν τοῦ Διακόνου τῆς Σειράς τόν Ἱερολ. Πατριαρχικόν Διάκονον κ. Ἱερώνυμον Σωτηρέλην.

Ἐξ ἄλλου, ἀποφάσει τῆς Ἁγίας καί Ἱεράς Συνόδου,

α) προήχθη εἰς Ἀρχιεραμματέα αὐτῆς ὁ μέχρι τοῦδε Ὑπογραμματεὺς Πανοσιολ. Διάκονος κ. Βοσπόριος Μαγκαφᾶς,

β) ἀνυψώθη εἰς Ὑπογραμματέα ὁ μέχρι τοῦδε Κωδικογράφος Πανοσιολ. Διάκονος κ. Οἰκουμένιος Ἀμανατίδης, καί

γ) διωρίσθη ὁ Ἱερολ. Πατριαρχικός Διάκονος κ. Εὐλόγιος Τσάτσας νά ἐκτελεῖ καθήκοντα Κωδικογράφου μέχρι νεωτέρας ἀποφάσεως.

Αἱ χειροτονίαί τοῦ Ἐψηφισμένου Ἀρχιερέως καί τοῦ Πανοσιολ. νέου Ἀρχιεραμματέως εἰς τόν βαθμόν τοῦ πρεσβυτέρου θὰ τελεσθοῦν κατὰ

τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῶ.

Ἐκ τῆς Ἀρχιεραγματείας τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

Συνήλθεν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος εἰς τὴν τακτικὴν συνεδρίαν αὐτῆς σήμερον, Τρίτην, 19^{ην} Δεκεμβρίου 2023, καθ' ἣν ἐθεωρήθησαν ἅπαντα τὰ ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει ἀναγεγραμμένα θέματα, ἐφ' ὧν καὶ ἐλήφθησαν αἱ προσήκουσαι ἀποφάσεις.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀνεκοίνωσεν ἐν συνεχείᾳ τῶν χθὲς συντελεσθεισῶν προαγωγῶν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Αὐλῇ, τὸν ἐξονομασμόν τοῦ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτου κ. Καισαρίου Χρόνη, ὡς Ἀρχιεπιφύλακος τῶν Πατριαρχείων.

Ἐν τῷ τέλει τῆς συνεδρίας ταύτης, ἀντηλλάγησαν μεταξύ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Βουούλων κ. Παντελεήμονος, αἱ εἰθισμέναι ἑόρτιοι προσφωνήσεις καὶ ἀντιφωνήσεις ἐπὶ ταῖς ἐπερχομέναις Ἑορταῖς τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου.

Ἐκ τῆς Ἀρχιεραγματείας τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ

ΜΕΙΚΤΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟ ΔΙΑΛΟΓΟ- ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟ- ΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Συνοδικότητα και πρωτείο στη δεύτερη χιλιετία και σήμερα
(Αλεξάνδρεια, 7 Ιουνίου 2023)

Εισαγωγή

0.1 Ως αποτέλεσμα της προσεκτικής μελέτης της συνοδικότητας και του πρωτείου κατά την πρώτη χιλιετία, το κείμενο του Κιέτι δήλωνε: «Από τα πρώτα χρόνια, ή μία Έκκλησία υπήρχε ως πολλές τοπικές εκκλησίες. Η κοινωνία του Αγίου Πνεύματος (πβ. Β' Κορ 13:13) μπορούσε να βιωθεί και μέσα σε κάθε τοπική Έκκλησία και στις σχέσεις μεταξύ τους ως ένότητα εν τη ποικιλία. Υπό την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος (πβ. Ιω 16:13), ή Έκκλησία ανέπτυξε πρότυπα τάξεως και διάφορες πρακτικές, σύμφωνα με τη φύση της ως “ένος λαού που ήλθε σε ένότητα εκ της ένότητας του Πατρός, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος”» (Chieti, 2, παραθέτοντας τον Άγιο Κυπριανό, *De oratione dominica* 23, PL 4:536).

0.2 Ο δεσμός της ένότητας ήταν φανερός στις «πολλαπλές συναθροίσεις των επισκόπων σε συνόδους για να συζητήσουν από κοινού ζητήματα διδασκαλίας (δόγμα) και πράξης» (Chieti, 11). Σε οικουμενικό επίπεδο, ή κοινωνία σφυρηλατήθηκε από τη συνεργασία μεταξύ των πατριαρχικών έδρων, οι οποίες ακολουθούσαν μία σειρά σύμφωνα με μια τάξη (πβ. Chieti, 15). Παρά τις πολλές κρίσεις, ή ένότητα πίστεως και αγάπης διατηρήθηκε μέσω της πρακτικής της συνοδικότητας και του πρωτείου (πβ. Chieti, 20).

0.3 Το παρόν κείμενο επιχειρεί μία θεώρηση της ταραγμένης ιστορίας της δεύτερης χιλιετίας, χωρίζοντάς την σε τέσσερις περιόδους. Προσπαθεί να προτείνει, όσο αυτό είναι δυνατόν, μια κοινή ανάγνωση αυτής της ιστορίας και να παράσχει στους Ορθοδόξους και στους Ρωμαιοκαθολικούς μια ευπρόσδεκτη ευκαιρία να εξηγήσουν ό ένας στον άλλον διάφορα σημεία της διαδρομής αυτής, έτσι ώστε να προωθήσουν

τήν ἀμοιβαία κατανόηση καὶ ἐμπιστοσύνη, πού συνιστοῦν ἀναγκαῖες προϋποθέσεις γιὰ συμφιλίωση στὴν ἀρχὴ τῆς τρίτης χιλιετίας. Τὸ κείμενο ὁλοκληρώνεται μὲ τὴν ἐξαγωγή διδαγμάτων ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ ἐπισκόπηση.

1. Ἀπὸ τὸ 1054 στὴ Σύνοδο τῆς Φεράρας-Φλωρεντίας (1438–1439)

1.1. Στὴν ἀρχὴ τῆς δεύτερης χιλιετίας, δυσκολίες καὶ διαφωνίες ἀνάμεσα στὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴ Δύση ὀξύνθηκαν ἀπὸ πολιτισμικούς καὶ πολιτικούς παράγοντες. Οἱ πράξεις τῶν ἀναθεμάτων τὸ 1054 ἐπιδείνωσαν τὴν ἀποξένωση μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ἡ ἀνατολικὴ καὶ ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία κατέβαλαν προσπάθειες νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἐνότητά τους. Ἐντούτοις, ὡς ἀποτέλεσμα τῶν σταυροφοριῶν, καὶ ἰδιαίτερα τῆς ἄλωσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν τέταρτη σταυροφορία (1204), τὸ σχίσμα τοῦ 1054 δυστυχῶς ἐγίνε βαθύτερο.

1.2. Ἡ λεγόμενη Γρηγοριανὴ Μεταρρύθμιση, πού ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὸν Πάπα Γρηγόριο Ζ΄ (1073–1085), κατόρθωσε νὰ θέσει τέλος στὸν συστηματικὸ διορισμὸ ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων ἀπὸ τὴν κοσμικὴ ἐξουσία. Ἀποκαταστάθηκαν οἱ κανονικὲς ἐκλογές ἔτσι ὥστε, τὸ σῶμα τῶν κληρικῶν ἑνὸς καθεδρικοῦ ναοῦ μποροῦσε νὰ ἐκλέγει τὸν ἐπίσκοπό τους καὶ οἱ μονές μποροῦσαν νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἡγουμένους τους. Συγχρόνως, ἡ μεταρρύθμιση ἀποσκοποῦσε νὰ καταπολεμήσει τίς ἠθικὲς παρεκτροπές στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν κοινωνία τῆς Δύσης. Στὴν αὐτὴν τὴν διαδικασίαν τῆς μεταρρύθμισης ἠγήθηκε ὁ πάπας μέσῳ τῶν παραδοσιακῶν ρωμαϊκῶν τοπικῶν συνόδων. Στὸ μεταξύ, ἡ ἐξουσία τοῦ πάπα ἐπεκτεινόταν ὅλο καὶ περισσότερο στὸ κοσμικὸ ἢ πολιτικὸ πεδίο, καθὼς ὁ Γρηγόριος πέτυχε ἀκόμη καὶ νὰ ἐκθρονίσει τὸν αὐτοκράτορα Ἑρρίκο Δ΄ (1050-1106). Δόθηκε ἰδιαίτερη ἔμφαση στὴν εὐθύνη τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐδρας νὰ προφυλάξει τὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ ἐξωτερικὲς παρεμβάσεις καὶ ἐσωτερικὲς καταχρήσεις.

1.3. Κατὰ συνέπεια, ἀναπτύχθηκε μιὰ ἐκκλησιολογία περισσότερο νομικὴ. Οἱ Ψευδοσιδῶρειες Διατάξεις (9^{ος} αἰῶνα) καὶ ἡ ψευδοκωνσταντίνεια Δωρεά (πιθ. 8^{ος} αἰῶνα), κείμενα πού ἐσφαλμένως θεωρήθηκαν ὡς αὐθεντικά, ἔδωσαν ἔμφαση στὸν κεντρικὸ ρόλο τοῦ πάπα στὴ Λατινικὴ Ἐκκλησία. Τὰ νέα ἐπαιτικά τάγματα τοῦ 13^{ου} αἰ., ὅπως οἱ Φραγκισκανοὶ καὶ οἱ Δομηνικανοί, τὰ ὁποῖα ἐξαιρέθηκαν ἀπὸ κανονικὴ ὑπαγωγή τους στὴν κατὰ τόπους ἐπισκοπικὴ ἐξουσία,

προώθησαν την αντίληψη ότι στην παποσύνη είχε ανατεθεί ή ποιμαντική φροντίδα σύνολης της Εκκλησίας.

1.4. Μετά την περί Περιβολής Έριδα στα τέλη του 11^{ου} και τις αρχές του 12^{ου} αι., ή Έκκλησία ένεπλάκη σε μιá άλλη μεγάλη διαμάχη με την κοσμική έξουσία, μέ διακύβευμα τόν ήγετικό ρόλο στόν δυτικό χριστιανικό κόσμο. Ο Ίννοκέντιος Γ' (1198–1216) έδραίωσε την θεώρηση ότι ο πάπας είναι ή κεφαλή πού διοικεί όλο τó εκκλησιακό σώμα. Ως διάδοχος του Πέτρου, ο πάπας είχε την πλήρη έξουσία (*plenitudo potestatis*) και τή μέριμνα όλων τών εκκλησιών (*sollicitudo omnium ecclesiarum*). Οί έπιμέρους έπίσκοποι έκαλούντο νά συμμετέχουν σ' αυτή τή μέριμνα (*in partem sollicitudinis*), διαμέσου τής ποιμαντικής φροντίδας για την έπισκοπή τους.

1.5. Την εποχή εκείνη, παρά την ανάπτυξη τής διδασκαλίας περί του ρωμαϊκού πρωτείου, ή συνοδικότητα ήταν άκόμη εμφανής. Οί πάπες έξακολουθούσαν νά διοικούν τή Λατινική Έκκλησία μέ τή ρωμαϊκή σύνοδο, ή όποία άποτελούνταν από τους έπισκόπους τής ρωμαϊκής περιφέρειας και εκείνους πού ήταν παρόντες στη Ρώμη. Η σύνοδος κανονικά συνερχόταν δύο φορές τόν χρόνο. Προβλήματα έξετάζονταν και συζητιούνταν έλευθερα από όλους τους συμμετέχοντες. Ο πάπας ως πρῶτος (*primus*) λάμβανε τις τελικές άποφάσεις. Δέν ύπάρχει καμμία ένδειξη ότι ο πάπας δεσμευόταν από την ψηφοφορία, αλλά, έπίσης, δέν ύπάρχει καμμία ένδειξη ότι ο πάπας έλαβε όποιαδήποτε τελική άπόφαση αντίθετα από την γνώμη τής συνόδου του.

1.6. Κατά την διάρκεια του 12^{ου} αι., ο ρόλος τής ρωμαϊκής συνόδου σταδιακά αντικαταστάθηκε από τó Κονσιστόριο (*consistorium*), δηλαδή τó συμβούλιο τών καρδινάλιων. Οί καρδινάλιοι ήταν μέλη του ρωμαϊκού κλήρου, και έπτά από αυτούς ήταν έπίσκοποι στις έδρες τών προαστείων και τής περιφέρειας τής Ρώμης. Ο πάπας συμβουλευόταν τó Κονσιστόριο τών καρδινάλιων σε τακτική βάση. Με τά διατάγματα του 1059 και του 1179, τó κολλέγιο τών καρδινάλιων απέκτησε τó άποκλειστικό δικαίωμα νά εκλέγει τόν πάπα. Τό ότι οί καρδινάλιοι ήταν έπίσκοποι τών προαστίων ή διέθεταν τίτλο πρεσβυτέρου ή διακόνου ναού τής Ρώμης υπογράμμιζε τó γεγονός ότι ή Έκκλησία τής Ρώμης, και όχι κανένα άλλο σώμα, ήταν άρμόδια για την εκλογή του έπισκόπου της.

1.7. Στη Δύση, ύπῆρχαν έπαρχιακές σύνοδοι, αλλά οί πάπες συγκαλούσαν, έπίσης, γενικές συνόδους, όπως οί τέσσερις του Λατερανού (1123, 1139, 1179, 1215), πού συνέχισαν τή μεταρρύθμιση τής Εκκλησίας

στη Δύση. Ο κανόνας 5 τῆς Δ΄ Λατερανῆς Συνόδου (1215) δήλωσε ὅτι «ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ... μέσῳ παραχώρησης τοῦ Κυρίου ἔχει τὸ πρωτεῖο τῆς κανονικῆς (τακτικῆς) ἐξουσίας πάνω σὲ ὅλες τὶς ἄλλες ἐκκλησίες, ἐφ' ὅσον εἶναι ἡ μητέρα καὶ διδάσκαλος (*mater et magistra*) ὄλων τῶν πιστῶν τοῦ Χριστοῦ». Ἡ ἴδια Σύνοδος κάλεσε τοὺς Ἕλληνες «νὰ συμμορφωθοῦν σὰν ὑπάκουοι υἱοὶ στὴν ἀγία Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, τῇ μητέρα τους, ὥστε νὰ γίνει ἓνα ποιμνιο καὶ ἓνας ποιμὴν» (Καν. 4). Ἡ πρόσκληση αὐτὴ δὲν ἔγινε δεκτὴ.

1.8. Αὐτὴ ἡ περίοδος παπικῆς κυριαρχίας συνέπεσε μὲ τὶς σταυροφορίες, ποῦ ἐνῶ ἀρχικῶς ὑπῆρξαν ἀνταπόκριση σὲ μίᾳ ἔκκληση τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα κατὰ τὴ σύγκρουσή του μὲ τοὺς Σελτζούκους Τούρκους, στὴν συνέχεια ἐξελίχθηκαν σὲ βίαιο ἀνταγωνισμό μεταξὺ Λατίνων καὶ Ἑλλήνων. Ὡς ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης σταυροφορίας (1095-1099), ἐγκαθιδρύθηκε Λατινικὸ πατριαρχεῖο καὶ λατινικὴ ἱεραρχία στὴν Ἀντιόχεια (1098) καὶ στὴν Ἱερουσαλήμ (1099), ἀντὶ γιὰ ἣ παρὰλλήλως μὲ τὰ ἑλληνικὰ πατριαρχεῖα. Ἡ τρίτη σταυροφορία (1189-1192) ἐπέβαλε λατινικὴ ἱεραρχία στὴν Κύπρο (1191) καί, σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ἱερούς κανόνες, κατήργησε τὴν αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Οἱ Ἕλληνες ἐπίσκοποι, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἀπὸ δεκαπέντε μειώθηκε σὲ τέσσερις μόνον, ἐξαναγκάστηκαν νὰ δηλώσουν ὑπακοὴ στὴ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία καὶ νὰ δώσουν ὄρκο στοὺς ἀντίστοιχους λατίνους ἐπισκόπους.

1.9. Ἡ τέταρτη σταυροφορία (1204) κατέληξε στὴ λεηλασία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ἴδρυση παράλληλων λατινικῶν ἱεραρχιῶν στὶς ἐναπομείνουσες ἀρχαῖες ἔδρες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Παρ' ὅλο πὸ ἀποθάρρυνε τοὺς Βενετοὺς νὰ κυριεύσουν τὴν Κωνσταντινούπολη, ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Γ' ἀκολούθως διόρισε Λατῖνο Πατριάρχη στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στὴν Ἀλεξάνδρεια. Οἱ ἀποφάσεις τῆς Δ΄ Λατερανῆς Συνόδου (1215) ἐπιβλήθηκαν ἰδιαιτέρως στὶς Ἐκκλησίες τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τῆς Κύπρου. Ἡ ἀρχή, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ «Ἕλληνες» μπορούσαν νὰ διατηρήσουν τὰ λειτουργικὰ τυπικά τους, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ δεχθοῦν τὸν ἐπίσκοπο Ρώμης ὡς κεφαλὴ τους καὶ νὰ τὸν μνημονεύουν, ἐφαρμόστηκε ἰδιαιτέρως στὴν Κύπρο (πρβλ. τὶς Λατινικὲς συνόδους τῆς Λεμεσοῦ, 1220, καὶ τῆς Ἀμμοχώστου, 1222, καὶ τὴ *Bulla Cypria* τοῦ Πάπα Ἀλεξάνδρου Δ', 1260). Σὲ πολλὲς περιπτώσεις, οἱ Ἕλληνες κληρικοὶ, οἱ ὁποῖοι στὸ ἔξῃς θεωροῦνταν ὅτι ἀνήκουν στὴ Λατινικὴ Ἐκκλησία, ἐξαναγκάστηκαν νὰ συμμετέχουν στὶς λατινικὲς λειτουργικὲς πράξεις. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἐπιδεινώθηκε μὲ τὴν πολεμικὴ

στάση τῶν θεολόγων, πού ἀποκήρυτταν τὰ ἀνατολικά λειτουργικά ἔθιμα ὡς «σφάλματα τῶν Ἑλλήνων», ἢ ἀκόμη «σφάλματα τῶν σχισματικῶν Ἑλλήνων».

1.10. Παρ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἀντιξοότητες, ὑπῆρχαν ἀκόμη στὴν Ἀνατολή ἐκεῖνοι πού καλλιεργοῦσαν καλὲς ἐκκλησιακὲς σχέσεις καὶ ἐργάζονταν γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐνότητας. Σπουδαῖοι πατριάρχες μὲ βαθιὰ θεολογικὴ κατανόηση, ὅπως ὁ Φιλόθεος Κόκκινος (περ. 1300-1379), μαθητὴς τοῦ Αγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἐξέτασε τὴν πιθανότητα σύγκλησης μιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πού θὰ παρείχε κάποια λύση στὶς διαιρέσεις.

1.11. Κατὰ τὴ δεῦτερη χιλιετία στὴν Ἀνατολή, ὁ συνοδικὸς θεσμὸς λειτουργοῦσε σύμφωνα μὲ τὶς κανονικὲς ἀρχὲς τοῦ 34^{ου} Ἀποστολικοῦ Κανόνα, μὲ τὸν Πατριάρχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ εἶναι ὁ *πρῶτος* καὶ τοὺς παρόντες στὴν Κωνσταντινούπολη ἐπισκόπους νὰ συμμετέχουν στὶς συνεδριάσεις τῆς Ἐνδημούσας Συνόδου. Διὰ τῆς Ἐνδημούσας Συνόδου, ἡ Ἐκκλησία ἐξέφρασε μιὰ μορφή σταθερῆς συνοδικότητας, ὅπου οἱ πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς, πού ἦταν παρόντες στὴν Κωνσταντινούπολη, ἢ οἱ ἐκπρόσωποί τους, καὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι συγκαλοῦνταν ἀπὸ τὸν Πατριάρχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως γιὰ νὰ λάβουν συνοδικὲς ἀποφάσεις.

1.12. Μετὰ τὴν ἀνασύσταση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1261, ἦταν ἐκ νέου δυνατὸ νὰ οἰκοδομηθοῦν ἀμοιβαῖες σχέσεις. Πράγματι, ἡ Δεύτερη Σύνοδος τῆς Λυών (1274) διακήρυξε μιὰ ἔνωση, ἡ ὁποία περιεῖχε τὴν ὁμολογία πίστεως, πού εἶχε ἀξιῶσει παλαιότερα ὁ Πάπας Κλήμης Δ' (1267) καὶ εἶχε ὑπογράψει ὁ αὐτοκράτορας Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος (τὸν Φεβρουάριο 1274), καὶ μὲ τὴν ὁποία ἀποδεχόταν τοὺς Λατινικοὺς ἰσχυρισμοὺς γιὰ τὴν ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ παπικὸ πρωτεῖο, καὶ ἄλλα διαφιλονικούμενα ζητήματα (π.χ., τὸ καθαρτήριο, τὰ ἄζυμα). Δεχόνταν ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία εἶχε "*summum plenumque principatum*" (τὸ ὑψηλότερο καὶ πληρέστερο πρωτεῖο) ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ὁ διάδοχος τοῦ Πέτρου εἶχε λάβει "*plenam potestatem*" (τὴν πλήρη ἐξουσία) νὰ τὴ διοικεῖ, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι καλοῦνταν ἀπλὰ νὰ συμμετέχουν στὴν δικὴ του μέριμνα. Αὐτὴ ἡ ὁμολογία ἀπορρίφθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1285.

1.13. Κατὰ τὸν 14^ο αἰώνα, ἐκδηλώθηκε στὴν Ἀνατολή ἡ ἡσυχαστικὴ ἔριδα, πού προκλήθηκε ἀπὸ τὸν Βαρθολαῖμ, ἓνα μοναχὸ ἀπὸ τὴν

Καλαβρία. Οί μοναχοί του Αγίου Όρους ανέθεσαν στον Άγιο Γρηγόριο Παλαμά να απαντήσει στις προκλήσεις του Βαυλαάμ. Τον ίδιο αιώνα, τέσσερις σύνοδοι στην Κωνσταντινούπολη (1341, 1347, 1351, και 1368) υπερασπίστηκαν τη διάκριση ανάμεσα στην ουσία και τις άκτιστες ενέργειες του Θεού, που αναπτύχθηκε από τον Άγιο Γρηγόριο Παλαμά, με βάση τους Πατέρες της Εκκλησίας, όπως τον Άγιο Βασίλειο Καισαρείας και τον Άγιο Μάξιμο τον Όμολογητή. Τα γεγονότα αυτά αναδεικνύουν παραλλήλως τη διαρκή λειτουργία της συνοδικότητας στην Ανατολή.

1.14. Μία ριζική αλλαγή στο πολιτικό πεδίο, που συντελέστηκε τον 14^ο και τον 15^ο αι., έθεσε τέρμα στην παπική κοσμική κυριαρχία. Η προσπάθεια του Πάπα Βονιφάτιου Η' (1294-1303) να επαναβεβαιώσει το παπικό πρωτείο στο κοσμικό επίπεδο με τη βούλλα *Unam Sanctam* (1302) προκάλεσε τη βίαιη αντίθεση του βασιλιά της Γαλλίας, βάζοντας έτσι τέλος στην παπική αξίωση να κυβερνά τον κόσμο πολιτικά. Το επεισόδιο αυτό ακολούθησε, μερικά χρόνια αργότερα, η έξορία της παπικής έδρας στη γαλλική πόλη της Αβινιόν, όπου οι πάπες έζησαν υπό τον έλεγχο της γαλλικής μοναρχίας για έβδομήντα χρόνια.

1.15. Το χάος που προέκυψε από την έκλογη δύο και μετά τριών παπών προκάλεσε βαθύ τραύμα στη δυτική Εκκλησία. Για την επίλυση της κρίσης, συνεκλήθη μια γενική σύνοδος στην Κωνσταντία (1414-1418). Αυτή ή σύνοδος, στην οποία έλαβαν μέρος όχι μόνον επίσκοποι και ηγούμενοι αλλά, επίσης, εκπρόσωποι πολιτικών σωμάτων, ανέπτυξε στο διάταγμα της *Haec sancta* (1415) τη θέση ότι η ύψηλότερη αυθεντία στην Εκκλησία ανήκει σε μια γενική σύνοδο, που γινόταν κατανοητή ως μια σύναξη επισκόπων και κοσμικών αρχών, αντικαθιστώντας την αυθεντία του πάπα. Αυτή η θέση είναι γνωστή ως «κονσιλιαρισμός». Ο «κονσιλιαρισμός» ανέτρεψε τον κανονικό ρόλο του προκαθημένου στη σύνοδο και έθεσε σε κίνδυνο την ελευθερία της Εκκλησίας. Τόνισε την καινούργια ιδέα ότι μια σύνοδος πρέπει να «αντιπροσωπεύει» όλες τις κατηγορίες ανθρώπων της χριστιανικής κοινωνίας και ότι μια τέτοια σύνοδος, που θα συνερχόταν κάθε δέκα χρόνια, με τον πάπα να εκτελεί τις αποφάσεις της, θα διοικούσε την Εκκλησία. Έτσι, η εκκλησιακή πρακτική της συνοδικότητας αμφισβητήθηκε από την κοσμική αντίληψη της συλλογικής εκπροσώπησης, μια έννοια που άντλήθηκε από το κοσμικό ρωμαϊκό δίκαιο, το οποίο παρείχε νομική υπόσταση σε συλλογικά σώματα.

1.16. Ἡ ἐξασθένιση τῆς παπικῆς ἐξουσίας ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στὰ κράτη νὰ ἀυξήσουν τὸν ἔλεγχο τους στὴν Ἐκκλησία στὴ Δύση. Ἡ ρωμαϊκὴ ἔδρα ὑποχρεώθηκε νὰ ὑπογράψει συμφωνίες, πού ἀναγνώριζαν τὸ δικαίωμα σὲ πολιτικὲς ἀρχές νὰ συμμετέχουν στὸν διορισμὸ ἐπισκόπων. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τέτοιας συμφωνίας εἶναι ἡ *Pragmatica Sanctio* τῆς Μπούρζ (1438), πού υἱοθέτησε τὸν «κονσουλιαρισμὸ» καὶ προετοίμασε τὸ ἔδαφος γιὰ τὸν «γαλλικανισμὸ» (βλ. κατωτέρω, 2.3). Ὁ «κονσουλιαρισμὸς» καταδικάστηκε ἀπὸ τὴν Ε΄ Λατερανὴ Σύνοδο (1512–1517) καὶ ἀποκλείστηκε ὀριστικὰ ἀπὸ τὴ διδασκαλία τῆς Α΄ Βατικανῆς Συνόδου (1869–1870).

1.17. Ἡ σύνοδος τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας (1438–1439) συγκλήθηκε, ἐνῶ συνεδρίαζε ἀκόμη ἡ κονσουλιαριστικὴ σύνοδος τῆς Βασιλείας (1431–1449), πού εἶχε ἀπορριφθεῖ ἀπὸ τὸν Πάπα Εὐγένιο Δ' (1431–1447). Καὶ οἱ δύο ἀντιμαχόμενες δυτικὲς πλευρὲς εἶχαν προσκαλέσει τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ, ἀκολουθώντας τὴν ἀρχὴ τῆς πενταρχίας, ὁ αὐτοκράτορας καὶ ὁ Πατριάρχης ἀποφάσισαν νὰ μὴν πάνε στὴ Σύνοδο τῆς Βασιλείας ἀλλὰ στὴ Φερράρα, καὶ μετὰ στὴ Φλωρεντία, ὅπου βρισκόταν ὁ πάπας. Εἶναι, ἐπίσης, ἀλήθεια ὅτι, ὑπὸ τὴν πίεση τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τὴν ἀνάγκη στρατιωτικῆς ἐνίσχυσης, ὁ αὐτοκράτορας καὶ ὁ Πατριάρχης ἀναγνώριζαν ὅτι ὁ πάπας ἦταν σὲ θέση νὰ ἐξασφαλίσει δυτικὴ βοήθεια ὑπὲρ τῆς Κωνσταντινούπολης. Ἡ σύνοδος ἀσχολήθηκε μὲ τὰ θέματα διαφωνίας πού εἶχαν ἀνακύψει ἀνάμεσα στὶς δύο Ἐκκλησίες, εἰδικότερα: τὸ *Filioque*, τὴ χρῆση ἀζύμων στὴν Εὐχαριστία, τὸ καθαρτήριο, τὴν μετὰ θάνατον θεωρία τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ παπικὸ πρωτεῖο. Ἡ βούλλα τῆς ἔνωσης, *Laetentur coeli* (1439), μὲ μιὰ σημαντικὴ βιβλικὴ εἰσαγωγή, ὑμνοῦσε τὸν Χριστὸ ὡς τὴν κεφαλὴ καὶ τὸν ἀκρογωνιαῖο λίθο τῆς ἐπανενωμένης Ἐκκλησίας.

1.18. Ὁ πρωταρχικὸς στόχος τῶν ἰσχυρῶν διατυπώσεων τῆς Φλωρεντίας περὶ τοῦ παπικοῦ πρωτείου ἦταν ἡ ἀπόρριψη τῆς κονσουλιαριστικῆς διδασκαλίας τῆς Συνόδου τῆς Βασιλείας. Ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας προχώρησε σὲ τρεῖς διατυπώσεις : «ἡ ἀγία Ἀποστολικὴ Ἔδρα [Ῥώμη] καὶ ὁ ῥωμαῖος ποντίφηκας ἔχουν τὸ πρωτεῖο πάνω σὲ ὅλο τὸν κόσμον»· «ὁ ἴδιος ῥωμαῖος ποντίφηκας εἶναι ὁ διάδοχος τοῦ ἀγίου Πέτρου, ...ἡ κεφαλὴ συνόλης τῆς Ἐκκλησίας, ὁ πατὴρ καὶ διδάσκαλος ὅλων τῶν Χριστιανῶν»· «σ' αὐτόν, στὸ πρόσωπο τοῦ ἀγίου Πέτρου, δόθηκε ἀπὸ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ ἡ πλήρης ἐξουσία (*plenam potestatem*) νὰ ποιμαίνει, νὰ διευθύνει καὶ νὰ κυβερνᾷ (*pascendi, regendi ac gubernandi*) συνόλη τὴν Ἐκκλησία». Αὐτὲς οἱ ἀποφάνσεις ἐγίναν ἀποδεκτὲς ἀπὸ

τούς Έλληνες μὲ τρεῖς ὄρους, οἱ ὁποῖοι περιελήφθησαν στὸ διάταγμα: α) προσθήκη τῆς φράσης, «ὅπως ἐπίσης περιλαμβάνεται στὰ Πρακτικά τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τούς ἱερούς κανόνες»· β) μνεία τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν ἐδρῶν τῆς Πενταρχίας· καὶ γ) τὴ διατήρηση τῶν προνομίων καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν πατριαρχῶν (Denzinger-Schönmetzer, *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, DS, 1307–1308).

1.19. Ὅσον ἀφορᾷ ὅλα τὰ διαφιλονικούμενα ζητήματα, ἡ Σύνοδος δήλωσε ὅτι οἱ διαφορὲς στὴ δογματικὴ διατύπωση ἢ στὴν κανονικὴ πράξη δὲν ἐπηρεάζουν τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως. Ἡ ἔνωση ὑπεγράφη ἀπὸ τούς Έλληνες ὑπὸ τὴν πίεση τῶν συνθηκῶν, ὅμως στὴν συνέχεια δὲν ἔγινε ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Ἀπεριρίφθη δὲ ἐπισημῶς ἀπὸ τὴ Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1484, μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν τεσσάρων Ἀνατολικῶν Πατριαρχείων: «διὰ τοῦ παρόντος συνοδικοῦ τόμου, ἀνατρέπουμε τὴ σύνοδο ποὺ συνεκλήθη στὴ Φλωρεντία, μαζί μὲ τὸν ὄρισμό της (τὴ βούλλα τῆς ἔνωσης) καὶ τίς προτάσεις ποὺ περιέχει, καὶ διακηρύσσουμε δι' αὐτοῦ τοῦ Τόμου ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Φλωρεντίας εἶναι ἀνυπόστατη καὶ ἄκυρη» (Melloni-Paschalidis, *Conciliorum Oecumenicorum Generaliumque Decreta*, IV/1, 227).

2. Ἀπὸ τὴ Μεταρρύθμιση ἕως τὸν 18^ο αἰῶνα

2.1. Δύο μείζονες νέες ἐξελίξεις ἐπηρεάσαν τὴ σχέση ἀνάμεσα στὴ συνοδικότητα καὶ τὸ πρωτεῖο κατὰ τὴν περίοδο 16^{ου}-18^{ου} αἰ.: ἡ Προτεσταντικὴ Μεταρρύθμιση καὶ οἱ ἐνώσεις ποὺ συστήθηκαν ἀνάμεσα στὴ Ρώμη καὶ σὲ διάφορες Ἀνατολικὲς Ἐκκλησίες. Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Προτεσταντισμοῦ συνδυάστηκε μὲ ἐπαφὲς μὲ τὴν Ἀνατολή, καὶ ἀκόμη καὶ μὲ ἐλπίδες γιὰ ἔνωση, τοῦλάχιστον κατὰ τὴν προκαταρκτικὴ φάση τῆς προσέγγισής τους, ἂν καὶ δίχασε περαιτέρω τὴ Δύση. Ἡ συνοδικότητα συνέχισε νὰ ἐφαρμόζεται στὴν Ἀνατολή στὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς δύσκολης περιόδου, καὶ οἱ ἀποφάσεις διαφόρων συνόδων ποὺ συγκλήθηκαν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ δείχνουν ποιά ἦταν τὰ θεολογικὰ ζητήματα ποὺ χωρίζαν Ρωμαιοκαθολικούς, Ὁρθόδοξους καὶ Προτεστάντες. Οἱ Ὁρθόδοξοι βίωσαν τὸ φαινόμενο τῶν ἐνώσεων (Ρώμης-Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν) ὡς τραῦμα καὶ ἀπειλή, καθὼς προκαλοῦσε περαιτέρω διαιρέσεις στὴν Ἀνατολή, ἀλλὰ καὶ ὡς μορφὴ προσηλυτισμοῦ.

2.2. Οἱ ἐνστάσεις τῶν Μεταρρυθμιστῶν συζητήθηκαν στὴ Σύνοδο

του Τριδέντου (1545-1563), ή όποια όμως δέν έδωσε κάποιον όρισμό του πρωτείου. Μία συμφωνία για την έννοια του πρωτείου και τὰ δικαιώματα του προκαθημένου ήταν ανέφικτη· οί αντίθετες τάσεις τών επισκόπων αποδείχθηκαν πολύ ισχυρές, ιδίως στη Γαλλία. Ένώ σέ όρισμένα μέρη τής Λατινικής Έκκλησίας έξακολουθούσε νά γίνεται ή έκλογή τών επισκόπων από τó σωμα τών κληρικών τών καθεδρικών ναών, είχε, επίσης, καθοριστεί ότι οί επαρχιακές σύνοδοι έπρεπε νά συσταθοῦν και νά στείλουν έναν κατάλογο με τρία όνόματα στη Ρώμη, ώστε ó πάπας νά μπορεῖ νά διαλέξει και νά διορίσει επισκόπους (συνεδρία XXIV·*Decretum de Reformatione*, καν. 1). Μετά την σύνοδο του Τριδέντου, ή παποσύνη ανέλαβε τόν ήγετικό ρόλο στις Τριδεντινές μεταρρυθμίσεις και ή Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία έγινε όλο και περισσότερο συγκεντρωτική όσον αφορά την διδασκαλία, τή θεία λατρεία και την ιεραποστολική δραστηριότητα. Ο παπικός θεσμός βρέθηκε στο επίκεντρο τής αντιπαράθεσης με τόν Προτεσταντισμό, αναφορικά με την άληθινή πίστη, και μακροπρόθεσμα ή παπική έξουσία ενισχύθηκε στην περίοδο μετά τó Τριδέντο. Ο παπικός θεσμός και ή άφοσίωση σ' αυτόν έγιναν διακριτικό στοιχείο τής ρωμαιοκαθολικής όμολογιακής ταυτότητας άπέναντι στον Προτεσταντισμό. Οί προσπάθειες τόσο τών παλαιών όσο και τών νέων μοναστικών ταγμάτων (π.χ. τών Ήσουιτών) για την έφαρμογή τών μεταρρυθμίσεων του Τριδέντου και την αντιμεταρρύθμιση στην άνθρωπιστική παιδεία και την ιεραποστολή ένδυνάμωσαν περαιτέρω την παπική αυθεντία.

2.3. Έπαρχιακές σύνοδοι, που είχαν στόχο την ύλοποίηση τών μεταρρυθμίσεων τής Συνόδου του Τριδέντου, έλαβαν χώρα στην Ήταλία (π.χ. Μιλάνο, 1566), στη Γερμανική Αυτοκρατορία (π.χ. Ζάλτσμπουργκ, 1569), στη Γαλλία (άπό τó 1581), και στην Πολωνο-Λιθουανική Κοινοπολιτεία (Πιότρκοβ [Piotrków], 1589). Υπό πολιτική πίεση, οί Ρωμαιοκαθολικοί έπίσκοποι πολλών βασιλείων έπεδίωξαν μεγαλύτερη άυτονομία έναντι του παπικού πρωτείου. Αυτές οί έπισκοπαλιστικές τάσεις (π.χ., ό Γαλλικανισμός στη Γαλλία, ό Φεβρωνιανισμός στη Γερμανία) συνέχισαν νά υπερασπίζονται τόν «κονσουλιαρισμό». Η Γαλλική Έπανάσταση όδήγησε τελικά στην πτώση του παλαιού καθεστώτος (*ancien régime* [1589-1789]) και την διάλυση τής κρατικής Έκκλησίας, ή όποια είχε ως άποτέλεσμα την ένίσχυση τών δεσμών ανάμεσα στην Έκκλησία τής Γαλλίας και τή Ρώμη, άφου μετά την κατέρρευση τής παλαιάς τάξεως, μόνον ή παποσύνη είχε την έξουσία νά αναδιοργανώσει την Έκκλησία (πβ. τó Κονκορδάτο (*concordat*) με τή Γαλλία τó 1801 και τó Συνέδριο

τῆς Βιέννης τὸ 1814–1815).

2.4. Τὸ νομικὸ σύστημα τῶν Μιλλέτ προσδιόρισε ὅλους τοὺς Ὀρθόδοξους, οἱ ὅποιοι ζοῦσαν στὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία, ἀνεξαρτήτως ἐθνικοῦ χαρακτήρα, ὡς Ροῦμ Μιλλέτ (Rum-Millet), πού ἐξαρθόνταν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως γιὰ ἐκκλησιαστικά καὶ ἀστικά ζητήματα. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐνδυνάμωσε τὸν κεντρικὸ ρόλο τοῦ Πατριαρχείου ἐντὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἤδη γνωστὸ ἀπὸ τὴν κανονικὴ τάξη, καὶ ἐνίσχυσε τὴ σημασία του ἔναντι τῶν ἄλλων πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων. Παρὰ τὴν καινούργια αὐτὴ κατάσταση, τὸ πνεῦμα τῆς συνοδικότητος διατηρήθηκε. Σύνοδοι συγκαλοῦνταν ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη γιὰ νὰ ἐπιλύσουν ζητήματα μὲ συνοδικὸ τρόπο, ὅπως ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1593) πού ἐπιβεβαίωσε τὸν τίτλο τοῦ Πατριάρχη πού εἶχε ἐνωρίτερα ἀπονεμηθεῖ στὸν μητροπολίτη Μόσχας· ἡ Σύνοδος τοῦ Ἰασίου (1642), πού ἔκρινε τὴν Ὁμολογία Πίστεως τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου Πέτρου Μογίλα· καὶ οἱ δύο μεγάλες Σύνοδοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1638, 1642). Ἄλλες σύνοδοι συγκλήθηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη (1672, 1691) καὶ ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Δοσίθεο στὴν Ἱερουσαλήμ (1672), οἱ ὁποῖες καταδίκασαν τὴν Ὁμολογία Πίστεως πού ἀποδόθηκε στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρι.

2.5. Ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 16^{ου} αἰ., κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους πολεμικὰ συγγράμματα τόσο ἀνατολικῶν ὅσο καὶ δυτικῶν συγγραφέων, ἰδίως πάνω στὸ θέμα τοῦ παπικοῦ πρωτείου. Ἀκολουθῶς, τὸ ζήτημα τοῦ παπικοῦ πρωτείου ἀντιμετωπίστηκε εἴτε πολεμικὰ εἴτε ἀπολογητικὰ σὲ ἀνατολικὲς συνοδικὲς ἀποφάσεις, ὁμολογίες πίστεως καὶ κανονικὰ ὑπομνήματα.

2.6. Ἀνάμεσα στὸν 16^ο καὶ τὸν 18^ο αἰῶνα πραγματοποιήθηκαν διάφορες ἐνώσεις μεταξὺ Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ρώμης. Τὰ κίνητρα γι' αὐτὲς τίς ἐνώσεις ἦταν πάντα ἀμφισβητούμενα. Ἡ γνήσια ἐπιθυμία γιὰ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλειστεῖ. Θρησκευτικοὶ καὶ πολιτικοὶ παράγοντες συχνὰ συνυφαίνονταν. Οἱ ἐνώσεις συνήθως ἐμφανίζονται ὡς προσπάθειες ἀπεμπλοκῆς ἀπὸ ἀτυχεῖς τοπικὲς καταστάσεις. Μερικοὶ Ρουθῆνιοι τὴν ἐποχὴ τῆς Πολωνο-λιθουανικῆς Κοινοπολιτείας προσχώρησαν στὴ Ρώμη στὴ Σύνοδο τῆς Βρέστης (1596). Ἄλλες ἐνώσεις συνέβησαν στὴν Κροατία (1611), στὸ Οὐζχορόντ [Uzhhorod, πόλη τῆς Οὐκρανίας] (1646), στὴν Τρανσυλβανία (1700-1701), καὶ στὴ Σερβία (1777). Οἱ Ἀλβανόφωνοι Ὀρθόδοξοι, οἱ

όποιοι στα τέλη του 15^{ου} αϊ. είχαν διαφύγει στη νότια Ιταλία μετά την τουρκική κατάκτηση, εισήλθαν αργότερα σε κοινωνία με τη Ρώμη. Το 1724, όποτε ήταν κενή ή πατριαρχική έδρα τής Αντιοχείας, ή κοινότητα στη Δαμασκό εξέλεξε φιλο-λατίνο πατριάρχη, που έλαβε τὸ ὄνομα Κύριλλος Δ' και ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὸν πάπα τὸ 1729, σχηματίζοντας ἔτσι τὴν Καθολικὴ Μελχιτικὴ Ἐκκλησία. Ἐνώσεις συμφωνήθηκαν και με ἄλλες Ἐκκλησίες.

2.7. Στις ἀρχές του 18^{ου} αἰώνα, ὁ τσάρος Πέτρος Α' (1689-1725) εἰσήγαγε μεταρρυθμίσεις στη Ρωσία γενικά και στην Ἐκκλησία. Τὸ πατριαρχεῖο καταργήθηκε (μέχρι τὸ 1917) και τὴν Ἐκκλησία διοικούσε μιὰ Ἱερά Σύνοδος ὑπὸ τὴ διεύθυνση ἑνὸς κρατικοῦ ἀξιωματοῦχου, τοῦ *Oberprokurator*. Στὴν ἀναδιοργάνωση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοίκησης, ὁ Πέτρος ἀκολούθησε προτεσταντικὰ πρότυπα. Οἱ συνοδικές δομές ἐπικράτησαν, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἰσχυρὴ ἐπιρροή τοῦ κράτους.

3. Ἐξελίξεις κατὰ τὸν 19 ο αἰώνα.

3.1. Μετὰ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση και τοὺς Ναπολεόντειους πολέμους, ἡ κατάσταση τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας στὴν Εὐρώπη ἦταν ἐπισηφαλῆς. Τὰ νέα πολιτικὰ καθεστῶτα, ἀκόμη και οἱ παλινορθωμένες μοναρχίες, ἦταν κοσμικὰ κράτη, που ἀπαιτοῦσαν νὰ διατηρήσουν τὸν ἔλεγχο τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως εἶχαν κάνει τὰ προηγούμενα καθεστῶτα. Ἐνα παράδειγμα εἶναι τὸ Γαλλικὸ Κονκορδάτο τοῦ 1801. Ἀργότερα, γιὰ νὰ ἀποφύγει τὴν κρατικὴ ἀνάμειξη στις ἐκκλησιαστικές ὑποθέσεις, ἡ παποσύνη υἱοθέτησε τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας ὡς «τελείας κοινωνίας» [*societas perfecta*], με τὴν ἔννοια ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι μιὰ ἀνεξάρτητη, αὐτόνομη και κυρίαρχη κοινωνία στὸ δικὸ της πεδίο ἀρμοδιότητας, ὅπως ἀκριβῶς τὸ κράτος ἦταν κυρίαρχο στις κοσμικές ὑποθέσεις. Ἡ Ἐκκλησία ἰσχυριζόταν ὅτι διέθετε ἕνα πρωτότυπο νομικὸ σύστημα, δηλαδή ὄχι προερχόμενο ἢ παρεχόμενο ἀπὸ τὸ κράτος.

3.2. Ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ *In Suprema Petri Apostoli Sede* (1848) τοῦ Πάπα Πίου Θ' ὑπογράμμισε ὅτι «ἡ ὑπέρτατη ἐξουσία τῶν ρωμαίων ποντιφίκων» πάντοτε ἀναγνωρίζονταν στὴν Ἀνατολή και καλοῦσε τοὺς Ὀρθοδόξους νὰ ἐπανέλθουν σε κοινωνία με τὴν Ἐδρα τοῦ Πέτρου. Οἱ Ὀρθόδοξοι Πατριάρχες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Αντιοχείας και τῶν Ἱεροσολύμων ἀντέδρασαν και ἐξέδωσαν τὴ δική τους πατριαρχικὴ και συνοδικὴ ἐγκύκλιο ἐπιστολὴ τὸ 1848, ὅπου, μεταξὺ ἄλλων, ἐπιχειρηματολογοῦσαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ πρωτείου.

3.3. Τὸ 1868, ὁ Πάπας Πῖος Θ' ἀπηύθυνε ἐπιστολὴ καλώντας ὅλους τοὺς Ὁρθοδόξους ἐπισκόπους στὴν Α' Βατικανὴ Σύνοδο, πρόσκληση πού ἀπορρίφθηκε. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος Στ' εἶπε στους παπικούς ἀπεσταλμένους πού ἐπέδωσαν τὴν ἐπιστολή, ὅτι ἡ παρουσία τῶν Ὁρθοδόξων ἐπισκόπων στὴ Σύνοδο «θὰ σήμαινε μιὰ ἀνανέωση τῶν παλαιῶν θεολογικῶν διαμαχῶν, γεγονός πού θὰ τόνιζε τὴ διαφωνία καὶ θὰ ἀνοίγε ξανὰ παλιές πληγές». Γιὰ τὸν Πατριάρχη Γρηγόριο, ἡ κύρια πηγὴ διαφωνίας ἦταν ἡ φύση τῆς παπικῆς ἐξουσίας.

3.4. Κατὰ τὸν 19^ο αἰώνα, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀντιμετώπισε τὴν ἔξαρση τοῦ ἐθνικισμοῦ, ὁ ὁποῖος μάλιστα προετίθετο νὰ ἐνσωματωθεῖ στὴ δομὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας. Ἡ Μεγάλῃ Σύνοδος πού ἔγινε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1872 καταδίκασε τὸν ἐθνοφυλετισμό, μὲ τὴν ἀφορμὴ τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος. Μὲ τὴν κατάρρευση τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, κινήματα ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ὀδήγησαν στὴ δημιουργία ἐθνικῶν κρατῶν στὰ Βαλκάνια. Προκειμένου νὰ ἐκφράσει καὶ νὰ προωθήσει τὴν εὐχαριστιακὴ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας σ' αὐτὴν τὴ νέα κατάσταση, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐκχώρησε τόμους αὐτοκεφαλίας στις Ἐκκλησίες τῆς Ἑλλάδος (1850), τῆς Σερβίας (1879) καὶ τῆς Ρουμανίας (1885), σύμφωνα μὲ τὴν κανονικὴ παράδοση, καὶ οἱ Ἐκκλησίες αὐτὲς περιελήφθησαν στὰ δίπτυχα.

3.5. Ἡ Α' Βατικανὴ Σύνοδος συνήλθε τὸ 1869-1870 καὶ παρήγαγε δύο κείμενα: τὸ *Pastor Aeternus* (1870) περὶ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖο ὄρισε τὸ παπικὸ πρωτεῖο καὶ ἀλάθητο, καὶ τὸ *Dei Filius* (1870), περὶ τῆς καθολικῆς πίστεως. Ἡ διδασκαλία τῆς Συνόδου σχετικὰ μὲ τὴν παποσύνη ἔχει δημιουργήσει μεγάλη ἔνταση ἀνάμεσα στους Ρωμαιοκαθολικοὺς καὶ τοὺς Ὁρθοδόξους. Δύο σημεῖα πρέπει νὰ ὑπογραμμιστοῦν: πρῶτον, ἡ Α' Βατικανὴ ἀποκάλεσε τὸ *Pastor Aeternus* τὸ «πρῶτο» τῆς δογματικῆς σύνταγμα γιὰ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ ὑπῆρχε ἡ πρόθεση νὰ ἀκολουθήσει ἕνα δεύτερο, τὸ *Tametsi Deus*, πού ἐπρόκειτο νὰ ἀσχοληθεῖ πληρέστερα μὲ τοὺς ἐπισκόπους καὶ μὲ τὴν Ἐκκλησία ὡς ὅλον. Ὡστόσο, ἡ Σύνοδος διακόπηκε ἐξαιτίας τῆς ἔκρηξης τοῦ Γαλλο-πρωσικοῦ πολέμου καὶ τὸ προσχέδιο τοῦ δευτέρου αὐτοῦ κειμένου δὲν συζητήθηκε ποτέ. Ἐτσι ἡ Σύνοδος ἄφησε τὴν ἐκκλησιολογία τῆς χωρὶς ἐξισορρόπηση· ἡ δογματικὴ τῆς διδασκαλία γιὰ τὸν πάπα δὲν συμπληρώθηκε ἀπὸ τὴ διδασκαλία γιὰ τὸν ἐπισκοπικὸ ἀξίωμα, οὔτε πλαισιώθηκε ἀπὸ εὐρύτερη διδασκαλία περὶ τῆς Ἐκκλησίας. Δεύτερον, ἡ διδασκαλία τοῦ *Pastor Aeternus* εἶχε ἐπηρεαστεῖ σημαντικὰ ἀπὸ τὶς συνθήκες τῆς Ἐκκλησίας στὴν δυτικὴ Εὐρώπη τοῦ 18^{ου} καὶ 19^{ου} αἰ., ὅπου σημειώθηκε

ανάκαμψη του «κονσουλιαρισμοῦ», με τὴ μορφὴ τοῦ «γαλλικανισμοῦ» καὶ τοῦ «φεβρωνιανισμοῦ» (βλ. ἀνωτέρω, 2.3), ὁ ὁποῖος προωθοῦσε τὴν αὐτονομία τῶν ἐθνικῶν Ἐκκλησιῶν, μιὰ αὐτονομία ποὺ συνοδεύονταν ἀπὸ τὴν τάση ἐκ μέρους τῶν κρατῶν νὰ καθυποτάξουν τὴν Ἐκκλησία. Ἡ διδασκαλία τῆς Συνόδου γιὰ τὸ πρωτεῖο καὶ τὴν παγκόσμια δικαιοδοσία τοῦ πάπα ἦταν μιὰ ἀντίδραση σὲ αὐτὸ ποὺ γινόταν ἀντιληπτό ὡς ἀπειλὴ γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἐκκλησίας.

3.6. Ἄν καὶ τὸ *Pastor Aeternus* δίδασκε ὅτι ὁ πάπας ἔχει κανονικὴ καὶ ἄμεση ἐπισκοπικὴ δικαιοδοσία στὴν Ἐκκλησία ὡς ὅλον, ἐν τούτοις ὑπογράμμισε ὅτι ἡ ἐξουσία ἐκάστου ἐπισκόπου «ἐπιβεβαιώνεται, ἐπικυρώνεται καὶ κατοχυρώνεται» ἀπὸ τὸν πάπα, καὶ ὑποστήριξε ὅτι «ὁ δεσμὸς ἐνότητας» τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐκεῖνος τῆς «κοινωνίας καὶ τῆς ὁμολογίας τῆς ἴδιας πίστεως» (DS 3060-3061). Ἐπιπλέον, λίγο ἀργότερα, ἡ διακήρυξη τῶν Γερμανῶν ἐπισκόπων τὸ 1875, ποὺ ἐγκρίθηκε ἐπισήμως ἀπὸ τὸν Πάπα Πίο Θ', ἐπέμενε, σὲ ἀντίθεση μὲ ὀρισμένες ἐρμηνεῖες τῆς διδασκαλίας τῆς Συνόδου, ὅτι ἡ παποσύνη καὶ ὁ ἐπισκοπικὸς βαθμὸς εἶναι «θείω δικαίω θεσμοί» (DS 3115).

3.7. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀλάθητο, ἡ Σύνοδος ὅρισε ὄχι τὸ προσωπικὸ ἀλάθητο τοῦ πάπα, ἀλλὰ τὴν ἰκανότητά του, ὑπὸ συγκεκριμένες συν-θῆκες, νὰ διακηρύσσει ἀλάθητα τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας (DS 3074), καὶ ὅταν εἶπε ὅτι τέτοιοι *ex cathedra* ὀρισμοὶ εἶναι «ἀμετάβλητοι ἀπὸ μόνοι τους, ὄχι ἔνεκα τῆς συναίνεσης τῆς Ἐκκλησίας (*ex sese, non autem ex consensu ecclesiae*)», δὲν διαχώριζε τὸν πάπα ἀπὸ τὴν κοινωνία καὶ τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ διακήρυξε ὅτι τέτοιου εἶδους ὀρισμοὶ δὲν χρειάζονται περαιτέρω ἐπικύρωση. Αὐτὸ ἦταν μιὰ συγκεκριμένη ἀπάντηση στὸ 4^ο «γαλλικανικὸ» ἀρθρο τοῦ 1682, ποὺ δήλωνε ὅτι ἡ κρίση τοῦ πάπα «δὲν εἶναι ἀμετάβλητη, τοῦλάχιστον ἐν ἀναμονῇ τῆς συναίνεσης τῆς Ἐκκλησίας».

3.8. Ἡ Α' Βατικανὴ Σύνοδος ἐνίσχυσε τὴν ἐπικρατοῦσα τάση στὴ δυτικὴ ἐκκλησιολογία, μετὰ τὴν Δ' Σύνοδο τοῦ Λατερανοῦ, ἡ ὁποία ὑποστήριξε ὅτι ἡ παγκόσμια Ἐκκλησία εἶχε προτεραιότητα ἐναντι τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ διέθετε τὴ δική της δομὴ πάνω ἀπὸ αὐτές. Ὁ πάπας δὲν ἦταν ἀπλῶς ἐπίσκοπος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἀλλὰ ποιμὴν τῆς σύνολης Ἐκκλησίας. Ὁ πάπας εἶχε δικαιοδοσία ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ οἱ ἐπίσκοποι ἐπὶ τοῦ δικοῦ τους ἐπιμέρους ποιμίου.

3.9. Ἡ διδασκαλία τῆς Α' Βατικανῆς γιὰ τὸ πρωτεῖο δικαιοδοσίας

καὶ τὸ ἀλάθητο τοῦ πάπα ἀπορρίφθηκε ἀπὸ μερικοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς, πού ἀκολούθως σχημάτισαν τὴν Παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία. Ἡ διδασκαλία προκάλεσε, ἐπίσης, κάποια ἀντίδραση ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Καθολικῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἂν καὶ τελικῶς τὴν ἀποδέχθηκαν.

3.10. Ἡ διδασκαλία τῆς Α' Βατικανῆς γιὰ τὸ παπικὸ πρωτεῖο δικαιοδοσίας πάνω σὲ ὅλη τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ παπικὸ ἀλάθητο θεωρήθηκε ἀπαράδεκτη ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Γιὰ τοὺς Ὁρθοδόξους, μιὰ τέτοια ἐκκλησιολογία εἶναι σοβαρὴ παρέκκλιση ἀπὸ τὴν κανονικὴ παράδοση τῶν Πατέρων καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐπειδὴ συσκοτίζει τὴν καθολικότητα τῆς κάθε τοπικῆς Ἐκκλησίας. Στὸν ἀπόηχο τῆς Α' Βατικανῆς, ἐπιχειρήματα πού ἀναπτύχθηκαν ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους περιελάμβαναν, μεταξὺ ἄλλων: ὅτι ἡ κεφαλὴ σύνολης τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἓνας θνητός, ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ ἀναμάρτητος καὶ ἀθάνατος Θεάνθρωπος Χριστός· ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Πέτρος δὲν ἦταν μονάρχης οὔτε ἰσχυρός, ἀλλὰ ὁ πρῶτος ἀνάμεσα στοὺς Ἀποστόλους· ὅτι ἡ δικαιοδοσία ἐκάστου Πατριάρχου εἶναι γεωγραφικὰ καθορισμένη ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς κανόνες, καὶ ὅτι κανεὶς δὲν ἔχει δικαιοδοσία ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. Στὸ συγκεκριμένο θέμα τοῦ ἀλάθητου, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐπίσης θεώρησε ὅτι τὸ ἀλάθητο ἀνήκει στὴν Ἐκκλησία ὡς ὅλον, ὅπως ἐκφράζεται ἀπὸ τὶς Συνόδους πού ἔγιναν ἀποδεκτὲς ἀπὸ ὁλόκληρο τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ. Πρέπει νὰ ἀναγνωρισθεῖ ὅτι αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα συχνὰ χρησιμοποιήθηκαν μὲ τὴ μορφή πολεμικῆς, καὶ ὄχι μὲ ἱστορικό-κριτικό τρόπο.

3.11. Ἡ ἀποστολικὴ ἐπιστολὴ *Orientalium dignitas* τοῦ Πάπα Λέοντα ΙΓ' (1894) ἀναγνώρισε τὰ διακριτὰ δικαιώματα ὅλων τῶν Καθολικῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἀντιμετώπισε μὲ σεβασμὸ τὶς Ἀνατολικὲς παραδόσεις. Ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ τοῦ *Praeclara Gratulationis* (1895) κάλεσε ὅλους τοὺς Ὁρθοδόξους σὲ ἔνωση μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ὑπὸ τὸν ὄρο νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ παπικὸ πρωτεῖο δικαιοδοσίας. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἄνθιμος Ζ' καὶ ἡ Σύνοδος πού συνεκλήθη περὶ αὐτὸν συνέταξαν μιὰ πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ ἐπιστολὴ τὸ 1895, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν ἐντόνως ἀρνητικὴ γνώμη τους γιὰ τὴν οὐνία ὡς μέθοδο προσηλυτισμοῦ τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, ἀπορρίπτοντας, ἐπίσης, τὴν πρόσκληση τοῦ Πάπα Λέοντα.

4. Ὁ 20^{ος} καὶ ὁ 21^{ος} αἰ.: Ἐπιστροφὴ στὶς πηγές καὶ Ἐπαναπροσέγγιση.

4.1. Κατὰ τὸν 20^ο αἰ., ἡ βιβλική, πατερικὴ καὶ λειτουργικὴ ἀνανεωτι-

κή κίνηση είχαν ως αποτέλεσμα να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη διδασκαλία της Αγίας Γραφής και των Πατέρων και, επίσης, στη λειτουργική πράξη. Οί σχέσεις Ρωμαιοκαθολικῶν-Ορθοδόξων έπωφελήθηκαν από αυτήν την κοινή επιστροφή στις πηγές (*ressourcement*).

4.2. Η έννοια της *sobornost'* αναπτύχθηκε στη Ρωσία τοῦ 19^{ου} αἰ. από μιὰ ομάδα Ορθοδόξων στοχαστῶν που ὀνομάστηκαν σλαβόφιλοι, ως αντίδραση στην έλεγχόμενη από τὸ κράτος Ἱερά Σύνοδο που εγκαθιδρύθηκε από τὸν τσάρο Πέτρο Α' τὸ 1721 (πβ. 2.7, ἄνωτέρω). Ὁ ὅρος προέρχεται από τὴ λέξη *sobor*, ἡ ὁποία στὰ ἐκκλησιαστικά σλαβονικά σημαίνει μιὰ ἐκκλησιακὴ «σύναξη» ἢ «συνάθροιση» ἢ «σύνοδο». Στὸ Σύμβολο τῆς πίστεως, ἡ ἑλληνικὴ λέξη καθολικὴν μεταφράζεται στὰ ἐκκλησιαστικά σλαβονικά ως *sobornuyu*. Οἱ σλαβόφιλοι μὲ τὴ *sobornost'* ἐπεδίωξαν νὰ ἐκφράσουν μιὰ ἐγγενὴ ποιότητα σύνολης τῆς Ἐκκλησίας: τὴν καθολικότητά της καὶ τὴ συμμετοχὴ ὄλων τῶν βαπτισμένων στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ιδέα τῆς *sobornost'* εἶναι ἐμφανὴς στὶς διαδικασίες προετοιμασίας, σύνθεσης καὶ λήψης ἀποφάσεων τῆς Συνόδου τῆς Μόσχας (1917-1918), ἡ ὁποία ἐνέπλεξε ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἐκκλησίας. Παρὰ τίς ἐπικρίσεις που δέχτηκε, ιδιαίτερα γιὰ τίς ἐπιδράσεις ἀπὸ ἕνα κολλεκτιβικὸ ιδεῶδες καὶ γιὰ τὸ γεγονός ὅτι δὲν δίνει τὴ δέουσα ἀναγνώριση στὴν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ *sobornost'* ἐπηρέασε σημαντικά τὴν ἐκκλησιολογία, τόσο τὴν Ορθόδοξη ὅσο καὶ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ, λόγω τῆς πιὸ συνοδικῆς ἢ συλλογικῆς κατανόησης τῆς Ἐκκλησίας ὡς κοινωνίας, τὴν ὁποία πρέσβευε (πβ. ἐπίσης Ραβέννα, 5).

4.3. Κατὰ τὸν 19^ο αἰ. στὴ Δύση, ἡ Σχολὴ τῆς Τυβίγγης προώθησε τὴν ἀντίληψη τῆς Ἐκκλησίας ὡς κοινωνίας (*communio*) διαμέσου μιᾶς ἐπανεύρεσης τῆς πατερικῆς παράδοσης. Αὐτὴ ἡ ιδέα ἐκφράζει τὴν πεποίθηση ὅτι ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ἔρχεται ἄνωθεν, καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι μιὰ «εἰκόνα» τῆς Αγίας Τριάδος (*ecclesia de Trinitate*) [ἡ φανέρωση τοῦ τρόπου ὑπαρξης τοῦ Μυστηρίου τῆς Αγίας Τριάδος. Σημ. μεταφραστ.], μὲ τὴ χάρη τοῦ Αγίου Πνεύματος. Αὐτὸ ἦταν ἡ βάση γιὰ τὴν ἀνανέωση τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ στοχασμοῦ ιδιαίτερα τὸν 20^ο αἰ. Σὲ μιὰ τέτοια κατανόηση τῆς Ἐκκλησίας, ὑπάρχει συγχρόνως ἐνότητα καὶ ποικιλία, ὅπως στὴν Αγία Τριάδα, καὶ αὐτὸ βρῖσκει ἐφαρμογὴ στὴν Ἐκκλησία μὲ πολλοὺς τρόπους. Ἡ Ἐκκλησία ὡς ὅλον εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπου κάθε μέλος λαμβάνει χάρη ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα πρὸς ὄφελος τοῦ σώματος καὶ ὅλα εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὸν δεσμὸ τῆς ἀγάπης (πβ. Α' Κορ 12-13). Ἡ κοινωνία τῶν ἁγίων (*sancti*) συμβαίνει μέσῳ τῆς κοινω-

νίας στὰ Τίμια Δῶρα (*sancta*) (πβ. Α' Κορ 10:16-17). Ἐπίσης, ἡ μία Ἐκκλησία λαμβάνει τὴ μορφή μιᾶς κοινωνίας τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, σὲ καθεμία ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ μία καθολικὴ (ἢ ὅλη ἢ οἰκουμενικὴ) Ἐκκλησία εἶναι παροῦσα, μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὑπάρχει μιὰ ἀμοιβαία περικύρωση ἀνάμεσα στὴν τοπικὴ καὶ τὴν ὅλη ἢ παγκόσμια Ἐκκλησία καὶ ἀνάμεσα στὶς ἴδιες τὶς τοπικὲς Ἐκκλησίες.

4.4. Ἐνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα ἀποτελέσματα τῆς *ressourcement* (ἐπιστροφῆς στὶς πηγές) τοῦ 20^{ου} αἰ. εἶναι ἡ «εὐχαριστιακὴ ἐκκλησιολογία», ἡ ὁποία βλέπει τὴν τοπικὴ Ἐκκλησία, πού συγκεντρώνεται γύρω ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπό της γιὰ τὴν τέλεση τῆς Εὐχαριστίας, ὡς φανέρωση τῆς ὅλης Ἐκκλησίας (πβ. Ἰγνάτιος, Πρὸς Σμυρν. 8), καὶ ὡς τὸ σημεῖο ἀφετηρίας καὶ τὸ ἐπίκεντρο τῆς ἐκκλησιολογικῆς σκέψης. Ἡ Β' Βατικανὴ Σύνοδος (1962-1965) δίδαξε ὅτι μιὰ τέτοια σύναξη εἶναι ἡ «κύρια φανέρωση τῆς Ἐκκλησίας» (*Sacrosanctum Concilium*, 41) καὶ ὅτι ἡ εὐχαριστιακὴ θυσία εἶναι «ἡ πηγὴ καὶ ἡ κορυφὴ τῆς συνολικῆς Χριστιανικῆς ζωῆς» (*Lumen Gentium*, 11· πβ. *Sacrosanctum Concilium*, 10). Τόνισε περαιτέρω τὴ σημασία τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὅταν εἶπε ὅτι «ἕνας ἐπίσκοπος σφραγισμένος μὲ τὴν πληρότητα τοῦ μυστηρίου τῆς χειροτονίας», εἶναι «ὁ φορέας τῆς χάριτος τῆς ὑψίστης ἱερωσύνης», ἰδιαίτερα στὴν Εὐχαριστία πού προσφέρει ἢ ἐπιτρέπει νὰ προσφερθεῖ, καὶ μέσω τῆς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία διαρκῶς ζεῖ καὶ ἀναπτύσσεται» (*Lumen Gentium*, 26). Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας στὴν Κρήτη (2016) δήλωσε ὅτι «ἡ παράδοση τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων» πάντοτε τόνιζε τὴν «ἄρρηκτον σχέσιν τόσον τοῦ ὅλου μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ θείας Οἰκονομίας πρὸς τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἡ ὁποία βεβαιοῦται συνεχῶς εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Ἐγκύκλιος, Ι2). Ἐπίσης δηλώνεται ὅτι: «Κάθε τοπικὴ Ἐκκλησία, προσφέρουσα τὴν θεία Εὐχαριστία, εἶναι ἡ ἐν τόπῳ παρουσία καὶ φανέρωση τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας» (Μήνυμα, 1). Αὐτὲς οἱ δύο μεγάλες σύνοδοι χρειάζονται πιὸ προσεκτικὴ ἐξέταση.

4.5. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 20^{ου} αἰ., ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀντιμετώπιζε πολλὰ προκλήσεις –γιὰ παράδειγμα, ὅσον ἀφορᾷ τὶς σχέσεις μὲ ἄλλους Χριστιανούς, τὸν προσηλυτισμό, τὴν ἐκκοσμίκευση, καὶ τὸν ἐθνοφυλετισμό– πού ὀδήγησαν τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο νὰ ἀναζητήσει στενότερη συνεργασία ἀνάμεσα στὶς αὐτοκέφαλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Τὸ 1902, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ

Γ' ἔστειλε μιὰ πατριαρχική καὶ συνοδική ἐγκύκλιο στὶς αὐτοκέφαλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ζητώντας τὴ γνώμη τους γιὰ διάφορα θέματα, ἐπιδιώκοντας νὰ προωθήσει τὴν πανορθόδοξη ἐνότητα. Οἱ Ἐκκλησίες ἀνταποκρίθηκαν θετικά. Τὸ 1920, ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐξέδωσε μιὰ ἐγκύκλιο ἐπιστολή μὲ τίτλο «Πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ», καλώντας σὲ στενότερη διαχριστιανική ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία. Ἐπίσης, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο συνεκάλεσε μιὰ πανορθόδοξη διάσκεψη στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1923 καὶ ἀκολούθως ὀργάνωσε μιὰ πανορθόδοξη συνάντηση στὴν Ἱερά Μονὴ Βατοπαιδίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους (1930), ἡ ὁποία κατέγραψε τὰ θέματα πὸν ἐπρόκειτο νὰ περιληφθοῦν στὴν ἀτζέντα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Αὐτὲς οἱ προσπάθειες διεκόπησαν κυρίως ἐξαιτίας τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

4.6. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθιναγόρας συνεκάλεσε πανορθόδοξε διασκέψεις (Ρόδος 1961, 1963 καὶ 1964· Σαμπεζύ-Γενεύη 1968), πὸν ὀριστικοποίησαν τὴν θεματολογία τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Μιὰ σειρὰ προσυνοδικῶν διασκέψεων ἔγινε στὸ Σαμπεζύ τῆς Γενεύης γιὰ τὴν προετοιμασία τῶν σχετικῶν κειμένων. Σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο, τέσσερις Συνάξεις τῶν Προκαθημένων τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Κωνσταντινούπολη 2008 καὶ 2014, Σαμπεζύ 2016, καὶ Κρήτη 2016) ὀδήγησαν στὴ σύγκληση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Βαρθολομαῖο, μὲ τὴν ὁμόφωνη συναίνεση τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, στὴν Κρήτη, ἀπὸ τὶς 19 ἕως τὶς 27 Ἰουνίου 2016. Ἡ πραγματοποίηση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου δείχνει ὅτι: «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐκφράζει τὴν ἐνότητα καὶ καθολικότητά της “ἐν Συνόδῳ”». Ἡ συνοδικότητα διαπνέει τὴν ὀργάνωση, τὸν τρόπο πὸν λαμβάνονται οἱ ἀποφάσεις καὶ καθορίζεται ἡ πορεία της» (Μήνυμα, 1).

4.7. Μεταξὺ ἄλλων ἐκκλησιολογικῶν θεμάτων, ἡ Β' Βατικανὴ Σύνοδος πραγματεύθηκε τὸ ζήτημα τοῦ πῶς κατανοεῖται ὁ ἐπισκοπικὸς βαθμὸς καὶ πῶς σχετίζεται μὲ τὸ παπικὸ ἀξίωμα, ζήτημα πὸν εἶχε μείνει ἀνοιχτὸ στὴν Α' Βατικανή. Ἡ Β' Βατικανὴ ἐνσωμάτωσε καὶ συμπλήρωσε τὴ διδασκαλία τῆς Α' Βατικανῆς, ὅτι ὁ πάπας ἔχει τὴν ἀνώτατη καὶ πλήρη ἐξουσία ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι σὲ συγκεκριμένες περιπτώσεις θὰ μπορούσε ἀλάθητα νὰ διακηρύξει τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, λέγοντας ὅτι τὸ σῶμα τῶν ἐπισκόπων («τὸ κολλέγιο/σύλλογος τῶν ἐπισκόπων») ἐνωμένο μὲ τὴν κεφαλὴ του, τὸν πάπα, ἀσκεῖ ἐπίσης καὶ τὰ δύο αὐτὰ πρὸνόμια (*Lumen Gentium*, 22, 25, ἀντίστοιχα). Ἔτσι, εἰσήχθη

μία μεγαλύτερη εξισορρόπηση ανάμεσα στους επισκόπους και στον πάπα. Η Σύνοδος επαναβεβαίωσε την ευθύνη των επισκόπων όχι μόνο για τις δικές τους τοπικές Εκκλησίες αλλά και για την Εκκλησία ως όλον (*Lumen Gentium*, 23) και τόνισε ιδιαίτερος τη σημασία μιᾶς Οικουμενικής Συνόδου, ὅπου οἱ ἐπίσκοποι ἐνεργοῦν ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν πάπα ὡς «διδάσκαλοι καὶ κριτὲς τῆς πίστεως καὶ τῶν ἡθῶν γιὰ τὴν καθόλου Ἐκκλησία» (*Lumen Gentium*, 25). Τὸ 1965, ὁ Πάπας Παῦλος Στ' θεσμοθέτησε τὴ Σύνοδο τῶν Ἐπισκόπων, ὡς «διαρκῆ Σύνοδο τῶν ἐπισκόπων γιὰ τὴν καθόλου Ἐκκλησία», ἀντιπροσωπευτικὴ «τοῦ ἐπισκοπικοῦ σώματος σύνολης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας», ἡ ὁποία θὰ ἐπικουροῦσε τὸν πάπα μὲ συμβουλευτικὴ καὶ γνωμοδοτικὴ ιδιότητα (Ἀποστολικὴ Ἐπιστολή, *Apostolica Sollicitudo*).

4.8. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1964, ὁ Πάπας Παῦλος Στ' καὶ ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας συναντήθηκαν στὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν στὴν Ἱερουσαλήμ. Στις 7 Δεκεμβρίου 1965, τὴν προτελευταία ἡμέρα τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου, οἱ ἴδιοι προχώρησαν στὴν ἄρση τῶν ἀμοιβαίων ἀναθεμάτων τοῦ 1054 σὲ ταυτόχρονη τελετὴ στὸ Βατικανὸ καὶ στὸ Φανάρι. Στὴν ἐπικοινωνία τους κατὰ τὴ δεκαετία τοῦ 1960, ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας καὶ ὁ Πάπας Παῦλος Στ' ἄρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν ὄρο «ἀδελφὲς Ἐκκλησίες» σὲ ἀναφορὰ μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης καὶ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Β' Βατικανὴ ἀναγνώρισε ὅτι οἱ Ἀνατολικὲς Ἐκκλησίες «κατέχουν ἀληθινὰ μυστήρια, κυρίως, μέσῳ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, τὴν ἱερωσύνη καὶ τὴ θεία Εὐχαριστία» (*Unitatis Redintegratio*, 15) καὶ παρακίνησε σὲ διάλογο μὲ αὐτὲς τὲς Ἐκκλησίες, ἐπικεντρώνοντας τὴν προσοχὴ στὶς σχέσεις πού ὑπῆρχαν ἀνάμεσα σ' αὐτὲς καὶ τὴ Ρωμαϊκὴ Ἔδρα «πρὶν ἀπὸ τὸν χωρισμό» (*Unitatis Redintegratio*, 14).

4.9. Τὸ 1995, ὁ Πάπας Ἰωάννης Παῦλος Β' εἶπε: «Ἄν ἐκεῖνοι πού θέλουν νὰ εἶναι πρῶτοι καλοῦνται νὰ γίνουν διάκονοι ὄλων, τότε τὸ πρωτεῖο τῆς ἀγάπης θὰ ἰδωθεῖ νὰ ἀναπτύσσεται ἀπὸ τὸ θάρρος αὐτῆς τῆς φιλαδελφίας. Προσεύχομαι στὸν Κύριο νὰ ἐμπνεύσει, πρῶτα σ' ἐμένα καὶ στοὺς ἐπισκόπους τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, συγκεκριμένους πράξεις ὡς μαρτυρία αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς βεβαιότητος» (*Orientalis Lumen*, 19). Ἐξέφρασε, ἐπίσης, ἐτοιμότητα «νὰ βρεῖ ἕναν τρόπο ἄσκησης τοῦ πρωτείου ὁ ὁποῖος, χωρὶς νὰ ἀποκηρύσσει κατ' οὐδὲν τρόπο αὐτὸ πού εἶναι οὐσιῶδες στὴν ἀποστολή του, θὰ εἶναι ἐντούτοις ἀνοιχτὸς σὲ μιὰ νέα κατάσταση» καὶ πρότεινε μιὰ συζήτηση, εἰδικότερα ἀνάμεσα σὲ Ρωμαιοκαθολικοὺς καὶ Ὀρθοδόξους ἐπισκόπους καὶ θεολόγους, σχετικὰ μὲ τὴν ἄσκηση τοῦ πρωτείου «ὥστε νὰ ἀναζητήσουμε –ἀπὸ κοι-

νοῦ, βεβαίως– τὶς μορφές διὰ τῶν ὁποίων αὐτὴ ἡ διακονία θὰ μπορεῖ νὰ ἐπιτελεῖ μία ὑπηρεσία ἀγάπης ἢ ὁποία νὰ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐμπλεκομένους» (*Ut Unum Sit*, 95). Ὁ Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ' καὶ ὁ Πάπας Φραγκῖσκος ἐπανέλαβαν συχνὰ αὐτὴν τὴν πρόσκληση καὶ ἀμφότεροι ἐπικαλέστηκαν συχνὰ τὴν περιγραφή τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἀντιοχείας γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ὡς «προκαθήμενης τῆς ἀγάπης (*agape*)» (Πρὸς Ρωμ., Προοίμιον).

4.10. Ὁ Πάπας Φραγκῖσκος ἔχει ὑπογραμμίσει ὅτι ἡ συνοδικότητα εἶναι «συστατικό στοιχείο τῆς Ἐκκλησίας». Ἡ ἐπιθυμία του γιὰ μιὰ «πλήρως συνοδικὴ Ἐκκλησία» (Ὁμιλία γιὰ τὴν 50ῆ Ἐπέτειο τῆς Ἰδρύσεως τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων, 17 Ὀκτωβρίου 2015) ἐνθαρρύνει ἔντονα τὴν ἀναζήτηση γιὰ μιὰ περισσότερο ἀποτελεσματικὴ συνοδικότητα στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία. Ὁ ἴδιος ἔχει πεῖ ὅτι «στὸν διάλογο μὲ τοὺς Ὀρθοδόξους ἀδελφούς καὶ ἀδελφές μας, ἐμεῖς οἱ Καθολικοὶ ἔχουμε τὴν εὐκαιρία νὰ μάθουμε περισσότερα σχετικά μὲ τὸ νόημα τῆς ἐπισκοπικῆς συλλογικότητας καὶ τὴν ἐμπειρία τῆς συνοδικότητας» (Ἐγκύκλιος Ἐπιστολή, *Evangelii Gaudium*, 2013, 246).

Συμπέρασμα

5.1. Μείζονα ζητήματα περιπλέκουν τὴν αὐθεντικὴ κατανόηση τῆς συνοδικότητας καὶ τοῦ πρωτείου στὴν Ἐκκλησία. Δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ κατανόηση τῆς Ἐκκλησίας ὡς πυραμίδας μὲ ἓναν προκαθήμενο νὰ διοικεῖ ἀπὸ τὴν κορυφή, οὔτε ὅμως καὶ ἡ κατανόησή της ὡς μιᾶς ὁμοσπονδίας ἀπὸ αὐτάρκεις Ἐκκλησίες. Ἡ ἱστορικὴ μελέτη μας γιὰ τὴ συνοδικότητα καὶ τὸ πρωτεῖο κατὰ τὴ δευτέρη χιλιετία ἔδειξε τὴν ἀνεπάρκεια καὶ τῶν δύο αὐτῶν θεωρήσεων. Παρομοίως, εἶναι σαφές ὅτι γιὰ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς ἡ συνοδικότητα δὲν εἶναι ἀπλῶς γνωμοδοτικὴ, καὶ γιὰ τοὺς Ὀρθοδόξους τὸ πρωτεῖο δὲν εἶναι ἀπλῶς τιμητικό. Τὸ 1979, ὁ Πάπας Ἰωάννης Παῦλος Β' καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Δημήτριος δήλωσαν: «Ὁ διάλογος τῆς ἀγάπης ... ἔχει ἀνοίξει τὸν δρόμο γιὰ καλύτερη κατανόηση τῶν ἀντίστοιχων θεολογικῶν μας θέσεων καὶ ὡς ἐκ τούτου γιὰ νέες προσεγγίσεις στὸ θεολογικὸ ἔργο καὶ σὲ μιὰ νέα στάση ἀπέναντι στὸ κοινὸ παρελθὸν τῶν Ἐκκλησιῶν μας. Αὐτὴ ἡ κάθαρση τῆς συλλογικῆς μνήμης τῶν Ἐκκλησιῶν μας εἶναι ἓνα σημαντικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ διαλόγου τῆς ἀγάπης καὶ μιὰ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ μελλοντικὴ πρόοδο» (Κοινὴ Διακήρυξη, 30 Νοεμβρίου 1979). Οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι χρειάζεται νὰ συνεχίσουν σ' αὐτὴν τὴν ὁδὸ, ὥστε νὰ

ένστερνισθούν μιὰ ἀυθεντική κατανόηση τῆς συνοδικότητος καὶ τοῦ πρωτείου στὸ φῶς τῶν «θεολογικῶν ἀρχῶν, τῶν κανονικῶν διατάξεων καὶ τῶν λειτουργικῶν πρακτικῶν» (Chieti, 21) τῆς ἀδιαίρετης Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας.

5.2. Ἡ Β΄ Βατικανὴ Σύνοδος ἄνοιξε νέες προοπτικὲς, ἐρμηνεύοντας οὐσιωδῶς τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας ὡς μυστήριον κοινωνίας. Σήμερα, ὅλο καὶ αὐξάνονται οἱ ἐντατικές προσπάθειες νὰ προωθηθεῖ ἡ συνοδικότητα σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὑπάρχει, ἐπίσης, προθυμία νὰ γίνῃ διάκριση ἀνάμεσα σὲ ἐκεῖνο πὺ μπορεῖ νὰ ὀνομαστεῖ πατριαρχικὸ ἀξίωμα τοῦ πάπα, ἐντὸς τῆς Δυτικῆς ἢ Λατινικῆς Ἐκκλησίας, καὶ στὴ διακονία τοῦ ὡς «πρώτου» στὴν κοινωνία ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν, γεγονός πὺ παρέχει νέες εὐκαιρίες γιὰ τὸ μέλλον. Στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἡ συνοδικότητα καὶ τὸ πρωτεῖο ἀσκοῦνται σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο, σύμφωνα μὲ τὴν κανονικὴ παράδοση, μέσω τῆς σύγκλησης ἀγίων καὶ μεγάλων Συνόδων.

5.3. Ἡ συνοδικότητα καὶ τὸ πρωτεῖο πρέπει νὰ ἰδωθοῦν ὡς «ἀλληλένδετες, συμπληρωματικὲς καὶ ἀδιαχώριστες πραγματικότητες» (Chieti, 5) ἀπὸ θεολογικῆς ἀπόψεως (Chieti, 4, 17). Ἀμιγῶς ἱστορικὲς συζητήσεις δὲν εἶναι ἀρκετές. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει βαθιὲς ρίζες στὸ μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ μιὰ εὐχαριστιακὴ ἐκκλησιολογία τῆς κοινωνίας εἶναι τὸ κλειδί γιὰ τὴ διατύπωση μιᾶς ὑγιοῦς θεολογίας τῆς συνοδικότητος καὶ τοῦ πρωτείου.

5.4. Ἡ ἀλληλεξάρτηση τῆς συνοδικότητος καὶ τοῦ πρωτείου εἶναι θεμελιώδης ἀρχὴ στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Συνδέεται ἀρρηκτὰ μὲ τὴν λειτουργία τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας σὲ τοπικὸ, περιφερειακὸ καὶ οἰκουμενικὸ ἐπίπεδο. Ἐντούτοις, οἱ ἀρχὲς πρέπει νὰ ἐφαρμόζονται σὲ συγκεκριμένο ἱστορικὸ πλαίσιο καὶ ἡ πρώτη χιλιετία παρέχει πολὺτιμη καθοδήγηση γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς προαναφερθείσας ἀρχῆς (Chieti, 2). Αὐτὸ πὺ ἀπαιτεῖται σὲ νέες συνθήκες εἶναι μιὰ νέα καὶ κατάλληλη ἐφαρμογὴ τῆς ἴδιας διοικητικῆς ἀρχῆς.

5.5. Ὁ Κύριός μας προσευχήθηκε γιὰ τοὺς μαθητὲς τοῦ «ἵνα πάντες ἔν ὧσιν» (Ἰω 17:21). Ἡ ἀρχὴ τῆς συνοδικότητος-πρωτείου στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐνότητος, πὺ ἐπικαλούμαστε, καλεῖται νὰ ἀνταποκριθεῖ στὶς ἀνάγκες καὶ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς μας. Οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ δεσμεύονται νὰ βροῦν τρόπους γιὰ νὰ ξεπεραστεῖ ἡ ἀποξένωση καὶ ὁ χωρισμός πὺ συνέβη κατὰ τὴ δευτέρα χιλιετία.

5.6. Ἐχοντας μελετήσει μαζί τὴν ἱστορία τῆς δευτέρης χιλιετίας,

ἀναγνωρίζουμε ὅτι μιὰ ἀπὸ κοινοῦ ἀνάγνωσι τῶν πηγῶν μπορεῖ νὰ ἐμπνεύσει τὴν πρακτικὴ τῆς συνοδικότητος καὶ τοῦ πρωτείου στὸ μέλλον. Τηρῶντας τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου μας νὰ ἀγαποῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅπως Ἐκεῖνος μᾶς ἔχει ἀγαπήσει (Ἰω 13:14), εἶναι χριστιανικό μας καθήκον νὰ παλαίψουμε γιὰ τὴν ἐνότητα στὴν πίστι καὶ τὴ ζωὴ.

**Τρίτη Προπαρασκευαστική Συνάντησις διὰ τὴν 18ην Ὀλομέλειαν
τῆς Διεθνoῦς Μεικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου
μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Παγκοσμίου Λουθηρα-
νικῆς Ὁμοσπονδίας**

(Tallinn, Estonia 16-19 November 2023)

«Τό Ἅγιον Πνεῦμα, Ἐκκλησία καὶ Κόσμος»

Ἀνακοινωθέν

Ἡ τρίτη Προπαρασκευαστικὴ Συνάντησις διὰ τὴν 18ην Ὀλομέλειαν τῆς Διεθνoῦς Μεικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Παγκοσμίου Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας ἐπραγματοποιήθη μεταξὺ 16ης καὶ 19ης Νοεμβρίου 2023 ἐν Ταλλίν, Ἐσθονίας. Ἡ Συνάντησις ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τῆς Παγκοσμίου Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας με τὴν συμβολὴν καὶ ὀργανωτικὴν βοήθειαν τῆς Εὐαγγελικῆς Λουθηρανικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἐσθονίᾳ εἰς τοὺς χώρους τοῦ Piritä Klooster.

Εἰς τὴν Συνάντησιν ἦσαν συμπροεδρεύοντες οἱ Σεβ. Μητροπολίτης Κρήνης καθηγητῆς Δρ. κ. Κύριλλος (Οἰκ. Πατριαρχεῖον) ἐκ μέρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Dr. Johann Schneider (Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία ἐν Κεντρικῇ Γερμανίᾳ) ἐκ μέρους τῆς Παγκοσμίου Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας. Τὴν Συνάντησιν ἀπησχόλησεν ἡ θεματικὴ: «Τό Ἅγιον Πνεῦμα, Ἐκκλησία καὶ Κόσμος» καὶ συγκεκριμένως αἱ ὑποενότητες: α) τό ζήτημα τοῦ Filioque καὶ β) ἡ Ἐπίκλησις ἐκτός τῶν ὁρίων τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Εἰς τὰ παραπάνω θέματα σχετικῶς εἰσηγήσεις ἐπαρουσίασαν οἱ Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρ. καθηγητῆς Δρ. Δημήτριος Μπαθρέλλος, Rev. Prof. Dr. Jennifer Wasmuth, ὑφηγητῆς Δρ. Θεόδωρος Αλεξόπουλος, Πανιερ. Μητροπολίτης Ταμασοῦ καὶ Ὁρεινῆς Δρ. κ. Ἡσαΐας, Rev. Prof. Dr. Risto Saarinen καὶ Dr. Nathan Horpe.

Αἱ εἰσηγήσεις καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι συζητήσεις ἐξήτασαν τὰ παραπάνω θέματα καὶ ἐπαρουσίασαν τὰς κοινὰς προσεγγίσεις μεταξὺ τῶν δύο παραδόσεων σχετικῶς πρὸς τὴν ἱστορικὴν σημασίαν τοῦ ζητήματος τοῦ Filioque καὶ τῶν συνεπακολουθησασῶν ἐξελίξεων τῆς προσθήκης αὐτοῦ εἰς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, καθὼς καὶ τὴν κατανόησιν τῆς δράσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐντὸς τῆς ἐν γένει λειτουργικῆς προσευχῆς τῆς Ἐκκλησίας. Προέκυψαν ἐρωτήματα, τὰ

όποια χρίζουσι περαιτέρω ἐμπεριστατωμένης συζητήσεως. Ἐξαιρέτως κατά τὰς συζητήσεις ἔγινε ἀναφορά εἰς τὴν διαφορὰν μεταξύ αἰδίου καὶ οἰκονομικῆς Τριάδος.

Τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἀπήλαυσαν τὴν φιλοξενίαν, πού τοὺς προσέφερον αἱ ἀδελφαὶ τῆς Μονῆς Pirita. Καθ' ἑκάστην πρωΐαν προηγείτο τῶν ἐργασιῶν κοινὴ προσευχὴ εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῆς Μονῆς. Ἡ ξενάγησις εἰς τὴν παλαιάν πόλιν τοῦ Ταλλίν, ἐπέτρεψεν εἰς τὰ μέλη τὴν γνωριμίαν μετὰ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Ἑσθονικοῦ λαοῦ. Ἐπίσης κατά τὸ γεῦμα τῆς Παρασκευῆς, 17ης Νοεμβρίου, οἱ συμμετέχοντες εἰς τὴν Συνάντησιν συνεζήτησαν περὶ τῆς μαρτυρίας καὶ τῆς εἰρηνικῆς συνεπάξεως τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν χώραν μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Εὐαγγελικῆς Λουθηρανικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἑσθονίᾳ Urmas Viilma, Προέδου τοῦ Συμβουλίου Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑσθονίας.

Λουθηρανοὶ συμμετέχοντες ἦσαν οἱ Ἐπίσκοπος Dr. Johann Schneider (Συμπρόεδρος), Rev. Prof. Dr. Dirk G. Lange (Συγγραμματεὺς, LWF Geneva), Rev. Prof. Dr. Jennifer Wasmuth (Evangelical Lutheran Church of Hanover, Germany) καὶ Rev. Prof. Dr. Risto Saarinen (Evangelical Lutheran Church in Finland).

Ὁρθόδοξοι συμμετέχοντες ἦσαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτης Κρήνης καθηγητῆς Δρ. κ. Κύριλλος (Συμπρόεδρος), Πανοσιολ. Διάκονος Οἰκουμένιος Ἀμανατίδης, Κωδικογράφος τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου (Συγγραμματεὺς, Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον), Πανιερ. Μητροπολίτης Ταμασοῦ καὶ Ὁρεινῆς Δρ. κ. Ἡσαΐας (Ἐκκλησία τῆς Κύπρου), Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρ. Στέφανος Χρυσάνθου (Ἐκκλησία τῆς Κύπρου), Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρ. καθηγητῆς Δρ. Δημήτριος Μπαθρέλλος (Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος) καὶ Dr. Nathan Hoppe (Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας).

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισεν ὅτι ἡ Γ' Συνάντησις τῆς Ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς θὰ πραγματοποιηθῆ μετὰ 24ης καὶ 31ης Μαΐου 2024 ὑπὸ τὴν φιλοξενίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸ Κάϊρον τῆς Αἰγύπτου. Ἡ Ὀλομέλεια θὰ ἀσχοληθῆ μέ τὸ Σχέδιον τοῦ Κοινοῦ Κειμένου, τὸ ὁποῖον συνετάχθη κατά τὴν Ὀλομέλειαν ἐν Βιττεμβέργῃ (Μάϊος 2023) καὶ κατά τὴν Προπαρασκευαστικὴν Συνάντησιν ἐν Ταλλίν (Νοέμβριος 2023) περὶ τοῦ θέματος: «Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, Ἐκκλησία καὶ Κόσμος: Δημιουργία, Ἄνθρωπος καὶ Σωτηρία», ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς μελλούσης ἐπετείου ἀπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν Νικαίᾳ, τὸ ἔτος 2025.

Ταλλίν, 19 Νοεμβρίου 2023

ΙΕΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΧΑΛΚΗΣ

Διοργάνωση
ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου ἀπὸ τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Καθολι-
κοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Eichstätt-
Ingolstadt στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης

Κατὰ τὸ τριήμερο 28 ἕως 30 Σεπτεμβρίου 2023 πραγματοποιήθηκαν στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης οἱ ἐργασίες ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Καθολικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Eichstätt-Ingolstadt, μὲ συμμετέχοντες Καθηγητὲς καὶ σπουδαστὲς τῆς Σχολῆς αὐτῆς, ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Καθηγητοῦ Δρ. Thomas Kremer. Στόχος τοῦ συνεδρίου ἦταν ἡ γνωριμία τῶν νέων φοιτητῶν θεολογίας μὲ τὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καὶ τὴν Ὁρθόδοξη Παράδοση, ὅπως αὐτὴ ἐκφράζεται καὶ βιώνεται στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Κατὰ τὴν τριήμερη παραμονή τους, οἱ συμμετέχοντες ἐξέτασαν ποικίλα ζητήματα Ὁρθοδόξου θεολογίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ἐνῶ ἐπισκέφθηκαν τὴν ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Σχολῆς.

Συνέδριο γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὲ τὴν
Ἐκκλησία τῆς Γεωργίας στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης

Στὸ Μεγάλο Συνοδικὸ τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς πραγματοποιήθηκαν στίς 7 Ὀκτωβρίου 2023 οἱ ἐργασίες Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Γεωργίας, τὸ ὁποῖο διοργάνωσε, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ Γεωργιανόφωνη Παροικία τῆς Πόλεως, σὲ συνεργασία μὲ πανεπιστημιακὰ ἰδρύματα τῆς Γεωργίας. Κατὰ τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν, τοὺς συμμετέχοντες καλωσόρισε ὁ Καθηγούμενος, Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανός, ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε στὴ διορθόδοξη δράση τῶν Χαλκικῶν Καθηγητῶν καὶ ἀποφοίτων καὶ στὴν συμβολή τους πρὸς ἐπίλυση τοῦ Γεωργιανοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ζητήματος. Μεταξὺ τῶν ὁμιλητῶν ἦταν Ἱεράρχες τοῦ Θρόνου, Ἀκαδημαϊκοὶ Καθηγητὲς, στελέχη τοῦ Πατριαρχείου Γεωργίας, ἐνῶ τὴν Α.Θ.Π., τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, ἐκπροσώπησε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σηλυβρίας κ. Μαξίμος, ὁ ὁποῖος μὲ τὶς καίριες παρεμβάσεις του βοήθησε οὐσιαστικὰ στὴν ὁμαλὴ διεξαγωγή τοῦ συνεδρίου καὶ

στην διατύπωση ὀρθῶν συμπερασμάτων.

Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀραβισσοῦ Κασσιανὸς σὲ ἐκδηλώσεις εἰς μνήμην τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσοστόμου τοῦ Β'

Κατὰ τὸ διάστημα 4-8 Νοεμβρίου 2023 ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανός, Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης, ὅπου καὶ ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολή, μετέβη, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Α.Θ.Π. Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, στὴν Κύπρο, προκειμένου νὰ μετᾶσχει τῶν ἐκδηλώσεων στὴ μνήμη τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσοστόμου τοῦ Β', ἐπ' ἀφορμῇ τῆς συμπληρώσεως ἑνὸς ἔτους ἀπὸ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημία του καὶ τῆς τελέσεως μνημοσύνου ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς του.

Τὸ Σάββατο, 4 Νοεμβρίου, ὁ Καθηγούμενος ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου κ. Γεώργιο, ἐνῶ τὴν ἐπομένη, Κυριακὴ 5 Νοεμβρίου, μετείχε στὸ Ἀρχιερατικὸ Συλλεΐτουργο καὶ τὸ ἱερὸ μνημόσυνο τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου, προεξάρχοντος τοῦ Μακαριωτάτου, στὸν Καθεδρικό Ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Βαρνάβα, κατὰ τὸ ὁποῖο ἐκφώνησε ἐπιμνημόσυνο λόγο γιὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ αἰοδύμου Πρωθιεράρχου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἐνῶ τὸ ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας ἀνέγνωσε τὸν χαιρετισμὸ τοῦ Παναγιωτάτου κατὰ τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ διοργανωθέντος ἀπὸ τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου συνεδρίου, εἰς μνήμην τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς, Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου, παρουσία τοῦ Μακαριωτάτου, τοῦ Ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, πολλῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, Καθηγητῶν, φοιτητῶν καὶ πλήθους κόσμου.

Στις 6 καὶ 7 Νοεμβρίου ὁ Καθηγούμενος μετείχε τῶν ἐργασιῶν τοῦ ὡς ἄνω συνεδρίου, ὑπὸ τὴν θεματικὴ «Τὸ μέγα καὶ ἱερὸν ἀξίωμα τῆς Ἀρχιερωσύνης» καὶ ἀνέπτυξε εἰσήγηση στὴν πρώτη συνεδρία του, μὲ τίτλο «Ὁ Ἱερὸς Φῶτιος ὡς πρότυπο Ἀρχιερέως γιὰ τοὺς ἱεροσπουδαστὲς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης».

Ἡ ἡμερίδα «Ἡ καινοτομία στὴν Ἐκπαίδευση» στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης

Οἱ ἐργασίες τῆς ἐπιστημονικῆς ἡμερίδας «Ἡ καινοτομία στὴν Ἐκπαίδευση. Τὸ ἄδηλο πρόγραμμα τῶν σχολικῶν μονάδων» πραγματοποιήθηκαν τὸ Σάββατο 18 Νοεμβρίου 2023, στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς

Χάλκης, με την παρουσία δεκάδων εκπαιδευτικῶν ἀπὸ διάφορες περιοχές τῆς Ἑλλάδας, κυρίως ὅμως ἀπὸ τὸν Νομὸ Ἡμαθίας, τοῦ ὁποίου ἡ Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης συνδιοργάνωσε τὴν παροῦσα ἐκδήλωση με τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ καὶ τὸ Πατριαρχικὸ Ἴδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν.

Κατὰ τὸν ἐναρκτήριο χαιρετισμὸ του, ὁ Καθηγούμενος, Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανός, καλωσόρισε στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης ὅλους τοὺς συμμετέχοντες, ἀναφερόμενος στὴν μακρὰ καὶ πλούσια ἱστορία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ καθιδρύματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐνῶ σχετικὴ εἰσήγηση πραγματοποίησε ἀργότερα ὁ Δρ Ἀντώνιος Χατζόπουλος, Ἄρχων Ἱερομνήμων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀπόφοιτος τοῦ Λυκειακοῦ Τμήματος τῆς Σχολῆς, με θέμα «Καινοτόμες πτυχές στὴ διδασκαλία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης». Χαιρετισμοὺς ἀπήντησαν ἐπίσης ὁ Δρ Ἀθανάσιος Ἀλατζόγλου, Διευθυντῆς τῆς Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης Νομοῦ Ἡμαθίας, καὶ ἡ κ. Ἰωάννα Κλιάρη, Ὑπεύθυνη Ἐκπαιδευτικῶν Προγραμμάτων τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν. Ἀκολούθησαν οἱ εἰσηγήσεις τῶν ἐκλεκτῶν συνέδρων με ἐνδιαφέρουσες καὶ ἐπίκαιρες θεματικές, γύρω ἀπὸ τὴν σύγχρονη πραγματικότητα στὸν ἐκπαιδευτικὸ χῶρο. Ἡ ἡμερίδα, ἡ ὁποία διοργανώνεται γιὰ δεῦτερο ἔτος με τὴ σύμπραξη τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος, με ἀφορμὴ τὴν ἡμέρα τοῦ δασκάλου, ἐκλείσει με καταληκτικὰ συζήτηση στρογγυλῆς τραπέζης.

Ἀκόμη, οἱ σύνεδροι ἐπισκέφθηκαν τὸ ναῦδριο τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὶς αἶθουσες διδασκαλίας καὶ τοὺς λοιποὺς χώρους τῆς Σχολῆς.

Χειροτονία διακόνου στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης

Στὸ ναῦδριο τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τελέστηκε τὴν Κυριακὴ, 10 Δεκεμβρίου 2023, ὁ Ἀναστάσιμος Ὁρθρος καὶ Ἀρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία, προεξάρχοντος τοῦ Καθηγουμένου, Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανοῦ, κατὰ τὴν ὁποία τελέστηκε καὶ ἡ εἰς διάκονον χειροτονία τοῦ νέου κληρικοῦ τῆς Σχολῆς Ἀβερκίου Ἀγόρη, συμπροσευχομένου τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ὁ ὁποῖος διένειμε καὶ τὸ ἀντίδωρο στοὺς παρισταμένους πιστοὺς. Ἐκκλησιάστηκαν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος, Ἐφοροταμίας, ἐκ μέρους τῆς Ἐφορείας τῆς Σχολῆς, οἱ γονεῖς καὶ οἱ οἰκεῖοι τοῦ π. Ἀβερκίου, καθὼς καὶ πιστοὶ ἀπὸ τὰ

Πριγκηπόννησα.

Κατὰ τὸν νουθετήριο λόγο του πρὸ τῆς χειροτονίας, ὁ Καθηγούμενος ἀναφέρθηκε, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν νέο διάκονο, στὸ ὕψος τῆς ἱερωσύνης, ἐνῶ τοῦ ἔδωσε συμβουλές καὶ ὑποθήκες γιὰ τὴν πορεία του ὡς κληρικοῦ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασα δεξίωση στὸ Μέγα Συνοδικὸ τῆς Σχολῆς, ὁ νέος κληρικός ἐξέφρασε τὴν βαθυτάτη εὐγνωμοσύνη του πρὸς τὸν Παναγιώτατο καὶ τὸν Καθηγούμενο, ἀλλὰ καὶ τὸ δέος καὶ τὴν συγκίνησή του γιὰ τὴν εἰσοδὸ του στὸν ἱερὸ κλῆρο, καὶ τὴν ἀρχομένη διακονία του στὴν Χαλκίδα Θεολογικῆ Σχολῆ.

Κατακλείων, ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε στὴν ἱστορία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ τὶς συχνές χειροτονίες ἱεροσπουδαστῶν κατὰ τὰ ἔτη τῆς λειτουργίας της, ἐνῶ, ἀφορμώμενος ἀπὸ τὴν ἀναγνωσθεῖσα εὐαγγελικὴ περικοπὴ, συμβούλευσε τὸν διάκονο Ἀβέρκιο νὰ μὴ μένει προσκολλημένος στὸ γράμμα τοῦ νόμου, πού ἀποκτείνει, ἀλλὰ στὸ πνεῦμα, πού ζωοποιεῖ, καὶ τοῦ εὐχήθηκε πατρικῶς καρποφόρο διακονία.

Ἀφ' ἐσπέρας, πρὸ τοῦ Ἀναστασίμου Ἐσπερινοῦ, τελέστηκε ἡ ῥασοφορία τοῦ νέου κληρικοῦ.

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος στὴν Χάλκη

Στὴν πανηγυρίζουσα Ἱερὰ Πατριαρχικὴ Σκῆτη τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος Χάλκης, τῆς ὁποίας ἡ φροντίδα ἔχει ἀνατεθεῖ στὴν Θεολογικὴ Σχολή, τελέστηκε τὴν Τρίτη 12 Δεκεμβρίου 2023, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σπυρίδωνος, Ἐπίσκοπου Τριφυθοῦντος, τοῦ θαυματουργοῦ, ὁ ἐόρτιος Ὁρθρος καὶ ἡ Θεία Λειτουργία, χοροστατοῦντος τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γέροντος Δέρκων κ. Ἀποστόλου. Μετὰ τὸ πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας εὐλογήθηκαν ἡ ἀρτοκλασία καὶ τὰ κόλλυβα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου, ἐνῶ ὁ Πατριαρχικός Ἐπίτροπος τέλεσε νεκρῶσιμο τρισάγιο ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τοῦ αἰοδύμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Σπυρίδωνος, ἀποφοίτου τῆς Σχολῆς, καὶ τοῦ ἴδρυτοῦ τῆς Σκῆτης, Ἀρσενίου Μοναχοῦ.

Ὁ Καθηγούμενος, Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανός, κατὰ τὴν σύντομη προσφώνησή του, καλωσόρισε μὲ θερμούς λόγους τὸν Σεβασμιώτατο, ἀναφερόμενος στὴν ἱστορία τῆς Σκῆτης καὶ στὸν ἐορταζόμενο Ἅγιο. Τέλος, λόγους πνευματικῆς οἰκοδομῆς μὲ

ἀφορμὴ τὸν βίον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἀπηύθυνε πρὸς τὸ πυκνὸ ἐκκλησίασμα ὁ Πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος, τόσο στὰ ἑλληνικὰ ὅσο καὶ στὰ τουρκικὰ.

Ἀκολούθησε δεξίωση στὸν χώρο τῆς Σκίτης καὶ ἑόρτιος τράπεζα στὴν Θεολογικὴ Σχολή, εὐλογηθεῖσα ἀπὸ τὴν Α. Σεβασμιότητα.

Τὸ ἑσπέρας τῆς προτεραίας, Δευτέρας 11ης Δεκεμβρίου 2023, τελέστηκε ὁ πανηγυρικὸς ἑσπερινὸς τῆς ἑορτῆς, χοροστατοῦντος τοῦ Καθηγουμένου.

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

Μητροπολίτης Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Δημήτριος
(1939-2023)

Θέλοντας νὰ μιλήσω γιὰ τὸν ἐκλιπόντα, πολύτιμο καὶ ἐκλεκτὸ ἀδελφὸ καὶ συλλειτουργό, ἱεράρχη τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τοῦ πάνσεπτου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸν αἰοίδιμο μητροπολίτη Μετρῶν καὶ Ἀθύρων κυρὸ Δημήτριο, βρίσκω πῶς τὰ δικά μου λόγια ἀποβαίνουν ἐλάχιστα καὶ φτωχὰ μπροστὰ στὸν πλοῦτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς μαρτυρίας του, τῆς ἀγγελοφρόνου ποιμαντορίας του ἀλλὰ καὶ τῆς ἀστείρευτης ἀγάπης τοῦ πρὸς τὴ Μεγάλη μητέρα Ἐκκλησία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Ὀλόκληρη ἡ βιοτὴ τοῦ ἤδη ἀπὸ τὴ νεανικὴ ἡλικία του καταδείκνυε τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴν Ἐκκλησία, τὴ διαφύλαξη τῆς ὀρθόδοξης πίστεως καὶ ζωῆς ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ πρὸς τοὺς ἀγίους τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἀπόδειξη αὐτῶν εἶναι ἡ ἀπὸ ἐνωρις εἰσοδός του στὸν μοναχισμό καὶ ἀργότερα στὸ ἱερατεῖο. Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀνέδειξε τὴν ἔνδοξη νεομάρτυρα τῆς πατρίδας του Ὅσας ἀγία Κυράννα, ἀφοῦ μὲ δικές του δαπάνες ἤδη ἀπὸ τότε ποὺ ἦταν διάκονος συνεγράφη ἡ Ἀσματικὴ τῆς Ἀκολουθία ἀπὸ τὸν νεοφανέντα ὄσιο ὑμνογράφο Γεράσιμο Μικραγιαννανίτη. Ἡ εὐδόκιμη ἱερωσύνη του καὶ ὁ ἔντιμος βίος του ἀναγνωρίστηκαν ἀπὸ τὴ μητέρα Ἐκκλησία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἡ ὁποία ἐπαξίως τὸν ἐξέλεξε ἐπίσκοπο ὑπὸ τὸν τίτλο τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης ἐπισκοπῆς Θερωῶν καὶ τὸν κατέστησε βοηθὸ τῆς μητρόπολης Γερμανίας, ἐνῶ ἀργότερα προήχθη σὲ μητροπολίτη Μετρῶν καὶ Ἀθύρων. Ἡ μακρὰ καὶ ἀγλαόκαρπος ποιμαντορία του χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τὸν ἔνθεο ἱεραποστολικὸ ζῆλο, ἐνῶ μὲ τὶς ποιμαντικὲς του ὁμιλίαι καὶ τὶς ἀθόρυβες ἀλλὰ στοχευμέναι ποιμαντικὲς πράξεις του ἦταν πάντοτε ὁ «εὐαγγελιζόμενος τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρὰν τὴν εἰρήνην».¹ Φανέρωνε ὡς καλὸς ποιμένας μὲ τὴ σεπτὴ ζωὴ του τὴν ἐμπειρία τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, «ὅπου

¹ Ἐφ 2:17.

ἤχος καθαρὸς ἑορταζόντων». 2 Αὐτὴ ἄλλωστε εἶναι ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἐπισυνάπτεται στὴ ζωὴ τῶν ἁγίων μας καὶ περιχωρεῖται στὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Ὡς καλὸς γεωργὸς τῆς ποιμένης τοῦ Κυρίου βλάστησε στὴ ζωὴ του ἡ χάρις τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος καὶ διέθετε τὰ ποικίλα του χαρίσματα στὴν οἰκοδομῆ τῶν ἐν ἀλλοτρίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι χριστιανῶν.

Ἡ χάρις τοῦ τρισαγίου Θεοῦ τον κατεκόσμησε μὲ μεγάλες ἀρετές: τὴν πίστη, τὴν ἐσταυρωμένη ἀγάπη, τὴν ἐν Χριστῷ ἐλπίδα, τὴν ὑπομονή, τὴ σύνεση, τὴ φιλαδελφία, τὴν πραότητα καὶ τὴν ἀκάματη διακονία. Αὐτὲς οἱ ἀρετὲς προδίδουν ἕναν ἱεράρχη ποὺ ἀνάλασε ἑαυτὸν στὴ διακονία τῶν χριστιανῶν καὶ ἐγινε «τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ἵνα Χριστὸν κερδήσῃ»³ κατὰ τὸν μεγαλοφωνότατο ἀπόστολο Παῦλο. Διακρίθηκε γιὰ τὸ βαθὺ αἶσθημα εὐθύνης καὶ ποιμαντικῆς μέριμνας. Γι' αὐτὸ ἡ ζωὴ του μπορεῖ νὰ παρομοιαστῆ μὲ ἰσάγγελο τοῖς πράγμασι πολιτεία, ἀφοῦ τὴν ἀφιέρωσε εἰς διακονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔδωκε πολλές καὶ δαψιλεῖς ὑπηρεσίες στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ. Δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε ὅτι ἔζησε ὡς ἕνας σαρκοφόρος ἐπίγειος ἄγγελος, ὡς παράδειγμα ταπεινοῦ καὶ ἄσκου μιμητῆ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν ἁγίων Αὐτοῦ. Ὅλα αὐτὰ τὸν καθιστοῦν ἀξιωματικὸ ἱεράρχη ὑψηλοῦ ἠθους καὶ βιοτῆς ἄριστου.

Ἐμεῖς ἂν καὶ ἀναθεωροῦμε «τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς αὐτοῦ»,⁴ ἂν καὶ πενθοῦμε γιὰ τὴν ἐκδημία του, ἐν τούτοις πανηγυρίζουμε γιὰ τὴν εἰσδὸ τοῦ στὸν ἄφθαρτο κόσμον τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Ἀληθείας, στὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσα Ἐκκλησία τῶν σεσωσμένων, στὸ ἄκρον ἐφετὸν τῆς καρδιάς του. Καὶ πράγματι τὸν διακατεῖχε ἰσοβίως ἡ σφοδρὴ ἐπιθυμία γιὰ τὴν κληρονομία τῆς αἰωνίου μακαριότητος. Γνώριζε καλὰ ὅτι ἐδῶ στὴ γῆ ὁ ἄνθρωπος ξενοδοχεῖται, ἀφοῦ κατὰ τὸν ἀπόστολο Παῦλο «οὐκ ἔχομεν ὧδε τὴν μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν».⁵ Ἐγκατέλειψε διὰ ψυχῆς τὴν ἄλμυρὰ τοῦ βίου θάλασσα ὄχι μόνο πλήρης ἡμερῶν ἀλλὰ καὶ πλήρης ἔργων ἀγαθῶν καὶ εἰσόδευσε στὴν «αἰώνια Ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς».⁶ Ἄς ἔχομε τὴν εὐχή του.

Ἐπίσκοπος Ἀμορίου Νικηφόρος,

Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῶν
Βλατάδων

² Ἰδιόμελο τοῦ Ὁρθοῦ τῆς Μεγάλης Τρίτης «Ὁ τῆ ψυχῆς ῥαθυμία νυστάξας».

³ Α' Κορ 9:22.

⁴ Ἐβρ 13:7.

⁵ Ἐβρ 13:14.

⁶ Ἐβρ 12:23.

ΜΕΡΟΣ Ε'

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Μητροπολίτου Πισιδίας κ. Γιώβ, τοῦ ἀπὸ Τελμησσοῦ (Job Getcha),
Abécédaire de la vie spirituelle, Paris: Apostolia, 2021, σελ. 430.

Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Apostolia, κυκλοφόρησε πρὸ διετίας στὴ γαλλικὴ γλῶσσα ἓνα πολῦτιμο ἐρμηνευτικὸ ὁδηγὸ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ποῦ συνέγραψε ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Τελμησσοῦ καὶ νῦν Μητροπολίτης Πισιδίας κ. Γιώβ Getcha. Τὸ εὐχρηστο αὐτὸ ἐγχειρίδιο ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὸν Πρόλογο (σελ. 7–21), τὸν ἐρμηνευτικὸ σχολιασμὸ τῶν ὄρων ποῦ ἀναφέρονται στὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ παρατίθενται μὲ ἑλληνικὴ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα (σελ. 22–406), Ἐπίλογο (σελ. 407–418), Βιβλιογραφία (σελ. 419–424) καὶ ἀλφαβητικὸ κατάλογο τῶν ὄρων στὴ γαλλικὴ μετάφραση καὶ τὴν ἑλληνικὴ ἀρχικὴ ὀνομασία (σελ. 425–430).

Στὴν Εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου (σελ. 7–16) ὁ συγγραφέας μὲ ἐπαγωγικὸ τρόπο, βιβλικὴ τεκμηρίωση ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη καὶ ἀναφορὲς στὴν πατερικὴ γραμματεία καὶ σὲ ἀρχαίους καὶ νεώτερους φιλοσόφους καὶ ψυχιάτρους, τονίζει τὴν ἄρρηκτη ἔνωση τῶν δύο ὑποστάσεων τοῦ ἀνθρώπου, σωματικῆς καὶ ψυχικῆς, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴ διαρκὴ ἀνάγκη ἰσορροπίας, ὥστε ἡ μία νὰ μὴν ἀγνοεῖται ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ παρακοὴ τῶν πρωτοπλάστων δὲν ἀποσκοποῦσε στὴν ἱκανοποίησι μιᾶς βιολογικῆς ἀνάγκης, τῆς πείνας, ἀλλὰ ὑπέκρυπτε τὴν πνευματικὴ ἐπιθυμία γιὰ δύναμη καὶ τὴ φιλοδοξία νὰ γίνουσι ὅπως ὁ Θεός». Πάνω στὸ ἴδιο σχῆμα ὁ συγγραφέας προχωρεῖ στοὺς πειρασμοὺς τοῦ Χριστοῦ στὴν ἔρημο, ὅπου καὶ πάλι τίθεται τὸ θέμα τῆς τροφῆς, τῆς δυνάμης καὶ τῆς φιλοδοξίας νὰ γίνῃ ὁ πειραζόμενος «ὅπως ὁ Θεός». Ὁ Χριστὸς ἀνθίσταται στοὺς πειρασμοὺς ὄχι ὡς ἓνας φιλόσοφος ἀσκητῆς, ἀλλὰ ὡς ὁ Νέος Ἀδάμ, ποῦ εἶναι πλήρης ἀπὸ τὸ ζωοποιὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀποστολὴ του στὴ γῆ εἶναι ἡ θεραπεία ὅλου τοῦ ψυχοσωματικοῦ ἀνθρώπου. Ὅλες οἱ θεραπείες καὶ τὰ θαύματα στὰ Εὐαγγέλια παρουσιάζουσι τὸν Χριστὸ ἰατρὸ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων τῶν πασχόντων, ὡς λυτρωτὴ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὶς σωματικὲς καὶ ψυχικὲς ἀσθένειες. Στὴ συνέχεια ἀναφέρονται οἱ περιπτώσεις μεγάλων ἀσκητῶν τῆς ἐρήμου ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες, κατ' ἀρχὰς τοῦ Μεγάλου

Ἀντωνίου, ἐπισημαίνοντας τὴ διαφορά τῆς χριστιανικῆς πνευματικῆς ἄσκησης ἀπὸ τὸ ἀσκητικὸ πρότυπο φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς. Ὁ κύριος στόχος τῶν χριστιανῶν ἀσκητῶν στὸ πολιτιστικὸ περιβάλλον τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων ὑπῆρξε ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ ζωώδη ἔνστικτα καὶ ἡ καλλιέργειά του, ὥστε νὰ δεχθῆ ὄχι μὲ τις δικές του δυνάμεις, ἀλλὰ μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ τὸ δῶρο τῆς μετοχῆς στὴν αἰώνια χαρὰ τῆς ἀναμενόμενης Βασιλείας του. Ὁ Μητροπολίτης Ἰώβ συνεχίζει τὴ σύντομη σχολιασμένη ἀναφορὰ του στοὺς πρωτοπόρους νηπτικὸς Πατέρες, ἀναφέροντας τις περιπτώσεις τοῦ Εὐαγγρίου Ποντικοῦ καὶ τῶν ἀσκητῶν ἀγίων Ἰωάννου Κασσιανοῦ καὶ Δωροθέου Γάζης. Ὅπως ὁ ἴδιος σημειώνει, ἡ παιδεία, ἡ σοφία καὶ ἡ προσωπικὴ ἐμπειρία αὐτῶν τῶν συγγραφέων εἶναι πρόσφορες γιὰ τοὺς σύγχρονους χριστιανούς, πὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀκολουθοῦν μία πνευματικὴ ζωὴ παραμένοντας στὸν κόσμο. Ἄν καὶ τὰ γραπτὰ τους πρωτίστως ἀπευθύνονται σὲ μοναχοὺς, ἐξίσου ἰσχύουν καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πὺ ζοῦν μέσα στὸν κόσμο, ἐφόσον καὶ τῶν δύο ὁ στόχος εἶναι κοινός, ἡ μετοχὴ στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Διαφέρει μόνον ἡ ἔνταση καὶ ἡ ἔκτενέστερη προσευχή.

Τὸ Κύριο Μέρος τοῦ βιβλίου σελ (22–406) περιλαμβάνει κατάλογο 58 ὄρων, πὺ ἀναφέρονται στὰ ἱερὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὴν πνευματικὴ ἄσκηση τῶν Χριστιανῶν, ὡς ἐξῆς: ἄββα (σελ 22–31), ἀγάπη (32–41), ἀκηδία (42–46), ἁμαρτία (47–56), ἀπάθεια (57–61), ἄσκησις (62–67), αὐτεξούσιον (68–74), βάπτισμα (75–82), γάμος (83–92), γαστριμαργία (93–09), γέρον (99–109), γρηγόρησις (110–114), διάκρισις (115–117), ἐγκράτεια (118–120), εἰκῶν (121–127), ἐξομολόγησις (128–133), ἐπιθυμία (134–137), ἐπιτίμια (137–139), εὐχαριστία (140–146), εὐχέλαιον (147–151), ζῆλος (152–157), ἡσυχία (158–163), θάνατος (164–169), θεωρία (176–184), θέωσις (176–184), θυμὸς (185–190), ἱερωσύνη (191–195), κάθαρσις (196–204), καρδία (205–209), κατάκρισις (210–214), κενοδοξία (215–219), λογισμοὶ (220–228), λύπη (220–228), μετάνοια (228–234), μοναχὸς (235–241), μυστήριον (242–250), νηστεία (251–256), νοῦς (267–270), ξηροφαγία (271–274), οικονομία (275–279), ὀργή (280–284), πάθος (285–291), πειρασμὸς (292–300), πνεῦμα (301–306), πορνεία (307–311), προσευχή (312–323), σὰρξ/σῶμα (334–343), συγχώρησις (334–343), συνειδήσις (344–348), συνεργία (349–355), ταπείνωσις (356–361), ὑπακοή (369–374), ὑπερηφάνια (369–374), ὑπομονή (375–380), φιλαργυρία (381–387), φόβος (388–392), χάρις (393–399), ψυχὴ (400–406).

Ὁ τίτλος καὶ ἡ σύνθεση τοῦ βιβλίου παραπέμπουν σ' ἓνα θεματικὸ ἀλφαβητικὸ ἐγκυκλοπαιδικὸ λεξικὸ, στὸ ὅποιο τὸ κάθε

«λήμμα» ἐρμηνεύεται μὲ σαφῆ τρόπο, συχνὰ καταφεύγοντας στὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἔτυμολογία ἢ ἀκόμη στὴ σημασία πού εἶχε ἓνας ὄρος στὸ λεξιλόγιο τοῦ Ἀριστοτέλη, τῶν Ἐπικουρείων ἢ τῶν Στωικῶν φιλοσόφων. Ὁ συγγραφέας μὲ σαφῆ καὶ συνοπτικὸ τρόπο ἐξηγεῖ στὸν ἀναγνώστη τὴ σημασία του στὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὴν περαιτέρω σημασιολογικὴ του φόρτιση στὴ χριστιανικὴ γραμματεία, ὅταν πρόκειται γιὰ δάνειους φιλοσοφικοὺς ὄρους. Συγχρόνως γιὰ κάθε περίπτωση ἐκτὸς ἀπὸ τὶς βιβλικὲς παραπομπές, παρατίθενται ἐπιλεγμένα πατερικὰ χωρία, πού φωτίζουν τὴ σημασία τῶν ἐννοιῶν γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ πιστοῦ καὶ τὴν ἐλεύθερη ἀποδοχὴ τοῦ δώρου τῆς σωτηρίας ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατο. Τὸ βιβλίο εἶναι γραμμένο σὲ γλαφυρὴ γλῶσσα, πού τὸ καθιστᾷ εὐχάριστο ἀνάγνωσμα καὶ συγχρόνως πολύτιμο γιὰ πολλαπλοὺς ἀποδέκτες: γιὰ ἀναγνώστες πού δὲν εἶναι χριστιανοί, ἀλλὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν πνευματικότητα, γιὰ πιστοὺς, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐμβαθύνουν στὴν πνευματικὴ ζωὴ κατανοῶντας τὶς πνευματικὲς ἀσκήσεις καὶ τὸ βιβλικὸ καὶ πατερικὸ τους ὑπόβαθρο ἢ ἀκόμη ἐπιθυμοῦν νὰ προσαρμόσουν τὸ πνεῦμα τῶν ἀσκητῶν τῆς ἐρήμου στὴ δική τους σύγχρονη ζωὴ. Στὸ ἐγχειρίδιο εἶναι ἐμφανὴς καὶ μία ὁμιλητικὴ χρησιμότητα γιὰ κληρικούς, πού θέλουν νὰ ἐξηγήσουν τὴν πνευματικὴ ζωὴ στὸ ἐκκλησιασμά τους, τονίζοντας τὴ δημιουργικὴ στάση τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων ἀπέναντι στὸ ἔθνικὸ πνευματικὸ περιβάλλον καὶ τὴν ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Πατερικῆς Θεολογίας γιὰ ὑγιεῖς πνευματικὲς ἀσκήσεις. Ὁ Μητροπολίτης Πισιδίας εἶναι ἐμβριθὴς θεολόγος μὲ ποιμαντικὴ ἐργήγορη καὶ ἱεραποστολικὸ ἦθος, μὲ πλήρη συνείδηση τῶν προκλήσεων πού δέχεται σήμερα ἡ Ἐκκλησία γιὰ τὸν εὐαγγελισμό καὶ τὸν ἐπανευαγγελισμό. Ὡς ἐκ τούτου τὸ πολύτιμο αὐτὸ πόνημά του, γραμμένο στὴ γαλλικὴ γλῶσσα μὲ ἀπλότητα καὶ σαφήνεια, ἔχει προστεθῆ στὰ ἀπαραίτητα βοηθήματα γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη μαρτυρία στὴ γαλλόφωνη ἀναζήτησι πνευματικῆς ζωῆς. Κι ἀκόμη περισσότερο προσφέρει μία αὐθόρμητη Ὁρθόδοξη ἀπάντησι στὶς τάσεις τῆς ἐποχῆς μας γιὰ τὸν «μετανθρωπισμό» καὶ τὴν θεοποίηση τοῦ «μηχανικοῦ ἀνθρώπου». Ὑπογραμμίζει πὼς ὁ «παρὰ φύσιν» ἀπληστος ἀλαζονικός σύγχρονος ἄνθρωπος πού ἐπιδιώκει νὰ γίνῃ «θεός», πρῶτα γίνεται μὲ τὴν πνευματικὴ ἀσκηση καὶ τὴ συνεργία στὸ δῶρο τοῦ Θεοῦ «κατὰ φύσιν» ἄνθρωπος καὶ στὴ συνέχεια «κατὰ χάριν» Θεός.

Δήμητρα Α. Κούκουρα,

Ὁμοτ. Καθηγήτρια Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Μεγάλου Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Τσέτση,
Σταχυολογήματα περί Πόλης και Φαναρίου, Αθήνα, 2023.

Τό ἔργο «Σταχυολογήματα περί Πόλης καί Φαναρίου» ἀποτελεῖ ἕνα πολύτιμο ἐγκόλπιο τόσο γιά κάθε Φαναριώτη ὅσο καί γιά κάθε ἐραστή τῆς Πόλεως, τῆς Ῥωμοσύνης καί τοῦ κλεινοῦ Φαναρίου, τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ὁ Μέγας Πρωτοπρεσβύτερος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας π. Γεώργιος Τσέτσης εἶναι γέννημα καί θρέμμα τῆς Πόλης καί λαμπρό ἀνάστημα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἶναι στήλη ἔμπυχος τῆς Ῥωμοσύνης, λόγιος Φαναριώτης, ὀξύνους ἐκκλησιαστικός ἀνήρ, Χαλκίτης σπουδαστής, σπουδαῖος ψάλτης, ἐξέχων κληρικός μέ μακρά διαδρομή διακονίας καί προσφορᾶς στή Μητέρα Ἐκκλησία, τόν ἀνθρώπο, τή Θεολογία, τούς Διαχριστιανικούς Διαλόγους.

Τό βιβλίον πού σήμερα παρουσιάζουμε ἀποτελεῖ σπουδή στό Φανάρι καί τήν Πόλη ἢ, μᾶλλον, μαθητεία καί μύηση στόν ἱερό θεσμό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς Ῥωμοσύνης.

Ὁ πολίος π. Γεώργιος μᾶς μυεῖ στό Φανάρι τοῦ 20οῦ καί 21οῦ αἰῶνος, ἔχοντας ζήσει ἀπό κοντά ἱστορικά γεγονότα, ξεχωριστές μορφές καί μοναδικές στιγμές.

Ἐνσαρκώνει τόν αὐθεντικό Πολίτη καί Φαναριώτη, ἀλλά, ταυτόχρονα, τόν ἰδανικό θεράποντα τοῦ ἀνακαινιστικοῦ πνεύματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πάση τῇ κτίσει, στίς ἡμέρες μας καί σέ κάθε ἐποχή.

Ὁ π. Γεώργιος εἶναι ἕνας ρεαλιστής θεολόγος. Ἀπό τά κείμενα τοῦ βιβλίου του ἀναδεικνύεται ἡ ἀστείρευτη γνώση καί ἡ ὀρθή ἐκτίμηση τῆς πραγματικότητας κάθε φορά. Μέ οὐσιώδη λόγο, σπάνιο λεξιλόγιο, δωρική γλῶσσα, ἐπιμελημένο λόγο καί σκέψη, καθώς ὁ βερμπαλισμός καί ἡ αἴσθησις τῆς ὑπεροχικότητας ὑπεισέρχεται πολλάκις στόν θεολογικό καί θρησκευτικό λόγο, θέτει ἐνώπιον μας τά μεγάλα προβλήματα καί τίς σοβαρές προκλήσεις πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ὁρθοδοξία σήμερα. Τό κείμενό του «Φανάρι καί τό μετέωρο βῆμα τῆς Ὁρθοδοξίας» θέτει τά πράγματα στή σωστή τους διάσταση, ξεκαθαρίζοντας ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία γιά νά διαδραματίσει ἡγετικό ρόλο στή χριστιανική οἰκουμένη ὀφείλει νά ἀποτινάξει τόν ἐπιθετικό ἐθνικισμό πού καταλαμβάνει χῶρο ἐντός της, νά ἐνστερνωθεῖ τίς βασικές ἐκκλησιολογικές ἀρχές πού διέπουν τίς σχέσεις μεταξύ τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί νά

ἀγωνιστεῖ γιά τήν ἐξάλειψη τῶν σχισμάτων καί τῶν διαιρέσεων πού τήν ταλαιπωροῦν ἀνά τήν ὑφήλιο.

Ἐπειδή -ἐπιτρέψτε μου τήν κατάθεση τῆς προσωπικῆς μου ἐμπειρίας- ἔχω λάβει μέρος σέ διάφορες ἀποστολές τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου, στό πλαίσιο τῶν Διαχριστιανικῶν Διαλόγων, μέ διάχυτη, ὡστόσο, τή διορθόδοξη διάσταση, νομίζω πώς αὐτή ἡ θέση τοῦ π. Γεωργίου ἀποτελεῖ ὁδοδείκτη γιά τή μαρτυρία τῆς Ὁρθοδοξίας στόν σύγχρονο κόσμο. Ἡ πολυπόθητη ἐνότητα θά ἔπρεπε νά ἐνσαρκώνεται στή ζωή τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί μέ αὐτή -ὡς προϋπόθεση- νά προσερχόμαστε στους Διαλόγους μέ τούς ἀδελφούς χριστιανούς τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν.

Ὡς δεινός γνώστης τῆς σύγχρονης ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ὁ π. Γεώργιος μέ τά «σταχυολογήματά» του ἐνώνει τό χθές μέ τό σήμερα φωτίζοντας τό αὔριο. Οἱ ἐκτιμήσεις του εἶναι «προφητικές», θά ἔλεγα, ὑπό τήν ἔννοια ὅτι λόγω τῆς μεγάλης ἐμπειρίας του στίς διορθόδοξες καί διαχριστιανικές σχέσεις, προβαίνει σέ καίριες διαπιστώσεις πού μπορεῖ νά ὀδηγήσουν σέ ἀσφαλῆ συμπεράσματα, ὅπως: «Μόνο μιά συντονισμένη Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θά εἶναι σέ θέση νά ἀντιμετωπίσει ἀποτελεσματικά τούς πάσης φύσεως κινδύνους πού ἀπειλοῦν σήμερα τό ποιμνίό της, ἀλλά καί τό ἀνθρώπινο γένος γενικά. Καί μόνο μιά εἰρηνευμένη, ἐνωμένη καί ἰσχυρή Ὁρθοδοξία θά ἔχει λόγο πειστικό καί ρόλο ἀποτελεσματικό στήν διάπλαση ἑνός νέου κόσμου». Ἡ ἴδια λογική διέπει τόν π. Γεώργιο καί στή συμβολή τῆς Ὁρθοδοξίας στό εὐρωπαϊκό γίγνεσθαι. Μόνο ἐνωμένη ἡ Ὁρθοδοξία, ὑπό τήν πνοή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, θά μποροῦσε νά συμβάλει στήν ἀναζωογόνηση τῆς Εὐρώπης».

Ἀκόμη, ὁ π. Γεώργιος μᾶς ἐπισημαίνει μέ ἔμφαση ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία δέν κινδυνεύει τόσο ἀπό ἐξωτερικούς ἐχθρούς, ὅπως συνήθως λέγεται, ἀλλά «ἀπό ἐμᾶς τούς ἰδίους».

Δέον νά σημειώσουμε ἐδῶ ὅτι ὁ π. Γεώργιος κατά τή μακρά διακονία του στό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν (ΠΣΕ), ταξίδεψε πολύ καί ἀποκόμισε πολύτιμες ἐμπειρίες τόσο γιά τήν Οἰκουμενική Κίνηση ὅσο καί γιά τόν ρόλο τῆς Ὁρθοδοξίας μέσα σέ αὐτήν. Ἡ δέ συμβολή του ὑπῆρξε πολλακίς καθοριστική καί ἀποφασιστική.

Στό σημεῖο αὐτό θά ἤθελα, ὅμως, νά ἐξάρω καί μιά ἀκόμη πτυχή τῆς προσωπικότητος τοῦ π. Γεωργίου Τσέτση, αὐτήν τοῦ αὐθεντικοῦ ἐκφραστή τῆς Πατριαρχικῆς ψαλτικῆς παραδόσεως.

Ὡς φυσικός πρόεδρος τοῦ «Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν», κατά τή διακονία μου στή Μεγάλη Ἀρχidiaκονία, εἶχαμε τήν ἐξαιρετική εὐκαιρία, μέ ἀφορμή τήν ἐπέτειο τῶν 70 ἐτῶν τοῦ Συνδέσμου, νά τιμήσουμε τόν π. Γεώργιο Τσέτση, ὁ ὁποῖος ἐκφώνησε μιά βαρυσήμαντη ὁμιλία γιά τή διαχρονική παρακαταθήκη τοῦ «Συνδέσμου Μουσικοφίλων» περί τοῦ «ὀρθῶς καί σεμνῶς ψάλλειν». Ὁ π. Γεώργιος ἀνακηρύχθηκε, ἀξιοχρέως, Ἐπίτιμος Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου εἰς διαδοχήν τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Πέργης κυροῦ Εὐαγγέλου, καθώς παραμένει ὁ μοναδικός, πλέον, ζωντανός κρικός τῆς πατριαρχικῆς παραδόσεως.

Στό βιβλίό περιλαμβάνεται καί τό κείμενό του «Μνήμη Πρωτοψαλτῶν τοῦ Πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ», τό ὁποῖο ἀποτελεῖ ὁμιλία πού ἐκφώνησε ὁ π. Γεώργιος στήν Κύπρο, μεταφέροντας στή μεγαλόνησο τήν αὖρα τῶν Πατριαρχικῶν ἀναλογιῶν, ὅπως ἐκεῖνος τήν ἔζησε παιδιόθεν.

Αὐτή ἡ ἐμπειρία του ἀποτυπώνεται καί σέ ἄλλα κείμενα τοῦ βιβλίου, πού ἀφοροῦν στή λογική λατρεία ἐν Φαναρίῳ στίς ἡμέρες μας. Στό κείμενό του «Χαιρετισμοί τῆς Θεοτόκου στό Φανάρι ἐν καιρῷ πανδημίας», ὁ π. Γεώργιος περιγράφει τήν ἀκολουθία στόν Πατριαρχικό Ναό, ὅπως τήν παρακολούθησε ἀπό τήν διαδικτυακή ἀναμετάδοση, μέ τή χοροστασία τοῦ Πατριάρχου, πλαισιωμένου μόνον ἀπό τοὺς κληρικούς τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, οἱ ὁποῖοι δηκόνησαν στά Πατριαρχικά ἀναλόγια. Ὁ π. Γεώργιος τίμησε ἐμᾶς τους νεώτερος μέ τή διαπίστωσή του: «Ὑποδειγματική ἦταν ἡ κατανυκτική καί συγκινητική αὐτή Ἱερά Ἀκολουθία. Ἀλλά καί μάθημα, νομίζω, δι' ὅσους ἐδῶ καί καιρό μετέτρεψαν τά ἐν τῷ Ναῷ τελεσιουργούμενα σέ κακόγουστα θεάματα».

Σημαντικές εἶναι δέ οἱ παρατηρήσεις του γιά τήν ἐκκλησιαστική μουσική καί σέ ἄλλα κείμενα τοῦ βιβλίου, ὅπως αὐτό πού ἐπιγράφεται: «Ἡ Ἑβδομάς τῶν Παθῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ὑμνογραφίας».

Δέν ἔχουμε παρά νά εὐχαριστήσουμε ὀφειλετικά ἐκ βάθους καρδιάς τόν π. Γεώργιο γι' αὐτήν τή συναγωγή κειμένων του, πού ἀποτελοῦν πολύτιμη παρακαταθήκη γιά ὅλους μας καί θά ἀποτελοῦν γιά τίς ἐπερχόμενες γενεές, καθώς καλύπτουν σημαντικές πτυχές τοῦ νεώτερου καί σύγχρονου ἐκκλησιαστικοῦ μας βίου.

Ὁ π. Γεώργιος εἶναι ὁ Ῥωμιός τῆς Οἰκουμένης, ὁ ὁποῖος ἀπό τό Χάσκιοϊ, τό Πικριδίον τῆς Πόλεως καί τή Χάλκη, μεγαλοῦργησε στήν καρδιά τῆς Εὐρώπης καί ἀπό ἐκεῖ σέ ὅλο τόν χριστιανικό κόσμον.

Εἶθε νά ἀξιωθοῦμε κι ἐμεῖς τῆς ἀρχοντιᾶς τοῦ π. Γεωργίου, ὁ ὁποῖος,

ἄν καί σέ προχωρημένη ἡλικία, μᾶς ἀπευθύνεται μέ νεανικό σφρίγος:
«Δέν παύω νά εἶμαι στή διάθεση τῆς Ἐκκλησίας μου, στήν ἀγκαλιά τῆς
ὁποίας γαλουχήθηκα καί μεγάλωσα καί τήν ὁποία διηκόνησα ἐπί δεκα-
ετίας καί συνεχίζω νά διακονῶ τό κατά δύναμιν».

Μητροπολίτης Σελευκείας Θεόδωρος,
Καθηγητής τῆς Πατριαρχικῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας
Κρήτης.

ISSN ****-****

